

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAKEDONYA
KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ
AĞZI
(İNCELEME-METİNLER-SÖZLÜK)

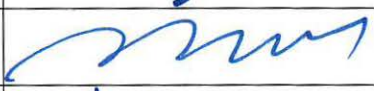
İzet İBRAHİMSOYLU

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AHMET GÜNŞEN

EDİRNE - 2018

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BALKAN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
BALKAN ÇALIŞMALARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İzet İBRAHİMSOYLU tarafından hazırlanan “**Makedonya Kızılma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)**” konulu **Yüksek Lisans** tezinin sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca 25.07.2018 Çarşamba günü saat 13.30'da yapılmış olup, yüksek lisans tezinin “Kabul Edilmesine” **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	KANAAT	İMZA
Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN (Danışman)	Kabul Edilmesine	
Doç. Dr. Nesrin GÜNAY	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir ATICI	Kabul Edilmesine	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10205652
Yazar Adı / Soyadı	İZET İBRAHİMSOJLU
T.C.Kimlik No	99487029468
Telefon	5340737147
E-Posta	izzetibrahimsoylu@gmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağı (İnceleme-Metinler-Sözlük)
Tezin Tercümesi	Macedonia Kızılalma-Karaman Yörüks' Dialects (Examination-Texts-Glossary)
Konu	Türk Dili ve Edebiyatı = Turkish Language and Literature
Üniversite	Trakya Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Balkan Çalışmaları Anabilim Dalı
Bilim Dalı	
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2018
Sayfa	243
Tez Danışmanları	PROF. DR. AHMET GÜNŞEN
Dizin Terimleri	
Önerilen Dizin Terimleri	

01.08.2018

İmza:.....

Tezin Adı: Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük)

Hazırlayan: İzet İBRAHİMSOYLU

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Makedonya Cumhuriyeti'nin Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin ağızını, derlenen metinler üzerinden ses bilgisi yönünden incelemektir. Bu şekilde, hem yok olmak üzere olan bir ağız kayıt altına alıp bilimsel olarak incelemek hem de Balkan Türk ağızları bağlamında Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlamaktır.

Çalışmanın ana materyali olan metinler, 2014-2017 yılları arasında 15 Kızılalma-Karaman Yörük köyünden 40 kişiden derlediğimiz görüntülü kayıtlara dayanmaktadır. Bu görüntülü kayıtlar tarafımızdan çeviri yazıyla çözümlenip metin hâline getirilmiştir. Bu metinlere dayanarak ses bilgisi incelemesi yapılmıştır. İncelemede örneklerin büyük bölümü derlemiş olduğumuz metinlerden alınmış olmakla birlikte, yer yer aynı ağızla ana dilini öğrenmiş bir birey olmanın yanında, daha önce not ettiğimiz materyalden de yararlandık ve bu metin dışı örnekleri de MDD (Metin Dışı Derlemeleri) kısaltmasıyla incelemeye dâhil ettik.

Kızılalma-Karman Yörüklerinin ağız incelemesi yapılırken, Kızılalma-Karaman Yörüklerinin yaşadığı bölge, ayrı ayrı köy ölçeğinde ayrıntılı olarak tanıtılmıştır. Derlenen metinlerde ölçünlü Türkçede kullanılmayan, Yörüklere ait olan kelimeler de *Sözlük* bölümünde bir araya getirilerek *Derleme Sözlüğü*'ne de katkıda bulunulmuştur.

Bu çalışmayla, akademik literatüre Makedonya'da yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerini kapsayan ilk kez bir tez kazandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ağız, ses bilgisi, Makedonya, Yörük, Yörüklük, sözlük, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü.

Name of Thesis: Macedonia Kızılalma-Karaman Yörüks' Dialects (Examination-
Texts- Glossary)

Prepared by: İzet İBRAHİMSOYLU

ABSTRACT

The purpose of this study the analysing the text which is compiled from the Yörük of Kızılalma-Karaman who live in the Kızılalma-Karaman Yörüklük of the Republic of Macedonia. Thus, it contributes to the documentation of a mouth culture which is about to be extinct, analyse it with academic language which helps in researches about mouth culture of Balkans and Anatolian Turks.

The basis of the study is the video recordings compiled from 40 people from 15 villages of Kızılalma-Karaman Yörüklük between 2014-2017 years. These video recordings was made in text form (with transcript marks). Based on the texts compiled in the thesis, a sound information (phonetics) examination was conducted. NTP (MDD) (Non-Textual Compilations) has also been included in the study to be able to reveal the voice information in every direction.

While the mouth examination of Kızılalma-Karaman Yörükleri was carried out, the region where Yörüks of Kızılalma-Karaman lived was introduced by giving detailed information about the villagers. In the compiled texts the words belonging to Yörük were explained in the dictionary section and contributed to the *Derleme Sözlüğü*.

This work will be the first of its kind in theses of academic literature which encompasses the Yörüks of Kızılalma-Karaman.

Key Words: Dialect, phonetics, Macedonia, Yörük, Yörüklük, glossary, Kızılalma-Karaman Yörüklük.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, Makedonya Cumhuriyeti’nde yaşayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin gündelik hayatlarında kullandıkları ağzın “ses bilgisi” üzerine yapılmış bir incelemedir. Bununla birlikte, çalışma Yörüklerin bulundukları coğrafyayla tanışmaları, tarihsel süreci, sosyo-ekonomik konumları ve Yörüklere has yaşam biçimini tez kapsamında tanıtmayı amaçlamaktadır.

Bu kapsamda Yörükler ile ilgili ilk araştırmalara, esas itibarıyla, 2007 yılında başladık. Yaşlı Yörüklere ilk soru, “nereden geldikleri” ile ilgiliydi. Daha sonra Yörüklerin özgün konuşmaları fark edilip bu dilin kendine has özelliklerinin yaşlı Yörüklerin ölmesi ve Modernizmin etkisiyle yeni nesillere aktarılmaması sonucunda yok olma tehlikesiyle karşılaştığını görmek böyle bir çalışmanın gerekli olduğu düşüncesini doğurdu. Diğer yandan akademik literatürde bugüne dek Kızılalma-Karaman Yörüklerini doğrudan inceleme alanı olarak belirleyen bir eserin olmaması çalışmanın gerekliliğini destekleyici nitelikteydi.

Makedonya’da Türk varlığının IV. yüzyıla dek uzanmasına rağmen, Yörüklerin bu coğrafya ile tanışmaları Osmanlı dönemi ile başlamıştır.

Osmanlı döneminde Yörükler, “**Karaman**”dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinde) Makedonya Cumhuriyeti’nin Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın eteklerine konmuş ya da kondurulmuştur.

“**Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağı**” adını taşıyan bu tez, XIV. yüzyıldan itibaren Makedonya Cumhuriyeti’nin Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Yörüklerin ağzınının “ses bilgisi”ni konu edinmektedir.

Teze “**Kızılalma-Karaman Yörükleri**” adının verilme sebebi, bölgede yaşayan Yörüklerin kendileri için yapmış oldukları tanımlamadır.

Yörükler, kendilerini geldikleri taife/cemaate, yakın oldukları şehirlere (İştîp ve Radoviş), yaşadıkları dağa (Aktaş Dağı’na), yaşadıkları köylere ya da bunun dışındaki bir şeye göre değil, kendilerinin geldikleri yere (Kızılalma’ya, Karaman’a)

göre adlandırmışlardır. Çalışmada Yörüklerin, kendileri için kullandıkları tanımların aynısı kullanılıp, “geldikleri yere göre ad verilmesi” yeğlendi. Yine böyle Kızılalma’dan, Karaman’dan göçüp Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı, batı eteklerine konan Yörüklerin kendileri için kullandığı **“Kızılalma Yörüğü”** ve **“Karaman Yörüğü”** adlarını **“Kızılalma-Karaman Yörükleri”** adıyla vermeyi uygun gördük.

Makedonya Cumhuriyeti’nde birden fazla “Yörüklük” adında bölgenin var olmasına rağmen, Yörüklerin kendilerinin yaşadıkları bölgeye **“Yörüklük”** adını vermelerinden dolayı tezde bu adın kullanılması yeğlendi. Bu düşünceden yola çıkarak bölgeye Yörüklerin dediği şekilde **“Kızılalma-Karaman Yörüklüğü”** denmesi tercih edildi.

“Kızılalma-Karaman Yörükleri” derken, o bölgede yaşayan **“Yörükler”**, **“Kızılalma-Karaman Yörüklüğü”** derken o **“bölgenin (yerin) adına”** atıfta bulunmaktadır.

Tezimiz, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü ile sınırlıdır. Doğu Makedonya’nın diğer köy veya beldelerinde yaşayan Yörükler, çalışmamızın dışında tutulmuştur. Onlarla ilgili derleme ve birikimlerimizi ayrı bir çalışma ile değerlendirmek istiyoruz.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nün sınırları; bölge olarak “Doğu Makedonya”yı, dağ olarak “Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı ve batı etekleri”ni; şehir olarak “İştîp’in kuzeydoğusu ile Radoviş’in kuzeybatı bölümünü”; belediye olarak “İştîp, Radoviş ve Karbintsi Belediyelerinin bir bölümünü; köy olarak “Uğrak, Kulağuzlu, Cumalı, Kepekçili, Yonuzlu, Terzili, Ebibli, Pırnalı, Mıratlı, Kutsa, Miçaş, Kuçulat, Kurfalı, Beytili, Hasanobası, Seydili, Koca Gaber, Küçük Gaber, Şaşavarlı, Poçuval, Kocalı, Alikoç, Cebirli, Süpürge, Pırnalı” köylerini kapsamaktadır.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nde yaşayan Yörükler Osmanlı döneminde (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinde) farklı Türk/Oğuz/Yörük cemaatlerinden/taifelerinden gelmiş olmalarına rağmen, günümüzde tarihî, coğrafi,

etnik, dil, giyim, töre ve din/inanç bakımından kendi içlerinde bir “bütünlük” arz etmektedirler.

Söz konusu “bütünlük” göz önünde bulundurularak çalışma yalnızca Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nde yaşayan Yörüklerin incelenmesiyle sınırlandırılmıştır. Bölgenin yakınlarında yer alan diğer Yörük ve Türk köyleri çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nde bulunan Uğrak, Cumalı, Terzili, Miçaş, Seydili, Beytili, Küçük Gaber köyleri Osmanlı döneminde ve Osmanlı döneminden sonra boşalmıştır. Bu köylerden kimi aileler göç ederek ya da evlilik yoluyla derleme yapılan köylere yerleşmişlerdir. Bu kişiler geldikleri köylerin dil özelliklerini yerleştikleri köylere de taşımışlardır. Ancak bu köyler bugün boş olduğundan dil özellikleri incelenememiştir.

Bugün Yonuzlu ve Ebipli köyünde yaşayan Yörükler köyün eski sahipleri olmayıp, 1953 göçünden sonra Aktaş Pırnalı köyünden gelen ailelerdir. Bu sebeple bu iki köyün eski sakinlerinin dil özellikleri bilinmemektedir.

Derleme yaptığımız kişilerden Üsin kızı Ayşe, 1954 Muratlı Yörük köyü doğumludur. Derlemenin yapıldığı tarihte adı geçen kişi Kutsa köyünde yaşamaktaydı. Söz konusu kişinin bugün kimsenin yaşamadığı Muratlı köyünün dil özelliklerini taşıdığı ihtimalinden söz edilebilir.

Derlemelere 2007 yılında başlandı. Çalışmanın ilk aşamasında, yüzyıllar boyunca özgünce yaşayan bu dilin özellikleri not alınarak kaydedildi. Yörüklerin ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı kullandıkları kelimeler, ses olayları ile birlikte defterlere geçirildi.

2010 yılında Yörüklerle ilgili saha araştırması yapılmasına karar verilip, araştırmalar daha yoğun bir çalışma ortamında gerçekleştirildi. 2010-2014 yılları arasında derlenen kelimelerdeki “ses olayları” defterlere not alınmaya devam edildi. Derlenen kelime ve özellikler, kişilerin baba adı, köyü adı ve tarihi ile birlikte kaydedildi.

Araştırmalara 2014 yılından itibaren sözlü derlemelerin yanına “görüntü kaydı” eklenerek devam edildi. 15 köyden 40 kişiden görüntü kaydı alındı. Görüntü kayıtları 2014-2017 yılları arasında, üç yılda tamamlandı. Konunun eksik kalmaması adına her köyden en az bir kişiden görüntü kaydı alınmaya çalışıldı. Kaynak kişilerimiz bölgenin en yaşlı kişileridir. Görüntü kayıtları Kulağuzlu, Kepekçili, Ebibli, Yonuzlu, Aktaş Pırnalı, Kutsa, Kurfalı, Hocalı, Koca Gaber, Şaşavarlı, Poçuval, Kocalı, Alikoç, Süpürge ve Pırnalı köyleri ile bu köylerden başka yerlere göçmüş (Radanya, İştıp ve Radoviş) Kızılalma-Karaman Yörüklerine aittir.

Görüntü kayıtları doğal bir ortamda yapılarak konuşmalar bir muhabbet ortamında geçti. Konunun özgünlüğünü kaybetmemesine gösterilen özenden dolayı sorular yerel dil kullanılarak soruldu. Sorular soy, giyim, kelime anlamı, yer adı, âdetler, inanç, Türkiye’ye göç, hayvancılık gibi Yörüklerin yaşamıyla, onların sosyal hayatında olanlarla ilgilidir.

Bu çalışma yıllarca özgünlüğünü koruyan, ancak son zamanlarda modernizmin de etkisiyle değişikliğe uğramaya başlayan Kızılalma-Karaman Yörüklerinin ağızını akademik bir dille incelemeyi kendine amaç edinmiştir.

“Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağız” adını taşıyan çalışma, “Giriş” bölümünün dışında üç bölümden oluşmaktadır. Teze ayrıca fotoğraf ve haritalar da eklenmiştir.

Çalışmanın Giriş bölümünde Yörüklerin yaşadığı coğrafya ve tarihi ile ilgili bilgi verilmiştir. Bilgiler hem sözlü (yerelden-derlemeden) hem de yazılı kaynaklardan oluşmaktadır. “Yörüklük adı”, “Yörük adı”, “Yörüklerin Geldiği Yer” adlı başlıklarda sözlü ve yazılı kaynaklar kullanılarak bilgi aktarımı yapılmıştır. “Yörüklerin Yerleşmesi” başlığındaki bilgiler yazılı kaynaklar yoluyla verilmeye çalışılmıştır. “Yörük Köyleri” başlığında derleme yapılan köyler hakkında bilgi sunulmuştur. Köylerin tarihi, nüfusu, geçimi, bulunduğu yer/konum hakkında açıklamalar yapılmıştır.

Birinci bölüm inceleme bölümünden oluşmaktadır. Bu bölüm Metinlerin “ses bilgisi” bakımından ayrıntılı olarak ele alınıp incelendiği bölümdür. Yörük

ağzının seslerinden başlayarak çeşitli ses olayları ve özellikleri ele alınmış; metinlerde yer alan örneklerle açıklanmıştır. İncelemede örnekler parantez içinde metin ve satır numaraları verilerek gösterilmiştir. Seslerin çeşitleri ünlüler ve ünsüzler iki başlık olarak verilmiştir. Ses olayları da kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Ünlüler ve ünsüzler kendi içinde alt başlıklarla ve örneklerle işlenmiştir.

Tezin temelini Metinler oluşturmaktadır. İnceleme (Ses Bilgisi) bölümünde ana kaynak olarak Metinler kullanılmıştır. 15 köye ait 40 kişiden derlenen metinlere yer verilmiştir. Ancak metinlerde bulunmayan bölgede var olan bazı ses olaylarını ve söz varlığını, bölgenin ağzını daha iyi yansıtmaları için 2007-2018 yılları arasında defterlerimize derlediğimiz kelimelerdeki “ses olaylarını” ve “söz varlığı”nı MDD (Metin Dışı Derleme) olarak kullanıp değerlendirdik.

İkinci bölüm, çalışmanın temelini oluşturan “Metinler” kısmından oluşmaktadır. 2014-2017 yılları arasında 15 köye ait 40 kişiden derlenen “görüntülü ses kayıtları” tezin “Metinler” bölümünde transkribe edilerek çözümlenmiştir.

Kendi dünyalarında yaşayan ve kapalı bir toplum olan Yörükler böyle bir araştırma ile ilk kez karşılaştıklarından, önce bu durumu yadırgadılar. Bunun ilkin niçin yapıldığını defalarca sorup daha sonra “Eski zaman âdetleri unutulmasın, eski âdetler daha güzeldi.” diyerek başlayıp eski Yörük hayatını anlattılar.

Sözü edilen derlemelerin yapılması için Kızılalma-Karaman Yörüklüğü köy köy, hane hane dolaşıldı. Defalarca aynı köye ve hanelere gidildi. Yörüklerin düğünü, bayramı, cenazelerine katılıp çobanıyla, tütüncüsüyle, oduncusuyla muhabbet edildi. Umar ve dileriz ki, bir nebze olsun başlangıçta konulan hedefimize ulaşılmıştır.

“Metinler”deki ses özellik ve olayları, yukarıda da belirtildiği üzere, İnceleme (Ses Bilgisi) bölümünde metin ve satır numaraları ile birlikte ele alınıp incelenmiştir.

Kızılalma-Karaman Yörük köyleri farklı taife/cemaatlardan gelmişlerdir. Tarihi süreç içerisinde “aynı bölgede” yaşamış olmaları, Yörükler arasında akraba evliliğinin olmayışı ve bu köyler arasında sürekli evlilikler olmasından dolayı,

Yörüklerin kendi arasında her açıdan olduğu gibi, dil açısından da bir “bütünlük” oluşmuştur. Ancak buna rağmen Kızılalma-Karaman Yörük köyleri arasında dil konusunda da farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkların bir kısmı İnceleme bölümünde ses olaylarının ait olduğu köy adları verilerek gösterilmiştir.

Çalışmanın “Sonuç” bölümünde araştırmadan ve incelemeden çıkan sonuçlara yer verilerek, Kızılalma-Karaman Yörük köyleri ağızlarıyla ilgili karakteristik özellikler sunulmuştur.

Üçüncü bölümde “Sözlük” oluşturulmuştur. Metin içinde kullanılan Türkçe ve yabancı asıllı kelimeler, Sözlük bölümünde metin ve satır numaralarıyla birlikte verilmiştir. Sözlük’te kökeni tespit edilebilen kimi yabancı kelimelerin kökeni parantez içinde gösterilmiştir. Tespit edilemeyen yabancı kelimelerin kökeniye ilgili bir açıklama yapılmamıştır. “Metinler”de bulunmayan, ancak Yörükler tarafından kullanılan bazı kelimeler de MDD (Metin Dışı Derleme) kısaltmasıyla verilmiştir.

Çalışmanın “Fotoğraflar” bölümünde bölgeyle ve Yörüklerle ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Eklenen fotoğrafların bir kısmı derleme yapılan kişilere, bir kısmı genel olarak Yörüklere, bir kısmı da bölgeye aittir.

“Haritalar” bölümünde Makedonya Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nün Makedonya’daki konumu gösterilmek istenmiştir.

Yıllar süren bu çalışmada, birçok kişinin unutulmaz katkısı oldu. Öncelikle çalışma boyunca beni evlerinde ağırlayan, ayranlarını ve kahvelerini ikram eden Yörüklere şükranlarımı arz ederim. Bunların içinde birçok yaşlı Yörük Hakk’a yürümüştür; kendilerini rahmetle ve şükranla anıyorum.

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Balkan Çalışmaları Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimime başladığımda, “Balkan Türk Ağızları” dersimizde, Yörükler hakkında yaptığım araştırmaları öğrenen ve bunları değerlendirmemiz gerektiğini söyleyerek Kızılalma-Karaman Yörüklerinin dilini tez konusu olarak çalışmamı öneren, tez çalışmam süresince de daima bana yol gösterip bilgi ve tecrübelerini aktaran değerli hocam Prof. Dr. Ahmet GÜNŞEN’e teşekkürü bir borç bilirim.

Bu alışmam zel hayatımda pek ok şeyi ertelememe sebep olmuştur. Bunun iin, hayatım boyunca bana desteklerini esirgemeyen anneme ve babama sonsuz teşekkrlerimi sunmak, onlara minnet borcumu dile getirmek isterim. Sağ olsunlar, var olsunlar; Allah onları başımdan eksik etmesin.

Temmuz 2018

İzet İBRAHİMSOYLU

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	X
KISALTMALAR	XV
ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ	

0. GİRİŞ

YÖRÜKLER VE KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ

0.1. Bölgenin Adı: Yörüklük	3
0.2. Yörük Adı	4
0.3. Yörüklerin Geldiği Yer.....	6
0.4. Yörüklerin Yerleşmesi.....	8
0.4.1. Yörüklerin Makedonya'ya Yerleşmesi	8
0.4.2. Yörüklerin Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'na Yerleşmesi	9
0.5. Yörük Köyleri	11
0.5.1. İştîp Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri	11

1. BÖLÜM: İNCELEME

(SES BİLGİSİ)

1.1. ÜNLÜLER (Vowels)	27
1.1.1. Uzun Ünlüler	27
1.1.1.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler:	27
1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler	28
1.1.2. Kısa Ünlüler (Short vowels)	30
1.1.2.1. Kısa /i/ ünlüsü:.....	30
1.1.2.2. Kısa /ü/ ünlüsü:	31
1.1.2.3. Kısa /ö/ ünlüsü:	31
1.1.3. Arapça Uzun Ünlülerin Normal Ünlü Olması.....	31
1.1.4. Ünlü Uyumu (Vowel harmony).....	31
1.1.4.1. Dil Benzeşmesi (Kalınlık -incelik uyumu).....	31
1.1.4.1.6. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi (Kalınlık-incelik uyumu).....	33
1.1.4.1.7. Uyum Değişmesi	33

1.1.4.1.7.1. i-i < ı-ı olması:	34
1.1.4.1.7.2. ı-ı < i-i olması:	34
1.1.4.1.7.3. a-a < e-e olması:	34
1.1.4.2. Dudak Benzeşmesi (Labial attraction)	34
1.1.5. Ünlü Değişmeleri (Vowel graduation)	35
1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi:	35
1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması:	36
1.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması:	37
1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi	40
1.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması	41
1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:	41
1.1.6. Ünlü Düşmesi (Elision)	42
1.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi	42
1.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi	43
1.1.6.3. Son Seste Ünlü Düşmesi	44
1.1.7. Ünlü Türemesi	44
1.1.7.1. Ön Seste Ünlü Türemesi (Prothesis)	44
1.1.7.2. İç Seste Ünlü Türemesi (Epenthesis)	45
1.1.7.3. Son Seste Ünlü Türemesi (Epithesis)	45
1.2. ÜNSÜZLER (consonants)	46
1.2.2. Ünsüz Değişmeleri	48
1.2.2.1. Ön Seste Ünsüz Değişmeleri:	48
1.2.2.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri:	51
1.2.2.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri	57
1.2.3. Ünsüz Düşmesi	58
1.2.3.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi	58
1.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi	60
1.2.3.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi	62
1.2.4. Ünsüz Türemesi	63
1.2.4.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi	63
1.2.4.2. İç Seste Ünsüz Türemesi	64
1.2.4.3. Son Seste Ünsüz Türemesi	64
1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi (Geminate)	66

1.2.5. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi.....	67
1.2.6. Hece Kaynaşması (<i>Contraction</i>)	68
1.2.7. Hece Düşmesi (<i>Haplologie</i>)	68
1.2.8. Ünsüz Göçüşmesi (<i>Metathesis</i>)	68
1.2.8.1. Yakın Göçüşme	68
1.2.8.2. Uzak Göçüşme	69

İKİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	70
KAYNAKÇA.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER.....	75
Adı: ÖMERALİ	75
Adı: RAMADAN.....	78
Adı: EMİNE	80
Adı: AYŞE	84
Adı: SALİYE	86
Adı: ADEM.....	88
Adı: AVSE	89
Adı: İSMAYİL	95
Adı: ŞEVKİ	97
Adı: CAVAYIR.....	102
Adı: DALİP	105
Adı: GÜLÇE.....	109
Adı: AYŞE	111
Adı: AMET.....	121
Adı: AMET.....	123
Adı: İBRAYIM.....	123
Adı: İBRAYIM.....	125
Adı: GÜLLÜ.....	128
Adı: YAŞA.....	131
Adı: DESTAN.....	134
Adı: NAZİKE	142
Adı: MUSTAFA	143

Adı: AYŞE	145
Adı: GÜSÜM	149
Adı: ATİCE	152
Adı: YAŞAR	154
Adı: RAYİF	156
Adı: YAŞA	158
Adı: NAZİFE	162
Adı: FATİME	163
Adı: MUSTAFA	167
Adı: AYŞE	170
Adı: NURİYE	173
Adı: RIZA	174
Adı: NAZİFE	175
Adı: MİJEVER	178
Adı: MÜMÜNE	179
Adı: ATİCE	181
Adı: AYŞE	186
Adı: ASAN	188

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK	190
-A-	190
-B-	191
-Ç-	192
-D-	193
-E-	194
-G-	195
-İ-	195
-I-	196
-K-	196
-L-	200
-M-	200
-N-	201
-O-	201

-Ö-	201
-P-	202
-R-	203
-S-	203
-Ş-	204
-T-	204
-U-	205
-Ü-	206
-V-	206
-Y-	206
-Z-	207
EKLER	208
Fotoğraflar	208
Haritalar	224

KISALTMALAR

age.	Adı geen eser
Ar.	Arapa
C	Cilt
Far.	Farsa
Fr.	Fransızca
İt.	İtalyanca
Lat.	Latince
Mac.	Macarca
Mkd.	Makedonca
MDD	Metin Dış ı Derleme
Rum.	Rumca
S	Sayı
s.	Sayfa
Srp.	Sırpa
Yay.	Yayını, yayınları
Yun.	Yunanca

ÇALIŞMADA KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

ă	kısa [a]
ā	uzun [a]
å	yuvarlak [a]
P	patlamasını kaybetmiş olduğu için [b]ye yakın duyulan [p]
T	patlamasını kaybetmiş olduğu için [d]ye yakın duyulan [t]
ě	kısa [e]
è	kapalı [e]
ē	uzun [e]
ġ	art damak [g]si
K	patlamasını kaybetmiş ön damak [k]si
Ḳ	patlamasını kaybetmiş arka damak [k]si
ḥ	hırıltılı, sızıcı ve tonsuz arka damak [h]si
ī	uzun [i]
ĭ	kısa [i]
ĩ	kısa [i]
î	uzun [i]
ķ	arka damak [k]si
ñ	genzel orta ve art damak [n]si
ö	kısa [o]

ō uzun [o]

ö uzun [ö]

ū kısa [u]

ū uzun [u]

ü uzun [ü]

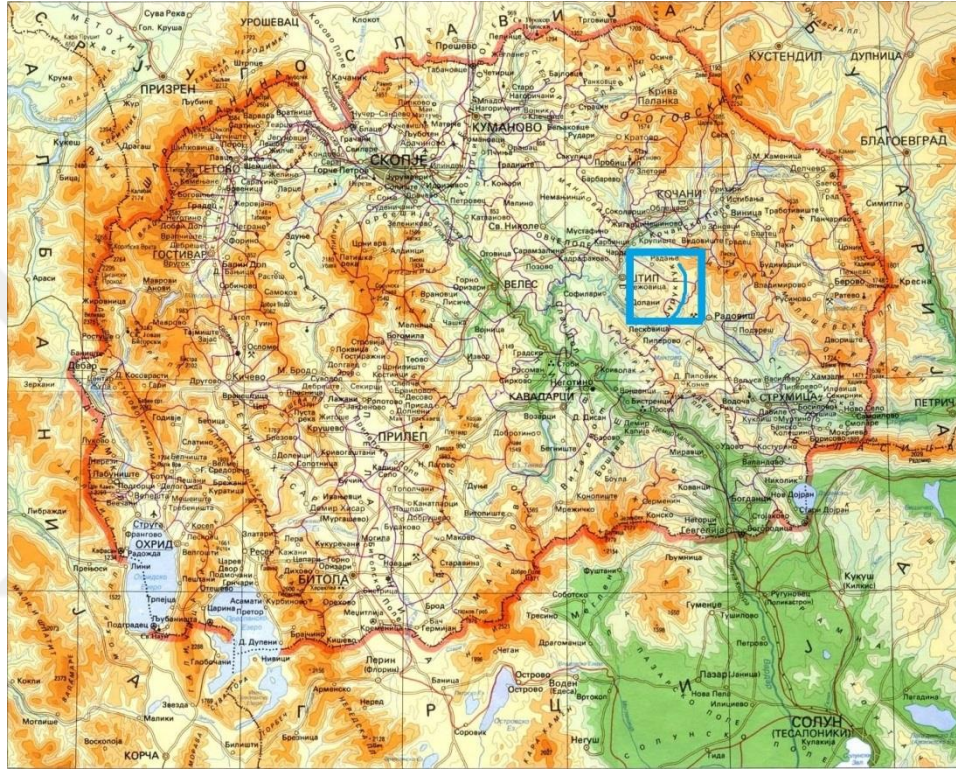
İŞARETLER

- ünlüler üzerinde uzunluk işareti
- ˘ ünlüler üzerinde kısalık işareti
- ˙ ünlüler üzerinde kapalılık işareti
- ˚ iki ünlü arasında ikiz ünlü işareti
- ˛ iki kelime arasında ulama işareti
- ° ünlüler üzerinde yuvarlaklaşma, ünsüzler altında tonunu kaybetme işareti
- ˆ kendisinden sonra gelen hecenin vurgu işareti
- ˈ kalın ünlülerle hece kuran ön damak ünsüzlerini gösterir
- ː Arapça kelimelerde gırtlak patlayıcısı, ayın ünsüzü
- ː Arapça kelimelerde hemze ünsüzü

0. GİRİŞ

YÖRÜKLER VE KIZILALMA-KARAMAN YÖRÜKLERİ

0.1. Bölgenin Adı: Yörüklük

(Makedonya Cumhuriyeti coğrafya haritasında “Yörüklük” yer adı)

Makedonya’nın Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güney, güneybatı ve batı etekleri “Yörüklük” adını taşımaktadır. Bölge hem sözlü hem yazılı kaynaklarda Yörüklük olarak bilinmektedir.

“Yörüklük” adı, gerek sözlü gerek yazılı kaynaklarda “Yörüklerin yaşadığı yer” anlamına gelmektedir. Diğer yandan “Yörüklük” sözü bölgede farklı topluluklar olmaksızın, yalnızca Yörüklerin yaşadığını vurgulamak için kullanılır.

Bölgede gerçekleştirdiğimiz saha araştırmalarında Yörükler, kendilerinin yaşadığı bölgeden “Yörüklük” olarak bahsetmişlerdir. Kurfalı köyünden Ömerali¹,

¹ Rüşüt oğlu Ömerali, 1926 Kurfalı doğumlu.

Hocalı köyünden Osman², Koca Gaber köyünden Mustafa³, Hocalı köyünden Seyfeddin⁴ yaşadıkları bölgeden bahsederken, “*Burasının adı Yörüklük’tür*” demişlerdir.

Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güney, güneybatı ve batı eteklerinin adı yazılı kaynaklarında “**Yörüklük**” adıyla geçmiştir. Makedonca yazılı kaynaklarda bölgenin adından Yörüklük olarak bahsedildiği görülmektedir. İştıp ve dolayını anlatan “*Штип Низ Вековите*” (Yüzyıllar Boyunca İştıp) ile Radoviş ve dolayını anlatan “*Радовиш и Радовишко*” (Radoviş ve Radoviş Dolayı) kitaplarında söz konusu bölgenin adı Yörüklük olarak verilmiştir.⁵ “*Македонија Како Природна и Економска Целина*” (Doğal ve Ekonomik Bir Bütün Olarak Makedonya) adlı çalışmada söz konusu bölge şu şekilde ifade edilmektedir: “*Plačkovitsa Dağı’nın güney eteklerinin adı Yörüklük’tür*”⁶.

Bahsettiğimiz bölge Makedonya Cumhuriyeti tarih, coğrafya kitapları ve topografik haritalarda da “**Yörüklük**” adıyla gösterilmektedir.

0.2. Yörük Adı

Makedonya Cumhuriyeti’nin Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Türkler, “**Türk**” adıyla birlikte “**Yörük**” adını da taşımaktadırlar. Hem kendileri kendilerine hem de diğer halklar (diğer Makedonya Türkleri yanında; Makedonlar, Sırlar, Çingeneler, Ulahlar, Bulgarlar vb.) onlara “**Yörük**” demektedirler.

“*Neden size ‘Yörük’ diyorlar?*” diye sorulduğunda, Yörüklerden sözlü olarak şu yanıtlar alınmıştır:

² Mahmut oğlu Osman, 1934 Hocalı doğumlu.

³ Hanif oğlu Mustafa, 1935 Koca Gaber doğumlu.

⁴ Mahmut oğlu Seyfeddin, 1944 Hocalı doğumlu.

⁵ *Штип Низ Вековите*, Книга I, Штип, 1986, s. 216. ; *Радовиш и радовишко*, Радовиш, 1984, s. 9.

⁶ *Македонија како природна и економска целина*, Институт за национална историја, Скопје, s.1987.

Aktaş Pırnalı köyünden Mehmet⁷: “Yörükler, yörüyerek geldikleri için Yörük diyeler bize.”

Alikoç köyünden Seliman⁸: “Yörük Konya’dan kopma, bobam (Mümün’dan) duyardım. Yörüyerek gelmişler onçı yörük diyeler.”

Hocalı köyünden Ahmet⁹: “Padişā bize yörüñ demiş, biz de korkmadan yörümüşüz. Yörüyerek geldikleri için Yörük denmiş bize.”

Kocalı köyünden Sali¹⁰: “Biz Konya’dan gelmişik. Yörüyerek geldikleri için bize Yörük diyerler.”

Aktaş Dağı’nın eteklerinde yaşayan Yörüklere göre “Yörük” adı “yörüdükleri için” verilmiştir.

Yörük adı yazılı kaynaklarda ise, ilk olarak XV. yüzyılda Yazıcıoğlu Ali’nin *Tevârîh-i Âl-i Selçuk* adlı eserinde tespit edilmiştir. Yazıcıoğlu Ali, 1430’da yazdığı eserinde Türk hükümdarı Ebulca Han’dan “...**Yörük**’tü” diye bahseder.¹¹

“Yörük” adı, Türkçe “yörü-” eyleminden türemiştir. Araştırmacılar kelimenin “yörü-” eyleminin sonuna gelen {-k} fiilden isim yapımı eki ile türediğini kabul etmektedirler.¹² Yörük kelimesinin kimi yerlerde “yürük” biçiminde kullanılmış olduğu görülsede kelimenin doğrusunun “yörük” biçiminde olduğu çoğu bilim kişisince kabul edilmektedir. Yörükler konusunda araştırma yapan Mehmet Eröz kelimenin “yürük” şeklinde kullanılmasının etimolojik olarak yanlış olduğunu, doğrusunun “yörük” olduğunu söyleyerek tanımını şu şekilde yapmaktadır: “Yörük yörüyen, bir yerde durmayan, göçkuncü, konar-göçer olandır.”¹³

“Yörük” ve “Oğuz” adları, Türklerin farklı dönemlerde aldığı adlardır. *Oruçbeğ Tarihi*’nde “Oğuz tâifesi göçebe Yörük tayfası idi.” denerek, Oğuz’la

⁷ Sülman oğlu Mehmet, 1929 Aktaş Pırnalı doğumlu.

⁸ Mümün oğlu Seliman, 1933 Alikoç doğumlu.

⁹ Mahmut oğlu Ahmet, 1935 Hocalı doğumlu.

¹⁰ Şemşi oğlu Sali, 1949 Kocalı doğumlu.

¹¹ Sadullah Gülten, *Atayurttan Anayurda Yörükler*, Gece Kitaplığı, Ankara 2016, s. 46.

¹² Sadullah Gülten, age., s. 46-47.

¹³ Sadullah Gülten, age., s.4 7.

Yörük'ün aynı olduğu ifade edilmiştir.¹⁴ Tarihî süreç içerisinde, özellikle Anadolu ve Rumeli coğrafyasında Yörük, Oğuz kelimesinin yerine geçmiştir.

Türk, Oğuz, Türkmen ve Yörük aynı kavmin aynı ya da farklı tarihlerde, farklı nedenlerden dolayı aldığı adlardır. Faruk Sümer, Yörükler ve diğer Türklerle (Türkler, Oğuzlar, Türkmenler...) ilgili olarak;

*“Yörük adı Yörü-mek eyleminden türemiştir. Yörük adının kavmi hiçbir manası yoktur. Yörükler Oğuz boylarından gelmektedir... Türk, Türkmen, yörük adları ile anılan topluluklar arasında kavmi hiçbir fark olmayıp, hepsi Oğuz elinden gelmişlerdir.”*¹⁵ ifadelerini kullanmıştır.

Yörük, Anadolu ve Rumeli coğrafyasında mevsimlere göre konar-göçer hayatı yaşayan Türk kabilelerine (taifelerine/cemaatlerine) verilen addır. Anadolu’da ise bu kelime Kızılırmak’tan Adalar ve Marmara Denizi kıyılarına kadar uzanan yerlerdeki teşekküller ile Rumeli topraklarında bulunan aşiretleri (taifeleri/cemaatleri) ifade etmek için kullanılmaktadır.¹⁶

0.3. Yörüklerin Geldiği Yer

Makedonya’nın Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı ve batı eteklerinde yaşayan Yörüklerle yapılan görüşmelerde sözlü olarak şu yanıtlar alınmıştır:

Aktaş Pırnalı köyünden Ahmet¹⁷: “Yörüklerin kopuşması Konya’danmış”.

Kocalı köyünden Tahir¹⁸: “Yörükler gelme, kopma Konya’dan.” (01.09.2016, Kocalı)

Kocalı köyünden Ahmet¹⁹: “Konya’dan, Kızılalma’dan Yörükler yörüyerek gelmişler.” (12.11.2016, Kocalı)

¹⁴ Atsız, *Oruçbeğ Tarihi*, Ötüken Neşriyat, 2. Basım, İstanbul 2013, s. 22.

¹⁵ Faruk Sümer, *Oğuzlar*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 3. Baskı, İstanbul 1999, s. 193-194.

¹⁶ Mehmet İnbaşı, “Rumeli Yörükleri”, *Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Yör-Türk Vakfı, Tarsus/ 14 Mayıs 2000, s. 145.

¹⁷ Üsmen oğlu Ahmet, 1957 Aktaş Pırnalı doğumlu.

¹⁸ Camayıl oğlu Tahir, 1940 Kocalı doğumlu.

¹⁹ İsmayıl oğlu Ahmet, 1953 Kocalı doğumlu.

Kutsa köyünden Yaşar²⁰: “Yörükler Konya’dan kopuşma.” (04.12.2011, Kutsa)

Hocalı köyünden Muharrem²¹: “Yörüklerin kopuşması Kızılalma’dan, Konya’dan.” (12.07.2012, Hocalı)

Hocalı köyünden Osman²²: “Bobamın (Māmıd’ın) bobası (Mümün), Yörükler Konya, Karaman, Kızılalma’dan kopmayız, diyerdi.” (29.10.2011, Hocalı)

Alikoç köyünden Seliman²³: “Yörükler Kızılalma’dan yörüyerek Konya’ya gelmişler. Oradan, Konya’dan da birayı gelmişler.” (09.07.2016, Alikoç)

Yapılan bütün sözlü derlemelerde Yörükler üç yerden ve addan söz etmişleridir. Bu yerler ve adlar **Kızılalma**, **Karaman** ve **Konya**’dır. Söz konusu üç yerin ve adın dışında herhangi bir yerden ve addan söz etmemişlerdir. Yörükler bu üç yerden (Kızılalma, Karaman, Konya) birini, ikisini ya da her üçünü de bilmekte, kullanmaktadırlar. Yörüklerin hemen hemen hepsi kısaca şu tanımları yapmışlardır: “Bizim kopmamız/kopuşmamız²⁴ Kızılalma’dan, Karaman’dan, Konya’dan. Biz **Kızılalma yörü**, biz **Karaman yörü**, biz **Konya yörü**”.

“**Kızılalma**” adı, Türkistan’da Kızılalma olan bir yeri ifade etmektedir. Diğer yandan “**Karaman**” ile Karamanoğulları Beyliği’nin idare ettiği bölge kastedilmektedir. Bu bölgenin içerisinde Karaman, Konya, İçel, Niğde, Aksaray gibi şehirler bulunmaktadır. “**Konya**” adıyla ise Karamanoğulları Beyliği’ne bir dönem başkentlik etmiş olan Konya şehri (Konya kazası/Konya vilayeti/Konya bölgesi) kastedilmektedir.

²⁰ Arif oğlu Yaşar, 1931 Kutsa doğumlu.

²¹ Rüstem oğlu Muharrem, 1942 Hocalı doğumlu.

²² Mahmut oğlu Osman, 1934 Hocalı doğumlu.

²³ Mümün oğlu Seliman, 1933 Alikoç doğumlu.

²⁴ “Kopmak ve Kopuşmak”: Yörükler her iki kelimeyi de kullanmaktadır. Yörüklere nereden geldikleri sorulduğunda, bu iki kelimedenden birini kullanarak yanıtlamaktadırlar. Cümleye: “Bizim kopmamız ya da kopuşmamız...” diye başlamaktadırlar. *Kopmak* ve *kopuşmak* eylemlerinin anlamı: 1. “Bir şeyden kopmak” yani “ayrılmak”tır. Burada, “bir yerden ayrılmak, bir yerden gelmek” anlamına gelir. 2. “Kopmak” yani “kalkmak”tır. Burada, “bir yerden kalkmayı, bir yerden kalkarak ayrılmayı” ifade eder. Yörüklerde “Kalkıp kopmak” deyimini de bulunmaktadır. Bu deyim de kopmakla, kalkmanın aynı anlama geldiğini gösterir.

Yörükler, Türkistan'dan “**Kızılalma**” denen bir yerden “**Karaman**”a (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisine); Karaman'dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinden) Makedonya'nın Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güneybatı ve batı eteklerine göçüp konmuşlar ya da göçürülüp kondurulmuşlardır.

Yazılı kaynaklarda da Yörüklerin “Konya ve dolayı”ndan Makedonya'ya geldikleri yazılmaktadır. Sırp yazar L.M. Kostiç; “*Yörüklerin kökeni Küçük Asya topraklarıdır. Kendilerine Konyalılar diyen Yörükler, Konya'dan geldiklerini söylemektedirler.*”²⁵ demektedir. “*Македонија Како Природна и Економска Целина*” adlı çalışmasında da Türklerin, Konya ve dolayından Makedonya'ya yerleştiğini yazmaktadır.²⁶

0.4. Yörüklerin Yerleşmesi

0.4.1. Yörüklerin Makedonya'ya Yerleşmesi

Yörüklerin Makedonya topraklarıyla tanışması, bu coğrafyada hüküm sürmeleri Osmanlı'nın gerçekleştirdiği fetihler ve izlediği politikalar sonucunda ortaya çıkmıştır. 1371 Meriç Savaşı ile Makedonya'nın yolları Türklere açılmış, dahası Osmanlı'ya eklenen Balkan Yarımadası Yörükler için de yeni yurt yeri hâline gelmiştir. 1371-1400 yılları arasındaki dönemde tüm Makedonya, Türk orduları tarafından fethedilmiştir.²⁷ Aynı tarihlerde Lala Şahin Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri Makedonya'nın doğusunda yer alan ve günümüzde Yörüklere ev sahipliği eden İştîp, Radoviş şehirlerini de fethetmeyi başarmıştır.²⁸

Makedonya'nın fethedilmesiyle birlikte Anadolu'dan Türkler Makedonya'ya yerleştirilmeye başlanmıştır. Yerleştirilen Türkler arasında mevsimlere göre konar-göçer yaşamı sürdüren Yörükler de bulunuyordu. Yörükler, Anadolu'nun iklim ve diğer şartlarına benzeyen bölgelere yerleştirilmiştir.²⁹ XV.

²⁵ Л. М. КОСТИЋ, *Националне Маџине у Српским Пределима Демографско-Етнографска Студија*, Св. Сава, Торонто, 1961, s. 74.

²⁶ *Македонија Како Природна и Економска Целина*, Институт за национална историја, Скопје, 1987, s. 263.

²⁷ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü II*, Logos-A, C II, Üsküp, 2010, s. 140.

²⁸ Yusuf Hamzaoglu, *age.*, s. 134.

²⁹ Yusuf Hamzaoglu, *age.*, s. 148.

yüzyılın başından itibaren gerçekleştirilen fetihlerle birlikte Makedonya'ya yoğun bir Yörük yerleşmesi gerçekleşti.³⁰ Anadolu topraklarındaki benzer iklim koşullarının olması, dağlık bölgenin getirdiği avantajlar ile hayvancılık yapmaya imkân sağlayan İştîp ve Radoviş dolayısı ya da daha genel adıyla Aktaş (Plačkovica) Dağı etekleri, Yörüklerin bu bölgeyi kendilerine yurt yeri olarak seçmelerinin önünü açmış, dolayısıyla en fazla Yörük'ün yerleştiği bölge olma özelliğine sahip olmuştur.³¹

0.4.2. Yörüklerin Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'na Yerleşmesi

Makedonya'nın 1371-1400 yılları arasında Türk orduları tarafından fethedilmesiyle birlikte, Anadolu'dan Türkler Makedonya'ya yerleştirilmeye başlanmıştır. Yerleştirilenler arasında Türklerin en özgün yaşama biçimini, mevsimlere göre konar-göçerliği sürdüren Yörükler de bulunmaktadır. Zaman içerisinde Yörükler, Makedonya'nın değişik yerlerine yerleşerek kendilerine özgün yaşam biçimlerini bu topraklarda da sürdürmeye devam etmişlerdir. Yörüklerin yerleştiği bölgelerden biri de *Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı etekleridir.*

İştîp ve Radoviş şehirleri de Makedonya topraklarının fethine paralel olarak XIV. yüzyılın sonuna doğru Türk orduları tarafından fethedilmiştir. Radoviş ve İştîp'in fethi ile birlikte Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın yolları Yörüklere açılmıştır. Sözü edilen şehirlerin fethiyle Anadolu'dan (özellikle Karaman dolayından) göçen Yörük taifeleri/cemaatleri Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerine konmaya başlamıştır.

XIV. yüzyılın sonundan itibaren başlayan Yörük yerleşmesi, XV ve XVI. yüzyılda yoğunluk kazanarak devam etmiştir. Yörüklerin konmaya başladığı dönemde dağlık ve ormanlık olan Aktaş Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerine, zamanla Yörükler ormanlık alanları açarak bu alanlarda ilk oba ve

³⁰ Yusuf Hamzaoglu, *age.*, s. 151.

³¹ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C III, Logos-A Yay., s. 97.

yurtlarını kurmaya başlamışlardır. İlk obalar, yurtlar ormanlık alanlar açılarak kurulmuştur.³²

XVI. yüzyıldan itibaren Yörük taifelerinin/cemaatlerinin varlıkları Osmanlı devletinin resmî kayıtlarında rastlanmaktadır. Kayıtlarda Yörüklerin önceden var olan köylere ya da boş arazilere de yerleştiğini görmekteyiz. Osmanlı Devleti tarafından 1519 yılında yapılan tahrirde Uğrak, Poçuval, Kutsa (Truhala) ve Lipov Dol köylerinde Yörüklerin yaşadığı kayıtlara geçmiştir.³³

1570 yılında Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın Türtel yaylasında, Yörük taifelerinden/cemaatlerinden Baltalı, Hacı Oğulları, Terzi Hasan ve Sübaşı Cafer'in yazın yayladığı kaynaklarda bulunmaktadır.³⁴

Günümüzün Radoviş Belediyesine bağlı ve bölgenin en büyük Yörük köylerinden biri olan Kocalı, 1691 yılında Osmanlı kaynaklarında "Kocalı Mahallesi" olarak geçmektedir.³⁵

XIX. yüzyılda Yörük taifeleri/cemaatleri tarafından kurulmuş, günümüzde var olan Yörük köylerini salnamelerde görmek mümkündür.³⁶ Günümüzde Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerinde var olan Yörük köyleri, XIV. yüzyılın sonundan itibaren Anadolu'dan (Karamanoğulları Beyliği sınırları içerisinde) Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerine yerleşmeye başlayan Yörük taifeleri/cemaatleri tarafından kurulmuştur.

XIV. yüzyılın sonundan günümüze kadar Aktaş Dağı'nın güney, güneybatı ve batı eteklerinde Yörüklerin varlığı, dönem dönem göç verme durumuyla karşılaşmış olsa da, "yoğun ve kesintisiz" bir biçimde devam etmiştir. XIV-XV. yüzyıllardan itibaren bölgede Yörüklerin sürekli, yoğun ve kesintisiz bir şekilde varlıkları, bölgenin "Yörüklük" olarak adlandırılmasını sağlamıştır.

³² Радовиш и Радовишко, Радовиш, 1984, s. 232.

³³ Штип Низ Вековите, Книга Прва, Штип, s. 206.

³⁴ Алексей Кальонски, *јуриците*, Просвета, Софија, 2007, s. 89.

³⁵ Ali Güler, *Atatürk'ün Soyu*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2017, s. 77.

³⁶ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

0.5. Yörük Köyleri

0.5.1. İştîp Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.1.1. Şaşavarlı

Kızılalma-Karaman Yörüklerinin köylerinden biri olan Şaşavarlı, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı'nın batı bölgesinde yer alıyor. İştîp Belediyesine bağlı olan bu Yörük köyü şehrin doğu tarafında konumlanmış durumda. Şaşavarlı, 1895 yılında Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün en büyük köyü olmasıyla bilinir.

Yine aynı yıllarda Osmanlı Salnamesinde İştîp kazasına bağlı Şaşavarlı köyü 730 kişilik nüfusa sahipti.³⁷ Aradan geçen 20 yıl gibi bir sürede köyün nüfusunda da değişimler ortaya çıkmıştır. Buna göre 1916 yılında Bulgar Dimitar Gacanov'ın çalışmasında köy nüfusunun 541 kişi olduğu bildirilir.³⁸ Balkan Savaşlarının ya da bölge Yörüklerinin deyimiyle “Koja Bozgun”un yaşanması, köy

³⁷ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay, Üsküp 2010, s. 287.

³⁸ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

nüfusunu etkilemiştir. Denilebilir ki Şaşavarlı en çok göçün gerçekleştiği köylerden biridir. Özellikle sosyoekonomik koşulların etkisiyle yıldan yıla nüfusta azalma yaşanmıştır. Buna örnek olarak başta 700'ün üzerinde bir nüfusa sahip olan köyde, 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre 99 Türk yaşamaktadır.³⁹

Köy Yörükleri geçimlerini, hayvancılıkla (sığırcılık, koyunculuk, keçicilik) ve tütüncülükle sağlamaktadır.

0.5.1.2. Poçuval

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün diğer bir köyü olan Poçuval, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın eteklerinde yer alır. İştîp Belediyesine bağlı bir **Yörük** köyüdür. Radoviş şehrinin kuzeybatısında konumlanmasına rağmen, köy İştîp Belediyesine bağlıdır. Poçuval, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün ortasındadır. XVI. yüzyılda köy, Derbent köyü adıyla bilinir. Bulunduğu stratejik konumundan dolayı, bu Yörük köyü Radoviş-Kočana arası yolun güvenliğini sağlamaktadır.⁴⁰

³⁹ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 61.*

⁴⁰ *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 101-102.

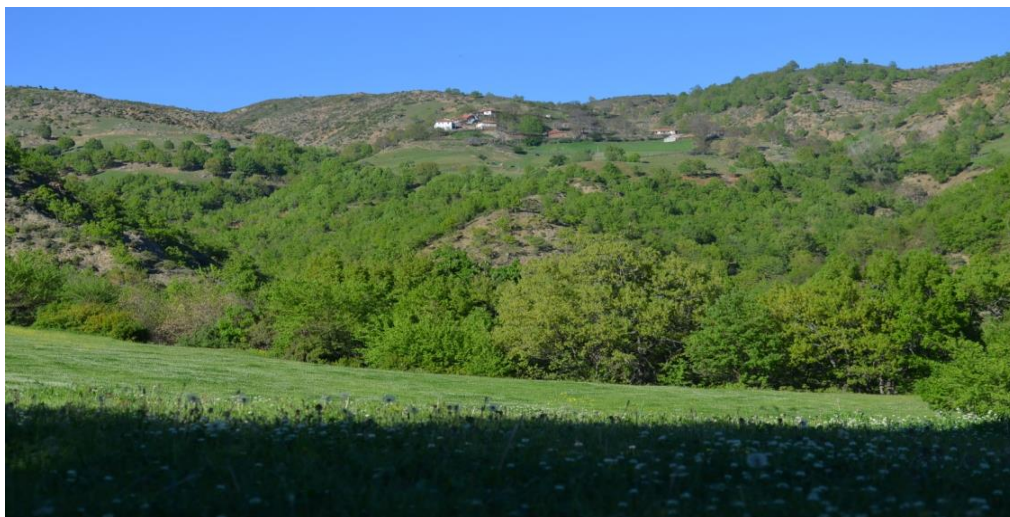
1570 yılında Poçuval köyünün Yörüklerinin, günümüzde Bukva, o zaman Mal Bukovik adıyla bilinen yerde yayladıkları bilinmektedir.⁴¹

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Poçuval köyünde 265 Türk/Yörük yaşıyordu.⁴² Savaşların etkisiyle Şaşavarlı'daki nüfus azalmalarının tersine, Yörüklüğün orta köyünde böyle bir durum söz konusu değildir. Buna bağlı olarak 1916 yılında köy nüfusuna dair elde edilen verilere göre Poçuval'da 396 Türk/Yörük yaşamaktadır.⁴³ Ancak daha sonraki dönemlerde köy nüfus artışını sürdürememiş, dahası yapılan göçlerle büyük eksilmeler meydana gelmiştir. 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre köyde 74 Türk yaşamaktadır.⁴⁴

Poçuval'ın Yörükleri de geçimlerini hayvancılık (keçicilik, koyunculuk, sığırcılık), tütüncülük ve odunculukla sağlamaktadır.

0.5.2. Karbintsi Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.2.1. Kurfallı

⁴¹ *Штип Низ Вековите, Книга Прва*, Штип, 1986, s.274.

⁴² Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁴³ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁴⁴ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 61.

Kurfalı köyü Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı olan bu **Yörük** köyü, İştîp şehrinin doğu tarafında bulunur. İbrahim (Kuru İbiş) tarafından kurulan Kurfalı'da yalnızca Yörükler yaşamış ve yaşamaya devam etmektedir.⁴⁵

Kurfalı'nın 1895 Osmanlı Salnamesi'ndeki nüfusu 40 kişidir.⁴⁶ Sonraki yıllarda da köyün nüfusunda pek fazla değişimin meydana gelmediği söylenebilir. Buna göre köy 1916 yılında 46 kişilik bir nüfusa sahiptir.⁴⁷ Dolaydaki Yörük köylerinde yaşanan değişimi rağmen, başından beri az bir nüfusa sahip olan Kurfalı bu sayıyı artıramamış olsa da, hâlâ varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Kurfalı köyünde 43 kişi yaşamaktadır.⁴⁸

Köylülerin geçim kaynağı hayvancılık (koyunculuk, sığırcılık, keçicilik) ve odunculuktur.

0.5.2.2. Hocalı

⁴⁵ Kaynak Kişi: Rüştü oğlu İbrahim, 1938 Kurfalı doğumlu.

⁴⁶ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁴⁷ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македонија и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁴⁸ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki Yörük köylerinden biri olan Hocalı, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde bulunur. İştip şehrinin doğusunda yer alan köy, Karbintsi Belediyesine bağlı olup yalnızca **Yörüklerin** yaşam yeri olma özelliğini taşır. **“Hocalı”** köyünü Yörükler **“Ojalı”** olarak telaffuz etmektedir.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Hocalı'da 60 kişi yaşamaktadır.⁴⁹ Daha sonra nüfusunda artış meydana gelmiştir. Böylece 1916 yılında köyün 116 kişilik bir nüfustan oluştuğu bildirilir.⁵⁰ Yüz yıla yakın bir zaman dilimi içinde Hocalı bu sayıyı sabit tutmayı başarmıştır. 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre köyde 109 kişi yaşamaktadır.⁵¹

Bu Yörüklerin geçimi hayvancılıktır. Son yıllarda koyunculuk azalmış, bunun yerine sığırcılık çoğalmıştır. Yörüklerin geçim kaynaklarının başında gelen keçicilik Hocalı Yörükleri için de vazgeçilmezler arasındadır. Bunun yanı sıra tütün de köy halkının geçimine katkıda bulunmaktadır.

0.5.2.3. Koca Gaber

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki Koca Gaber köyü Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı bölümünde yer alır. Yalnızca Yörüklerin yaşadığı Koca Gaber,

⁴⁹ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁵⁰ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁵¹ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Karbintsi Belediyesine bağlı olup İştîp şehrinin doğusunda bulunur. “Gaber” adı Türkçe değildir. Gaber kelimesinin Türkçe karşılığı “Gürgen”dir. Ancak hem köy halkı hem de tüm Kızılalma-Karaman Yörükleri tarafından köy “Koja Gaber” olarak telaffuz edilir.

1895 Osmanlı Salnamesi’ne göre Koca Gaber’de 400 kişi yaşamaktadır.⁵² Balkanlardaki pek çok Türk köyüyle aynı kaderi paylaşan Gaber de Balkan Savaşlarının ardından büyük göçler vermiştir. Buna bağlı olarak 1916 yılında köy 180 kişilik bir nüfusa sahiptir.⁵³ Zaman içinde nüfus iyice azalarak, 2002 yılında yapılan son resmî sayıma göre köyde 32 kişi yaşamaktadır.⁵⁴

Koca Gaber Yörükleri de koyun ve sığırcılıkla geçimlerini sağlarlar.

0.5.2.4. Kulağuzlu

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’nün diğer bir köyü olan Kulağuzlu, Aktaş (Plaçkovitsa) Dağı’nın batı, İştîp şehrinin ise doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı olan **Yörük** köyünün adı Türkçedir.

⁵² Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁵³ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁵⁴ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde köyde 90 kişi yaşamaktadır.⁵⁵ 1916 yılında elde edilen veriler, Kulağuzlu'nun 83 kişilik bir nüfusa sahip olduğunu gösterir.⁵⁶ 1895-1916 yılları arasında pek bir değişime uğramayan köy nüfusu, bunu takip eden yıllarda azalmıştır. 2002'de yapılan son resmî sayıma göre Kulağuzlu köyünde 45 kişi yaşamaktadır.⁵⁷

Kulağuzlu köyündeki Yörüklerin geçimi sığır ve koyundur. Bunun yanı sıra tütün de ekilmektedir.

0.5.2.5. Kepekçili

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün bir diğer Yörük köyü Kepekçili, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı, İştip şehrinin ise doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Köyün adı Türkçe olup adını "Yörükân" taifesinden almıştır.

⁵⁵ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁵⁶ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македонија и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁵⁷ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.

Osmanlı arşivlerinde Kepekçili'nin "Yörükân tâifesinden" olduğu ve Köstendil sancağının İştîp kazasına bağlı olduğu yazılıdır.⁵⁸

Kepekçili köyünde 1895 Osmanlı Salnamesi'nde 185 kişi yaşamaktadır.⁵⁹ Sonraki yıllarda meydana gelen savaşlar ve zor yaşam koşullarının etkisiyle Yörükler göç etmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte 1916 yılında Kepekçili'de 52 kişi yaşamaktadır.⁶⁰ Sonraki süreçte ise köy yok olma tehlikesiyle karşılaşmıştır. 2002 yılında yapılan resmî sayıma göre Kepekçili'de 9 kişi yaşamaktadır.⁶¹

Kepekçili köyündeki Yörükler koyun, keçi ve sığır bakmaktadırlar. Buna ek olarak odunculuk ve tütüncülük de rağbet gören geçim kaynakları arasındadır.

0.5.2.6. Yonuzlu

Kızılalma-Karaman Yörük köyü Yonuzlu Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı, İştîp'in doğu bölümünde yer alır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

⁵⁸ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, 3.Baskı, İstanbul 2012, s. 434.

⁵⁹ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁶⁰ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македонија и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁶¹ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Bulgar Dimitar Gacanov'a göre 1916 yılında Yonuzlu 96 kişinin yaşadığı bir Yörük yerleşim yeridir.⁶² 2002 yılındaki resmî sayıma göre Yonuzlu köyünde 35 kişi yaşamaktadır.⁶³

Yonuzlu köyünde yaşayan Yörükler geçimlerini hayvancılık, tütüncülük ve odunculukla sağlamaktadır.

0.5.2.7. Ebipli

Kızıllalma-Karaman Yörük köylerinin bir diğeri Ebipli Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı, İştîp'in doğu bölümünde konumlanmıştır. Karbintsi Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

1895 yılı Osmanlı Salnamesi'nde İştîp kazasından Ebipli'de 80 kişi yaşamaktadır.⁶⁴ 1916 yılında bu sayı artarak köy nüfusu 102 kişiye ulaşmıştır.⁶⁵ 1900'lerin başlarında en kalabalık nüfusunu yaşayan Ebipli, daha sonraki süreçte göç

⁶² Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁶³ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.

⁶⁴ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 287.

⁶⁵ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

durumuyla karşılaşmıştır. Köy nüfusu iyice azalarak 2002 yılında 11 kişilik bir sayıya düşmüştür.⁶⁶

Ebipli Yörükleri geçimlerini koyunculukla sağlamaktadırlar.

0.5.2.8. Aktaş Pırnalı

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün bir diğerini Aktaş Pırnalı köyü oluşturmaktadır. Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı, İştıp'in doğu bölümünde yer almaktadır. Karbintsi Belediyesine bağlı **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Yörükler tarafından köye "Aktaş Pırnalı" adı verilmiştir. Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki iki Pırnalı'dan biridir. Radoviş Belediyesine bağlı olan köye yalnızca "Pırnalı" denilirken, Karbintsi Belediyesine bağlı Pırnalı'ya ise "Aktaş Pırnalı" denmektedir.⁶⁷

1895 Osmanlı Salnâmesinde 125 kişi yaşamaktadır.⁶⁸ Bulgar Dimitar Gacanov'a göre 1916 yılında 106 kişi yaşamaktadır.⁶⁹ Komşu köylerde yaşanan

⁶⁶ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 248.*

⁶⁷ Bütün Yörükler böyle bilmekte ve söylemektedirler. (İ.İ.)

⁶⁸ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp, 2010, s. 287.

⁶⁹ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

nüfus azalmasına rağmen, Aktaş Pırnalı bundan etkilenmemiştir. 2002'deki son resmî sayıma göre Pırnalı köyünde 197 kişi yaşamaktadır.⁷⁰

Geleneksel hayvancılığın yapıldığı köylerden biridir. Pırnalı köyündeki Yörükler hayvanlarını (keçi, koyun, sığır) “kışla” denen yerde bakmaktadırlar. Bunun yanı sıra köyde tütüncülük ve odunculuk da yapılmaktadır. Yaşlı Yörüklerin anlattıklarına göre köy halkı önceki dönemlerde kömürcülük işiyle de uğraşmıştır.

0.5.2.9. Kutsa:

Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın batı, İştip'in doğusunda yer alır. KARBINTSI Belediyesine bağlı olan Kutsa'da yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

Köy, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın doğudan batıya akan Koca Dere'nin iki yakasında kurulmuştur. Makedon kaynaklarında köyün eski adı “Truhala” olarak geçmektedir.⁷¹ Temelleri yüzyıllar öncesine dayanan köy hakkında ilk bilgi XVI. yüzyıla aittir.⁷²

⁷⁰ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

⁷¹ *Штип Низ Вековите, Книга Прва*, Штип, 1986, s. 217.

⁷² *age.*, s. 217.

1916 yılında elde edilen verilere göre Kutsa köyünde 86 kişi yaşamaktadır.⁷³ Aktaş Pırnalı'dan sonra en kalabalık nüfusa sahip olan köyde, 2002 yılında yapılan sayıma göre 119 kişi yaşamaktadır.⁷⁴

Köy halkı geçimlerini geleneksel hayvancılık (keçicilik, koyunculuk, sığircılık) yaparak sağlamaktadır. Özellikle son yıllarda Yörüklerin tarlalara yönelmeleriyle birlikte Kutsa, Aktaş Dağı dolayında tütüncülüğün en çok yapıldığı köylerden biri hâline gelmiştir. Bulunduğu konum itibarıyla bu Yörük köyünde de odunculuk, geçim için yapılan işlerin arasındadır. Köyün yaşlı kişilerinden öğrenilenlere göre, eskiden komşu köy Aktaş Pırnalı'da olduğu gibi, Kutsa Yörükleri de bir dönem geçimlerini kömürcülük yaparak sağlamışlardır.

0.5.3. Radoviş Belediyesine Bağlı Yörük Köyleri

0.5.3.1. Alikoç

Kızılalma-Karaman Yörük köyü Alikoç, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde, Radoviş kasabasının kuzeyinde konumlanmıştır. Radoviş Belediyesine bağlı Alikoç köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Köyün adı

⁷³ Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македонија и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София 1993, s. 240.

⁷⁴ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 249.

Türkçedir. Alikoç köyündeki Yörükler, “Ali” denen bir kişinin Süpürge köyünden geldiğini ve köyü kurduğunu söylemektedirler.⁷⁵

1895 yılı Osmanlı Salnamesi’nde Radoviş kazasından Alikoç’ta 300 kişi yaşadığını yazmaktadır.⁷⁶ Alikoç, 1900 yılında 300, 1948 yılında 305, 1953 yılında 343, 1963 yılında 243, 1971 yılında 294, 1981 yılında 373 kişilik nüfusa sahiptir.⁷⁷ Radoviş’e bağlı Yörük köylerinin en tanınmış olan bu köyde, 2002 yılı sayımına göre 328 kişi yaşamaktadır.⁷⁸

Koyunculuğun yanı sıra, tütüncülüğün en çok yapıldığı köylerden biridir.

0.5.3.2. Kocalı

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü’ndeki en büyük Yörük köyü olan Kocalı köyü, Aktaş (Plačkovitsa) Dağı’nın güneybatı eteğinde, Radoviş’in kuzeyinde yer alır. Radoviş Belediyesine bağlı bu **Yörük** köyünde de yalnızca Yörükler

⁷⁵ Bunu bütün Alikoç köyü kocamışları söylemektedirler.

⁷⁶ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.

⁷⁷ *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 56.

⁷⁸ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Maj 2015, s. 296.

yaşamaktadır. Köyün adı Türkçe olup adını bir Yörük taifesinden almıştır. Osmanlı arşiv kaynaklarında Kocalı'nın “Yörükân tâifesinden” olduğu kayıtlıdır. Aynı kaynaktan Kocalı'nın, Osmanlı döneminde bir dönem Köstendil sancağının Radovişte kazasına bağlı olduğu yazılıdır.⁷⁹ 1691 yılında Hasan Paşa tarafından yapılan Evlâd-ı Fatihân Defterinde köyden “Kocalı Mahallesi” olarak bahsedilmektedir.⁸⁰

1895 Osmanlı Salnamesi'nde Radoviş kazasına bağlı Kocalı'nın nüfusu 250'dir.⁸¹ Kocalı'da 1900 yılında 250, 1948 yılında 583, 1953 yılında 615, 1963 yılında 361, 1971 yılında 394, 1981 yılında 486 kişi yaşamaktadır.⁸² 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Kocalı köyü 478 kişilik bir nüfusa sahip olup bölgenin en büyük Yörük köyü olma özelliğini taşır.⁸³

Günümüzde Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nün en büyük köyü olan Kocalı'da koyunculuk, keçicilik, sığırcılık ve odunculuk yapılmaktadır. Bunun yanında tütüncülüğe son yıllarda daha fazla eğilim olmuştur.

0.5.3.3. Süpürge

⁷⁹ Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, İşaret Yayınları, 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 454.

⁸⁰ Ali Güler, *Atatürk'ün Soyu Kızıl Oğuzlar ve Konyarlar*, Berikan Yayınevi, Ankara 2017, s. 77; Nurettin Özkan, *Atatürk'ün Ata Yurdu Otantik Kent Taşkale (Kızıllar)*, Taşkale Belediyesi Kültür Yayınları, Taşkale 2006, s. 19.

⁸¹ Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.

⁸² Радовиш и Радовиш, Радовиш, 1984, s. 56.

⁸³ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 297.

Kızılalma-Karaman Yörük köyü olan Süpürge, Aktaş (Palçkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde, Radoviş'in kuzeyinde yer alır. Radoviş Belediyesine bağlı olan bu **Yörük** köyünde yalnızca Yörükler yaşamaktadır.

Stefan Verkoviç 1889 yılında Süpürge Mahallesi'nde 45 hane yaşadığını yazmaktadır.⁸⁴ 1895 yılı Osmanlı Salnamesi'nde Radoviş kazasından Süpürge'de 220 kişi yaşadığı bildirilir.⁸⁵ Süpürge'de 1900 yılında 220, 1948 yılında 117, 1953 yılında 132, 1963 yılında 72, 1971 yılında 46, 1981 yılında 82 kişi yaşamaktadır.⁸⁶ Osmanlı'nın son dönemlerinde en kalabalık nüfusa sahip olan bu köy, bir daha aynı büyümeyi yakalayamamış, yıllar içinde göçler vermek zorunda kalmıştır.

2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Süpürge köyünde 56 kişi yaşamaktadır.⁸⁷

Köyde hayvancılık ve tütüncülük yapılmaktadır. Bölgenin en verimli topraklarına sahip olan köy, tarıma elverişli olsa da, bulunduğu konumu ve sosyolojik yapısı itibarıyla Radoviş'e bağlı diğer üç köyün arasında en az gelişmiş olarak bilinir.

0.5.3.4. Pırnalı

⁸⁴ *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 107-108.

⁸⁵ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp 2010, s. 288.

⁸⁶ *Радовиш и Радовишко*, Радовиш, 1984, s. 56.

⁸⁷ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002*, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 297.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'nde bulunmaktadır. Aktaş (Plačkovitsa) Dağı'nın güneybatı eteğinde yer almaktadır. Radoviş Belediyesine bağlı bir **Yörük** köyüdür. Radoviş şehrinin kuzeybatısındadır. Köyde yalnızca Yörükler yaşamaktadır. Kızılalma-Karaman Yörüklüğü'ndeki iki Pırnalı köyünden biridir. Yörükler, Karbintsi Belediyesine bağlı olan köye "Aktaş Pırnalı" derlerken; buna ise yalnızca "Pırnalı" demektedirler.

1895 Osmanlı Salnamesi'nde 280 kişi yaşamaktadır.⁸⁸ 2002 yılında Makedonya Cumhuriyeti'nde yapılan son resmî sayıma göre Pırnalı köyünde 122 kişi yaşamaktadır.⁸⁹

Köyde hayvancılık ve tütüncülük yapılmaktadır.

⁸⁸ Yusuf Hamzaoglu, *Balkan Türklüğü*, C II, Logos-A Yay., Üsküp, 2010, s. 288.

⁸⁹ *Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X*, Државен Завод за Статистика, Скопје, Мај 2015, s. 297.

1. BÖLÜM: İNCELEME

(SES BİLGİSİ)

1.1. ÜNLÜLER (Vowels)

Türkiye Türkçesinde sekiz ünlü bulunmaktadır:

(/a/, /ı/, /o/, /u/; /e/, /i/, /ö/, /ü/).

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında ise bu ünlülere, birkaç Türkçe kökenli kelime yanında, genellikle Arapça ve Farsça kökenli alıntı kelimelerdeki asli uzun ünlülerle değişik fonetik hadiselerle ilgili olarak ortaya çıkan ikinci uzun ünlüleri ilave edebiliriz:

(/ā/, /ī/, /ō/, /ū/; /ē/, /î/, /ȫ/, /ǖ/; /ā̄/, /ī̄/, /ō̄/, /ū̄/; /ē̄/, /î̄/, /ȫ̄/, /ǖ̄/).

1.1.1. Uzun Ünlüler

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında bulunan uzun ünlüler şunlardır:

(/ā/, /ī/, /ō/, /ū/; /ē/, /î/, /ȫ/, /ǖ/).

1.1.1.1. Birincil (Asli) Uzun Ünlüler:

Kızılalma-Karaman Yörük ağzında birincil uzun ünlülerin çok azı Türkçe asıllı kelimelerden, büyük çoğunluğu ise Arapça ve Farsça'dan alıntı kelimelerde görülmektedir.

Tespit edebildiğimiz Türkçe kelimelerdeki birincil uzun ünlüler şunlardır:

kāvaqlık < kavaklık (III/30), yīkanık < yıkanmış (XXIV/10), ūrdü < ürdü “havladı” (XIII/65), yūdum < yudum “yıkadım” (MDD).

Arapça ve Farsça alıntı kelimelerdeki birincil uzun ünlülerden birkaç örnekle yetinelim:

ilâzım < lazım < Ar. lâzim “لازم” (XIII/115), yâ < ya < Ar. yâ “يا” (XXXVIII/20), yâni < yani < Ar. ya‘nî “يعني” (XXXVIII/70), cumālî < cumalî < Ar. cum‘a “جمعة” (II/10), camât < cemaat < Ar. cemā‘at “جماعة” (XVIII/35).

1.1.1.2. İkincil Uzun Ünlüler

İkincil uzun ünlüler birtakım ses olayları sonucunda oluşmuş ünlüler olup, başlıca sebepleri ve örnekleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1.2.1. Hece kaynaşması (contraction) olayı ile oluşanlar:

1.1.1.2.1.1. /-y-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

iler < iyiler (II/5), ileşmiş < iyileşmiş (XXIII/15), sāmā < sağmaya (VI/15), toplamā < toplamaya (III/85), būk < büyük (XIII/25), būme < büyüme (XII/5), yaptırmā < yaptırmaya (VII/95), būdüyörüz < büyüdüyörüz (VII/65).

1.1.1.2.1.2. /-ğ-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

kızçāz < kızcağız (IX/60), sālīmda < sağlığımda (XIII/65), kījāma < kucağıma (I/40) sülman ā < süleyman ağa (XV/5), ali ān < ali ağanın (VII/15), aşā < aşağı (I/10), ufām < ufağım (XXIII/35), çojūna < çocuğuna (VIII/35).

1.1.1.2.1.3. /-k-/ ünsüzlü hecelerin kaynaşmasından oluşanlar

lāp < lakap < Ar. laḳab “لقب” (XXXVII/25), vāt < vakt < Ar. vaḳt “وقت” (XXIV/10), yūselirmiş < yükselirmiş (XXIII/55), îşi < ekşi (VII/85), îsik < eksik (VII/55), ūsüz < öksüz (XXX/35), ūsürmek < öksürmek (MDD), ūşāraḳ < okşayarak (XVI/25), āsırmaḳ < aksırmak (MDD), gūde < gökte (XXX/55).

1.1.1.2.2. Ünsüz Düşmesi ile:

1.1.1.2.2.1. /-ğ-/ < /-g-/ ünsüzlerinin düşmesi ile:

bobañıl < bobanğil < babangil (XXVII/15), bobamñili < bobamğili < babamgili (XXIV/20), ajamñil < acamğil < acamgil (IX/60), dedeñil < denenğil < dedengil (XXXIV/15), ajañil < amcanğil < amcangil (XXXIV/15), kaynatamñilden < kaynatamğilden < kaynatamgilden (XXVIII/60), bobañıl < babanğil < babangil (XXVII/15), dedemñil < dedemğil < dedemgil (XXV/30).

1.1.1.2.2.2. /-ğ-/ ünsüzünün düşmesi ile:

dūma < doğma (XII/5), ūlak < oğlak (VI/20), ūmaz < oğmaz (XX/65), yūrt < yoğurt (XXV/20), sāmā < sağmaya (VI/15), ūrendim < öğrendim (XVI/25), ūderler < öğütürler (XIII/120), ufām < ufağım (XVII/15), sālīmda < sağlığım (XIII/65), ĩriydik < iğiriydik “eğiriyorduk” (XIII/100), çīriydik < çağırıydik “çağırıyorduk” (XXXVIII/40), bārılar < bağırılar (XXXIX/30), ĩneden < iğneden (XXX/85), çīdem < çiğdem (MDD), sīl < siğil (MDD).

1.1.1.2.2.3. /-y-/ ünsüzünün düşmesi ile:

pīnir < peynir < Far. penīr (XXXIV/5), mīdandaymıŝ < meydandaymıŝ < Ar. meydān “ميدان” (XX/80), zīde < ziyede < Ar. “زيادة” (VII/70), tīze < teyze (XXXVI/5), būme < büyüme (XII/5), sāmā < sağmaya (VI/15), gīsīñ < giysin (XXXV/15), būk < büyük (XIX/10), ūle < öyle (XVIII/10), būle < böyle (XX/105), sīrek < seyrek (XIII/130).

1.1.1.2.2.4. /-h-/ ünsüzünün düşmesi ile:

āmede < ahmete < Ar. “أحمد” (I/2), mārem < mahrem < Ar. “محرم” (I/1), mābeti < muhabbeti < Ar. “محبة” (VIII/15), mārebe < muharebe < Ar. “محاربة” (XXXIX/5), māle < mahalle < Ar. “محلة” (XIII/10), mākaḵ < muhaḵḵaḵ < Ar. “محقق” (MDD), māfazalı < muhafazalı < Ar. “محافظة” (MDD), ālat < Rum. ahlat (XIII/20).

1.1.1.2.2.5. /-n-/ ünsüzünün düşmesi ile:

sōra < sonra (X/45), īsannar < insannar < Ar. “إنسان” (VII/90), īṣalla < inṣallah < Ar. “إن شاء الله” (XVIII/10) .

1.1.1.2.2.6. /-r-/ ünsüzünün düşmesi ile:

Bu ses özelliği Koca Gaber köyünde görülür. Çok az örneği vardır:

sīlar < sığırılar (MDD), tāla < tarla (MDD).

1.1.1.2.2.7. /-f-/ ünsüzünün düşmesi ile:

yūsu < Yusuf < Ar. “يوسف” (XXIV/35).

1.1.1.2.3. Çift ünlü kaynaşması ile:

Son ve ön sesleri birer ünlü olan iki kelimenin yan yana gelmesi sırasında iki ünlünün kaynaşarak (contraction) bir uzun ünlüye dönüşmesidir. Bu da aslında bir ünlü/hece kaynaşması olayıdır:⁹⁰

nōldu < ne oldu (MDD), tōrda < te orda (III/55), tōrayı < te orayı (III/70), tōnnardan < işte onlardan (XXV/5).

1.1.2. Kısa Ünlüler (*Short vowels*)

Kısa ünlüler, yalın ya da eklerle uzatılan tek veya çok heceli kelimelerde görülen ve normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanan ünlülerdir.⁹¹

1.1.2.1. Kısa /i/ ünlüsü:

Bu ses /i/ ünlüsünün kısa biçimidir.

var īsa (VII/10), kızlar īmīṣ (III/45), bīram < buram (VI/5), var īdı koyūnnar (XVI/5), ne ḳadarjıḳ īka (X/45), bīrakmān (XXIX/20), bīrda (XXXIX/15).

⁹⁰ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2000, s. 26.

⁹¹ Ahmet Günşen, age., s. 27.

1.1.2.2. Kısa /ü/ ünlüsü:

gülüşüñ üdü < gülüşündü (III/45).

1.1.2.3. Kısa /ü/ ünlüsü:

yok ūka < yok iken (XVIII/35), yok ūmuşuz (III/30).

1.1.3. Arapça Uzun Ünlülerin Normal Ünlü Olması

Arapçadan geçme kimi kelimelerdeki uzun ünlülüler uzunluğunu kaybederek normal ünlüye dönüşürler:

ses sada < sadâ < Ar. sadâ “صدى” (XVIII/20), dalip < t̤alip < Ar. “طالب” (MDD), alem < ‘ālem “başka” < Ar. “عالم” (XIX/10).

1.1.4. Ünlü Uyumu (Vowel harmony)

1.1.4.1. Dil Benzeşmesi (Kalınlık -incelik uyumu)

Bölgemiz Yörük ağızlarında genel olarak kalınlık-incelik uyumu sağlamdır. Hatta yapıları gereği, tek şekilleri bulunan ve bundan dolayı ünlü uyumu dışında kalan Türkçe bazı ekler ile son çekim edatlarının da, Orta Anadolu ağızlarında olduğu gibi, belirgin olarak olarak dil benzeşmesine uydukları görülmektedir.⁹²

1.1.4.1.1. -ka/ -ke < i-ken ekinde:

yatarka < yatarken (XXXI/10), yaparka < yaparken (VIII/50), otarıka < otarırken (VIII/5), bakarka < bakarken (VIII/10), oturuğa < otururken (XVIII/15), giderke < giderken (V/40), yok ūka < yok iken (XVIII/35), giyerke < giyerken (VII/95), gezinirke < gezinirken (XVIII/20), küçükke < küçükken (XXIII/80), geçerke < geçerken (XXIV/30), allā görüke < allah görürken (XXIV/40).

⁹² Ahmet Günşen, age., s. 32.

1.1.4.1.2. i- ek fiilinin çekimlerinde:

i- ek fiilinin, ölçünlü Türkçede bağımsız bir kelime hâlinde olup da ünlü uyumuna girmeyen çekimleri olan *idi*, *imiş*, *ise* şekillerinin de kalın ünlü kelimelerden sonra, Orta Anadolu ağızlarında olduğu gibi, dil benzeşmesinin etkisine girdiği görülmür.⁹³

kızlar_ımiş (III/45), yok_ümüşüz (III/30), var_ısa (VII/10), yok_umuş < yok_imiş (XX/5), var_ımış (VIII/10), yörük_ümüş (XVIII/50), yok_udu (XVIII/35), bük_üdü (XXX/109), almamış_ıdım (XXXIII/5), kırarlar_ıdı (VII/105), ölmüş_üdü (XXXII/15).

1.1.4.1.3. -ki aitlik ekinde:

Yazı dilinde ince biçimiyle kullanılan Türkçe aitlik eki -ki de, Orta ve Batı Anadolu ağızlarında olduğu gibi, dil benzeşmesine uymaktadır.⁹⁴

sōrakı < sonraki (XI/30), yōkarıkı (IX/50).

1.1.4.1.4. -leyin zaman zarfı ekinde:

sabālayın < sabahleyin (V/5), avşamlayın < akşamleyin (XXVII/5), günneyin (XXIX/5).

Kızılalma-Karaman Yörükleri “zaman” kelimesi yerine “-leyin” zaman zarfı ekini kullanırlar. Bu, Yörük ağzının karakteristik özelliklerinden biridir.

istediñleyin “istediğin zaman” (XIII/55), çıktıñlayın “çıktığın zaman” (XVIII/10), koşunduñlayın “koşunduğun zaman” (XVIII/15), bozuldunnayın “bozulduğu zaman” (XIX/15), düşündümleyin “düşündüğüm zaman” (XIX/10), gittinneyin “gittiği zaman” (XXX/20), koştunnayın “koştuğu zaman” (XXXIII/20).

⁹³ Ahmet Günşen, age., s. 32.

⁹⁴ Ahmet Günşen, age., s. 32.

1.1.4.1.5. Kimi kelimelerde:

Türkçe asıllı bazı kelimelerin özgün biçimleriyle kullanılarak, ölçünlü Türkçeden farklı olarak dil benzeşmesi içinde kaldıkları görülür:

angıları (XX/95), alma (I/5), kardaş (XXXIX/5).

1.1.4.1.6. Yabancı Kelimelerde Dil Benzeşmesi (*Kalınlık-incelik uyumu*)

Başta Arapça ve Farsça olmak üzere, yabancı dillerden Türkçeye geçmiş kelimelerin büyük bir bölümünün Türkçenin kalınlık-incelik uyumuna girdikleri görülür. Bir anlamda bu kelimeler Türkçeleştirilmiştir. Bu tür kelimeler iki şekilde uyuma girer:

1.1.4.1.6.1. İlerleyici Benzeşme (*Progressive*) ile:

zerdeli < zerdali < Far. zerd-ālū (MDD), üjüm < hücum “هجوم” (III/15), kıymatlı < kıymetli “قيمة” (XI/25), katıyan < katiyen “قطعيًا” (V/10), zati < zaten < Ar. “ذاتًا” (MDD), vakıt < vakit “وقت” (MDD), ajamılık < acemilik < Ar. “أعجمي” (MDD), gazata < gazete < İt. gazzetta (MDD), zulüm < zulüm < Ar. “ظلم” (MDD),

1.1.4.1.6.2. Gerileyici Bezeşmesi (*Regressive*) ile:

barabar < beraber < Far. berāber (MDD), duşman < düşman < Far. duşmān (MDD), sefte < siftah < Ar. istiftāh “استفتاح” (MDD), süfür < sahur < Ar. sahur “سحور” (III/40), cuvap < cevap < Ar. “جواب” (MDD), talaş < telaş < Ar. telāşī “تلاش” (MDD), zaval < zeval < Ar. zevāl “زوال” (MDD), camāt < cemāt < Ar. cemā’at “جماعة” (XVIII/35), dafa < defa < Ar. def’a “دفعه” (XI/30), alal < helal < Ar. halāl “حلال” (VII/90), ajdara < ejderha < Far. ejderhā (MDD).

1.1.4.1.7. Uyum Değişmesi

Ünlü incelmesi veya kalınlaşması yoluyla ünlü uyumunun bozulmasına sebep olan ünsüzler, bazen de iki veya daha çok heceli Türkçe ve alıntı kelimelerin

ünlülerini tamamıyla kalınlaştırarak veya incelterek ünlü uyumunun incelik-kalınlık sırasının değişmesine sebep olurlar.⁹⁵

1.1.4.1.7.1. i-i < ı-ı olması:

misirler < mısırlar (XXII/20), çirde < çığırda (III/60).

1.1.4.1.7.2. ı-ı < i-i olması:

ırmık < irmik (MDD).

1.1.4.1.7.3. a-a < e-e olması:

pança < pençe < Far. pence (MDD).

1.1.4.2. Dudak Benzeşmesi (*Labial attraction*)

Dudak benzeşmesi, Türkçe yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerde, ünlülerin düzlük-yuvarlaklık bakımından ilk hece ünlüsüne göre ayarlanması olayıdır.⁹⁶

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde dudak benzeşmesine uymayan birçok kelimenin, eskicil özelliklerine koruyarak Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında kullanıldığı tespit edilmiştir:

tavık (XIII/50), yâmir “yağmur” (XXIX/10), yımışak “yumuşak” (XIII/100), bıdak “budak” (XX/50), sısmak “susmak” (MDD), savıştırdı “savuşturdu” (XXX/60), yımırta (MDD), kabık “kabuk” (MDD).

Belki Türkçe kelimelerdeki düzleşme eğiliminin anolojik etkisiyle olacak, Arapça ve Farsça asıllı alıntı kelimelerde de “düzlük” uyumunun gerçekleştirildiğini görüyoruz.

Arapça asıllı kelimelerde: mısalla taşı < musalla < Ar. muşallā “مصلی” (IX/50), tabit < tabut < Ar. tābūt “تابوت” (XXIII/75), yakıp < yakup < Ar. Ya‘kūb

⁹⁵ Ahmet Günşen, age., s. 37.

⁹⁶ Ahmet Günşen, age., s. 38.

“يعقوب” (XXXIX/5), mıtlak < mutlak < Ar. muṭlaḳ “مطلق” (XX/95), kalbır < kalbur < Ar. ġirbāl “غربال” (MDD).

Farsça asıllı kelimelerde: pamık < pamuk < Far. panbuḳ “پنبوق” (MDD), armıt < armut < Far. emrūd “امرود” (XII/20).

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında, şimdiki zaman işaretleyicisi olarak -(i)yor eki ve onun yuvarlak biçimli alamorfları değil de düz ünlülü -ya/-ye ve -yeri biçimleri kullanılır. Tabiatıyla bu biçimler de düzlük-yuvarlaklık uyumunu bozmamaktadır:

biyenmiyeler “beğenmiyorlar” (XXXII/40), bekleyemiyesin “bekleyemiyorsun” (XXXI/5), bilmiyeri “bilmiyor” (XXX/55), sesliyeri “sesliyor” (XXX/70), götürmiyeri “götürmüyor” (XXXIII/15), göç ediyeri “göç ediyor” (XXXI/5), alıyasın “alıyorsun” (XXXI/5).

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde düzlük-yuvarlaklık uyumuna uyan kelimelerden birkaçı da yuvarlaklaşma sebebiyle Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında uyum dışında kalır:

vaḳuf < vakıf < Ar. vaḳf “وقف” (XX/135), avur < ağır (VI/30), avuju < avcı (I/10), savur < sağır (MDD).

1.1.5. Ünlü Değişmeleri (*Vowel graduation*)

1.1.5.1. Kalın Ünlülerin İncelmesi:

Kalın ünlülerin (/a/, /ı/, /o/, /u/) incelmesi olayı, uyum bozulmasına da yol açan /c/, /ç/, /l/, /m/, /n/, /s/, /ş/, /t/, /y/, /z/ gibi dudak, diş, diş eti-ön damak bölgelerinde boğumlanan ünsüzlerden birinin ya da birkaçının etkisine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.⁹⁷

1.1.5.1.1. i < ı değişmesi

misirler < mısırlar (XXII/20), çır < çığır (III/60).

⁹⁷ Ahmet Günşen, age., s. 40.

1.1.5.1.2. e < a değişmesi

mesele < mesela < Ar. meselâ “مثلاً” (VI/35), ebip < habip < Ar. habîb “حبيب” (MDD), döleşmek < dolaşmak (MDD).

1.1.5.1.3. ö < o değişmesi:

döleşmek < dolaşmak (MDD).

1.1.5.2. İnce Ünlülerin Kalınlaşması:

İnce ünlülerin (/e/, /i/, /ö/, /ü/) kalın ünlülere (/a/, /ı/, /o/, /u/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.2.1. a < e değişmesi

barabar < beraber < Far. berâber (VIII/15), talaş < telaş < Ar. telâş “تلاش” (MDD), tabā < tebā < Ar. teba‘a “تبعه” (MDD), tasalla < teselli < Ar. tesellî “تسلي” (MDD), dafa < defa < Ar. def‘a “دفعه” (XI/30), alal < helal < Ar. ḥalāl “حلال” (VII/90).

Birkaç Türkçe kelime eskicil biçimini korumaktadır:

alma (XXV/16), arkadaşmışlar (XXXV/20).

1.1.5.2.2. ı < i değişmesi

ırmık < irmik (MDD), zalım < zalim < Ar. zālīm “ظالم” (MDD), talkın < telkin < Ar. telkīn “تلقين” (MDD), apıs < hapis < Ar. ḥabs “حبس” (XXXIX/40), kabırına < kabrine < Ar. ḳabr “قبر” (XIII/30), yanı < yani < Ar. ya‘nî “يعني” (XX/5), zayır < zahir < Ar. zāhir “ظاهر” (XIII/90), zından < zindan < Far. zindān (MDD), gayrı < gayri < Ar. ğayr “غير” (XVIII/10), cavayır < cevahir < Ar. cevāhir “جواهر” (XIII/40), vallayı < vallahi < Ar. vallahi “والله” (MDD), billayı < Ar. billāhi “بالله” (MDD), tallayı < Ar. tallāhi “تالله” (MDD).

Eskicil biçimiyle yaşayan Türkçe kelimeler de vardır:

angıları < hangileri < kangı (XX/95), birağı < bir hağı (VII/70), anı < hani < kanı (MDD).

1.1.5.2.3. u < ü değişmesi

bugun < bugün (IV/5), murtad < mürted < Ar. “مرتد” (MDD), mubarek < mübarek < Ar. mübārek “مبارك” (MDD).

1.1.5.2.4. o < e değişmesi

Örneğine Batı kökenli bir kelimedede rastlanılmıştır: metro < metre < Fr. mètre (I/5).

1.1.5.2.5. u < e değişmesi

Örneğine Arapça kökenli bir kelimedede rastlanılmıştır: cuvap < cevap < Ar. cevāb “جواب” (MDD).

1.1.5.2.6. o < ö değişmesi

Örneğine Batı kökenli bir kelimedede rastlanılmıştır: traktor < traktör < Fr. tracteur (IV/10).

Öñ kelimesi, yalın olarak Türkiye Türkçesindeki gibi /ö/ sesi ile kullanılmaktadır. Ancak *tersine oñuna* (MDD) kullanımında ise ses değişmesine uğramaktadır.

1.1.5.3. Geniş Ünlülerin Daralması

Bu değişme, yanlarındaki kalın ünlüleri inceltme etkisi yanında, daraltma etkisi de olan /c/, /ç/, /l/, /m/, /n/ /s/, /ř/, /t/, /y/ ve /z/ ünsüzlerinin etkisiyle gerçekteşir.⁹⁸ Buna göre /a/, /e/, /o/, /ö/ geniş ünlüleri, dar ünlülere (/ı/, /i/, /u/, /ü/) dönüşür.

⁹⁸ Ahmet Güñřen, age., s. 42.

1.1.5.3.1. ı < a değişmesi

dımğa < damğa (MDD), ğığa < ğağa (MDD), candırma < jandarma < İt. gendarne (XXXIX/25), çirmek < çağirmek (MDD).

Yöremiz ağzında “ora” zahirinin yönelme durumu çekimi belirtme durumu eki ile karşılandığı için söz konusu kullanımda da bir morfofonetik değişimden söz edilebilir:

orayı < oraya (I/31,32),

1.1.5.3.2. i < e değişmesi

Türkçe kelime başında /i/ sesinden /e/ sesine, /e/ sesinden /i/ sesine eğilim olduğu, eski dönemlerden beri bilinmektedir. Bu değişimde /e/ sesinden /i/ sesine eğilim daha fazladır.⁹⁹ Kızılalma-Karaman Yörük ağzında da /e/ sesinden /i/ sesine eğilim daha fazla olup örnekleri şu şekildedir:

mîmet < mehmet < Ar. “محمد” (XVII/15), iziyet < eziyet < Ar. eziyyet “أذية” (MDD), kefin < kefen < Ar. “كفن” (XXIII/70), biton < beton < Fr. béton (III/70), pînir < peynir < Far. penîr (MDD), çire < çehre < Far. çehre (MDD), çiriye < çeyreği < Far. çâr-yek (XXX/55), biyendi < beğendi (MDD), teneki < teneke (MDD), işi yurt < ekşi yoğurt (VI/20), işik < eksik (VII/5), sîrek < seyrek (MDD), tîzem < teyzem (MDD), mîrem < meyrem “مریم” (MDD), zînel < zeynel < Ar. “زين-ال” (XI/55), zînep < zeynep “زينب” (MDD), zîtin < zeytin “زيتون” (MDD), mîdan < meydan “ميدان” (MDD), îrlilmek < eğrilmek (MDD), îrip < eğrip (XIII/105), îmek < eğmek (MDD), îlemek < eğlemek (MDD), dîdir < değdir (VII/70), dîşmek < değişmek (MDD), dîşik < değişik (), dînek < değnek (MDD), îrmek < eğirmek (MDD), îlmek < eğilmek (), dîl < değil (XXVII/5).

Bu genel özellik gösteren /e/ > /i/ değişimine karşılık, bazı kelimelerde de /i/ > /e/ değişme veya genişlemesi görülür: güviye < güvey < güveyi (MDD), günçiçiye < gün çiçeği “ay çiçek” (MDD).

⁹⁹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yay., İstanbul 2013, s.79.

Farsçadan dilimize geçen *dev* kelimesi de ölçünlü Türkçeye göre özünü korur şekilde kullanılmaktadır:

div < dev < Far. dīv (MDD).

1.1.5.3.3. u < o değişmesi

uvalara < ovalara (XXXV/50), suvan < soğan (XXII/20), kuva < kova (XXV/30), bumba < bomba < İt. bomba (MDD), buynuz < boynuz (MDD), kuyarlardı < koyarlardı (XL/10), yürmak < yoğurmak (MDD), dūrmak < doğurmak (MDD), sūktan < soğuktan (XVIII/5), ūlum < oğlum (XIII/5), būldu < boğuldu (XXXIX/35), sūmak (MDD), dūma (MDD), ūlak < oğlak (II/15), yūrt < yoğurt (MDD), dūru < doğru (I/25).

Farsça *tohum* kelimesi, ünsüz düşmesi geçirmiş olmakla birlikte, aslında bulunan /u/ ünlüsüyle varlığını sürdürür:

tūm < tohum < Far. tuhm (MDD).

1.1.5.3.4. ü < ö değişmesi

Bu değişme, Balkan Türk ağızlarının karakteristik bir değişimini ifade eder. Kuzey/Kıpçak Türkçesinin etkisine bağlanan, ama yerel dillerin de etkisinin olabileceği bu değişimde, bilhassa ilk hecede düzenli bir /ö/ > /ü/ daralması veya değişmesi görülür:

sündü < söndü (MDD), sümürmek < sömürmek (MDD), düvemesiñ < dövemesin (X/25), sūleşmiyez < söyleşmiyoruz (XXXIII/15), būle < böyle (XXXII/15), ūle < öyle (XIII/35), güvde < gövde (MDD), kü < köy (VII/10), ūrenmek < öğrenmek (), ūretemiye < öğretmeğe (X/15), ūlende < öglende (V/5), ūlennik < öğlenlik (I/30), sūmek < sövmek (MDD), dūmek < dövmek (VII/35), çūmek “zıplamak” (MDD), ūnmek < öğünmek (MDD), ūtmek < öğütmek (), ūtlemek < öğütmek (), gūslüler < göğüslüler (I/20), sūt < söğüt (XXV/15).

1.1.5.4. Dar Ünlülerin Genişlemesi

Dar ünlülerin (/ɪ/, /i/, /u/, /ü/) geniş ünlülere (/a/, /e/, /o/, /ö/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.4.1. a < ı değişmesi

tanamak < tanımak (MDD), dada < dadı < Far. dādū (MDD).

Fonetik değişime uğramış şu kelimelerde de görülür: bızā < buzağı (XXX/25), yapā < yapağı (XXIV/5), kırā < kırağı (MDD), sāra < sağrı (MDD).

1.1.5.4.2. e < i değişmesi

meras < miras < Ar. mīrās “ميراث” (MDD), neyazi < Ar.+ Far. niyaz+ī (XXXV/10), ermene < ermeni (MDD).

Yansıma bir kelime olan “nene” de daima geniş ünlülü biçimiyle kullanılır.

Türkçe *ekiz* kelimesi eski şekliye yaşar: ekiz (MDD).

Kızılalma-Karaman Yörükleri’nde *yokuş* kelimesinin karşıtı olan *eñiş* kelimesi eskicil biçimini korumaktadır.

1.1.5.4.3. o < u değişmesi

dodak < dudak (MDD), istambol < istanbul (XXX/40), yonuzlu < yunuslu “يونس” (II/20).

Türkçe *yoğarda* ve *osanmak* kelimeleri eskicil biçimlerini korumaktadır: *yoğarda* (I/25), *osan*- “usanmak” (MDD).

1.1.5.4.4. ö < ü değişmesi

ökümat < hükümet < Ar. ḥükūmet “حکومت” (MDD).

Türkçe *yörük* ve *gözel* kelimeleri eskicil biçimleriyle yaşamaktadır:

yörük (XVIII/50), gözel (VII/45).

1.1.5.5. Düz Ünlülerin Yuvarlaklaşması

Düz ünlülerin (/a/, /e/, /ı/, /i/) yuvarlak ünlülere (/o/, /ö/, /u/, /ü/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.5.1. u, o < a değişmesi

bobamın < babamın (VII/5), popaz < Rum. papaz (MDD).

Koca Gaber ile Şaşavarlı köyünün tümü, Hocalı köyünün yarısında da aynı kelime /u/lu kullanır:

buba < baba (XXVIII/40), bubasının < babasının (XVIII/45).

1.1.5.5.2. ö < e değişmesi

möme < meme (MDD), böbiye < bebeği (VII/55), töste < deste (MDD), töble < te böyle < işte böyle (XXXIII/5), döylet < devlet < Ar. “دولة” (MDD).

1.1.5.5.3. u < ı değişmesi

vaḫuf < vakıf < Ar. vakf “وقف” (XX/135), avur < ağır (VI/30), avuju < avcı (I/10), savur < sağır (MDD).

1.1.5.5.4. ü < i değişmesi

mümün < mümin < Ar. mu'min “مؤمن” (IV/10), büber < Rum. biber (V/15), müllet < millet < Ar. millet “ملة” (XXVIII/20).

1.1.5.5.5. u < e değişmesi

cuvap < cevap < Ar. “جواب” (MDD).

1.1.5.6. Yuvarlak Ünlülerin Düzleşmesi:

Yuvarlak ünlülerin (/o/, /ö/, /u/, /ü/) düz ünlülere (/a/, /e/, /ı/, /i/) dönüşmesi olayıdır.

1.1.5.6.1. a < o değişmesi

oraz < horoz < Far. horūs (VIII/50), asanabası < hasan obası (XXXV/40).

1.1.5.6.2. ı < u değişmesi

Genellikle yuvarlaklaşma özellikleri taşıyan Arapça asıllı alıntı kelimelerde görülür:

mısalla taşı < musalla < Ar. musallā “مصلى” (IX/50), tabıt < tabut < Ar. tábūt “تابوت” (XXIII/75), amır < hamur < Ar. hamīr “خمير” (MDD), yakıp < yakup < Ar. “يعقوب” (XXXIX/5), mıtlak < mutlak < Ar. “مطلق” (XX/95), kalbır < kalbur < Ar. ğirbāl “غربال” (MDD).

Farsça asıllı alıntı kelimelerde de örnekleri görülür:

pamık < pamuk < Far. panbuķ (MDD), armıt < armut < Far. emrūd (XIII/20).

Yine eskicil özelliklerini koruyan birkaç Türkçe kelime de örneklerine rastlanır:

tavık < tavuk (XIII/50), yāmır < yağmur (XXIX/10), yımışak < yumuşak (XIII/100), bıdak < budak (XX/50), sıs- (MDD).

1.1.5.6.3. i < ü değişmesi

işin < hüseyin < Ar. ħüseyin “حسين” (XVII/15), mijever < mücevher < Ar. “مجوهر” (MDD).

1.1.6. Ünlü Düşmesi (*Elision*)

1.1.6.1. Ön Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.1.1. /e/ düşmesi

meklemek < emeklemek (XXXVI/10).

1.1.6.1.2. /ı/ düşmesi

mızganmak < ımızganmak “uykuya dalmak” (MDD).

1.1.6.2. İç Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.2.1. /i/ düşmesi

Bu düşme genel olarak Arapça asıllı alıntı kelimelerde görülür:

şerfe < şerife “شُرَيْفَة” (XXIII/5), zarfeymiş < zarife imiş “ظَرِيفَة” (VII/5),
zayde < zahide “زَاهِدَة” (VI/15), şayde < şahide “شَاهِدَة” (VII/10), rayme < rahime <
Ar. “رَحِيمَة” (MDD)

Türkçe kelimelerde:

içerde < içeride (XIX/15).

1.1.6.2.2. /ı/ düşmesi

Örnekleri orta hece düşmesi görülen birleşik kelimelerdir: kaynata <
kayınata (XXXVIII/10), artlanık < arıtlanık “temizlenmiş” (XXIV/10), gelinalcı <
gelinalıcı (XXIV/50).

1.1.6.2.3. /e/ düşmesi

nerdeyse < neredeyse (XXIII/40), nerde (XXIII/10).

1.1.6.2.1.4 /a/ düşmesi

ordan < oradan (XXIII/45), orda < orada (XXXVIII/10).

1.1.6.2.5. /u/ düşmesi

osruk < osuruk (I/65), levsa < Rum. lohusa (MDD).

1.1.6.3. Son Seste Ünlü Düşmesi

1.1.6.3.1. /a/ düşmesi

pıras < pırasa < Rum. pırasa (MDD).

1.1.6.3.2. /u/ ünlü düşmesi:

anadol < anadolu (MDD).

1.1.7. Ünlü Türemesi

Türkçe kimi kelimeler bazı ünsüzlerle başlamazlar. Bu sebeple yabancı dillerden geçen alıntı kelimelerde bu tür ünsüzlerin başında bir ünlü türetilerek kelime bir ölçüde Türkçeleştirilmiş olur.¹⁰⁰

1.1.7.1. Ön Seste Ünlü Türemesi (*Prothesis*)

1.1.7.1.1. /i/ ön türemesi

ilâzım < lazım < Ar. “لازم” (XIII/115), irezil < rezil < Ar. “رذيل” (MDD), iliyen < leğen < Far. legen (MDD), ireçel < reçel < Far. riçâl (XXXIX/28), irejep < recep < Ar. “رجب” (XXXV/25), iriza < rıza < Ar. “رضاء” (VII/35), ileş < leş < Far. lâşe (MDD), ilimon < limon < Rum. limon (MDD), irije ederin < rica ederim < Ar. (MDD).

1.1.7.1.2. /ı/ ön türemesi

ırâtlık < rahatlık < Ar. “راحة” (MDD), ırâmetli < rahmetli < Ar. “رحمة” (II/15), ıramazan < ramazan < Ar. “رمضان” (MDD), ırasat < rasat < Mk. расад (rasad) “tohum ekilen yer, küçük sera” (MDD), ıradanya < radanya “bir köy adı” (XXXIII/15), ışkola < Srp. škola “okul” (XXIII/25).

Türkçe ısıcak kelimesi eskicil biçimiyle yaşamaktadır:

ısıjak (XI/20).

¹⁰⁰ Ahmet Günşen, age., s. 48.

1.1.7.1.3. /u/ ön türemesi

urus < rus (MDD), urum < rum (MDD), urumeli < rumeli (MDD), urfu < ruhu “روح” (), ulāna < lahana < Rum. (MDD), uslovenya < slovenya (MDD).

1.1.7.1.4. /ü/ ön türemesi

ürüya < rüya < Ar. “رؤية” (IV/10), ürüstem < rüstem < Far. (MDD), ürüzgar < rüzgar < Far. rüzgār (MDD).

1.1.7.2. İç Seste Ünlü Türemesi (*Epenthesis*)

1.1.7.2.1. /i/ ünlü türemesi

ilkiyaz < ilkyaz “bahar” (XXXI/25).

Asli biçimiyle yaşayan bir kelimemiz de vardır:

episi “hepsi” < hepisi (X/30).

1.1.7.2.2. /ı/ ünlü türemesi

Türkçenin ses yapısına aykırı olarak iki ünsüzle başlayan alıntı kelimelerde görülür: tıraktor < traktör < Fr. tracteur (XXX/25), tırampa < trampa < Rum. trampa “değişim” (XXX/15).

Eskicil biçimini koruyan Türkçe kelimelere örnek de vardır:

yalıñız (XX/25).

1.1.7.2.3. /u/ ünlü türemesi

avuju < avcı (I/10).

1.1.7.3. Son Seste Ünlü Türemesi (*Epithesis*)

1.1.7.3.1. /e/ ünlü türemesi

miske < misk < Ar. misk “مسك” (XX/75).

1.2. ÜNSÜZLER (*consonants*)

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında, ölçünlü Türkiye Türkçesindeki ünsüzlerden başka ünsüzler de bulunmaktadır.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında Türkiye Türkçesinde bulunan (/b/, /c/, /ç/, /d/, /f/, /g/, /ğ/, /h/, /j/, /k/, /l/, /m/, /n/, /p/, /r/, /s/, /ş/, /t/, /v/, /y/, /z/) ünsüzlerinden başka, şu ünsüzler de bulunmaktadır:

(/ñ/,/h/).

1.2.1. /ñ/ ünsüzü:

/ñ/ ünsüzü sürekli, tonlu ön ve arka damak ünsüzüdür. Türkçenin en eski seslerinden biridir. Yazılı kaynaklarda Türk Kağanlığı (Göktürkler) döneminden beri kullanıldığı görülmektedir. Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında yaşayan bu ses çok yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

1.2.1.1. Kelime tabanlarında:

tañrının günü (III/60), eñser (XXX/70), çañcı (XX/70), yalıñayajık (XX/60), koñşumuzun (XX/30), deriñ, (I/20), düñür, (VII/75), kırañ (XXI/5), yeñi (XXII/15), göñülle (XXIV/10), eñ (XXV/15), bıñar (XXVII/20), öñce (XXXI/10), öñünde (XXXI/10), yalıñız (XIII/50), biñ (VII/105), doñ yāsı (VII/45) doñmaz (XX/85), añaşırılarmış (VIII/40), siñilmiş (I/80), beñziyejek (VII/65), geñiş (MDD), soñ (MDD), seriñ (MDD), eñse (MDD) gereñ “yağlı toprak”, deñiz (MDD), siñek (MDD), beñ < ben “yüzdeki leke” (MDD), çiseñ “ince yağmur” (MDD),

Yokuş kelimesinin karşıtı olan *eniş* kelimesi Yörüklerde /ñ/ ünsüzü ile yaşamaktadır: eñiş (IV/5).

Arapçadan Türkçeye geçen *nakış* kelimesinin de Yörük ağzında /ñ/ ünsüzü ile yaşadığı görülmektedir: nañış “نقش” (XIII/105).

1.2.1.2. Türkçe kimi eklerde:

Tamlayan durumu ekinde: seniñ (I/40), siziñ (I/50).

2. kişi iyelik eklerinde: anañla (XXIII/5), ajañ “amcan” (I/5), dedeñ (I/10), añañın (XXXV/10), neneñe (I/55), ingeñ (II/5), alaña “hala” (VI/25), gözün (VII/65).

1 ve 2. Kişi zamirlerinin yönelme durumu çekiminde: baña (I/15), saña (VIII/10).

Emir kipinin 2. çokluk kişi çekiminde: yeñ (VIII/45), görmeñ (III/30), yapmañ (XXX/15), geliñ (VIII/30).

Emir kipinin 3. teklik ve çokluk kişi çekiminde: yıķasıñ (III/50), yassıñ (XXX/60), kessiñ (XX/135), s̄aralansıñ “serinlesin” (XI/20), göstermesiñ (V/10), yapsıñ (VIII/35), olsun (III/60), dartsıñ “tartsın” (V/40), yapsıñnar (MDD), gelesiñler (MDD).

Fiil çekiminde 2. teklik ve çokluk şahıs eklerinde: yapmışıñ (XIII/75), biliyorsuñ (II/30), bulamāşıñ (XVIII/15), gelseydiñ (III/80), görüsüñ < görürsün (IV/10), yediñ (V/5), kuyuyorsuñ (VII/60), yapsaña (VII/50), bilirsıñ (X/10), istiyerseñ (XXV/5).

Kal- fiilinin sıfat-fiil biçimi ile *kalın* vasıf ismindeki /n/lerin beklenenin tersine, diş ünlüsü ile değil de damak ünsüzü olarak kullanıldığını görüyoruz: *ķalañı* (XX/25), *ķalıñ* (XX/120).

1.2.2. /ħ/ ünsüzü:

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında hırıltılı /ħ/ ünsüzünün yaşadığı sadece bir kelimeye rastladık. *Kıħı* kelimesinde /ħ/ ünsüzü yaşamaktadır.

1.2.2. Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.1. Ön Seste Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.1.1. Ön Seste Tonlulaşma

1.2.2.1.1.1. ğ- < k- değişmesi

Bu değişme, bütün Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde ortaktır ve karakteristiktir:

ğızak < kızak (MDD), ğargı < kargı (MDD), ğırbaç < kırbaç (MDD), ğırlangıç < kırılğıç (MDD).

Bu değişimi, salt arka damak ünsüzlerinde değil, ön damak ünsüzlerinde de görüyoruz: götürüm < kötürüm (MDD).

1.2.2.1.1.2. d- < t- değişmesi

Bu değişim de Yörük ağzının düzenli ve karakteristik bir özelliğidir:

darak < tarak (XXIV/5), dadalım < tatalım (XX/60), daptılar < taptılar (XXIII/25), dartsın < tartsın (V/40), dıkmak < tıkmak (MDD), dırnak < tırnak (MDD), dembel < tembel (MDD), dakınınız < takınınız (XXV/15), dutsak < tutsak (MDD), dalap < talep < Ar. “طلب” (MDD), dalip < talip < Ar. “طالب” (MDD), dıkız < “sıcak ve bunalıcı hava” (MDD), dırmalamak < tırmalamak (MDD).

1.2.2.1.1.3. z- < s- değişmesi

zümbül < sümbül < Far. sunbul (MDD), zaban < saban (XXXIV/19).

1.2.2.1.1.4. b- < p- değişmesi

Türkçede /b/ ünsüzü ile başlayan kelimeler, sonradan /p/ ünsüzüne dönüşmüştür.¹⁰¹ Yörede eski biçimlerini koruyan Türkçe kelimeler şunlardır:

¹⁰¹ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayın, İstanbul 2013, s. 83.

bişiriydik “pişiriyorduk” (XXXVIII/50), bişi (MDD), bastırma “pastırma” (MDD), barmaklarım “parmaklarım” (XXXIII/10), bıñarın “pınarın” (III/50), borsuk “porsuk” (MDD), eski büskü “eski püskü” (MDD).

Rumcadan geçme *pide* kelimesi de, analogik etkiyle olsa gerek, /b/ ünsüzüyle kullanılmaktadır:

datlı bidesi < tatlı pidesi < Rum. pide (XI/30).

1.2.2.1.2. Ön Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.1.2.1. k- < ğ- değişmesi

ķazal < Ar. ğazel (غزل) “güz döneminde kuruyup dökülen ağaç yaprağı” (MDD).

Yörük ağzında eskicil biçimlerini koruyan Türkçe kelimeler de vardır:

küreşirdi (XI/40), kümüz (MDD), kīk “geyik” (MDD), ķargı (MDD), kezlemek “nişan almak” (MDD).

1.2.2.1.2.2. t- < d- değişmesi

Birçok örneği doğu ve batı dillerinden geçen alıntı kelimelerdir:

tefter < defter < Ar. defter “دفتر” (MDD), toktor < doktor < Fr. docteur (XXII/30), töste < Far. deste (V/45).

Eski Türkçede kelime başında /d/ sesi bulunmamaktadır. Bu ses sonradan ortaya çıkmıştır.¹⁰² Şu kelimeler eskicil biçimleriyle günümüze kadar gelmişlerdir:

tolu (MDD), temin (XX/60), tambıra (MDD), tikencik (I/70).

1.2.2.1.2.3. p- < b- değişmesi

Eski Türkçe döneminde ve Eski Anadolu Türkçesinde /b/ ile başlayan kelimeler daha sonraki dönemde /p/ ünsüzüne dönüşmüştür.¹⁰³

¹⁰² Muharrem Ergin, age., s. 91.

Kızılalma-Karaman Yörük ağzında /b/ ünsüzünün /p/ ünsüzüyle yer değiştirdiği görülmektedir.

Peklemek ve *pekçi* biçimleri Kızılalma-Karaman Yörük köyleri içerisinde Alikoç, Kocalı, Süpürge ve Pırnalı köylerinde konuşulmaktadır:

pekliyersiñ < bekliyorsun (XXXVIII/55), pekçilik < bekçilik (XXVII/30).

Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde diğer /p/ ünsüzü ile başlayan kelimeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

pıyık < bıyık (I/5), pelik < belik “saç örgüsü” (MDD), pürgü < bürgü “başörtüsü” (MDD), boy pos < boy bos (MDD).

1.2.2.1.2.4. p- < f- değişmesi

Tek bir örneği vardır, o da Arapça kökenli bir alıntıdır:

pındık < fındık < Ar. funduk “فندق” (MDD).

1.2.2.1.3. Ön Seste Öteki Değişmeler

1.2.2.1.3.1. n- < l- değişmesi:

nor < lor < Far. lor (VI/35).

1.2.2.1.3.2. m- < n- değişmesi

memli < nemli < Far. nem (MDD).

1.2.2.1.3.3. m- < p- değişmesi

mırçalık < purçalık “baharda yetişen bir bitki” (MDD).

1.2.2.1.3.4. ş- < s- değişmesi

şijim < Moğ. sicim (MDD).

¹⁰³ Muharrem Ergin, age., s. 83.

1.2.2.1.3.5. ş- < ç- değişmesi

Tek örneği var:

şallap < çalap (MDD).

1.2.2.1.3.6. b- < v- değişmesi

bampir < vampir (MDD).

1.2.2.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.2.1. İç Seste Tonlulaşma

1.2.2.2.1.1. -v- < -f- değişmesi:

mıstava < mustafa < Ar. muştafā “مصطفى” (XIX/25), nevse < nefise < Ar. nefise “نفيسة” (XXIII/85), avse < afise < Ar. hafīze “حفیظة” (VII/5), çivte < çifte < Far. çuft (XXIV/20).

1.2.2.2.1.2. -v- < -k- değişmesi:

avşam < akşam (XXXVIII/55).

1.2.2.2.1.3. -v- < -h- değişmesi:

yavu < yahu < Ar. yā hū “ياهو” (XI/45), be yavu < be ya hu Ar. “ياهو” (VI/5), levsa < lohusa < Rum. (MDD), yavidi < yahudi < Ar. yahūdī “يهودي” (MDD).

1.2.2.2.2. İç Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.2.2.1. -f- < -v- değişmesi

Yörük köylerinin hepsinde var olan bir değişimdir:

ķafal < kaval (MDD).

Merdifen ve *eldifen* kelimelerindeki ses değişmesi Kocalı ve Alikoç köylerinde görülmüştür:

merdifen < merdiven < Far. nerdubān (MDD), eldifen < eldiven < (MDD).

1.2.2.2.2.2. -f- < -b- değişmesi

Bu ses değişmesi Kocalı ve Alikoç köylerinde bulunur, diğer köylerde bulunmaz:

safıncık < sabuncuk < Ar. şābūn “صابون” (XXIV/5).

1.2.2.2.2.3. -p- < -b- değişmesi

soypet < sohbet < Ar. şuhbet “صحبة” (MDD).

1.2.2.2.3. İç Seste Sızıcılışma ve Akıcılışma:

1.2.2.2.3.1. -v- < -ğ- < -g- değişmesi:

Türkçede, Eski Türkçeden beri devam eden v < ğ < g ses değişmesi olayı yörede yaygın olarak görülmektedir:

suvan < soğan < soğan (XXXIII/10), duvan < doğan < doğan (MDD), sav ol < sağ ol < sağ ol (MDD).

Aşağıdaki ince sıradan ve yuvarlak ünlü taşımayan örnek Alikoç ve Kocalı Kızılalma-Karaman Yörük köylerinde bulunmaktadır:

çivdem < çiğdem (MDD).

1.2.2.2.3.2. -y- < -ğ- < -g- /-ğ- değişmesi

ciyer < ciğer < Far. ciger (XIII/35), diyer < diğer < Far. dīger (MDD), eyer < eğer < Far. eger (MDD), kıyadı < kağıdı (XXII/30), yıyardılar < yığardılar (XXIII/25).

1.2.2.2.3.3. -y- < -h- değişmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağızında çokça görülen bir ses değişmesi olayıdır. Örnekleri boldur:

saybi < sahibi < Ar. sâhib “صاحب” (XXX/15), tayir < tahir < Ar. tâhir “طاهر” (XXXI/25), ibrayım < ibrahim < Ar. ibrahīm “إبراهيم” (XVIII/45), cayıl < cahıl < Ar. cāhil “جاهل” (MDD), sayı < sahi < Ar. şaḥīḥ “صحيح” (VII/90), vallayı < vallahi < Ar. “والله” (MDD), billayı < billahi < Ar. “بالله” (MDD), tallayı < tallahi < Ar. “تالله” (MDD), zeyra < zehra < Ar. “زهرة” (MDD), meydi < mehdi < Ar. “مهدي” (MDD), zayde < zahide < Ar. zāhide “زاهدة” (MDD), şayde < şahide < Ar. “شاهدة” (MDD), rayme < rahime < Ar. “رحيمة” (MDD), ilayi yarabbi < ilahi yarabbi < Ar. “إلهي” (MDD).

1.2.2.2.3.4. -ş- < -ç- değişmesi

Sıkça görülen ses değişmelerinden biridir:

/t/ ünsüzünden önce gelen /ç/ ünsüzü sızcılaşılarak /ş/ ünsüzüne dönüşür:

uştı < uçtu (XI/35), kaştım < kaçtım (XVIII/5), aştı < açtı (MDD), geştı < geçti (XX/80), seştı < seçti (MDD), biştı < biçti (MDD).

/l/ ünsüzünden önce gelen /ç/ ünsüzü sızcılaşılarak /ş/ ünsüzüne dönüşür:

genşler < gençler (XXXVII/38), koşlar < koçlar (XXX/85), uşlarını < uçları (XXXIX/20), arşla < harçla (XIII/110), kışlarımın < kışlarımın (V/30), ilaşlardan < ilaçlardan (XXIII/10), kireşledik < kireçledik (XX/10), pirinşle < pirinçle < Far. birinc (VII/45).

1.2.2.2.3.5. -j- < -c- < -ç- değişmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında çokça görülen bir ses değişmesi olayıdır. Yörük köyleri içerisinde Şaşavarlı köyünde /j/ sesinin yerini daha fazla /c/ sesi almaktadır. Bunun dışında /j-/ < /c-/ ses değişmesi çokça görülen ve karakteristik bir özellik taşımaktadır:

geje < gece (I/10), karjık < karıcık (III/25), ujuzu < ucuzu (XXXI/10), kojallı < kocalılı (XXIV/55), üjütüm < vücudum < Ar. “وجود” (XXIII/55), üjüm < hücum < Ar. hücum “هجوم” (XXII/25), nārajağ < ne arayacak (XVIII/40), güjün < gücün (I/10), ajı < acı (VII/95), üleje < öylece (XXXVII/35), güjenirdi < gücenirdi

(XXXII/15), böjek < böcek (XXX/60), dolajağ < dolacak (XVII/10), ölejek < ölecek (IV/15), üj < üç < üç (IX/15).

1.2.2.2.3.6. -f- < -p- değişmesi

gülferi < gülperi (MDD).

1.2.2.2.4. Akıcı Ünsüzler Arasındaki Değişmeler:

1.2.2.2.4.1. -l- < -r- değişmesi:

selver < server < Far. (MDD), belber < berber < Far. berber (MDD), melem < merhem < Ar. merhem “مرهم” (MDD), mülver < mürver < Far. murdber (MDD), ilifat < rıfat < Ar. rir‘at “رفعة” (MDD), zembelek < zemberek < Far. zenbürek (MDD), belgüzar < bergüzar Far. berguzār (MDD).

1.2.2.2.4.2. -l- < -n- değişmesi:

filcan < fincan < Ar. fincān “فنجان” (MDD), dölemeş < dönemeç (MDD).

1.2.2.2.4.3. -n- < -m- değişmesi:

şindi < şimdi (XXV/10).

1.2.2.2.5. İç Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri:

1.2.2.2.5.1. -f- < -h- değişmesi

buf < buhar < Ar. buhār “بخار” (MDD), mayfoş < mayhoş < Far. meyhoş (MDD), sarfoş < sarhoş < Far. serhoş (MDD), urfu < ruhu < Ar. rūh “روح” (MDD), allafım < allahım < Ar. allah “الله” (XI/50), allafçım < allahçığım < Ar. “الله” (MDD), pıftı < pıhtı < Far. pihtī (MDD), çufa < çuha < Far. çūḥa (MDD).

1.2.2.2.5.2. -z- < -d- değişmesi

cazu < cadı < Far. cādū (MDD).

1.2.2.2.5.3. -v- < -r- değişmesi

pazarevtesi < pazarertesi (VII/75).

1.2.2.2.5.4. -t- < -k- değişmesi

Yöre ağzında sadece üç örneğine rastlanmıştır:

örtlemek < örlemek “hayvanları çayıra iple, urganla bağlamak” (MDD),
türtmen < türkmen (MDD), ditsinmek < tiksirmek (MDD).

1.2.2.2.5.5. -k- < -t- değişmesi

Tek örnekli ses değişimidir:

ğırklak < gırtlak (VIII/10).

1.2.2.2.5.6. -t- < -h- değişmesi

Tek örneği bulunmuştur:

günâtlık < günahlık < Far. günāh (MDD).

1.2.2.2.5.7. -g- < -ğ- değişmesi

Ölçünlü Türçedeki *eğer* ve *meğer* kelimelerinin Farsça asıllarını koruduğu görülmektedir:

eger < eğer < Far. eger (VIII/20), meğer < meğer < Far. meger (MDD).

1.2.2.2.5.8. -y- < -v- değişmesi

kıyılıcı < kıyılıcı (MDD), töybe < tövbe < Ar. tevbe “توبة” (MDD), seyap
< sevap < Ar. şevāb “ثواب” (MDD).

1.2.2.2.5.9. -ñ- < -k- değişmesi

Tek bir örneği bulunur:

nañış < nakış < Ar. naḳṣ “نقش” (MDD).

1.2.2.2.5.10. -b- < -v- değişmesi

sebab < sevap < Ar. şevāb “ثواب” (VII/50).

1.2.2.2.6. İç Seste Ünsüz Benzeşmesi

1.2.2.2.6.1. İlerleyici Benzeşme

Bir kelimedede iki ünsüzden birinci ünsüzünün ikinci ünsüzü kendisine benzetmesidir.

1.2.2.2.6.2. Yarım Benzeşme

-mn- < -ml-:

çamnarı < çamları (XX/130), benimne < benimle (MDD), anamna < anamla (MDD), namnı < namlı “tırpanla biçilmiş otların bir sıra şeklinde dizilişi” (MDD).

1.2.2.2.6.3. Tam Benzeşme

-nn- < -nl-:

günneri < günleri (XXV/10), tikenner < dikenler (XXVIII/20), samannarı < samanları (XXXIV/15), yılannar < yılanlar (XXV/5), izinne < izinle (I/20), tonnarı < te onları (XI/10), tütünner < tütünler (VII/105), zamannar < zamanlar (VII/75), altınnarı < altınları (VII/60).

1.2.2.2.6.4. Gerileyici Benzeşme:

1.2.2.2.6.4.1. -mb- < -nb- değişmesi

om bir < on bir (XXI/5), om beş < on beş (XXIX/15), ambar < anbar < Far. anbār (XXIX/20).

1.2.2.2.6.4.2. -nd- < -md- değişmesi

şindi < şimdi (XXV/10).

1.2.2.2.7. Benzeşmezlik (*Dissimilation*)

filcan < fincan < Ar. fīncān “فنجان” (MDD), belber < berber < Far. berber (MDD).

1.2.2.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.3.1. Son Seste Sızcılaşıma

1.2.2.3.1.1. -ş < -ç değişmesi:

ardış < ardıç (I/60), kılış dere < kılıç dere (VII/10), üş < üç (XXXIII/20), felş < felç (XIX/35), sīrtmaş < sığırtaç (XI/30), alikoş < alikoç (XVIII/10) babış < babıç (MDD), kaş < kaç (XXXV/15).

1.2.2.3.2. Son Seste Tonlulaşıma

1.2.2.3.2.1. -z < -s değişmesi

yonuzluda < yunusluda “يونس” (II/20), iliyazmış < iliyasmış “الياس” (XXXV/5), namız < namus < Ar. nāmūs (MDD).

1.2.2.3.2.2. -d < -t değişmesi

süd < süt (XXXII/25), mard < mart < Lat. mart (IX/75), esab ed < hesap et < Ar. hisāb “حساب” (XXVIII/5).

1.2.2.3.2.3. -j < -ş değişmesi

Rumeli ağızlarına özgü bir ses değişmesi olayıdır. Kızılalma-Karaman Yörükleri ağızında da bolca kullanılmaktadır.

oj < hoş < Far. hoş (MDD), oj beş < hoş beş (MDD), üj beş < üç beş < üç beş (MDD).

1.2.2.3.3. Son Seste Tonsuzlaşma

1.2.2.3.3.1. -s < -z değişmesi

ekis < ekiz (MDD), sekis < sekiz (XXXV/15).

1.2.2.3.4. Son Seste Öteki Ünsüz Değişmeleri

1.2.2.3.4.1. -l < -n değişmesi

kanul < kanun < Ar. kânûn “قانون” (MDD).

yusul < yosun (MDD).

1.2.2.3.4.2. -m < -n değişmesi

kurşum < kurşun (MDD).

1.2.2.3.4.3. -n < -m değişmesi

türkün < türküm (MDD), yörükün < yörüğüm (MDD).

1.2.3. Ünsüz Düşmesi

1.2.3.1. Ön Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.1.1. h- ünsüzün düşmesi

Bütün Balkan Türk ağızlarında olduğu gibi, Yörük ağızında da karakteristik bir özelliktir ve örnekleri boldur.

emen < hemen < Far. hemān (XXXVII/15), er < her < Far. her (...), ep < hep (XXXIII/25), iç < hiç < Far. hīç (XIII/95), epten < hepten (XXXIII/5), em < hem < Far. hem (XXXI/10), ırka < hırka < Ar. ħriķa (VII/90), ayvan < hayvan “حيوان” (I/40), asta < hasta < Far. haste (V/10), afta < hafta < Far. hefte (I/40).

Ön sesinde /h-/ ünsüzü bulunan *heybe* kelimesinde, /h/ düştüğü gibi, “ey” ses öbeği de ünlü birleşmesi sonucu uzun /ī/ ünlüsüne dönüşür: ĩbelerde < heybelerde < Ar. ‘aybe “عبدہ” (XX/120)

1.2.3.1.2. v- ünsüzün düşmesi

Arapça kökenli bir kelimedede düştüğü görülmektedir:

üjütümü < vücutumu < Ar. vucūd “وجود” (V/5).

Türkçe *ur-* fiili eskicil biçimini korumaktadır:

urdum (I/55).

1.2.3.1.3. y- ünsüzün düşmesi

Tüm Yörük köylerinde görülen ön seste /y/ ünsüzün düşmesi örnekleri boldur:

inge < yenge (MDD), ıldız < yıldız (MDD), ıprak < yıprak (MDD), üzmek < yüzmek (MDD), üç üz < üç yüz (MDD), beş üz < beş yüz (MDD), altüz < alt yüz (MDD).

Şu örneği de sadece Alikoç köyünde görüyoruz: ulaf < yulaf (X/10).

1.2.3.1.4. g- ünsüzün düşmesi:

üvem < güvem (MDD).

1.2.3.2. İç Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.2.1. -h- ünsüzünün düşmesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında /h/ sesinin düşmesi karakteristik bir özelliktir ve sürekli düşmektedir. /h/ sesinin düşmesinden dolayı yanındaki ünlüler de uzamaktadır:

dā < daha (II/25), āmet < Ahmet < Ar. “أحمد” (XXXI/25), mēmet < mehmet < Ar. “محمد” (XI/40), ālat < ahlat < Rum. (MDD), bāçe < bahçe < Far. bāğçe (MDD), bāşış < bahşış < Far. bahşış (MDD), zūre < zühre < Ar. zühre “ظهرة” (XXXV/25).

Yaygın olarak kullanılan *istikam* (< Ar. istiḥkām “استحکام”) kelimesinde ise uzama söz konusu değildir.

1.2.3.2.2. Ön ve arka damak -ğ- ünsüzünün düşmesi

çīdem < çiğdem (MDD), çīnıyerlerdi < çiğniyorlardı (X/45), dūdum < doğdum (XIII/5), ūrendim < öğrendim (XVI/25), sīmadı < sığmadı (XXX/20), sāmak < sağmak (XXXIV/5), sīrlar < sığırlar (VI/15), aşā < aşı (I/5), sāralsıñ < sağıralansın/sağaralansın “serinlesin” (VI/20), būşmak < boğuşmak (MDD), çīniyerdik < çiğniyorduk (X/40), dūru < doğru (XVIII/5).

1.2.3.2.3. -y- ünsüzünün düşmesi

gīmek < giymek (MDD), gīsin < giysin (XXXV/15), īler < iyiler (II/5), būk üdü < büyüktü (XXX/10), kıomasāñ < koymasın (XXXVIII/30),

1.2.3.2.4. -f- ünsüzünün düşmesi

yūka < yufka (VII/80), çīt < çift < Far. çift (XXXIV/19).

1.2.3.2.5. -k- ünsüzünün düşmesi

/k/ ünsüzünün düşüp uzatmadığı kelime:

menēşe < menekşe < Far. benefşe (MDD), çabıjak < çabukçak (MDD).

/k/ ünsüzü düşerken önceki ünlüyü uzatır:

ĩşimek < ekşimek (MDD), ĩşi < ekşi (VII/85), ĩsilmek < eksilmek (MDD), ĩsik < eksik (VII/55).

1.2.3.2.6. -n- ünsüzünün düşmesi

ĩsannar < insanar < Ar. “انسان” (VII/90), ĩşallā < inşallah < Ar. “ان شاء الله” (XVIII/10), sōra < sonra (X/45), konferes < konferans < Fr. conference (XI/30).

1.2.3.2.7. -t- ünsüzünün düşmesi

izmek’ar < hizmetkār < Ar. ĥidmet “خدمة”+ Far. kār (XI/5), üslerine < üstlerine (XXX/80), dosları < dostları (MDD).

1.2.3.2.8. -l- ünsüzünün düşmesi

beki < belki (XL/5), zoran < zorlan (XXXVII/10), gūsüm < gūlsüm < Ar. “كلثوم” (XXXV/20), beki < belki (XXXIV/10).

1.2.3.2.9. -z- ünsüzünün düşmesi

alamasañ < alamazsan (XIII/95), işlemese < işlemezse (XXII/30), olmasa < olmazsa (XXIII/80), yaramasa < yaramazsa (VI/15), okumasam < okumazsam (VII/70), biraçık < birazcık (IX/50).

1.2.3.2.10. -ş- ünsüzünün düşmesi

Duyulan geçmiş zaman ekinin sonundaki /ş/ ünsüzü yöremiz ağızında ikinci tekli şahıs çekiminde düzenli olarak düşmektedir:

çıkarmısıñ < çıkarmışsın (XXV/25), kuymusuñ < kuymuşsun (XX/100),

1.2.3.2.11. -v- ünsüzünün düşmesi

dūmek < dövme (VII/35), firdes < firdevs “فردوس” (MDD).

1.2.3.2.12. -m- ünsüzünün düşmesi

şini < şimdi (XX/85).

1.2.3.2.13. -r- ünsüzünün düşmesi

īne yudu < iğne yurdu “iğne deliği” (MDD).

1.2.3.3. Son Seste Ünsüz Düşmesi

1.2.3.3.1. -l ünsüzünün düşmesi

nası < nasıl (V/5).

1.2.3.3.2. -r ünsüzünün düşmesi

bi < bir (I/5), tekra < tekrar < Ar. tekrār “تكرار” (XXXVIII/30).

1.2.3.3.3. -n ünsüzünün düşmesi

çıkarka < çıkarken (XXIV/30), giderke < giderken (XXIV/50), niçi < niçin (V/5), varka < varken (XXXIV/10), zatı < zaten < Ar. “ذاتاً” (XXXIII/20), gelirke < gelirken (V/40), zate < zaten < Ar. “ذاتاً” (XXVII/10). zatı < zaten < Ar. “ذاتاً” (XXXVIII/70).

1.2.3.3.4. -t ünsüzünün düşmesi

üs < üst (XIX/25), abdes < abdest < Far. āb-dest (MDD), serbes < serbest < Far. serbest (XIII/80), ras < rast < Far. rāst (V/35).

1.2.3.3.5. -f ünsüzünün düşmesi

yūsu < yusuf < Ar. yusuf “يوسف” (XXIV/35).

1.2.3.3.1.6. -k/-ķ ünsüzünün düşmesi

ķoltu < ķoltuķ (XXXVIII/10), anca < ancaķ (XX/125), gūde < gökte (XXX/55), örümce < örümcek (MDD).

1.2.3.3.7. -h ünsüzünün düşmesi

/h/ sesi düşerken kendisinden önceki ünlüyü uzatmaktadır:

sīlā < silah < Ar. “سلاح” (MDD), sabā < sabah < Ar. “صباح” (I/10), allā < allah < Ar. “الله” (VI/5), islā < islah < Ar. “اصلاح” (MDD), günā < günah < Far. (MDD), ulā < Ulah (MDD), külā < külah < Far. kulāh (XXIV/5), nik’ā < nikah < Ar. nikāh “نكاح” (MDD).

1.2.3.3.8. -y ünsüzünün düşmesi

tū < tūy < tūg (MDD).

1.2.3.3.9. -ğ ünsüzünün düşmesi

/ğ/ ünsüzü her yerde olduğu gibi kelime sonunda da düşmektedir:

ī < iğ (MDD), bā < bağ (MDD), dā < dağ (MDD), yā < yağ (MDD), sā < sağ (MDD), çi < çiğ (XXXVIII/70)

1.2.3.3.10. -m ünsüzünün düşmesi

neteki < nitekim (MDD).

1.2.4. Ünsüz Türemesi

1.2.4.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.1.1. y- ünsüzün türemesi

Yörük ağzında /y/ ünsüzünün kelime başında türediği Türkçe kelimeler şunlardır:

yırak < ırak (XIII/20), yirenmek < iğrenmek (MDD).

/y/ ünsüzünün alıntı kelimelerde de türediği görülür:

yesir < esir < Ar. “اسير” (III/10).

1.2.4.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.2.1. -y- ünsüzünün türemesi

Başlıca örnekleri Türk hançeresinin çıkaramadığı ve birer gırtlak ünüsüzü olan ayın ve hemze ünsüzü bulunan Arapça asıllı kelimelerdir:

ismayil < ismail < Ar. ismā'īl “اسماعيل” (XXIV/15), dayre < Ar. dā'ire “دائرة” (XXXVIII/35) gayleleri < gaileleri < Ar. ġā'ile “غائلة” (XIX/20), sayme < saime < Ar. šā'ime “صائمة” (MDD), zanayat < zanaat < Ar. šinā'at “صناعة” (I/10).

1.2.4.2.2. -t- ünsüzünün türemesi

köstüre < kösure “bıçak, balta bilemeye yarayan taş” (MDD).¹⁰⁴

1.2.4.2.3. -v- ünsüzünün türemesi:

duvajık < duacık < Ar. du'ā “دعاء” (VII/70), mavsun < masum < Ar. ma' šūm “معصوم” (XXXVII/10).

1.2.4.3. Son Seste Ünsüz Türemesi

1.2.4.3.1. -k/-ğ ünsüzünün türemesi

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının kendine has bir özelliği de, dil adları, zamirler ve giyimle ilgili kelimelerde sonda /-k/ bir ünsüzünün türemesidir. Söz konusu örneklerle baktığımızda bunların -ca/-ce, -ça/-çe eşitlik hâli veya isimden isim yapma ekine getirilen pekiştirme işlevli /k/, /ğ/ ünsüzü olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁰⁴ Tarama Sözlüğü'nde kösre “bileği taşı” olarak geçmektedir (bk. TS-IV: 2702).

Dil adlarındaki örnekler:

türkçek < türkçe (MDD), gavurjak < gavurca (MDD), makedoncak < makedonca (MDD), arapçak < arapça (MDD), sırpçak < sırpça (MDD), bulgarjak < bulgarca (MDD).

Giyimle ilgili kelimelerde görülen türeme örnekleri:

fistancağ < fistanca (VII/95), gömlekçek < gömlekçe (XXXVII/5), yelekçek < yelekçe (VII/90), doncağ < donca (MDD), çorapçak < çorapça (MDD).

Zamirlerdeki örnekler de şunlardır:

kendilincek < kendiliğincek “kendisine göre” (MDD), bencek < bence (MDD), sencek < sence (MDD), bizimcek < bizimce “bize göre” (MDD).

Diğer türemeler:

yolcağ < yolca (II/10), tarafçak < tarafça (XIX/45), buncağ < bunca (MDD), boyuncağ < boyunca (MDD), nejek < nece (MDD).

1.2.4.3.2. -z ünsüzünün türemesi

Yörük ağzında kimi kelimelerin sonunda /-z/ ünsüzün türediği görülmektedir. Bu türemeler genellikle dil ve giyimle ilgilidir. Burada da isimden isim yapma işleviyle de kullanılmaya başlanan -ca/ce, -ça/çe eşitlik hâli eklerine getirilen bir pekiştirme ünsüzünden söz edilebilir.

Dil ile ilgili türemeler:

sırpcaz < sırpça (MDD), türkcez < türkçe (MDD), makedoncaz < makedonca (MDD), arnavutcaz < Arnavutça (MDD).

Giyimle ilgili türemeler:

doncaz < donca (MDD), gömlekcez (MDD).

Diğer türemeler:

döndükçe < döndükçe (MDD), durdukça < durdukça (MDD), kızdıkça < kızdıkça (MDD), öncez (MDD), geç yoluncaz (MDD).

1.2.4.3.3. -n ünsüzünün türemesi

yolcan aşā < yolca aşağı (MDD),

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında -la / -le vasıta hâli eki eskicil vasıta hali eki -n ile pekiştirilerek kullanılır. Elbette bu bir ünsüz türemesi değil, bir ek yığılması olayıdır.

bayırlan öte < bayır ile öte (MDD), suylan < suyla (XXXII/25), zorlan < zorla (XXXII/5), abujūmlan < ablacığım (XXIX/5) māmıtlan < mahmutla < Ar. “محمود” (XXXII/35), pīnirlen < peynirle < Far. penīr (VII/55).

1.2.4.3.4. -m ünsüzünün türemesi

Burada da bir pekiştirme işlevli ünsüz türemesinden söz edilebilir:

illem < illa < Ar. illā “لا” (XXX/80), bilem < bile (XIII/125), bekim < belki (MDD), yoksam < yoksa (MDD), barem < bare < Far. bārī (MDD), sankim < sanki (MDD).

1.2.4.3.5. -t ünsüzünün türemesi

Bir örneğini tespit edebildiğimiz bu türeme de bir pekiştirme işlevli son ses ünsüz türemesidir: keret < kere < Ar. kerre “كرة” (VI/5).

1.2.4. Ünsüz İkizleşmesi (*Geminate*)

-ḳḳ- < -ḳ-

şaḳka < şaḳa (MDD).

-dd- < -d-

middesi < midesi < Ar. mi‘de “معدة” (XIII/145), addım < hadım < Ar. ḥādim “خادم” (MDD).

-ss- < -s-

assı < asi < Ar. ‘āṣī “عاصي” (MDD).

1.2.5. İkiz Ünsüzün Tekleşmesi

Kızılalma-Karaman Yörük ağzında, Arapça asıllı alıntı kelimelerde karşımıza çıkan ikiz ünsüzlerin (şedde) genellikle tekleştiği görülmektedir:

-z- < -zz-

izet < izzet < Ar. “عزة” (VII/15).

-v- < -vv-

evelki < evvelki < Ar. “اول” (IX/75), kuvetli < kuvvetli < Ar. “قوة” (XX85), minever < münevver < Ar. “منور” (III/5).

-k- < -kk-, -ḳ- < -ḳḳ-

dik’atlı < dikkatlı < Ar. “دقة” (VI/10), dik’atsızlık < dikkatsızlık < Ar. “دقة” (XXII/20), dük’ancıda < dükkancıda < Ar. “دكان” (XVI/10), çanaḳale < çanakkale (XXXIX/5).

-f- < -ff

afet < affet < Ar. ‘afv “عفو” (MDD).

-n- < -nn-

sünet dūnü < sünnet düğünü < Ar. “سنة” (MDD).

-l- < -ll-

ıdırelez < ıdırellez < hıdırellez < Ar. hıẓr+ilyās (XXXIV/10), vala < vallahi < Ar. “والله” (XI/5), māle < mahalle < Ar. mahalle “محلة” (XI/10).

-d- < -dd-

Genellikle Arapça kurallara göre yapılmış ve tamlayanı “dīn” ismi olan kelimelerde görülür: nurdin < nureddin < Ar. nūreddīn “نور الدين” (XII/10), seyfedin < seyfeddīn < Ar. “سيف الدين” (V/35).

-y- < -yy-

tayip < tayyip < Ar. ṭayyib “طيب” (XXXV/25), teyāre < teyyare < Ar. (MDD).

1.2.6. Hece Kaynaşması (Contraction)

Yan yana gelerek birleşen iki farklı kelimedede iki ünlü yan yana geldiğinde, iki birleşip kaynaşarak tek bir ünlüye dönüşür ki bu olaya *hece kaynaşması* denir.

tōnnarı < te onnarı (XVII/10), nārajağ < ne arayacak (XVIII/40), tōralarda < te oralarda (XVIII/35), kāpavratlı < kahpe avratlı (MDD), nōldu < ne oldu (MDD), tōrayı < te orayı (XXIII/85),

1.2.7. Hece Düşmesi (Haplologie)

Arka arkaya gelen ve ses benzerliği olan hecelerden birisinin düşmesi olayıdır: neyleyim < neyleyeyim, söyleyim < söyleyeyim, başlayım < başlayayım (MDD).

1.2.8. Ünsüz Göçüşmesi (Metathesis)

1.2.8.1. Yakın Göçüşme

kibrit < kirbit (XX/75), imlek < ilmek (MDD), deyra < derya < Far. deryā (MDD).

1.2.8.2. Uzak Göçüşme

nalet < Ílanet < Ar. la'net “لعنة” (I/10), sıklık < ıslık (MDD).

İKİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağzı adını taşıyan bu çalışma, bölgede bütün Kızılalma-Karaman Yörük köylerini kapsayan ilk ve tek çalışma olma özelliğini taşımaktadır.

Tezde, çalışmanın temelini oluşturan ses bilgisinin yanı sıra, Kızılalma-Karaman Yörüklüğü, Yörükler, Yörük köyleri hakkında ayrıntılı şekilde incelendiği gibi, Yörüklerin kullandığı kelimeler de bir sözlük hâlinde sunulmuştur.

Çalışma, günümüzün 15 Kızılalma-Karaman Yörük köyü ile sınırlı tutulmuştur. 15 Yörük köyünden 40 kişiden yapılan derlemeler (video kaydı), transkribe edilerek incelenecek metinler oluşturulmuştur. İnceleme bölümünde de söz konusu Yörük ağzının ses bilgisi özellikleri ele alınmış; bu özellikler metin ve metindeki satır numaraları verilerek örneklendirilmiştir.

Kızılalma-Karaman Yörüklüğü her açıdan bir “bütünlük” oluşturmaktadır. Osmanlı döneminde farklı Yörük toplulukları Anadolu’dan gelip bu bölgeye yerleşmişlerdir. Yüz yıllar boyu aynı bölgede yaşamaları ve kız alışverişleri ile karışan Yörük taifeleri her açıdan olduğu gibi, dil açısından da bir bütünlük oluşturmuşlardır. Ancak, buna rağmen Yörük köyleri arasında dil açısından “küçük dil farklılıkları” da görülmektedir. Bu durum ses bilgisine de yansımıştır. Biz bütün “Kızılalma-Karaman Yörük köyleri”ni bir bütün içinde inceledik. Ancak kimi köylerde açık şekilde görülen farkları da inceleme bölümünde örnek cümlelerle, köy adlarını vererek açıkladık.

Yaptığımız tez çalışmasında Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının karakteristik özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

Türkçenin en eski seslerinden biri olan genzel damak ünsüzü /ñ/, Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının karakteristik özelliklerinden biri olarak korunmaktadır. Söz konusu sesin Yörük ağzında çok yaygın bir şekilde kullandığı görülmektedir.

Hırıltılı /h/ ünsüzü sadece bir kelimedede yaşamaktadır. Eski Türkçede /k/ olan hırıltılı /h/ sesi yalnızca *kıhı* kelimesinde yaşamaktadır.

/h/ ünsüzünün ön, iç ve son ses olarak, /ğ/ ünsüzünün de iç ve son ses olarak düzenli olarak düştüğü görülmektedir.

/h/ ünsüzünün düşmediği yerde ya /y/ ya da /f/ sesine dönüştüğü görülür: billayı < billahi ve allafım < allahım kelimelerinde olduğu gibi.

/ğ/ ünsüzünden önce gelen /o/ ve /ö/ sesleri /u/ ve /ü/ seslerine dönüşmektedirler: ül < oğul ve ülen < öğlen vb.

/ğ/ ünsüzünden önce gelen /e/ sesi /i/ sesine dönüşmektedir. ĩmek < eğmek vb.

/j/ < /c/ ses değişmesinin Yörük köyleri içerisinde, Şaşavarlı köyü hariç, çok yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

/t/ ve /l/ ünsüzlerinden önce gelen /ç/ ünsüzü sızıcılaşarak düzenli olarak /ş/ ünsüzüne dönüşür: kaştım < kaçtım, koşlar < koçlar.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzının en önemli karakteristik özelliklerinden biri de dil, zamir ve giyimle ilgili kelimelerin sonunda /-k/ ünsüzünün türemesi olayıdır. *türkçek, gavurjak, makedoncağ; kendilĩncek, bencek, sencek, bizimcek; fistancağ, gömlekçek, yelekçek, doncağ.*

Arapça asıllı alıntı kelimelerde ikiz ünsüzler tekleşmektedir. Örnekler: *izet, nurdin, tayip* gibi.

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde değişikliğe uğrayan bazı kelimeler Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında öz biçimlerini korumuşlardır: *ısıcak, osanmak, ekiz, yokarı, yörük, gözel, küreş, kümüş, kiyik, kezlemek, tolu, temin, tambıra* kelimelerinde olduğu gibi.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağzında *Tañrı, uçmak, okumak, ırklamak, haçan, otalanmak, çık* vb. Türkçenin en eski kelimelerinin yaşadığı görülmektedir.

Yüñ, yalıklmak, üleştirmek, geri, murçalık, denemek, yiğirik, ilenmek, ımızganmak, bildir gibi Anadolu'daki söz varlığı ile Yörüklerin söz varlığının aynı olması, Anadolu Türk ağızları ile “aynılığı” ortaya koymaktadır.

Kırmısağı, ağılantı, yığın, yarımlik, ulaşık, tokarlanmak, tırsa, tezlik taşı, konak, kıyışmak, kırkma, düzen, dip, kılıf, alınmak kelimeleri de, Kızılalma-Karaman Yörüklerinin kullandığı kendilerine ait kelimelerdir.

Bu tezde bir bütün olarak incelenen Kızılalma-Karaman Yörü köyleri ağızı, bu köylerin hangi Oğuz boyundan ya da taife/cemaatinden geldiğini saptamak, Makedonya'daki ve Anadolu'daki diğer Oğuz boyları ile aynılığı ve ayrılığı bulmak, gerekli ve çok önemli olmakla birlikte ayrı bir çalışmayı gerektirmektedir.

Makedonya Türk ağızları içerisinde “Makedonya Yörük Ağızları” ayrı bir kategori (sınıf) olarak incelenmeli ve kendi içinde “Yörüklük” bögelerine göre alt sınıflara ayrılmalıdır. Yapılan sınıflandırmada “aynılıklar” ve “ayrılıklar” ortaya konulmalıdır.

Balkan Türk ağızları yeniden tasnif edilmelidir. Bu tasnifte Batı Rumeli ve Doğu Rumeli ağızlarına “Makedonya Yörük Ağızları” eklenerek “üçüncü bir ağız grubu”nun oluşturulması gerektiği kanısındayız. Söz konusu üçüncü ağız grubunun Rumeli ve Anadolu ağızları ile “aynılığı” veya “ayrılığı” ayrı çalışmalarla ortaya konulmalıdır.

Kızılalma-Karaman Yörükleri ağızı, ağız bölgesi olarak Balkan Türk ağızları içinde yer alsa da, aynı ağız Anadolu ağızlarıyla, bilhassa Yörük ağızları ile karşılaştırarak incelemeli, değerlendirmeliyiz.

Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Ağızı adlı çalışmamızın Türklük bilimi ve Türkiye Türkçesi ağız araştırmalarına katkı sağlayacağı inancındayız.

KAYNAKÇA

1. KİŞİLER

Arif oğlu Yaşar 1931 Kutsa doğumlu.

Camayıl oğlu Tahir 1940 Kocalı doğumlu.

Hanif oğlu Mustafa 1935 Koca Gaber doğumlu.

İsmayil oğlu Ahmet 1953 Kocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Ahmet 1935 Hocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Osman 1934 Hocalı doğumlu.

Mahmut oğlu Seyfeddin 1944 Hocalı doğumlu.

Mümün oğlu Seliman 1933 Alikoç doğumlu.

Rüstem oğlu Muharrem 1942 Hocalı doğumlu.

Rüşüt oğlu Ömerali 1926 Kurfalı doğumlu.

Şemşi oğlu Sali 1949 Kocalı doğumlu.

Sülman oğlu Mehmet 1929 Aktaş Pırnalı doğumlu.

Üsмен oğlu Ahmet 1957 Aktaş Pırnalı doğumlu.

2. YAZILI KAYNAKLAR

a. Makedonca

Македонија Како Природна и Економска Целина, Институт за национална историја, Скопје 1987.

Попис На Населението, Домаќинствата и Становите Во Република Македонија 2002, Книга X, Државен Завод за Статистика, Скопје Мај 2015.

Радовиш и Радовишко, Радовош 1984.

Штуп Низ Вековите, Книга Прва, Штип 1986.

b. Sırpça

КОСТИЋ, Л. М, *Националне Мањине у Српским Пределима Демографско-Етнографска Студија*, Св. Сава, Торонто 1961.

c. Bulgarca

Петър Хр. Петров, *Научна Експедиция в Македония и Поморавието 1916*, Св.Климент Охридски, София, 1993.

ç. Türkçe

ATSIZ, *Oruçbeğ Tarihi*, 2. Basım, İstanbul 2013.

ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 2013.

GÜLER, Ali, *Atatürk'ün Soyı Kızıl Oğuzlar ve Konyarlar*, Ankara 2017.

GÜLTEN, Sadullah, *Atayurttan Anayurda Yörükler*, Ankara 2016.

GÜNŞEN, Ahmet, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları*, Ankara 2000.

İNBAŞI, Mehmet, “Rumeli Yörükleri”, *Anadolu'da ve Rumeli'de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri*, Tarsus 14 Mayıs 2000.

HAMZAOĞLU, Yusuf, *Balkan Türklüğü II*, C. II, Üsküp 2010.

HAMZAOĞLU, Yusuf, *Balkan Türklüğü III*, C. III, Üsküp 2010.

ÖZKAN, Nurettin, *Atatürk'ün Ata Yurdu Otantik Kent Taşkale (Kızıllar)*, Taşkale 2006.

SÜMER, Faruk, *Oğuzlar*, 5. Baskı, İstanbul 1999.

TÜRKAY, Cevdet, *Başbakanlık Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatlar*, 3.Baskı, İstanbul 2012.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METİNLER

Adı: ÖMERALİ

Baba Adı: Rüşüt

Doğum Yeri ve Tarihi: Kurfalı, 1926.

Konu: Avcılık

-I-

“(12-12-2015-Kurfalı) -Yörüklerde pıyık var mıydı?

- pıyık var. şaban ajamda, bobamda bi pıyıklar var ıdı, bir metro. te, alen mārem karısı diyeri, geldi diyeri şaban ajañ, ebipliye gelin almā āmede, o zaman arb zamanıydı. davul tutmadılar da şaban ajañda bi pıyıklar kır pıyıklar diyeri var ıdı diyeri tö bñle kıvratmış diyeri, ep pıyıkları kıvradırdı. bobam, bobam pıyıklar bırayı kâ, koş buynuzu gibi, ava giderdi (5) kışın, açan o pıyıklara asılmış buzlar aşâ dñru avdan gelir idi. keçeler bırayı kâ sarılı, biz gene ufağ çojuğ, çözüyoğ keçelerin iplerini, çarıkları çıkarıveriyoruz. nalet olsun zanayatı diye, sabâ gitmem gārin ava. o geje yatıyoru, dinleniyoru biraz gene sabālayın gene ava. bi afta koşardı, güjün bi tavşan tutardı. dedeñ de avuju oldu.

-Dedem mi?

-dedeñ, ağam, üsñn ağam. e, be (10) çojuğ, avuju oldu ama tö bñle kırtlara atıyoru domuzlara atar gibi uramazdı.

-Yok muydu avujulū?

- e, yok sayılır. a be zārla urudu sōra tavşannarı ama. baña diyerdi, ömerali sen de al tñfek da ava gidelim, ā ağa, ben eskiden duymuşun, adamın bıdalası avuju olurmuş, köpiyen bıdalası zār olurmuş, a katıyan, ben bobamı gördüm nası. tö bñle tikennik

arkasında kırmış bi tavşanın kıçını o **(15)** derlerde, biz ufağ çöjuğ, a turalım de turalım, güjbele, bilemiyen tuttuğ mu artın unuttum. dedeñ rāmetli bitiliden bi tavşan almış qarda ben gene qonata qoşturmā gidiyorun.

-Konata, sansar mı aja?

-sansar, aqça gūslüler. baqtım bitiliden bi tavşan oynāraq, qar deriñ, geldi dedeñ ama gelmiş dayleri eve ordan izinne. tavşan geldi, qoja boqlā bindi, qoja boqluqtan dereye qağıldı, dereden artladı qarşıya māmıt **(20)** kırañ quzuna, bāçe altına, yolcaz gitti. çıktı çompitinin tarlaya dūru, māmıt kıraña. gelmiş dedeñ, baqmış o yardan, qoja boqluqtan. tavşan gidiyoru ordan. ama qarşı yaqasında yolun altında parçelerde, taşlar var orda, taşalar içinde bi tene o geje, orda dölenmiş, deñedim qarşılıklı. bitiliden gelen tavşan çıktı yoqarı māmıt kıraña. deñedim, deñemiş ama aqam da, baqtım izleri orda yarda. baqtım o tavşan **(25)** taşlar içinde dere geliyoru taşlar içinde o geje qar deriñ o gidememiş orda otlamış otlamış orda o yarda. geldim eve, yedim ūlennik. gittim, aqa, ay gidelim o parçelerde o tavşan ne taşlar içinde uruver onu. a be qadam, o te bitiliden gelen tavşan, ordan geldi, gitti yoqarı. a be aqa, sen de baqmışiñ ama ben de baqtım, tavşan orda. e, diyen orda tavşan. e ben deñedim qarşılık temiz, gözden geçirdim, **(30)** bitiliden gelen tavşan, geşti bāçeler altından, yolcaz gitti, bırada tavşan, taşlar içinde. indik orayı, durdu aqam o yarın üstünde, arqılık, māmıt kırañ yaqasında, durdu orda, ben indim o taşlar içine bŭle, orayı aradım beriye aradım, ama bu bŭle bāçeler tarafı sayılır, tö bŭle yar, tavşan, fena yar bırası, tavşan gezmiş gezmiş taşlar içinde, bıradan dalmış bu araya. aqan baqtım izleri orda. ordan aşıyoru. emen ama **(35)** aqam duruyoru ūs tarafta tŭfekte, bŭle bekliyeri, niçi orda bi yerde tavşan, ben de bıradan baqtım, baqtım bıralarda bi yerde yoq. baqtım izleri var gibi, bıraçık bırayı baqayın, te bŭle seniñ gibi, yol kenarında, yoq nereyi girsiniñ, qujāma, carq, orda qavradım, cark curk tuttum. yoq nereyi ayvan gitsiniñ mecbur orayı girmiş orası bŭle kujāma geldi. tutuyon orda be yavu dedi, qutura beni indirdiñ dedi, aqam. **(40)** bilseydim ūle tutajāmı indirmezdim. ordaymış ayvan, tuttum kujāma aldım. birinde gene. susa zār.

-Susa zārı mı?

- adıydı susa zārın, adını ũle omuş, susa, zār. ben gene geliyorun, aldım birleri te bayırdan sabālayın kırañ ardında gornit var ıdı, gornit yetiştin beki de? ordan geliyorun. batım aam aşāda mıradın arman yanında o oja bolukta. zār inmiş oja bolā. zār bulmuş tavşanı. aam (45) orda tfekte. ben de kırañ ardına geldim aan batım zārdan açıyuru tavşan, tutmuş siziñ evin arkasından yanı yoarı, asarlā gidejek. grd beni, ben birlerle geliyorun bile, orda dere yolu var dimi orda, o dere yolunu bilirsin, ayvan aldı dere yolunu, te bile, birleri grd, geemedi. geldi o dere yoluna, altı yanımda o dere yolunda siñdi bile, siñdi orda, ben gene yoardan aldım te bile bi taş, ta sırtına, o (50) dereki ā aramız var beki, ta sırtına, devriliverdi aşā tarafa, te bile tumpede. apına var orda. indim avradım ışlarını. geldim siziñ ev yanına, dedim aa, bekle bekle orda sen tavşanı, bekle orda tavşanı, ben urdum tavşanı. zārdan ayvan açıyuru asarlık tarafına zār yo arkā sıra, ũle giderdi. e be oju. birinde gene, bir dl.

- dedeñ pazara gitmiş. gittim neneñe, (55) ojanaña, inge, ava gideneriz ibrayımla, ver tfiye aamın. aldım iki fişek te, aldık ibrayımla gittik. uşlat mezarlnda o uşlat mezarln arkası batı dimi, orda erik var, te tarafa batıda, ama ar deriñ, ar deriñ. aan orda bi tavşan ala ardış te bile o zaman bvemiyei ardışlar yoarı, keiler var ıdı evelden, orda batık izledik arşılıklı, orda tavşan. dedim, gez ibrayım sen ordan eple onu ıksın, ben gene (60) bekliyen tfekte, ordan ibrayım teden beriden epliyeke, ıktı tavşan, o mezarln arkası ok deriñ dimi orası, aan orayı geldi tavşan, ama ar var artladı benim yaaya t bile ıajak mezarlā ama linkliyei t bile ben yoardan ta attım ama linkledine uramadım. nii linkliyei osruk topu gibi. avujulm da yo o ā sālām ıktı yanımdan mezarlık iinden bastı gitti aşā arpa dersine dru, e git. dedim ibrayım (65) git sen eve o gitti bende dā bi fişek var ben arājan tavşan sen git oynarı besle. o gitti. ama ar deriñ urdum ordan yolu aşā gvemliargaja, aan batım gvemliargajın st yanında kelekler iinde bi tene kelekler ufa o zaman, orda izleri, gittim e jibı ıktı ordan yoarı gidiyuru mezarlık kırañına arkā sıra ta, kırdım ıını, kırdım ıını. mezarlıkta o doruda bi tikencik var girmiş onun iine ar deriñ inemiyei (70) ben de gittim orayı ordan boşandı mārat deresine tarafına şıırın ayna yanına dru kelekler kuk a be ayvan ama fişiyem yo gārin iki fişek idi. orda onu, tuttum orda onu. geldim eve ama gene ar

üstüne qar bulaştı qar yârı. dedim inge, gene var sen baña bi fişek, arpa dersine gitti o tavşan, onu arānen. aldım ama qar tö bûle döküyoru qar üstüne qar. armancıya indi, armancıdan, izleri dip biraz beyan (75) oluyor, indi armancıdan aşā, armancı arkasından, kaynaklar yanını dimi diyerler o düze, ordan artladı qarşı yakaya, ama dip biraz izlerini buluyorum, örtüyoru qar, qar üstüne yârı. artladı qarşı yakaya, kıdırja yakasına, açan o yar gibi tö bûle var, bindim açan bahtım orası yar gibi te bûle, siñilmiş orda, e yokardan çeviridim tağ urdum onu orda. yumaladım orda da onu, aldım. ben de geliyorun şeyden, aşā (80) orta burundan galiba, avşam artın.”

Adı: RAMADAN

Baba Adı: Mustafa

Doğum Yeri: Yonuzlu, 1970.

Konu: Hayvancılık ve Göç

-II-

“(23-11-2017-Yonuzlu) -*Sālījāñ nasıl?*

- İler, satta episi. te ingeñ, çojuklar episiler î satta.

-*Bırayı dūru yeñi eski?*

- İlik, gözellik duymadım bi şeyler.

-*Malla nasıl gidiyoru?*

-a koyunlarla uygun işim be yavu. aldım yonca, gel göstereyin.

-*Kūde koyun var mı?*

-salide var yüz elli tene, eniştemde var yüzden fazla yüz on, yüz yirmi tene var onda. keçisi var eniştemin yirmi tene. (5) benim dokuz tene var, on teneydiler ama te tekem kaldı orda, o yāmırlarda bulamadaık. gittik aradıık radık, bulamadıık.

-Bi dā bulamadıñ mı?

-bulamadık bulamadık. majıncı yanından o yolu öteye, yolu öteye cumālı işlerine gitmiş.

-Nasıl o yerin adı?

-majıncı yanı.

-Niye orayı ūle diyeler?

-neden bileyin. ona zamanından ūle diyeler. **(10)** ordan öteye yolcağ öteye, yolcağ öteye cumalıya gitmiştir, kŭlazlı tarafına. sordum, aradım bulamadım.

-bi tö bŭle bi kŭrban bayramı, bizim kŭrban bayramı geliyoru. demişler kimde ūlağ var. bi altın bi ūlağ, bi altın bi ūlağ. destan ā ūlağaları satamamış, o biñ keçinin ūlānı satamamış diyerdi ırāmetli anam. anam yalan sŭlemezdi, bobamın mābetlerinde yalan vardı. o biñ keçinin ūlağlarını o dayleriki **(15)** sene satamamış o sŭrakisi sene satmış. bir altına bir ūlağ, bir altına bir ūlağ. ondan sŭna onun adı kalmış destan ā. çok bi zengin adam. o kendi ölmüş bırda, yonuzluda, yonuzlu mezarlında. onun çojukları gitmiş türkiyaya.

- osman varmış, ibrayım varmış. ibrayımın çojukları destan ā, ay bu yaşar oja, ali ağam nerde oturuyoru o evde, dā karşı **(20)** yaçada kendi oturuymuş ibrayım dede. dā altı yanında varmış bir ev, o ev geneymiş, anam dīveriydi. kardaşının, osmanın, osman ānın. ā diyermişler açan o da zengin imiş. ama onnarın malları kasımda gidermiş kışlaya, ıdırelezde gelirmiş kışladan. yaz günü bırda bekliyermişler.

- Bu kŭ eñ falza kaç aneye çıkmış?

- te dīverdim a. bir āne koz yanında. bir āne cıbrı mıstafa, iki. dā yokarda ali ağa, üç. dā te bu afi nenenin koz yanında, afi diyeler **(25)** oturmuş. (...) dört āne. siyfulā bir āne beş. yaşar oja altı. karşıda ibrayım dedeyıl yedi. dā osman ā varmış, onun çojünün evi varmış dā bu tarafta. bilmiyen artın. bi om bir on iki āne kâ var imiş.

-Dayı cumalı ne zaman batmış?

-cumalıda, anam dīveriydi, baş cumalı çeşmesini sen biliyorsuñ, orda dere yaparmış iki qarı. qapışiveriyoru o iki qarı, o qarı geliyoru eve, adamına demiş, deñe nāptı beni demiş öbür qarı. dere yıkamaq tokucjunu biliyorsuñ sen. **(30)** tokuşla vermiş ona vermiş vermiş, urmuş urmuş. açan o adam görüyoru o qarıyı tezlik taşı üstünde çöndek çöndek yapmış. adamı görmüşler **(32)** tezlik taşını geçmiş.”

Adı: EMİNE

Boba Adı: Mahmut

Doğum Yeri: Hocalı, 1951.

Yaşadığı Yer: Kepekçili.

Konu: Eski âdetler, esirlik

-III-

“(29-11-2017-Kepekçili) -Kaç yaşında evlendin?

- yirmi üç yaşında evlendim.

- Kaçarak mı, gönülle mi?

- gönülle geldim izet, gönülle geldim alam.

- Dūn yaptınız mı?

- dūn yapperdiler baña. peşin aldık o minever ingemi. ūleymiş, o zaman o türkiyalara gidildi o sıralar. beş on yirmi senelik bi meseleymiş o zaman kırk dört sene mi kırk üç sene mi olmuş **(5)** ben birayı geleli.

- Sen kaç dūmlu?

- elli birden. elli bir dūmlu ben.

- Mümün dayım senden būk mü?

- mümün aĝam bk. bizim anam on dört yaşında evlenmiş, altı ĉelat. anamın bizim, yarmadan ĉelatları olmazmış. ep ĉer yaş bizim aramız. altı ĉelat biz. iki tene l var, sekiz tene biz.

-İki tene mi ölmüş?

-iki tene ölmüş bizim ıardaşlarımız. **(10)** biri ıoja ĉoıuı bobam germanda yesir ike altı yaşında ölmüş. biri gene le diye anam, bu mrgze neneye mi götürmüşler, ilaja götürdü diye, sülman ajam ıarısı götürmüş, astajık diye anam, srları gene grdnleyin diye anam üjüm dip t ble diye, na na na dedim diye, adı şabandı, şaban lum deñe ppleri. aştı o gözlerini bi kere iş deñemedi bile diye. ajañ ıarısı beni ıovermezdi pek öteye beri da diyeri, **(15)** dā ıart oldma o gene da ufaı oldna ynik gtryd. ilaja götürüydü ıurfalıya, getirydi. lmř o zaman o birij gene. birisi mümün aĝamla ikimizin arasında, altı yaş ıā mümün aĝamla aramız. o ĉoıuıla ĉer yaş ıdı arañız diyerdi. benim ĉoıuılarımın ĉ yaş arası dedi. (...)

- siñe siñe yādı, ne güzel yāmır yādı. lor lor dökerdi bıranıı zaman. gökler grliyejek dedi tiye gün. bir gün gürledi. **(20)** grliyejek dedi, gürledi. gökle yādı ama gene zarplı yāmadı, temizĉik yādı. allā baba verdi.

-Koynara sen mi gidejek?

-kim gidejek başka izet?

-Kurt var mı?

-te bu dayıñın yanına iki tene ĉıımıř izet, orda o eski bāda. ben şükür görmedim ama köpekler benimle gidiyoru. (...)

-sna oluyoru ĉelatı, sklārı. **(25)** o ıarııık ölmüş. ıışın zemeresinde sobadan ĉııattırmıřlar, toktor yok bi şey yok.

-bizler görmedik, sizler de grmeñ. bobamız bizim, biz yok muřuz dā dünyada. bobamız altı sene durmuş germanda. ep ıāvaılık orası diyerdi.

-Ne diyerdi?

- ep k̄avaklık o german diyerdi bobam. altı sene durmuş, çok. k̄avakların dorusuna sepetleri k̄olar diyerdi. arılara açan (30) bakıyorsuñ iki günden sōna o arılar binmiş sepetlere, ay biniñ şindi, onnarı indiriñ, o sepetleri diyerdiler dedi. alemlere işledik altı sene diyerdi.

- kimseye kalmaz bu dünya alam. küçükler de büvejek, ĩtiyarlar ölejek, bunnar bi atıra k̄alajaķ. ayda bi kere bi adam gelir. siziñ gibi olsam. (...)

- kimden yok yollān. ben ona iftarlık ta (35) yollājan bir camiye. süfurlük te yaptım mı bi şey yollājan. yaz bu, er şey var şindi. oralara tayfam gitmiyeri. iç bi türlü gelmiyeri, kendi gene uymāri, kendi gene demiyeri gideyin bu geje alama. dedim bi kere, gelmiş, ver ezanıñı, çık ordan yoķarı gel, iftar edelim dedim. süfür yelim gene git sabā namazına. kim birañgısı şeye mi gidiyoru. a kız dedim, iç kimse gene gitmese dedim, birañgı geje (40) gene, bir ki k̄arı gitseydik.

- (...) cırnıkta yıķarmışlar. bi k̄arı gittim açan on dört sene öñce bu k̄üdenmiş o rasim dedenin kızları ĩmiş. geldiler baña oş beşe geldiler. aman be kıymatlı eminejīm ben seni b̄üle istemedim göreyin, niçi sen bi doķuz sarmalı fita k̄uşanmadıñ, dedim bitevi baña gülüşüñ üdü baña bırda ayşe birinin adı birinin nevsemiydi, onnara gene ayak k̄alkamam demedim tō b̄üle (45) fistancıklarla gittim a be bunnarla a be bunnarla gelmeydi, yörük gel idi sen, ben seni ūle göreyin idi. ellerimden tutyolar nerde dere yıķasıñ, şeyde gölcük deresinde mi yıķasıñ cırnıkta mı yıķasıñ iç dedim cırnā gitmiyen gölcük deresine de gitmiyen dedim çeşmem akıyoru epten ayatta dedim kirezler içinde suyunuzu ayadıma getirdim dedim, ama azaldı suyum çok bu sene çok allā beki arttırı, bıñarın suyu (50) akıyoru mu dedi bıñar öñünde yıķarız dedim epten o yazın ateşlerinde su azaldınnayın bıñarda dedim yıķarız. kıymatlı k̄arılar geldi yanıma. yaşları bayā geçkin. rasim dayımın kızlarıymışlar kepekçiliden. k̄ara māmıdın kızları, iki tene, as dayım çoķūnda türkiyada evli.

-bende episi var onnarın ama koynar sade az az. sırlara tōrda atajaķ ıdım bugün on bālı bütün gün durajaķ ıdı to bırda (55) ama koynar durmāri te gidiyoru te onnara da attılar üç bālı.

-Yīn yapmā mısıñz?

-yapmāz onnarı be alam. yīn yapardık. dedim mare yıyalım beş altı tene, on tene olsa on gün at. ufağ olsuñ dedim ayvanı çırde bırak.

-A bir zaman, eskiden yapar mıydınız?

-eskiden yapardık izet. bobamla ikimiz tañrının günü, bobam arka sıra götürüydü iki tene. bobam bıdārı, ben kujuklārdım **(60)** onnarı kopa kopa kopa kopa bobam bıdārı, sōra onnarı dik aşā gibi getittiriydi, bulurdu bi çatallı avuç bñle ay diyerdi sen çek ben biraz bastırayın diyerdi. iki koltunun altına iki kujuk sürükliyerdim bir yük birer denk. bobam yıyardı, yoğarı sōra kaldırmazdım bile ufağ götürüydü bırnağı kere.

-Ala tanrının günü ne demek?

-tañrının günü te diyesiñ, tañrının günü bu işi yapıyorun er gün bu işi yapmak, demek. **(65)**

-Er gün demek dimi ala?

-yene alam, er gün demek.

-bir alma filizim çıkmış tōrda ektim onu.

-Alma mı ektiñ ala?

-bir alma filizim, çıkattırdım da eski almalardan şey. ektim onu ama te bu kâ yer ordan aşā biton izet, yāmır işlememiş da su döktüm ùle, deldim de yalağ çiçek yalānda çıkmış tōrayı ektim tōrayı **(70)** sarılı yere. er şeye çok meraklıydım er şeyelere gördüm bi şeylere allā dede şeyime göre bir ālat bulmuşun bıranğı ālat yemişi temiz ālat mı ekmişin o çiçek yalāna üş tene çıkmış peşin baktım. bıldır üş tene çıktı orda, ektim tō bāçeye bayā bñdñler te bu kâ kazdım ötiye gün köklerine su işlesiñ yāmır su döktüm te bu kâ işlemiş aşā ep su döktüm. ama ısladı şindi temiz kalıñlaşajağ onnar te bu kâ bu sene **(75)** gene üş tene aynı yerinde gene üş tene çıkmış gene te bu kâ oldular. o ālat filizleri kıymet alañ diyerdi bi tene ayada ekelim. ne oluyoru onlar, diyen ālat olajağ. ālat olmasıñ, armit ekejeyiz diyen, bi armit bulunsuñ.

-Armit kurar mıydınız?

-kıruyduk be izet be alam. bildir ben zınap bulamadım. geçen sene te bırda armıtlarım var, ama ne oldu o (80) üslerinde. eñ öteye o sobaya bu zaman gelseydiñ, giremezdiñ kıkudan, armıt kıkası, bıradan orayı kıkadar tene tene serdik, te bu kık kıkopa yaptık bu ayşeyle. a be izetim aptekada varmış o zınaplardan. ona dedim buna dedim o şefkiyeye de soralım falan dı, kimse soruvermedi. incirledi o kık armıdı attım em toplamā ūraştım em atmā ūraştım. kıkıñum kıkıñşum olsaydı da yeseydi atar mıydım ep verejek idim, yeñ diyejektim. (85) keçilere gene çıkıkarıp attık onnarı. durmālar, dursaydılar ıdıreleze kık vardı yeñim. a zınap olaydı ıdızele kık vardı yeñim. kıkurajak ıdıim izet. onnarı anam o zınapı düverdi, eliyerdi elekte. armıtların üstüne seperdi kık kık kık kık onnarı armıtları kıkatsaya dolduruyduk o kıkja kıkatsalar. ıdızele kık armıt yeñdik. mare bir zaman da zengin imişik izet. o majın kıküpleri var ıdı. şekere pare vermiyerdik. o majınnar birinci (90) ateştin geçen yemek ep temiz.”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Hocalı, 1956

Konu: Sağlık ve ölüm

-IV-

“(19-09-2016-Hocalı) -Nasılsıñ ayşe abu?

-İler şükür, buğuna bu sata izet. ben ep gördüñ gibi, ben ep ayaklarımdan töyle sürünüyorun. dimi o dıl bir uruk, bir kırık da geçsiñ, dimi o şeker astalı, o ölene kıkadar benimle.

-Arıñ var mı?

-iki kıkım kütük. (...) ne eñişi alıp inebilirin ne yokuşu çıkabilirin istedim gibi. şükür başka yerim, sade iki ayāmdan zorum, (5) yörüyemiyerin bir yeri. istedim gibi gidemiyerin. (...)

-Sān neye diyeler?

-e te sān, yurduñ, südüñ. onnarın episi sān.

-Sen kū kızı mı, sen ūsüz mü kaldıñ?

-ya benim anam, ūş dört yaşında ben anasız ƣaldım. ūrūya gibi biliyorun te nası ūrūya görūsūñ, ben ūle anamı atırlārın. o zamannar araba yok, tıraƣtor yok. anam ūskūpte ölmūş, te bu māl̄e başına getirdiler. **(10)** te bu mūmūn dayının tō tarla, bīgir arabasınna ordan aşā gene indirdi İsanar bırdan erkekler demek ƣomuşlar ƣebeler içine, örtū ƣabına, ordan aşā ūle indirdiler. salla.

-Neden ölmūş?

-neden ölejek, te māna. bir ƣırƣlanmadıƣ ƣarı geƣileyin dışarı ƣıƣmaz. abum ya getirmiş bir tekne gibi de, dışarda onun içine oturajaƣ. aƣan o sabā bir tarafı, bir ƣıƣı, bir ƣolu, āzı bi tarafa, ūraƣlanmış ama kim **(15)** ƣoşturajaƣ. o zaman te demiş bu esma neneŷil te bu başƣa bir da bir fatime neneƣik var ıdı. demişler bobama seniñ astañ dīl toƣtor astası, ƣötürme. ojalara ƣoştur dī. bobam gene alıyo ƣötürŷyolar bindiriyolar salla, ƣurudereye ƣā mı nereyi ƣā, orayı ƣā geliyo bir bobam drjava işinde oldūna zadurƣa ƣobanı, ordan bırañƣıları mı yollamış ordan bir araba mı neyse, ƣötürmūşler iştibe, iştip ūskūbe atıyoru. beki **(20)** ojaya mojaya ƣoşaymış, beki biraz düzelejek idi. bunnar ƣötürŷyolar iştibe, iştip toƣtorları ūskūbe. ūskūpte ƣāri onun ƣafasını yapmışlar ƣarpız dilimi gibi. ep yarmışlar, ne aramışlar onun başından. dikmişler öteden beriden ayde. ūle dīveriydi abum. er yerini, ƣafasını yarmışlar dīrdi. te allā ƣöz vermiş, ƣörüyoŷuñ, o dīl şey astası. onun bi ƣıƣı topal dīl, alınmış o, ƣarpılmış **(25)** o. (...)”

Adı: SALİYE

Baba Adı: Ali

Yer: Hocalı, 1955.

Konu: Sağlık.

-V-

“(03-11-2017-Hocalı) -yā doymadan gene nası bütün gün, ben bugün ekmekle mi oynān. bugün dört defa, üç defe yediñ sen diyeri. iki kesinti sabālayın yērseñ diyeri ūlende iki yējeksiñ diyeri avşam diyeri iki yejeksiñ diyeri ep ūle azar azar diyeri niçi beyaz ekmek bindirimiş ya.

-ama nası diyen ūjütüm batmış. iç (5) ūjütümü toplayamān. kılķayın bıranğı yere gitmiye işleyemem, işliyen ūle alayın işle miye işliye mem katiyan. damlārın birden. kaç allā kimseye göstermesiñ bu şekeri. eñ fena, eñ fena astalık bu. bıranğı yeriñ ārı nası diyen kör bārsak, ya bıranğı taş olsuñ, bare onu bir türlü düşüttürmiye ūraşacaķsıñ. bu şekere iç bi türlü yaranmaz. em er şeye asretsiñ. alma yēsiñ alma bile bi tene yerseñ bugün yarın yemiyejekisiñ (10) onu, başka bıranğı bi şey yējeksiñ, ep ūle. e canı istiyeri er şeye asret.

-dildim daylerden būle çürük ama nası o koyun astalī tuttu ondan sōna ne bileyin ne kāydı gene sōna te bu gene çıktı şindi şeker gene geldi. diyen keşke koyun astalī olsaydı, şeker olmasıñ ıdı.

-bir miydi ne kāydı, bir buçuk muydu, (15) çıktım ordan bāçeden, būber sulamaķtan, geldim eve, bi afta nasıl koyun işlārı güneşte kalır, ūle.

-ūle. o sabāsi, kılķtım gene aynı ūle. ā, tütünden geldiler, dedim ramiz ben dedim dīl ī ūlum. doķtara dedim götürüseñ götür. aldı, açan gittik, doķuzdan diyermiş öñce, eñ çok diyermiş doķuza kā, doķuzdan sōna diyermiş çıkmājaķ güneşe. e sōna nāpaynesiñ güneşe çıķma, e içerde (20) gāri ateş üstünde gene aynı. iç allā kimselere göstermesiñ ama eñ çok şeker müllette bu sene.

-bi sātımız ĩyse on sātımız fene. ĩsan ne bi canı ne tıķırdarı ĩsanın o ıķmārı dā. yani i i i i ĩ dīlin. anañ bare bilir ben nasıl ıdım bir zaman, dīveridir. ama řimdi deñe nasıl oldum sankilī doķsan yařında alem doķsan yařında būle dīl. neden o, er řeye asret. o řeker ep ķanda o geziyoru. **(25)** ķanda oldū kerette dimi ũjūtūñe o yedīñ ũjūtūñe allā buna bu ķadar gene ep olsaķ.

-beki sālamdır be izet.

-tutyoru nası būle diz ķapāma ķā ũle bi sāt mı diyen yarım mı diyen būle oturamam. oturamān o ķışlarımın iinde sanki bi şeyler yēri. ya ķalkıp gezinenen ya būle ezdirenen onnarı. ama keşke diyen ũle **(30)** ārı olsa bu şeker olmasaydı bare. şimdi er bi tũrlũ ārı var ĩsanda. ne bileyin bu ķā ũrũk dīldim, epten ũrũk oldum şimdi bi řey. giderdim bīrdan bālar ķırañına da seyfedin aģayla bīrañģı kere ras gelirdik bu ařāda, bīre be saliye diyerdi, doymā mısıñ o yollarda diyeri, avşam sabā diyeri. diyerdi baña o gene sīrlardan gelirdi. bizim de sīrlar orda ama te bīrañģı bir ki inek bızālar paķos oluyor sāma gidiyosuñ. a be seyfedin **(35)** aģa diyerdim nāpayın diyerdim ne bileyin avuruma gelmiyeri diyerdim. gezdimleyin dā bile aılıyon diyerdim. ama řindī birisi ķořtursa tōrayı i i i a be dimi diyen ařādan bāeden ıķıyorun giderke ĩ ařā başı ama gelirke birisi dartsıñ yoķardan da ĩlāzım ũle.

-topladım biraz. e nāpayın onnarı ordan. bāe sulanmā.

-o lastī topladım, dembelek yaptım. ķaldı **(40)** gene o bāenin ũs tarafında.

-Ne o dembelek?

-lastī dembelek dīler, em de nedir gāri, tōste yaptım onu ũle dembelek. em de oķ, diyesiñ nası añlarsıñ, oķ ateşlendiriyor. bīrañģı zaman geliyor patlārın dip. darlandırıyor. uflamasam sanıyorun patlānen. būle ufultu getiriyor ĩsana. oķ oķ epten allā kimselere bunu gōstermesiñ, bu şeker epten fena.

-kendi kendiñi batırıyoruñ **(45)** dā. (...)"

Adı: ADEM

Baba Adı: Ali

Yer: Hocalı, 1946.

Konu: Geçim (hayvancılık).

-VI-

“(10-05-2017-Hocalı) -a be yavu, çok temiz biliyoruz. ama yāni yapamāriz. bi adam, dā demek dünyaya geldī gibi cenābı allā yazılıdır neden gidejek, astalık mı olajaķ? biraz kendimiz de ҡorumāz. (...) demiş doķtorlar, içme rakı onnar gene çok içkijiydiler rāmetli demek, allā (...).

-mare to bīram birazçık ārıyoru (5) benim bīrangı keret, bīrangı kere ārmārı izet. iç mıkayat olmān doķtora da gideyin. te bīralar, te bu yer. sanki topalaķ gibi bişey var.

-Çok mu ārıyoru?

-yā, çok ārmārı da ūle biraz ārıyoru er keret ārmārı geķiyoru bīrangı kere bu sigaradan bīrnaģı keret aīlārın ama o stopanķa mayalanmış artīn, o canım gör nası istiyeri, ekmek istemiyeri o ķā sigara istiyeri da ne bileyin şindi. allā ne demiş o olajaķ. nası yazılmış ama istiyeri biraz (10) biz de dīķatlı olalım. kendimizi biraz demek şēdelim bi şey yaramasa (...).

-Oduna gidiyor musuñ?

-te dimi dedim a. sabālayın şindi sīrları gidiyorun ben ķovermiye, avşam vātı gene gitmiyen. gidiyoru amzayīl orda var bi inek. zayde gelin gidiyoru orayı. inek bīrda bızāsı öldü de bīrda dayatmā ūraştılar, durmadı. sīrlar yoķarı gtinneyin duvancıya. orda şindi gidiyorlar avşamdan (15) avşama sāmā orayı. ben gene sabālayın gidiyon ķoveriyon te dedim a. bızālara su ķōn biraz kıрма ķōn. bızā gene, beş on bızā var tōrda da orda sīrlar. (...) İşi yūrt varsa. (...)

-(...) biz artīn yaşı İsan mı diyen nası diyen artīn te yūrt yeyemiriz be yavu. sārız birkaç keçi. sattım o, üç dört ūlaķ götürdüm cuma gün, paresiz verdim izet.

-Ne oldu dayı, ne yaptın ūlakları?

-paresiz verdim. dedim demek (20) satajan demek dip eger almasalar eger çevirejen dedim yaşa alaña. alırsalar ujuşmuş pālıymış, iç baķamam mal artın, doydum artın mala, ne sīr istiyerin, keçi de istemiyerin. te diyen yaşa alaña baķamam diyen, yaşasam da biraŋgı, allā biliyoru gāri bizi demek diyelim bir iki sene mi ne kā şindi, allā, bilinmez buğundan yarına çıkajāmız belli dīl de, diyen getirejen birer yük odun tōrda ne sīr istiyerin artın ne (25) keçi istiyerin epsini gördüm, epsini allā verdi. koyun istedim koyun verdi allā sīr istedim sīr verdi, keçi verdi, e artın baķamāruz artın avur geliyoru. bu kış dip maf olduķ. ikimiz te bīrda var ıdı beş on yirmi sīr yavu mubarek avalar da cenābı allā verdi ama allaftan, allaftan gelen ep iliktir ama kötü geliyoru bize, kötü geliyoru. gidiyoz tōrda o sūķta saman at, kıрма ver, biraz kepek veriyoruz dedim bu çileyi (30) çekemeyiz, biz artık bu çileyi, biz bu yaşta bu çileyi. emen te satıyorun sīrları ama yok alan kimse şindīn meraklı yok. var beş on yirmi tene def edejen ne sīr istiyerin ne keçi dip diyen yaşa alaña dip bir ki tenejik yūrtluk kā eger nor toplayamasam gene diyen alajan on kilo nor be yavu. biraŋgısından var koŋşularda mesele diyelim biraŋgı kış için kış noru yūrtluk gene bir ki keçi nöbet gidiyoruz (35) biraŋgı gün (...)"

Adı: AVSE

Baba Adı: İzet

Doğum Yeri: Kocalı, 1941.

Konu: Soy, eski adetler, giyim ve yemekler.

-VII-

“(01-09-2016-Kocalı) -Demek adın avse, nene?

-ūle ūle. şindi ūle adlar yok. eskiden var ıdı ūle neneler bizim kūde.

-Seniñ adçāzıñ kim kōmuş?

-anam bobam. yā, varmış soylarında bıranğı bobamın mı, bobamın mı, bobamın anası zarfeymiş ama bilmem gārın varmış te soylarda vardı bu kũlerde ama açan ben yetiştım qarılar var ıdı ũle avse adda. benim de adımı ũle kıomuşlar.

-Kırk birde mi dumuşuñ?

-yene. yetmiş (5) beş mi geliyoru?

-Sen kojalı kıızı mı?

-e kıojalı kıızı ya.

-Anañ, bobañ nerden gelme?

-a be bi zamandan var ımış kıılış derelerden gelme bu kũye. cebirliden, cebirli deresi diyeruz orayı duydũñ var mı, bilmem var mı? var İsa ordan da şabanın eminner dimi şayde gelin var yokarı taraftan şayde gelin öldü. te onnarın kıaynataları cebirlidenmiş kıopma. cebirli deresinden, (10) orda kũ varmış, kıılış derdede varmış kũ dimi göl var ya ordan gelmiş bıranğıları da dıveriydi bobam bizim nerden kıopmaymış bu İsanar bırada açan ben yetiştım altmış āneydi bu kũ diyerdi bobam.

-Adı neydi bobañın?

-izet āga. izet āgaydı ā, ali ān izet diyerlerdi ona ama dedesi ali āymış, bobası arslanmış. yine, ũle okunurdu kũtũkte bile ali ān izet.

-Soyuñuz yörũk mü?

-ā yörũk. soyumuz ep yörũk. (15) yok kıarışık. bu kũnũn yok başka yerden ep yörũkler toplanmış. yine.

-Anañ soyuda bobañın soyu da yörũk mü?

-yörũk. anamın anasının adı nevseymış.

-Kimin adı?

-d̄il, nevse abum udu benim kız kardaşım. anam gene anasının adını kumuş, nevse. abum udu benim. nevse şey te benim gene adımı avse kumuş bi neyazi kardaşım var ıdı, üç **(20)** kişiydik biz.

-Üç kardaş mı?

-iki kız, bi çojuk uduķ. yine, bi küçük çelâtımız gene ufajık, neyazinin ufâydı o gene, iki yaşçâzında öldü. biliyorun onu. (...) aliydi adı onun da. ali ağasının adını kumuş. te neyazinin ali diyolar ya. onun da adını ali kumuşlar. anamın ağasıymış ali. neyazinin kumuşlar ağamın anasıymış.

-Açan çıktı fıstan?

-çıktı fıstannık. dâ sōra sōra gāri k̄asabadan **(25)** alırlardı, sōra sōra türkiydan getittirilerdi. şindi türkiyadan.

-Gelinnerle kızların ḡimi aynı mı?

-a be kızlar işleme giyemezdi. işleyenler de demek ele gidene kâ işliyerlerdi. birer k̄attçâz işliyerlerdi adamlık gimiye dūnde bayramda ama demek ele gitmiye işliyerlerdi dōrder beşer k̄at ama sōra sōra fıstannar çıktı gāri.

-Kaķuř neye diyeler?

-a kaķuř tō bŭle bālardık kaķuř. **(30)** bunnarı bırangı yerden āralar mı?

-Mutun düver miydiñiz?

-ben bırayı geldim. bırdı var dūdüm mutun. k̄oynarımız var ıdı bizim de ama te iriza yetiştinneyin gāri. (...) iriza eñ ufaķ çojūm benim, te o otarıydı k̄oynarı. ikişer mutun düverdim.

-Yāyı ne yapardıñ?

-eridirdik ateřte o yāyı. biraz misir unu atardık. (...) k̄oyu yūrttan ulařık yapıyoruz. mutun dūmek **(35)** yok.

-Koyu yurttan mı ulaşık yapıyorsun?

-e durulduyoruz biraz o yürdu suyla. epten durultmāruz mutun yürdu kadar ama biraz katıyoruz sōra ulaşıķ yapıyoruz. dedemiz çok istiyeru taze yā. kaymak toplārın da dūyon kaymak o kalçıķ mutunnarda. da çok istiyeru taze yā. diyerin ben de istiyerin yok vakıtım gārik ayak duramān mutun düvebilir miyin?

-Sızmış yā yapar mıydınız?

-sızmış yā **(40)** yapardık.

-Kış yemiye mi?

-kış günü yemek için manca yapardık. şırlān katardık, birazcık şırlān katardık. bıranğı doñ yası eridirdik.

-misir ekmiye yapardık. çirepene karıydık o misir ekmiyeni emen çirepene içine yasladırđık, bişiriydik, gözel olurdu, miske kōkardı. misir bidesi yapardık, kenar yapardık tepsiye, ortasına gāri suvan mancası mı yapanesiñ pirinşle, kuskuz mu yapanesiñ **(45)**.

-Kuskuz yapar mıydın?

-a be ale dā yapıyoruz gene ama yapıyorlar gene ama te biz yapamāruz te şindi.

-Kaçamak yapar mıydınız?

-a be kaçamak şimdi bile dede emen emen diyoru kaçamak yapsaña dī ama. buyday unundan yapılıyoru misir unu varmış diyerun alın da misir unundan yapalım da (...)

-Allālık üleştirir miydiniz?

-bayramdan bayrama üleştiriydik.

-Sadce bayramda mı?

-üle de yapsañ sebep ama **(50)** üle aklımıza gelmiyeru.

-Cuma gejeleri mi üleştiriydiniz?

-cuma gejeleri a be üleştiriydik ama te bıranđı ekmejik veriyoruz, bıranđı ulaşıjıkla pınirlen bırnağı fakire fuķaraya gārik cuma geceleri var ūle verdīmiz. bıranđısı yapıyoru gene aqlına geldinneyn. ūleřtiriyor, allālık yapıyoru.

-Kırklnama ne?

-a be kırklanma te böbiye kırklāyolar. sudan geķiriyolar anasını.

-Kırk günde mi?

-kırık bir gün yaparlar ya otuz doķuz **(55)** gün. eger ısık yaparsań otuz doķuz gün de olurmuř. fazla yaparsań kırık bir, kır üç demek tam kırık yapmālar. yine onu sudan geķiriyolar, kırklāyolar ūle, altınarı su iķine kırık kere sayıyorsuń, kıyorsuń, altını su iķine ondan kırklanma diyeler. o suyla gāri er yere sepenersiń demek, sobanın işlerine, eřālarına üstüne o kırık suyunu bölüyorsuń bi řeye, bi kıba onu kırklāyosun gārik urbalara da sepiyolar, iķerinin er bi **(60)** köşesine de sepiyolar, ūle kırklayolar.

-Nazar ne?

-nazar te bıranđısı sūliyerse bıranđı ķelata ona nazar diyerlar. ay kime beńziyejek, ay nasıymıř, ay ūleymiř, kıayımıř, aķçayımıř. te demek ele sūliyejek o ĩsan da asta oluyor o ķelat sūledińleyin. sūlemeymiř gözün görüse yūriyeń bilsĩnmiř, sūlemek yaramaz ımıř. te bıranđı biz de ķelat būdüyöruz, ūř tene ķelat būttük biz de řindi sūlediklerileyin **(65)** tutuyoru dil.

-Kimin dā fazla?

-zīde mavi gözlü ĩsanın tutarmıř dā çok dī ama mavi gözlü olsuń olmasĩn sūledińneyn añlāyorsuń ķelatı tutuyoru.

-Nazar tutmasın diye napıyorsunuz?

-oķuveriyoruz gāri, duvajık oķūveriyoruz. bi yerden geldinneyn oķumasam asta oluyor ķelat. (...) daķıyoruz dā ama ani demek oķumasań gene asta oluyor.

-Irklamak neye diyeler?

-bi yerinde bişey çıktınnayın bıranğı **(70)** arpa tenesi, misir tenesi mi yere dīdir imiş, yaraya dīdir imiş. o üş tene misir tenesini kıymuş onu bir şey üstüne kıuşlar kaçırırñ.

-Eski dūnner nasıldı?

-eski dūner te dede de biliyoru, onnarı nası olur.

-Nasıl olurdu?

-bi afta ilerisi perşembe günü yaparlardı, çarşamaba gejesi kına gejesi, perşembe gejesi kına gejesi. iki geje yaparlardı. pazarevtesi günü yükler giderdi ama ileriki perşembe bir elbezişik alırdı dūñür **(75)** var ıdı o zamannar, o dūñür götürüydü. kıız evi veriydi peşin elbeziyi, götürüydü ül evine. o gārik dūn okundu diyerlerdi. bi afta gārik. e izmetçi tutarlardı iki izmetçi birileri yazarlardı gāri kıarlar yaparlardı şindi ĩsan tutuyolar izmetçi kıarlar yapardı o yūka yazarlardı ekmek yaparlardı, keşkek düverdik, keşkek kıaynadırdık, dibekler vardı üle teknelerde orda düverdik, düvejekler var ıdı keşkek düverdik, kıaynadırdık. **(80)** misir aş, misir būle yapardı, misir aş kıaynadırdık, ĩşi çorba yapırdık, döşeme yapırdık, yaparlardı. bideler yazarlardı. çok yaparlardı kıatık o zamam. şindi üç kıatıjak fasileyle bi alva ayde. (...)

-A çavuşlar var mıydı?

-var ıdı. çavuşlar da var ıdı. bobam benim birinci çavuş udu.

-Çavuş mıydu izet ağa?

-yā çolağ āmet var ıdı, ikisi ep çavuş olurlardı, (...) küreşirlerdi. bīgir kıoşturuydular o delikannılar bu kıurban kıırañı diyeruz **(85)** orayı. ordan gelirdi o alay bayrak çekerek, davul çalarak dizi olurdu o ĩsannar. o ordan o kıurban kıırañından kūye gelene kıadar gelirdi tokıarlanırdı, kıırañda dimi olurdu. (...) sayı be, ül evinin ayadına, unuduyon ben. ül evinin ayadına gelirdi o ĩsannar tokıarlanırdı, būle dizi olurlardı. küreşirdi çavuşlar gāri onnar alallaştınnayın tutunurlardı oynarlardı davulla. (...)

-anteri yaptırdı, anteri giyerdi. a **(90)** şindi ırka gĩmiyorlar. kimisi yelekçek, kimisi gene fıstancağ geziyoru soķaķlarda kıışın alında. e tābi ũlesi ārıķlı olajaķ gāri, asta olajaķ. biz bez gūniye giyerke astalandık ar aķı belirdi ama biz te bu evi yaptırmā

kalktık te bu yer evjiyezde oturduk. birda yer ev vardı eskiden, māmıt dede var ıdı, onu evini aldık biz birda ayrı çıkarka ev idi o ama o evi bozdular da tekrar koyun ĩriye yaptılar bunu. koyunlarımız yatardı **(95)** birda, bu kiremitler altında da koyunları sattıklarılayın gene şindi tütün kıuyuyorlar gārik, topka kıuyuyorlar oralara, yene, te orda dā bi samannık yaptırdık, yeñi samannık. orayı gene gārini saman kıuyarlardı, otları kıuyarlar. te şindi saman yok, ot kıuyuyorlar birkaç bālı tōrda bir eşıyemiz var gārik katırımız, bĭğirimiz varı ıdı sattılar kıoynarı sattılar öküzlerimiz, ineklerimiz var ıdı, sattılar sade birkaç keçimiz kaldı, **(100)** tōnnarla ũraşıyoruz şindi. e topka kıuyuyorlar samannıklara, bu kıoynarın ĩreklerine topka kıuyuyorlar.

-Tütün var mı?

-beş altı yüz kadar kıırılar ıdı ama bu sene olmadı tütünner.

-Bu sene kurak mı oldu?

-kurağ oldu. bıldır da dā noķsan ıdı. üç biñ kilo kadar tütün işledikleri var ıdı. yā, da te bu sene noķsan iki biñ kilo kadar toplanajaķ diyorlar. bazılarında gene o kadar da yok. biz yaķın tarla aldık, biz kıoru **(105)** aldık, bu eve kııktımızlayın gidennerden”

Adı: İSMAYİL

Boba Adı: Camayil

Doğum Yeri: Kocalı, 1937.

Konu: Masal

-VIII-

“(26-11-2016-Kocalı) -Başka masal biliyor musuñ ismayil aģa?

-(...) dā bi masal dĭvereysin, başka dĭvermem. bir zaman bir çojuķ evlenmiş. bir çelātı varmış. te şindi de birda ũle çoban gidiyolar. iki bĭğirjĭ varmış. çoban gitmiş. bu, çoban gitmiş, o kıoynarı otarıķa, te nası bu yol var bırdan aşā, yoldan öteye çayırılık,

bayırmış. dā siziñ bayırlarda ot kıpası var mı? bizde var ıdı ama şimdi bālattırıyolar. yok, kıpa yapan yok. yanarmış o bayır. (5) kıynar bu tarafta otlārmış. o kıban da, kıakmış sopajını bakarmış. o ot kıpasının altına girmiş o ateş gārik ot kıpası yanajak. o bakarka orda bi yılan, o ot kıpasında var ımış. uzat be sopajını da kırtar beni atılayın saña, yere ateş içine atılamak, yanajak. ā diyermiş uzadayın da diyermiş ısırasını beni gırkılama dolan. kıorkma be, ısırmam be. e bu da, de be kıban, yalvarıymış yılan, yanajak. ot kıpası (10) yandınnayın bi şey kıalmaz orda, kül olaajak. kıban da uzadır sopayı. bu emen sopayla barabar gelir omuzuna. kıban ölmüş kıorkudan. kıorkma kıorkma demiş, kıorkma demem bişey diyermiş yılan. yılan er bi dilden bilir imiş. başka şey, mālİK bilmezmiş er bi dilden. bu, inejek omuzundan atılamak uzat diliñi de tüküreyin diyeri. a olur diyeri ısırasını dilimi diyeri. bu da uzadır, tükürmüş. kimseye dīvermeysiñ. te o (15) dīvermiyejeksiñ mābetini kıonuştuk. te o mābeti kıonuştuk. eger dīveriseñ diyeri ölejeksiñ diyeri. e yılan gitmiş. yılanı kıurtarmış. kıban gelir eve soyunmā. giderler kıarisınna kıaynataya misafir, kıaynatasına demek misafir götürü kıarıyı. o bi dişi bīgire biner o kıarı. bīgir avur umuş. kıujānda bi çelatta o bīgir üç kışi götürümüş. o adam gene binmiş o erkek bīgire tıkır tıkır tıkır tıkır o bīgir (20) gidermiş. şimdi yılan dil vermiş ona. gidermiş bir urğan boyu uzak. adi be diyermiş kıusaña, o dişi bīgire, e diyermiş sen bi kışi götürüyorsuñ, ben üç kışi götürüyorsunuz. nası ben saña yetişeyin. e niçi kıujānda bi çelat var ımış, e bīgir de avurmuş. kıban dayadır bīgiri. o kıarıyı bindiri erkek bīgire, kendi de bīgire biner. a bak şimdi diyermiş, sen de iki kışi, ben de iki kışi. nası takır takır giderlermiş. giderler kıaynataya misafir. (25) oş beş kıarşılarlar. o adamın varmış bir İtiyar köpiye. te bırda var kū kıyında İrekler, dereden kıarşıya İrekleri de varmış o kıaynatanın. bi kıutreler almış bi yerden bi İtiyar köpek varmış gārik ölejek o da. kıarşı bayırda dā kıarşıki bayırda bir kıurt ulūrmuş. o kıutreler de uluşurmuş. ama yılan dil vermiş ona. o kutreler diyermiş geliñ geliñ diyermiş, sen de ye ama diyermiş bize de yemek olsuñ. kıurdu aykıırılarmış. başlamış (30) o kıoja köpek te ulumā. İtiyar köpek, onu gene tepelejekler gārik. gezmez, bıranğı yoluk. geliñ geliñ ama diyeri bi dişçıyezim var onu da sizde kıırajan diyeri, a geliñ diyeri. kıban duyardmış. neyse. sesliyermiş. o sabā olur. kıaynata diyeri çojuña. demek ki kıayınçesine o güviyenin. ulum diyeri enişteñne abuuñ bırda diyeri. gidiñ diyeri getiriñ, alıñ bi kıuzu da diyeri

anañ bi kuşluk yapsıñ onnar da (35) yesiñ bi kuşluk. o güviye diyeri ben de gidejen kayınçeyle, koyınarınızı görejen orda. barabar giderler. giderler, o çojuk emen tutar bi kuzu, o koyun bariymış be. o kuzu, ana beni götürüyolar kesmiye be. bak, barişiyolar ya, onnar ep añaşırımışlar. bigir de kişniyeru er bi şey. o çoban diyeri biraç onu, biraç diyeri. dā bi tene tutar o çojuk. o da ũle bariymış, ana beni götürüyolar ana dayat beni kesmiye. bu da şeyden (40) biraç tutar da ötekiyi onu da biraçır. o gene diyeri, bu diyeri alal mal ımış diyeri. alal süt emmiş diyeri, eñ alal mal bu diyeri. benden alal olsuñ. götürüñ yeñ diyeri. o koyun gene üçüncü kuzu. getiriler. yapar o kaynana kuşlū. yerler kuşlū. binerler bigirlere, giderler. çekilmişler. diyelim gelinne güviye giderlermiş evlerine. adama diyeri karısı, adam diyeri sen ne biliyosuñ diyeri. (...) o encekleri tepelettirdiñ diyeri. (45) dün gelirke o bigirden indirttiñ diyeri. bu sabā diyeri o kuzuları biraçtırdiñ diyeri. dıvermem diyeri. dıver dıver, diyeri. dıvermem be yavu, diyeri. dıverejeksiñ diyeri. dıverisem öleynen diyeri. baña yılan dedi, dıveriseñ öleynesiñ, bu mābeti dıverme. açan o ũle mābet yaparka onnar, dıverejek imiş çoban mābeti, yılan baña bu dili vedi diye. oraz fat fat fat fat kantlarını, kıkırıkı, ben diyeri doksan (50) dokuz tene karı tutuyorum, birine kelamımı dıvermiyerun canımı, çoban gene görmüş bi viran karı ona dıverejek, te ölejek. o adam bi kötek ona. onnara (52) küllü kömür bize uzun ömür.”

Adı: ŞEVKİ

Baba Adı: Mehmetali

Doğum Yeri: Pırnalı, 1952.

Yaşadığı Yer: Ebipli.

Konu: Göç,

-IX-

“(02-03-2015-Ebipli) -(...) biz ali dedenin torunnarı, siz gene üsīn çavuşun torunnarı. üsīn çavuşla ali dede kardaş.

-Bobaları kim?

-bilemiyejen bobalarını be çojuk ben onnarın. kız kardaşları onnarın varmış tō yerde evli, oturmuş... ortaki duvarlıkta. (...)

-Nerde evliydi?

-terzilide evli, **(5)** koja mümünde.

-Kimin çojū o koja mümün?

-gene bilemiyejen o kimlerdenmiş. koja sūlo vardı, koja sūlonun çojū mümün var ıdı. mümün o şeyde, parsada. bildir geldi misafir o mümün bırayı misafir. mīmet ajañda bile olmuş bir ki geje misafir orda. a öteye bilemiyejen şindi bırda. onu sen ömerali dayıya sen sorajaksıñ o öteye olannarı. a ben bu tarafa biliyorun, bayā biliyorun **(10)**.

-Üsīn çavuşla tatan alinin kız kardaşları kim?

-gene bilemiyejen adını onun. alamız bizim demek, anamın alası, benim de alam oluyoru, benim de alalm oluyoru o, dedemin kızıkardeşı sayılır o, tōnu gene bilemiyejen ama gene onnarın kızlarında vardır onun adları ama te ayşe var ıdı, fati var ıdı, rabiye var ıdı, anko var ıdı. onun üç dört tene kız ı var ıdı, torunnarı diyejiyen. o mümünün torunnarı, alamın torunnarı, **(15)** añnāmısıñ? yene. ā alamın çojū koja sūlo, kız ı cavayır, o da bırada ebiplideydi evli, parsada şindi, dā da sādır onnar.

-Kimde evliydi ebiplide?

-pırnaldan gelmiş bi adam domazet ibrayım ağa, eger duyduñsa naçeler, o naçelerin kardaşlarıymış o, naçe mīmedin kardaşı, pırnaldan domazet gelmiş bırayı. yene, sōra bırda gārik başlamış o zaman o. nas ı dīvereyin saña o ikinci yok, birinci dünya arbında bırda emende ondan sōna kaçışmış **(20)** bu kūde ıalannar, bu dayım ıalıyoru yalıñız bırda.

-Ep kaçışmışlar mı?

-ep kaçışmışlar o on ikinci senede.

-Koja bozgunda mı?

-koja bozgunda ep kaçışmış onnar gāri. (...) e ondan sōna demişler bize yaşamak yok bırda. biz mejbur oluyoru gidelim ebipliye, orda dā birkaç āne var fazla bırdan kalkıyolar gidiyorlar, (25) ev yapıyorlar orda ebiplide.

-Dayı terzili on ikinci senede mi bozulmuş?

-yene, on ikide.

-En son kim gitmiş?

-koja mümün, sülman dayım.

-Kaç āne varmış terzilide?

-on iki āne kâ varmış. kim nereye bulmuş, kimsi domazet gitmiş, kimisi başka yere gitmiş. kalkmış, davulmuş kû o zaman kâ.

-Bunnar ep yörük müymüş?

-bizim İsanar (30) yörükler.

-Bunarlari nerde bu künün?

-buñarlari te bu altımızda var bi koja dallık. te bu bizim altımızda buñar var orda. te bu yolu öte iki tene buñarjıkları gene var, ajı buñarlari diyeler, ajı buñarlari adları. em de tō ötede koja çeşme var. var mı gördüñ?

-Onun adı ne?

-terzili çeşmesi, ona ūle diyeler. te bu koynardan karşıya da bi açıklık kılıf var, o kōru gibi bāçe var orda (...) asanın o (35) bāçenin yanında çeşmejikleri, sīrlara su falan veriyorlar. biz yetiştik aynı dā duruyoru çeşme, kurumadı. aynı işliyeri çeşmejik. e dermenneri gene derede.

-Terzilin mi?

-epsinin. bunnarın.

-A bunnarın, terzilin kaynak varmı?

-zirğonun kaynak öñünde dermen var. bāçe var şindi.

-Adı ne, kimin?

-(40) bilemem. (...) te bu bayır altın valasvaları varmış.

-Ne o valasfa?

-aba eşası var mı gördüñ birañgılarında, İtiyar adamlarda? tōnnarı dokuyoru qarılar evde, neler dokūru, qarılar. onu götürüp bişittiriyolar valasfada, bişirdikten sōna getiriyoru, kuruduyoru. dīveriyoru filān gün gelip alajaksıñ abañı sen. e o kalıñlaşıyoru, añlā mısıñ? onu getiriyoru sōna eve onun ne kadar zāmeti ceremesi veriyoru, alıp biçiyoru. (45) potur yapıyorlar, palto yapıyolar, kasaķ yapıyolar bilmem başka birañgı bişeyler yok udu alınma bişey ep evden.

-Dayı camisi var mı bu künün?

-var. te bu erik yanı, onez bindiñ orayı.

-Orası mı?

-tō cami, terzili camisi, te cami to erik yanı. te mısalla taşı da biraçık taşını tō yoķarıķı erīn öñüne devirmişler.

-Mezarlık nerde?

-e mezarlık kū (50) başında.

-Karışık mı?

-ķarışık. bırda dā bi tene var. on ikinci senenin öñü sıra bırada var ımış on iki āne. tutuyoru bi astalık.

-Nasıl astalık?

-bilemem nası astalık? tutuyo bi fena astalık, ölmüş. sade bi ķardaşla bi kız ķardaş kalmış bu kūde. eski kū, çok eski kū, bu kū. e o ķardaşla kızķardaş ep tō ölūleri, cenazeleri onnar ikijī yerleştirmişler (55) yoķarı, ağalar ķadaşlar. birañgıları maytap oynarmışlar, demişler siz de ölejeksiñiz. allā öldürsüñ bizi de. süre vara, süre vara,

geçiyoru bıraᅅı vakaıtlar, onnar ikisi kaalıyolar, ölmİYeler. aᅅalar kaadaşlar. kaadışana getiriyoru bi domazet kendi alıyo bi kızçaız. onnardan oluyoru sōna on iki āne tekrardan bu kũ.

-Onnardan mı oluyoru, o iki kardaştan mı?

-var ıdı dokşan yũz yaşında aJamĩl İtiyar, **(60)** onnardan duyardım bunu aĩnār mısıñ? benim nenemin bile kız kardaşı varmış bırdı ama boba nenemin. (...) bobamın anası gũsũm nene, pırnaldan. onun kız kardaşı varmış bırdı on ikinci sene davulmuş mũllet bırdan.

-Onikinci senesi episi mi gitmiş?

-(...) gitmiş bunnar. ep ũle gitmişler, kalmamışlar yaşamak yeri uymadı kerette bırdı (...) bunnar kōrkũřmuřlar, kaçışmışlar. **(65)** kimisi tũrkiyaya, kimsi bu taraflara, ōteye beriye domazet. ařā kũlere ep davulmuşlar tō çeřitlĩne. yani otuzuncu seneye kā bırdan yok udu gitme tũrkiyaya bizlerden, yugoslavyadan.

-İlk defa ne zaman gittler?

-otuzdan otuz altıya kā demek gitti, sōra arb oldu, ikinci dũnya arbı. dayandı ondan sōra çaķ elli beşlere kaadar. elli beşlerde bi emir geldi altmış, altmış bire kā gitti millet gene to yerlerde **(70)**.

-Sen kaķ dũmlu?

-elli iki.

-Pırnalı dũmlu mu?

-pırnalı dũlmu ben.

-Kaça geldin ebipliye?

-elli dokũz altmışa dũru mard aylarına dũru geldik.

-Niye bırasının adı terzili?

-yok yok, yokarda varmış bi tarzili kūsü balķanda. o kūnūn adına bunu inmişler bırayı dā çok bıranğı evelki zamannardan (75) tarzili kū balķanda var yokarda. ordan onnarın ĩsannarı bırayı gelmiş. şaşvelli kūsü, aynı şaşvelli mezarlı var yokarda balķanda.

-Sen biliyor musun, yörük mü onlar?

-türk, yörük. şaşveliler orayı gitmiş, (78) tarzililer inmiş bırayı (...).”

Adı: CAVAYIR

Baba Adı: Ali

Doğum Yeri: Kocalı, 1935.

Yaşadığı Yer: Alikoç.

Konu: Eski adetler, yemişler, tarla işleri.

-X-

“(10-12-2016-Alikoç) -ama te iki sene oldu yaşārın. o zamam düşmüşün, ölmüşün. a iki sene gene oldu yaşārın.

-Yalnızca mı yaşārsıñ?

-töble töble töbleje. onnar baķarlar. gelirler, ekmiyemi, suyumu veriler, getiriler. ĩlafın gelişi üstümü başımı çıkarılar, er kişi evjiyezine gider. a ben ep yatarın, ep. sen bu yerin ĩsanına beñziyesuñ. (...) a öbürünü (5) bilemedim. (...) ay a kız ũlum.

-Ne ekerdiniz eskiden?

-aman be kızım. ulaf ekerdik, arpa ekerdik, çavdar ekerdik, buyday ekerdik. ep bunnarı dört tene ekerdik. e gene misir ekerdik, ķarpız ekerdik. er şey ekerdik, er şey. te dermen deresini te bilirsiñ. tarlamız var, neler olurdu neler olurdu. er şey olurdu er şey olurdu, er şey vardı. boş duruyoru o tarla. satmadı o zaman, demek te ĩtiyarlık aklı, satmadı. sen geldiñleyin dedi (10) satarsıñ bıranğı kere dedi. şimdi gene ķapandı

dere. dereye giden yok şindi. orayı dūne giderler gibi giderlerdi yā. ekilmenik karış yok udu. karış yok udu yer, ūle ekiliydi. dā ben, ne diyereyin, beş altı yaşındayka nası öküz ūretmiye gittim bobamla, bobamla bir giderdim öküz ūretmiye tarla sürüz. ben bayırdıydım, ben bayırda işliyerdim, işliyerdim ep, ekerdik. babam da ekerdi, dede (15) de ekerdi.

-bir zaman dūnū çok zor kızım. nası pazarevtesi başlārdı, pazarevtesine kā ep dūn ūdü.

-Bir afta mı?

-bi afta. pazarevtesi gün çiz toplārdık. ğayrı bitti mi, başlayımı gene boya urmak, güviye tıraş etmek. pazarevtesi geje ekmek yēler. veriydiñ bitevi kŭye ekmek. em gene katık ta şindiki gibi dīl, üç katıkla (20) şindi, biraz alva, biraz kompir aş, fasile bi çorba ayde şindi. a o zamansa aşından da bulamajına kadar. çorbası da keşkiye de, o keşkek dūmek gene ne zor udu, o keşkek dūmek gene ne zor udu, bir gün bütün gün bi keşkiye düvemesiñ. ta kabı sıyrına kadar onu (...) düverdik. bŭdaylar soyulurdu. soyuluğ kalırdı ta o zaman. iki tene dūn yaptım. iki kızıma dūn yaptım. em anifeye em mŭmŭneye yaptım. (25) anife gene kaştı.

-Bayramlarda nāpardınız?

-çok oynārlardı bayramlarda. bayram kuşlū yaparlardı.

-Bayram kuşluna nası yemekler vardı?

-çeşiti var, er şey var, datlı bidesinden de çorbasına kadar episi var. ep yemek yaparlardı ama ani bir zamanki bayramlar? şimdi bayramlar yok. şindi kırañda çıkıyolar konferes kuruyolar, yok bayram şindi. o bayram ē. kŭ sīr vardı, otarılardı, sırtmaş tutarlardı ya nöbet. (30) kŭ sīrını dayadırdık orayı bozmasıñnar dī. ūleydi, o kadar oynārlardı. çok udu, çok. bir zamanki düzen yok şindi.

-İdirelze napardınız?

-ıdırellez günnerinde ıdırellez kuşlū yapardık, kuzu keserdik, davarı demek, davar gelir, otarılar sabālayın. kuşlā gelirler. ben kuşlū azırlārın onnar davarı kapārlar İriye,

getiriler, besliyerler, tekrar sārız gene. ūleydi anajīm. kuşlū azırlardım. onda da datlı bidesinden çorbasına k̄ā o da. a kuzu bile keseridik. eñ gene, dedenin gene ūleydi tabiyeti, viran kuzu kesmezdi, **(35)** eñ (...) kuzuyu keserdi. (...) bi kerette yeyemesiñ iki üç kere yērdik. bir zamanki meseleler ep güzel idi be anam.

-Ekmekleri nerde bişiriydiñiz?

-çirepeneyle, çirepeneyle bişiriydik. toprağtan çirepenemiz. mezarlīn öbür tarafında toprak k̄azardık. çīniyerdik onu, topalağ yapardık, çirepene yapardık. kurudurduk. k̄apārız ateşe, ekmek gömerdik içine. şindi işportalara gömüyolar. şindi benim iki sene işporet bile gördüm yok, **(40)** ekmek bile gömdüm yok.

-Eskiden nası yemekler yaprlardı, umaç neye diyerlerdi?

-var. ūmaç var. işporotlara diyerlerdi. budayı küp içine k̄ōrlar, güneşte kurudurlar, dışarda güneşte, su içinde ama dışarda güneşte. sōra onu şēderlerdi, ne bileyin ne k̄adarlık ıka, bilemiyen ne k̄adarlık ıka, unutmuşun. onu çīniyerlerdi gene majın tavasında. o gene şey gibi, un gib su k̄overiydi. tōndan yapardık.

-A bulamaç?

-misir unundan **(45)** yapardık bulamajı.

-aylīm da var, var da, yok dīl. ama yeyemem, alışmamışın ama bana ĩşi frenka, k̄urlu frenka, sirkeyle, onunna yērin.

-Armit kurur muydunuz?

-armıt ta kuruyduk. ani o kirezler? kirez toplamak, o kirezler. aman be allafım. k̄ara tarlada ne kirez var ıdı. adet yok diyelor şindi. k̄ojalda, şeyde, bālar içinde aman be allafım o kirez. armit burnunda **(50)** gene ūle bir kirez var ıdı, armit burnunda gene. āle kirez ne yok şindi, ne k̄asabada var, ne bişey. saña dīvereyin, şeyi bırak, majını bırak kirezi al. ūleydi, ūle datlıydı. ūle suyundan nereyi damardı, şey tutardı. ūle bi akça, kendi gene kireç gibi akça. ē diyerler, şindi görseñ çok, armit burunu sen diyelor. armit burnundaydı bizim tarlalarımız. nası da petrolda bulaşırdı oñmā erī eriktir, ālattır o **(55)** bayırda var ıdı.

-Bā var mıydı?

-var. yetiştim var ıdı. bā vardı. (...) yere ekerdik. vardı, çok vardı. e ıojalda gene bā vardı aman yarappi. vardı anam, er şey var ıdı. şindiki şeylerden er şey var ıdı ama şindikilerle bi tene uymārı. ne āladı uyuyoru ne armıdı. armıdında da dadı yok, āladın da dadı yok. (59) aşlanma bunnar gayrı.”

Adı: DALİP

Baba Adı: Mümün

Doğum Yeri: Kocalı, 1929.

Konu: Güreş, çobancılık.

-XI-

“(10-10-2014-) -Çojukka ne yaptıñ?

-izmekar.

-izmekar mı?

-ya, bobam fakir. ıojaldan raduša kadar yükletti bi yük odun, odunların ortasına kodu beni, götürdü, yanaştırdı orayı. orda şettim. kuşkullu kuşkullu diyeler, kũ.

-Yörük kũsü mü?

-yörük kũsü. orda durdum altı ay.

-Ne otardıñ orda, kaç yaşlarındaydıñ?

-sır. valā on (5) yaşlarında varmışın.

-Okul yok muyudu kũñüzde?

-sōra yaptılar, sōra yaptılar. tito açan geldi, açan tuttu birasını gāri.

-Hep izmekarmıydıñ?

-ep izmeḡar, ep izmeḡar. öldü rāmetli. ḡaldı beṡ altı ḡelat ufaḡlık. te bu gitti ḡarbinsaya, ben gene bırda, izmeḡar. kũ sīrını otarın. bıraḡtım kũ sīrını ḡoban gene oldum, māle ḡobanı bırḡaç sene. evlendi bu, bu evelendinneyn on beṡ ḡoyun var ıdı, beṡ altı tene sīr var, tōnnarı **(10)** ḡoṡturdum. bu gene sōra durdu altı ay ḡā mı ne durdu ḡışın, yazın gitti yunana, orda bayā durdu. biz gene gelinne ikimiz em sīr baḡarın em o ḡoynarı otarın em gene geliririn gene bostannıḡta bıraḡırın ḡoynarı yardım ederin geline bayā. ondan sōra ḡāri gitmedim, bu evlendinneyn, eve baḡtım. bu gitti öte beri, ṡetti, ḡazandı. te atıldıḡ bırayı gene atıldıḡ. astalandım, gelin toḡtora **(15)** ḡötürdü (...).

-Toktor ne dedi?

-aḡan, ısıjak, toḡtor dedi, ṡindi zayıfsıñ dedi, ḡo avalar sāralsıñ bıraz dedi, ūle gelejeksiñ. aldım gittim. gene astalandım, gittim tekra, ūṡ dōrt günden sōra yardılar. gene sōra ḡıktım, dedim āmet iki fırḡa baḡamayız. sat sīrları dedim sade ḡoyun olsun. dā esap var ḡoyunda. aḡan, baḡajāz falan dedi. gene ben astalandım tekra yarımłıktan gene. ondan sōra **(20)** ordan bu tarafa bŭle.

-Askerlī nerde yaptıñ?

-askerlī bosnada, banyaluḡada yaptım.

-Kaḡ sene?

-iki sene. iki sene. yine.

-ḡobancılık yaptıñ mı?

-kendimizin yok udu. yā sōra. yok udu ḡaynatamı baḡan ḡutsada. ḡardaṡı gidiyoru türkiyaya gidiyoru, onu baḡan yok. ben ḡoban, balvanda ḡoban ben. aḡan gelmiṡ, almıṡ ḡötürmüṡ. da, ondan sōra yaptık, **(25)** bi yirmi tene sīr yaptık, ḡırḡ ḡoyun. dedim rāmetliye onu da añalım, dedim yok udu o zaman elimizde biṡey dedim, bu sīrlardan satalım kimisini dedim, alalım dedim bırḡaç altın. a beni dedi barmaḡla mı ḡösterejekler dedi ben ḡıymatlı sīrjaḡlarımı satajaḡmıṡın dedi, vazḡeḡ sen o ḡafayı dedi, astalandı. mŭmŭn oja pırnaldan, gittim. geldi, yazdı, ḡızdı, ḡalktı. bi sene ḡeṡti,

gene tutuldu, tekra tutuldu. e gene ona **(30)** gittim, gene kaldırdı. açan sōrakı dafada tutuluyoru tekrar, anası gene tutuldu. altı gün, altı günde uştu.

-Uştu mu?

-uştu. bi şey yok udu.

-Sen evlendikten sōra mı geldiñ kutsaya?

-a evlendikten sōra.

-Seniñ soyun yörük mü?

-akıbet yörüktür, yörüktür.

-Miçaş yörük kūsü mü?

-miçaş mı? **(35)** evet, yörük.

-Kimler yaşārdı orda?

-bırda şindi yok onnardan,

-Yok mu?

-yok.

-Nōldu onnar?

-gittiler türkiyaya.

-Kimler gitti?

-vardı demirler falan, küreşirdi. sōra (...) diyeriz mēmet, onlar geldi ordan. orda beş altı āne mi ne vardı akıbet, **(40)** o kıtsadan neydi, mīmet mi diyerlerdi, o birkaç sene buyurdu. onnarı topladı götürdü aşā, uva tarafına bi kūye, ordan türkiyaya gittiler.

-Soyuñda mārebede ölen var mı?

bilemiyejen, yok, yok.

-*Türkü biliyor musuñ?*

-a be neden bileyin be yavu.

-*Keçileriñ var mıydı?*

- var ıdı.

-*Tülü keçi mi?*

-dıl. bu soydan, yene, **(45)** eski soydan yok.

-*O garasta keçileri mi?*

-tönnara. tō eski.

-*Erkeç ne?*

-tekelere diyeler.

-*Gençlĩñde iç küreştin mi?*

-a be ūraşırdık ama.

-*Küreştin mi?*

-küreşırdik ama şindi gārik er bişeyden sūduķ gārin.

-*Kimlerle, nerde küreştiñ?*

-dünnerde, **(50)** dünnerde yā.

-*Kiminle küreştin?*

-kimisini yeñerin, kimisi gene yeñiyor. zīnel, zīnel poçuvaldan vardı, mūmūnün çoķū, tırjı mūmūn. tırjı mūmūn diyerlerdi lābınca.

-*Kim yatırdı?*

-o yatırdı. pırnalda bi dūn oldu. geldik askerden. orda, orda bi çojuk çıktı. bizim kŭler dediler ay dalip soyun. a be dedim, utandıraxsıñ be yavı, yok dedi başkası, sen çıkaxsıñ. (55) (...)

-(...) *Sen kaç defa küreştin?*

-te dūnnerde çıkardım, yine.

-Eskiden selaniye küreşmiye gidermiydiler?

-bilemem. a bilemiyejen.

-Yörüklerden eñ i pelivan kimdi?

-yörüklerden bırda yok udu. bu ustrumca tarfindan, çanaqlı çanaqlı ordan bi kişi belirdi. o tuttu, bayā tuttu. ta arnavutlā kâ gitti. fayik fayik.

-Çanaklıdan mı?

-yene, onu yıkan (60) bulunmadı. (...)"

Adı: GÜLÇE

Baba Adı: Asan

Doğum Yeri: Kutsa, 1941.

Konu: Göç

-XII-

“(12-12-2015-Kutsa) -yetmiş beş yetmiş altılı yaşına çıktım.

-Kaç dūmlu sen tīze?

-kırk bir dūmlu ben.

-Mıratlı mı sen?

-a bu kŭlŭ ben.

-*Sen kutsada mı dŭdun?*

-kutsalı ben. dŭma bŭme ben bıralı.

-*Ufak yaşıta oja var mıydı bırda?*

-e ben yetiştım açan ojalar vardı **(5)** ama türkiyaya gittiler.

-*Türkiyay mı gittiler?*

-şerifali ojalar vardı, nurdin ojalar, ali oja vardı.

-*O nurdin oja kim?*

-aķarabaymıř o size, ķarısı mı ne. o zamannar onnar gittiler türkiyaya. ķalmadı iç oja bırda. o vātlar gittiler, o fakirler ķaldı bırda. da zengin idi onnar, gittiler türkiyaya.

-*Kaķ āne kaldı bırda?*

-ķaķ āne? te bizim ķaynatam ķaldı bırda. bobam gitti türkiyaya, ben evlendim. ķaynatamın altı çojuk udu. em **(10)** salı dede, şeyden gelmiş onnar alikoştan. onnar em yoķardan te bu esma gelinin bizim mīmet dede o, üç āne ķaladı.

-*A niye gittiler edeklere?*

-a çoķu gitti edeklere de.

-*Niye orayı gittiler?*

-zengin yerdı orası, çoķ bereket olurdu. biz bile gittik. ya ķız ıdım, bobam da gitti ne bileyin durduķ mu bi sene. bi yaz durduķ biliyon da. afyon ektik.

-*Başka nereye gittiler?*

-ep īsan ķafaları çıķmıř diyerdiler. **(15)** bayā īsan ķandalsaya gittiler.”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Emin

Doğum Yeri: Kocalı, 1938.

Konu: Eskiden yaşanmış olaylar.

-XIII-

“(18-02-2016-Kocalı) -*Sen nası ben nenejīm?*

-İ be şükür, yok bişeyjīm. köşeye bakarın, durarın te giren yok, çıkan yok. (...) iki kişiydik, on kişi olduk, on kişiden şimdi bi kişi kaldı. yā nāpalım ūle ūlum.

-*Adçāzīñ ne?*

-ayşe.

-*Kojalı kızı mı sen?*

-ben bırda dūdum ep bırdayın. bi yeri gitmedim.

-*Kaç dūmlusuñ sen?*

-otuz sekiz, otuz sekiz (5) dūmluyun şimdi yetmiş dokuzdayın. yeñi senede gene ilerde sekseni alajān ūlum.

-*Kojalı kızı mısıñ?*

-yā kojalı kıızı.

-*Dūma būme burada mı?*

-yā yā bırda.

-*Enişte ne zaman öldü?*

-on birle gidiyoru. on sene doldu on birle gidiyoru, şimdi.

-*Onun adı neydi?*

-mümün. ona diyerlerdi yalancı mümün, **(10)** a baña gene diyerlerdi aşçı eminin ayşesi.

-Nasıl diyerledi saña?

-aşçı eminin ayşesi. yene. askerlik yapmış benim bobam şeylerde, o aşçı kalmış gārık, ep aşçı emin, aşçı emin diyerlerdi.

-Askerlikte mi aşçlık yapmış?

-yene. benim bobamı şimşek urdu.

-Şimşek mi urdu?

-yā, yıldırım urdu. **(15)** misir kıırıydık.

-Nerde urdu nene?

-te bu bālar tarafında. bayram da yakın, küçük bayram yakın, orayı gittik misir kıırmā. bi yāmır geldi ama nası bi yāmır. kıoynarımız da vardı elli tene kadar gālība. dā yokarda bi armıt dā aşāda bi ālat gene var tarlada dā o tarafta gene bi kıoz var, kıoz dīl bizim megada ama kıoñşunun o kıoynar armıt altında biz gene ālat altında ama biraçık dā yıraç onnar üs tarafta biz alt **(20)** tarafta. ē yāmır yādı yādı yādı te gārık ama şimşekler de çok yalārı uruyoru çok açan çıktık dört parçe būle yatıyoru. iç canı manı yok sirseledik, şettik, aldık, geldik eve. bi kıız da var yanımızda benden ufağ mümüne, a benden būk gene zayde var öldü o. biz gene ālat altında, onnar kıoz altında, kıoynar armıt altında. kıoynara da bişey olmamış. sade bobam takkesi bayā yanmış kıafasında takkesi yanmış. yazğı te yazılmış **(25)** ona. o te yanında kıız kalmış, ona yazılmış o zamanlar būle bişey yok udu ya salla getiriyoz eve sabā gene arife olağak. bayram gejesi kıabırına girsīñ ben on bir on iki yaşlarında kıā anca var ıdım. te şerif te öldü. o gene bir üç yaşında kıadar anca o altmış yaşlarındaydı. dīldi o kıā ĩtiyar. te ũle oldu.

-Seniñ kıardaş, kıızkıardaşıñ var mı?

-kıardaş, kıız kıardaş benim ama episi öldü. birisi öldü otuz yaşında, dört tene çelāt kıaldı. kıaraşı yakadaydı. minārelerin künde. **(30)** ama mināre yok şindi yıktılar, battı

o kũ. kimisi türkiyaya gitti zatı az bi kũydü, orda astalandı dediler, otalanmış motalanmış o ũle gitti, birden öldü o. bi tene gene on altı yaşında asibeydi, o gene bu ölenin orta ismān ıdı adı. te kıydum ben kızıma onun adını.

-Ne demek ismān?

-yā yā, te ad ũle. yine ũle ad kıydum. ũş tene bir asibe, bir ismān öldü iki tene. e ağam gene var ıdı yaşar. **(35)** o da askere gitti, geldi te şēti astalandı, ciyer astalī o da yirmibeş yaşında o da uştı.

-Bobañın adı neydi?

-onun adı emin.

-Bıralı mı o?

-gelmiş o alikoştan bırayı domazet, anama gelmiş.

Kimin çojuymuş?

-o kā bilemem.

-Anañ kimin kızı?

-anam bu kũ kıızı. anasın adı cavayır, **(40)** bobasının gene adı okunuyoru osman, osman. yine.

-Yörük mü ananla boban soyu?

- ā yörük. anam soyu da bobam soyu da yörük.

-Siz kaç kardaş?

-biz kız gene ne kadar ismān, zayde, ayşe, asibe; beş kıız, iki çojuğmuşuz. yedi tene, yedi kardaş. benim gene sekis çelāt, sekis tene, beş erkek ũş tene kıız.

-Demek ki em ana soyu yörük em boban?

-yā, yörük **(45)** yörük.

-*Bu yörükler nerden gelmiş?*

-türkiyadan mı gelmiş vallâ, ben de bilemem.

-*Bırda yalñızca mı yaşarsıñ?*

-yâ. yalñız te on sene oldu ama te üsîn gene bırdıydı, o şindi yeñi ev yaptı, çıktı üş dört sene oldu gârın yalñız kaldım.

-*Çık yalınız mı?*

-çık yalñız şindi yene ama onnar bakıyoru beni.

-*Koyuñuz keçiñiz yok mu?*

-yok. benim iç bişeyim yok. ne tavīm ne keçim, **(50)** bişey yok. onnarın tavıkları var, ben de tavık edinirsem, onnara istiyeri zāre alayın, zāre istiyeri e bi yerde yımırtlājāklar koñşularla kapişaynez onun ĩsi bare iç olmasıñ dā ĩ. yene. yok iç benim bişeyim. açan dede öldü, vardı bi keçi ama o keçiye istiyeri götürsüñ otarmā bi gūnnük dīl bakılsıñ istiyeri, onu da sattım sōra iç bişey yok şindi. pazarlarda şindi er şey var; yurt, süd alın dat istediñleyin. **(55)** er şey var şindi, dīl eskisi gibi.

-*Soyundan iç mārebelerde ölen var mı?*

-duydūm yok.

-*Mārebeleri duyar mıydıñ?*

-a onnarı ben bilmēyon. var duyuduum ama bilmēyon.

-*Añlatırımıydılaar?*

-añladırıldı ama iç aklımda yok. ĩtiyarlardan var duydūmuz ama biz yetişmedik onnara. ũle şeyler askerlerler gelirdi, ũle ũle kaçardık, saklanırdık onnarı biliyon ama onu bilmēyorun. sōra bizim bi **(60)** köpek vardı, çok koşardı. ötede o askerlere portamız da vardı, kapanık ũrdü onnara sarmış, onnar urdular tūfekte öldü köpek.

-*Kim urdu?*

-tō askerler.

-Kim o askerler?

-bilemem nerenin askeri, o kâ bilemem ama askerler askerler geldi, urdular köpiye onu biliyon ama başka bişey bilmēyorun. benim sālımda ūle başka bişey olmadı. bişeyjik (65) görmedim ben.

-Ufakka koyun bakar mıydıñız?

-a var ıdı. ūle şindiki gibi çok yok udu ama elli altmış tene var ıdı. te kıoyar da ordaydı dip yakın kıoyarla kıoyar bırda armıt altında, o yakada gene kaba āmet diyerdik, onun gene kıoz tarlada altında, o kıozun altında urdu yıldırım, yā.

-Kader ūleymiş...

-ē, ūleymiş. te bayram gejesi kabırına girdi. şimşekler, ateşler içinde kaldı ama biz pek o kâ sezmiyeruz. biz de (70) ufağ yine bilmiyeruz, görmedik biz gāri yāmır diñdinneyin çıktık gāriğ. sanki mīt yapmışlar, bırdan aşā dūru bükük mükük dīl sanki mīt yapmışıñ.

-Başka var mı ūle yıldırım urdū kışı?

-var duydum ama bizim kūlerden duydūm yok. mare şey, bi kıojuk uruldu ya kııymet diyerdik, türkiyaya gitti onnar kirez mi pekilyerdi onnar be yavu ne pekliyerdi onnar bi yemiş pekliyerdi (75) onnar.

-Keçiñiz var mıydı?

-ā yok udu bobamın gününde yok udu.

-Kūde varmıydı?

-var ıdı kūde, var ıdı ama ūle bi kereler onnarı yasağ ettiler, izbelerde bakarız bilmem nāparız sōra gene onnarı sattılar. kū keçisi ūle kıır keçiler, kıırmızı keçiler var ıdı sōra gene bu ağça keçiler kııktı. bunnar gāriğ serbes.

-A onnarı yasağ mı ettiler?

-e devlet istemiyeri. develet niçin **(80)** istemezmiş ne bileyin. yine baktık biz bıranğı keçiler üle ızbelerde samannıklarda ama sōra gārın sattık, kaybordu, gitti akça keçiler edindiler. üle oldu.

-Tülü müydü?

-tülüydü.

-Sütlü mü?

-e bayā südçüyezleri var dı gene.

-Sır var mıydı?

-a sır yok udu, yok udu fıkaralık ıdı bir **(85)** eşiyemiz var ıdı, bir öküzüm var ıdı anamīlin zamanında. o zaman sōra dırzva nariyed döşiyerdi yapāları gelirdi, alırdı tereke fazla varsa gelirdi, alırdı. niçi üle yaparlarda dırzava fıkaraymış zayır. nariyed uruydu, bişey yok udu o zamannar. çok zāmetler çektik o zamanlar ya. un yok, tuz yok, şeker yok. şimdi ise bu gençler neye be ne istiyerseñ pareñ sade olsun dolu ya o zamanlar gidersiñ kasabaya bişey yok. **(90)** bir almamız vardı bizim kıja tarlada. rāmetli bobajīm dedi geldi de iç bişeyjik alamadım, yok dedi. gittik almadan kıopardıķ eñ temzilerini de onnarı yedik pazar aşı. çok kıtlık ıdı, çok yok udu. yine yalıñ ayak ayaklarımız yok nerden alasıñ. şimdi gençler kıtlık görmedi.

-Ne giyerdiñiz?

-üle bi nallınnar satarlardı, avuştan yapmışlar, o nalıncıkları giyerdik. tıķır tıķır tıķır tıķır er kışı gene alamazdı zatı, **(95)** alırsañ giyersiñ alamsañ yok.

-Gīsiler nerdendi?

-gīsleri kendimiz yapardık.

-Nerde yapardıñız?

-nerde yapalım. pamık İriydik. pamıklar bile saklıydı be ustumcaya giderlerdi, pamık alırlardı da onnar gene bir sene biz bile ektik māle altına. vırtne yaparlardı, vırtne diyerdik, çeviriydik çekirdeklerini gene artlārdık onnarı, biraz yımışak yapardık

çıkardıydık e şey gene tın tın tın atardık, **(100)** koynarı keserdik, bārsaqları onnardan yapardık, ne diyerlerdi onanara?

-Kiriş mi?

-a te kiriş. seniñ de aqlıñda. kiriş diyerdik onnara, geriydik avuşlara, onnarı tın tın atardık, ĩriydik, yok. çözeriz, dokūruz. gene ĩrip bez paça yapardık, giyerdik. beş altı kat gīsi var şindi gene bunnar çıktı bunnarı gīyoz.

-Nerde yapardıñız bunnarı, gīsileri?

-düzende be düzende te elle elciyezle. **(105)** e gömlekeri gene gergefe geriydik, gergefte işliyeriz, giyeriz.

-Ne yapardıñız gergefte?

-te gömlek diyerdik. gömlekeri sırmalāz arşla marşla giyeriz.

-Tiyelli gömlek yaparmıydıñız?

-yapardık şefk aralarında. boyārdık onnarı kara da onunna şindiki gibi yok ya şindi oldu gāriş biz de soñunda yetiştik ama o zamanlar yok fıkaralık, yok.

-Sırma var mıydı?

-var ıdı. var sōra sōra çıktı sırmalar **(110)** da ama ũle gani yok ama var ıdı gene alır ıdık, işliyerdik gene.

-Ep gīsileri düzende, gergefte mi yapasrıñız?

-yā ep. gergefte, düzende dokūruz onnarı çırpırız, üç gün çırpırız tokuşla tokuşla aqçarı kime ne ilāzım biçeriz, giyeriz. yā.

-Ya erkeklere?

-erkeklere de erkelere de yaparız ama onnarı sade dikeriz onnarın nañışı mamışı yok aqça bez. **(115)** dileriz onnarı ayde. ne zāmetler çektik.

-Çok mu fakirlikti?

-fakirlik mi. ay çok fakirlik çektik. şimdi temiz ya. çok çektik çok.

-Unnarı nerden alırdıâız?

-unnarı gene dermende yapardık, arman düverdik, ekin biçerdik onnarı bi kere gözerliyerdik, tekrar kalbırda yaparız, çuvallara kıyarız, ayvannara yüklediriz, dermennere giderler, dermende üderler.

-Nerde o dermen?

-dermen dersesi diyeriz. o dere **(120)** duruyoru ama şimdi dermen yok gâırık.

-Kimindi o dermen?

-alikoşluların ıdı. yine çöçeş âmedin var ıdı. da bıranğılarının var ıdı, a benim karşı yaçada gene te abum var ıdı, onun dermenci sülman diyerlerdi kıynatasına onnarın dermenine biz giderdik epimiz ordan alırdık.

-Ne götürdünüz dermene?

-çavdar, buyday başka bişey yok. em buyday bilem yok sade çavdar ayvannara gene ekerlerdi yılaf te gene var ıdı yılaf. **(125)** ta ekerdik şimdi episi battı ama buyday sîrek ekerdik çok sîrek.

-Çavdar ekmiye mi yêrdiñiz?

-ya kapkara ya orda da yêrdik bırayı da geldik gene çavdar ekmiye yêrdik. yâ o da keşke çavdar olsa da gene gani olsa bitiyoru benim adam giderdi kalırdı dâ geje yarısı iştıbe. iştıpten getiriydi bi yük tereke de.

-Kim?

-te mümün ağa benim adam. alırdı, **(130)** giderdi gene dermene dermende üdejek, gelejek bırda onnarı yênez ya yok yok.

-Orak biçerdiniz mi?

-ya orak biçerdik, arman düverdik

-Orakla mı?

-orakla biçerdik. ep üle.

-Yalınız mı?

-er kişi tarlasında bizim gene kaç kişi tayfañ var epimiz gideriz. çelâtlar yetiştı mi mejbür e açan gene yok udu, ikimiz **(135)** biçerdik. iki kişi ya üle kürek kürek onu atarız, savuruz, savuruz, savuruz yine o pilevesi tekrar gene onnarı gözerliyeriz, çuvala kıyarız, eve getiriz ya.

-Tokujun neye diyerler?

-üle biştimizleyin bālardık onnarı, üle bi sıra yaparlardı, ona tokujun diyerlerdi. ekerdik, er bişey gördük yaptık.

-Misirden ekmek yaparmıydıñız?

-misir ekmiye yapardık. üle bıranğı **(140)** yürduñ, süduñ varsa yapardım ben misir ekmiye bizim işin yemezdi iç o misir ekmiyeni.

-Gözel dıl mı?

-a be güzel ama middesi almāru zayır. yapardık misir ekmiye, yūrta dūrārdık, yērdik kuşlukta. ya avşamlā gene çavdar ekmiye, kara ekmek, neyse bi aş yapaynesiñ fasile mi olajaķ açan ben de bu eve geldim eltimin var ıdı dört çelât. onnar da iki, altı e bi görümcem var ıdı, kıyınnam, kıynatam. **(145)** onnar da dört kişi, tam onnar on kişiydi, ben de geldim, om bri kişi olduk. bi kıja sofra olurduk ya bırası açan ben geldim bu yapılmanık ıydı bunnarı mūmūn āğa yaptı. öteki sobada ep yērdik ekmek.

-Bir zaman dūñ nasıl olurdu?

-ay nası olajaķ? perşembe gün okunurdu, sōra pazarevtesi günü gene yükler, giderdi. sandıkların orta yerine bi çojuk kōrlardı, bīgire yükledirlerdi, giderlerdi, götürülerdi onnar çojuk evinden gider onnar **(150)** kız evine götürüler. araman olur, anteriler gelin urbaları, kınduralar, poturlar, pantullar.

-Sonra?

-sōra götürüler onnarı orda kōrlar orda kalır onnar biz gene sōra gideriz avşam üstü boya urmā geline, kına urmā gideriz avşam üstü, pazarevtesi gün urarız kına geliriz ama ekmekte veriler, gene ekmekte yēriz orda, salı günü duruz. yok bişey. e çarşamaba gün gene okurlar davul çıkarma. **(155)** kasabaya kasabaya gene giderler davul çıkarma. e çarşamaba gün gene gelir çojuk evine davullar. ekmek yerler, ayakta oynarlar, kına gejesi olur. biz de gideriz gelin de gene kına uruz orda, geliriz, dūn olur, çarşamaba bitti. e perşmebe gün gene alıruz, bineriz atlara, bīgırlere māramalanıruz, turalanıruz

-Ne o tura?

-kıvrak, kırmızı kıvrak. **(160)** alırdık, giderdik.

-Tam ne o kıvrak?

-mumi be yavu, kıvrak, oyali, kenarlarında oyalari var yā. kıvrak. alırdık, giderdik bineriz atlara, gideriz gelini alma. e orda ūlenik bize veriler, yēriz avşam oldu mu gelin azır olur, onu bindiriler bīgire, kaynata alır onu yediyene, o da binek ama onu yederek getiri. e ben gene gül çitinne üç kere urun geline adet ūle.

-Niye urusuñ gül çitinne?

-e te ūle adet qalmıř. ne bileyin? alıruz, **(165)** getiriz o geje yok dūn bitti. o sabā gene gārik gene davul çalır ūlene kadar. cuma gün gene güviyeler gider, kaynataya el öpmiye cuma gün, dernek gün gene çiz topedirdik. karılar gene gelir. gene azır oluruz, ekmek yēriz. gene çizi top ediriz. dūn biter gārik. bi afta dūn yapardık

-Peşkeş ne?

-peşkeş gene, isannar aykırıydı, peşkeş peşkeş, aykırıydı isannar iki kişi.

-Aviyet ne?

-aviyet gene te şey getiriz anteri kimisine **(170)** veriz. o gene kundra getiri neyse bıranğı bir şey getirir, aviyet o.

-Gelini kim bindiriyor?

-e bobası bindiriyor, eve geldinneyin gene kaynata varsa kaynata indiriyor, yoksa güviye indiriyor. yine üleydi adet. veriler gene koltunun altına iki ekmek, iki eline iki güm, suları dökerek dökerek gelir içeri.

-Kıkmasını kim ve niye kesiyor?

-e gelin gārık kız dīl. (175) cuması sabāsı keserler.

-Kim keser?

-ya akrabaları. anası yok gārık, anası gelmez. o evin ĩsanı gārın keser. yine, kayınnanın, kaynatanın tırsası gene gārık onnarın kırkmalarını keser. onnar gārın anası gelmez gārī. anası çiz toplamā geliyor.

-Ne kā sōra gidiyor bobasının evine?

-on beş gün gene. ekemek yapardık bide üstüne alırdı, giderdi anasına bobasına. yatardı bi geje, gelirdi. a şindi torta çıktı a (180) bizim bideyle giderlerdi.

-Yörük mü?

-yok yok. çık yörük birda. yok üle başka bi şey. ben yetiştim yetişeli ep yörük. (...)"

Adı: AMET

Baba adı: Yaşar

Doğum Yeri: Kocalı, 1945.

Konu: Hayrat, köyler ve göç.

-XIV-

“(21-11-2016-Kocalı) -Su konudū ne?

-su kondū, a bîrdan diyelim kıtsa, poçuval işte o miçaşlılar, pırnalıdan gelen olursa bizim diyelim raduş pazarına, e bîrdan gene allāyı añannar diyelim da yaşlı şeyler. bî dal vardı orda.

-Nerde?

-yok mezarlıktan aşā aşā (...) o evin dip karşıjında, yolun kıyında, orayı su kōrmuşlar testilerle, safajıklarla. (5) o yolcu su içsiñ. su kondū diyeler onçı.

-Alikoşta var mı su kondū?

-onnar da o buñar yanına kōrdular. te batırdılar o buñarı (...).

-Süpürgede kimler yaşarmış, senin tanıdıkların var mıydı?

-ben ne kadar bilirin? māmıt çavuşun ali diyerdiler, kardaşı cafer ağa. işte a nası dā vardı? vardı da bîrangıları, ayruş ağa var ıdı. semerci mūmūn var ıdı. kazım ağa var ıdı. onnarı bilirin da önceden bilemem.

-Epsi yörük mü?

-tābi episi (10) yörük.

-Türkiyaya mi gitti onnar, ne oldu?

-bîrangıları bîrda mefat etti diyelim, öldü. bîrangıları türkiyaya gitti. bu dīverdiklerimden sade cafer ağa gitti türkiyaya. öbürleri ep bîrda öldü.

-Ordan var mıydı kız evli bu kūye?

-vardı tābi. ordan da vardı bizim kūye, bizim kūden de orayı vardı.

-Akaraban var mıydı?

-yok. yok udu.

-akarabaya tırsa mı diyeler?

-e tābi, tırsa diyeler, (15) yene. (...)”

Adı: AMET

Baba Adı: İsmayil.

Doğum Yeri: Kocalı, 1953.

Konu: Kocalı köyün kurulması

-XV-

“(12-12-216-Kocalı) -(...) o üç kardaş dedĩn seniñ. o, onnardan sōra tutma bırasını gene üç kardaş. sülman ālar, muti ālar. onnar gene tutma bırasını, kōjalıyı.

-En eskiden kim varmış?

-sülman ā, muti ā, e dā bi tene be yavu, ali ā, ali ā, muti ā, sülaman ā. üçü gene tutma. birisi tutmuş o tarfı, birisi o tarfı, birisi yayla tarafını. üçü üç yeri tutma ondan sōna gārik başka yerden toplanmış ĩsanat. (5) a eñ sefte gelme bırayı ali. (...)”

Adı: İBRAYIM

Baba Adı: Camayil

Yer: Kocalı, 1945.

Konu: Askerlik ve geçim.

-XVI-

“(04-02-2016-Kocalı) *-Ne iş yapıyorsun?*

-yapmān bişeyjik ben. te tütün ekerdik bıldıra kā bu sene ekmedik gārik tütün bıraktık garik. (...)

-Keçi yok mu, koyun falan?

-var ĩdi kōyünnar ama sattık, ayrıldı çojuklar. sattık garik

-*Senin ojuklar kim?*

-bi tene āmet var, bi tene yaşar var, onnar. ayrıldılar onnar.

-*Kız var mı?*

-kız var iki tene. (5) türkiyada var.

-*Adlar ne?*

-biri selbinaz. istnboldalar. birinin nazike adları onnarın.

-*İki ojuk iki kız mı?*

-bırda gene iki tene var. aşāda o dükancıda bi tene var, eñ aşāda cāmi yanında. o, ibrayımda. bi tene gene bırda, osmanda var, osmanda te bırda (...)

-*Yalnızca mı yaşasın?*

-(...) bırda o ayrı işliyeri ayrı yēri, ayrı ierler. biz neneyle ikimiz. neneyle ikimiz biz (10) sade.

-*Nene bıralı mı?*

-alıkoştan.

-*Adı ne?*

-ayriye

-*Kimin kızı?*

-nejip yaşarın kızı. (...)

-*Koyun bakarmıydın eskiden?*

-bakardık yā, bakardık yā. az ok koyun bakardık. ayrıldıklarılayın gārik sattık koyünnarı. kim (15) bakajağ onnarı.

-*Nerde bakardın?*

-bayırda bakardık, bayırda bakardık te bu samannıklarda te bu bāçe içinde bakardık, sattık onnarı dört beş keçi var te bırda onnarla ūraşırız.

-Askerlī nerde yaptın?

-voyvodinada, novisadda yaptım. eger atırlārsañ (...) ama çok güzel kasaba.

-Kaç ay yaptın?

-o zaman on sekiz aydı askerlik. ben on altı ay yaptım. bir ay koverdiler. ūle bir ay gene ūle çok asker geldi yanımıza. (20) biz eski askerke ūle oldu işimiz ona altı ay askerlik yaptık, kurtulduk. ūle oldu işimiz ya nāpalım ūle ĩ oldu keşke bi genç olsam şindi askere gitsem, baña iç avur gelmedi askerlik. biraz peşin gittimde avur geldi ūle dilden bilmedime.

-Sırpça bilmez miydin?

-bilmezdim, orda ūrendim. epten gözle yaşadık orda. (...) sırtımızı ūşāarak geçirdiler, ālştılar ep. oraları göreyin o (25) yerleri. (...)"

Adı: İBRAYIM

Baba Adı: Emin

Doğum Yeri: Kocalı, 1934

Konu: İbrahimin soyu

-XVII-

“(02-11-2016-Kocalı) -Sen nası, ĩ misiñ?

-te ūraşırız, dünyayı toparlamā.

-İbrayım dede mi sen?

-yā, ibrayım.

-*Nasılsıñ sālĵakla?*

-te buĵuna bu sāt ĩ, oşuz. geziniriz te bŭle.

-*Yok bi yaramazlık dimi?*

-yok yaramazlık. duymadık dā bişey. dā baĵalım buĵundan öte ne olajaĵ ĵări. (...) allāya ĵarik, (5) yene. ĵoja allā.

-*Yaş kaç?*

-otuz dört dŭmlu. seksen üç. te bu yeñi senede seksen üç dolajaĵ, seksen dördü alajān. gitti ĵada, gitti. yaşlar gitti ĵarik ama nāpalım cŭmle āleme nası, bize de ūle olajaĵ.

-*Sır mı bakarsıñ?*

-yok yok, çojuk sır baĵar. var seksen tene sır to balĵanda otarı tŭnnarı. baĵar. (...)

-*Sen samannarı mı beklidersiñ?*

-a peklemem. ūle geldim ben. eşiye bāldım tŭrda. yok sarılı orası ayvanat giremez.

-*Kimin çojū sen?*

-bilmem tanayabilirmisiñ. şeyin, pekçi (10) emin diyeler, onun çojū ben.

-*Pekçi eminin mi?*

-yene, biz beş ĵardaş.

-*Eñ bŭkleri sen mi?*

-eñ bŭkleri ben. var ıdı benim ufām mīmet öldü o, türkiyaya gitti. eñ bŭkleri ben.

-*Senden sonra kim?*

-yok, āmet, yene, domezet āmet. ondan sŭra mīstafa. mīstafadan aşā isīn. (...)

-*Anañ kim?*

-anam gene ara m̄medin ızı, n̄diye.

-Bırdan mı?

-bırdan, bırdan o. ara m̄met **(15)** dedem bırdan. (...) onnar üç ız, iki çojuk udu. ali iriza vardı, üsmen vardı, e ızlardan gene güllü vardı, iştibe verdiler. m̄müneyi gene bırayı verdiler abidin ojanın yaşara. tanayamasıñ çoktan oldu o işler.

-Bobañın bobası kim?

-bobamın bobasına ben yetişemedim. ibrayım ımış ama ben ona yetişemedim. (...) ona ben yetişemedim ḡarik. onnar dayleri ölmüşler. a anasına yetiştım m̄müne nene, anası, yetiştım. **(20)** yine.

-Nasıl karıydı?

-ȳsek arı, dolma arı.

Mavi gözlü mü?

-̄le bişey. o adar sezemiyejen ama ̄le bişey, bi mavi gözlü gibi.

-Angı senelerde öldü?

-bak bırayı ben askere gittim. ben askere gittikten s̄ora ḡarik. em ḡsüm nene benim dedemin arısı em atije nene. o ikij̄i var.

-M̄münenin bobasını biliyor musun?

-(...) e onnarı bilemem. **(25)** o soyu ḡarik bilmem. ibrayım dedeye gelmiş (...)"

Adı: GÜLLÜ

Baba Adı: İbrayım

Doğum Yeri: Koca Gaber, 1941

Konu: Göç, soy bilgisi, ve köy bilgisi

-XVIII-

“(01-02-2015-Koca Gaber) -*Sen nası be tîze î misiñ?*

-gördüñ gibi te. ben de kalktım, kaçtım gaberden birayı. a bugün a yarın, günner geldi geşti, geldi geşti. dedim gezineyin birazcık. e nâpalım gezinmeden iç olmârı, ep içerde ep içerde, yaza çıktık gayriyeklîn. bu kış sūktan gezinemedik ama şindi.

-*Eve dūru nasıl?*

-ē î bıraktım da. ne var ne yok eve dūru.

-*Sen nasılsıñ?*

-ama ne fena ne islā ama buna da gene (5) şükür ne geziniyan birazcık, ep bûle ölene kâ gezsem î ama ne bileyin bûle gezinebilenen mi? beki de gene gezinirin, îşallā.

-*Kaç dūmlu sen?*

-bilmîrin. kırk birinden dîler dūmum ama ūle duyuyan (...) a be seksene çıkıyarın gayriyeklîn. da istîrin gene î olayın. yetmişe çıktıñlayın gayrı iş bitmiş. (...) ūle şindi kıyatlarda yazıya kırk bir senesinden de.

-*Ne dedin tîze?*

-alikoş dūnüne mi gittiñ, ūle gezinmî mi? o bizim (10) taraflardan yok mu du îsannar orda? (...).

-gezinirsıñ gezinisiñ oralarada, bulamāsıñ sen de bi tene de yapıverelim dā ölmeden bi dūn. yîlim bi aşijık. (...) tâbi. a kısmet, bûle oturuğa kısmet çatıya, geçiyarı oturuğa. koşunduñlayın, kısmet çatmadan da çatıya ajele. a bûle otur. dur kısmet dur

kısmet ayāña gelejek bŭle oturuğa. **(15)** koşunanasıñ ayānda deri qalmājağ ta o zaman.

-Ne var yeñi eski?

-ep eski, iç bişey yoğ. görüyasıñ te gaberı, qurfallıda gezinirke qarşılıklı, ne var ne yoğ. bazı kere bazı kere bi nāralar qopuşuyarı bıranğı kavğa, sōna ses yoğ sada yoğ, erkes giriya içeri.

-Koynar duruyor mu?

-a be ben de bilmġn nası dġvereyġn. **(20)** ben sattım. sāmille ikimiz sattıq aqımızı. ne aqla izmet ettik ne bileyin, analar qojuklar. sāmilin ağı qaldı. ne aqla izmet ettik sādinin ağı qaldı. satmış, sanki qokmuşusuz te.

-Kuzular duruyor mu?

-satmış. ben bırayı geldim durulardı, te şindi ben bıradayqa satmış. sanki qok quzusu var. elli tene qoyun bıraktıq ona. ama toklusı, şeyi satmış işte duyuyan şindi, satmış. te bu seniñ gibi sāmıl, satajan ben, ep mi **(25)** qoban olajan dedim. ayde baqalım, dimi ūle dġsiñ. ben de sattım aqımı. dā mı ġ oldu, dā mı fena, yaptıq bişeyler. bilmem ne olājk, ne olmājağ. da islā bŭle. qoynarı sattıq ama te sġrları gene otarıya, sāmıl. e mejbur otarajağ. oturuğa bŭle ekmek yoğ. (...)

-Kim dā bŭk sizden kardaşlardan kızkardaşlardan?

-ben ben, ben dā bŭk. anko tġzeñ ufağ. eñ ufaqları anqo tġzeñ. ben dā bŭk.

-Kaç āneydi gaber?

-aman evlāt ben yetiştım yirmi **(30)** doğuz ev idi, otuz bile yoğ udu. yirmi doğuz ānejik idi, ben açan yetiştım. e ben gene dā yoğ uğa dġler dā fazlaymış dġ. a ben yetiştım oqāydı.

-Nōldu onnar?

-episi gitti istanbola. izmirde, istanbolda episi.

-Sade bobañ mı kaldı?

-yene, yine. anif dede, ajamın camāt, biz, üç evjīz kaldık. öbürleri episi gitti.

-Üç āne a?

-üç āne. yā. o k̄ā īsan gitmiş te, biz (35) de kalkıp gideymişiz, tōrolarda olajağ ıdım ama. (...)

-Ajañ da gitti mi?

-nārajak be, o da kaldı. dimi geldi. ölüsü onun k̄utsada. kızının yanında öldü.

-Ojası kimdi gaberin?

-aman bi anif oja var ıdı, oydu oja. anif ojamız var ıdı, anif oja, o da gitti, eñ geri o da gitti türkiyaya.

-O da gaberli mi?

-gaberliymiş, (40) gaberli.

-Türbe yoktu gaberde dimi?

-a yok udu.

-Tīze bobanıñ adı neydi?

-ibrayım.

-ibrayımın bobası ne?

-bak bırayı izet. bilemījen bubasının adı neymiş. mıstafymış mı gālība ūle gibi bişey. unuttum da ama ūle gibi.

-A mıstafanın babası?

-onu gene iç (45) bilemem.

-Demir dīl mi?

-var bi demir de. ama dedesi midir demir, bubası mıdır ama bilemîjen temiz

-Gaberli mi onar, eski gaberli mi?

-eski gaberli, gaberliymişler. kütük orda.

-Laqapları var mıymış?

-duymadım. beki de varmıştır ama duymadım şimdi nası dīvereyin.

-Yörük mü onnar?

-yörük yörük, yörük ümüşler.

-Tīze niye bize yörük diyeler?

-e te yörük oldūmuza. başka, (50) uvalılara uvalı dīler, e bu balkanlarada oturannara gene dīler yörük. ”

Adı: YAŞA

Boba Adı: Tayir

Doğum Yeri: Koca Gaber, 1942.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Hastalık.

-XIX-

“(27-03-2017-Kutsa) -izet, ben gezemîrin, ben de ūle, ben dīn bi sele mi atılalım, bazı kere dīn alayın bi yeri gideyin gideyin, iç kimse bulamasıñ, öleyin orda. doydum artık bu yaşamā, bu yaşamaktan ben añlamān a. dünyam qarannık geşti be ūlum. ne bütün gün būle, ep sobada, dört sene oluyarı, ben būle. dört doldu, beşle gidiyeri. (...) bu da şimdi gene oldu. ne birbirimize (5) bi yardımımız var, ne bi şeyimiz var, iç. epten işimiz zor, epten. te bīrda ālayıp duruyarın, düşünceye

varıyarın. kafam epten bozuluyarı, gidiya kafa bi tarafa, dā çok düşündümleyin bilmīn artık allā diyen kolaylık versiñ, vermīri yalvarıyan duruyan iç. būk takşüret alem ĩsan tepelīri.

-(...) sanki ĩsan tepelemişiz bu ala geldik. ne bileyin.

-Arıñ var mı?

-a be oluya be ūlum, ārı olmaz mı? kafam **(10)** bozuluyarı, canım fenalaşıyarı o kã zarplı deyesiñ ārım var mı, yok ama çok canımla kafa bozuldunnayın birden canıma uruyarı artık. bak bütün gün geje içerde. (...)

-göriyan millet nası ep birbirine, bir zaman nī bŭle dīl idi. ama yetişirdi çoban, yetişirdi orağ biçen, arman düven, evde pazara bile götürmezdi çolū çeladı. çojukları ep evde o bilmezdi bi şey. **(15)** o sade kŭ yerlerini bilirdi. ama şimdi er yerini geziyalar, görüyalar. da ne onnar, ne şēdejek. (...)

-Seniñ bırda iki kızın mı var kŭde?

-yene, kŭdŭe iki tene var, poçuvalda da iki tene, topannıkta bi tene, benim beş tene kızım var. (...) a be ūlum kız var ama er kişinin işi var. er kişi evjīz açmış, āne açmış. yā, er kere gelemīler. geliyalar ama bende dā çok geldiler te bobasına da gelemīler şimdi, ya. gelemīler, **(20)** gayleleri artıyarı ĩsannarın, işleri var. te yanımda te gelin koşunuyarı. zora geldik mi binnaz da yakın binnaza aykırıyoruz. töyle, ikijī, gelinne yaşar.

-fidan ekerdi o.

-Kim fidan ekerdi?

-mıstava enişte. tōrda o evin ūs tarafında ekerdi, akıbet kazardı, su dökerdi. to bīradan görüyan ben. yok onun **(25)** bi şeyjī, a be bu da ya gidip gelirdi bayıra ama ne bileyin tōrda bi düşmek pīde etti, kalkamadı bi dā.

-Sen kaç yaşında?

-kırk iki dümlü akıbet ben. (...) dîl yaşatan be ūlum bu, katıyan dîl yaştan bu, yaştan nası itiyar isannar var. ayşe abum var türkiyada, benden kim bilir kaç yaş bûk. kadıncık o geziyarı. bu yaz geldi, ep bırayı o geldi, ben abuma gidemedim, o bırayı geldi. geziyarı o, yavaş geziyarı ama **(30)** te işte sopasınna ama geziyarı, ya. ben, epten iç. dîl yaşlılıktan dîl, te o seksen dört müdür artık o abum türkiyada

-Eñ bûkleri o mu?

-yâ, eñ bûkleri da ne zaman öldü

-Kimdi onlar?

-safıye var ıdı, o öldü. mistafa ağam bûk üdü, zûre abum bûk üdü. o gene onnardan ufak. aralarında var mıymış ölen, yokmuyumuş, bilmîn artîn. o da geziyarı, yok bişeyjî ama. benim te felş mi dîler ne dîler, **(35)** tuttu, urdu. (...) iç ben kâkâmân şindi, ben iç ayak duramârın, ben bûle oturan ĩ te dîn oturan kâkâjan neyse yapajan ama iç ben ayak durup yüzümü yıkayamân. (...)

-Abuñ mu seniñ güsüm?

-eñ küçü ben.

-Eñ küçü sen mi?

-eñ küçü benin ama eñ çöküşük ben. onun bare ayakları ârıya ama o sade onun ayakları arıyarı, o bare ayak duruya. **(40)** onu da ne gördüm var. (...)

-çojü da sındırdık. ne bi yardımcısı var, ben artık evde oturdum dört sene oldu, bare bu sîrlarına giderdi, o sîrları dolındırırverirdi. bare oncâz işini bayırda işliyerdi. şindi kapandı, kaldı. bi çojü var okumâ gidiyoru, bir tenejik küçüjek kendisi ur orayı ur orayı, nereyi dâ peşin. te kıyamârı satsıñ da, ūraşıyoru. er bi tarfçağ zor, onnarın da işi zor, onnara da ben çok üzölüyerin, **(45)** çok ajîyan, âların. dîn bi teneydi yaşarım çok taksüretli başı varmış. ep bizi mi koştursuñ ep bizi mi düşünsüñ. allâ cennet kısmet etsiñ çok sayboldu, çok baktı, çok koşturdu. bak ben dört sene oldu, ep toktoru ayda çıkarıyoru bırayı. ep ayda getiriyoru. dimi masraf o be ūlum, masraf olmaz mı, ūle mi geliyoru o, gelir mi. dimi dîler boş torbaya at koşar mı, koşmaz. o

alıyoru şeyjiyezini geliyor, dimi (50) masraf o. (...) tîjâretimiz yok, masrafımız çok ona, yâ. epten çok ona da üzülüyorun ama yok te, diri yere girilmîri. gün bitene kadar te bırada çekip (52) çekenez.”

Adı: DESTAN

Baba Adı: Adem

Doğum Yeri: Süpürge, 1959

Konu: Eski adetler, göç, hayvancılık, geçim

-XX-

“(02-02-2016-Süpürge) -*Mektep var mıymış bırda?*

-yok bu kûde.

-*Nereye okumâ gidermişler?*

-iç bi yeri, mektep yok umuş.

-*A titio gününde?*

-açmış, bobam aŋnatırıydı tōrda oja gelirmiş, camide okudurmuş birkaçar sāt onnarın yanı bobamın genşlînde. ondan sōra gene te gārik pırnalılara giderdik ep.

-*Pırnalıda var mıydı okul?*

-var ırmış orda te ep orayı (5) giderdik biz nası yetiştik.

-*A cami açandan beri var bırda?*

-a cāmî eskiden, eskiden o. ben yetiştim bobam ne dīveriydi, bobam yetişmiş cāmî ep ūleymiş. te yıkıldı o. o zaman, bu zaman te bir ki sene öñce onu tamir ettirdik,

yaptırdık yeñi, tekra örttürdük. avujunu, kiremidini, içine te bũle (...) urduk. kireşledik kapısını, camını. (...)

-Türbe var mıydı bu kũde?

-yok, duymadık. **(10)** bilmiyen...

-Ojalar kimdi?

-eski cami. kılmā çıkar ıdık, var ıdı ekiden yanı, bobamĩlin günnerinde. ojayı bırda besliyerlerdi ānejek.

-Kimdi o ojalar?

-gelirdi yoķardan, ķojaldan āmed ojajık. ama o da geķindi gārĩ. te şindi cumadan cumaya geliyoru. bıranğı tō alıķoştan bi ķojuķ ama ĩsan ķıkmārı, yoķ ĩsan kũmũzde. yā ũle cumālarda geliyoru ama ĩsan **(15)** olmadĩna bi kişiyile olmaz, o gelmez oldu. yoķ ĩsan.

-Anğı sene siziñ akrabalar göç etmiş?

-(...) ben dā bōbejik imişin ne zaman gitmiş onnar dā.

-Siziñ akrabalar mı?

-yene, ũsĩn ajalarımız, tĩzelerimiz, yene, onnar.

-Kaķ senesi?

-nası anam añnatırdı, nenemiz te, kimmiş o nenemiz ben de ķevirip sorup aramadım. beni kırķlamış em gitmiş **(20)** tũrkiyalara. o zamannar dā e o zaman ben, elli yedi yaşıdayın, demek nerdeyse altmış sene oluyor tũrkiyada. ķoķtan dā ũle anam añnatırdı.

-Sade siz mi kaldıñız?

-tek bobam yalıñız bırda. te ũvey ķardaşı var, te buķumda em bi kıız ķardaşı, geri ķalañı episi orda.

-Türkiyanın neresine gittiler?

-e var. izmirde de var, gültepelere (25) var, izmitlerde var, istanbollarda var, er yerde var.

-İç geliyolar mı birayı?

-ötüye gün mörgüze alamin, bobamın kız kardaşının çojü bırdıydı. yok, bir afta önce. onnar izmitte yaşalarmış. geldi onnar, geliyolar bazen, ağaları geldi bir ki sene önce.

-Süpürgeден türkiyaya gidenlerden misafir gelener var mı?

-bu tezlerde yok. ilerde dā gelirlerdi. var te bırdan ne gitti mesela bu cafer ağanın koñşumuzun çojukları tō abidinler (30) falan, te kıtsadan bilirsñ o dükcancı izetin kıynataları, ali ağanın çojuklar.

-Onlar bıralı mı?

-tābi, caferin çojukları ep onnar. onnar geliridi. e bırdı kardaşının yāni ali ağanın çojuklar sūlmannar, beyādinneer geliyolar bıralara, kıarılarınna bazı yalñız, bazı bazı yene, boşlamālar.

-O zaman bi āne mi kalmış bobañ?

-o kendisi kıalmış, tek bırdı. ne zaman (35) te anası bırdan buçuma taşınmış, o, bırdı yalñız kıalmış anamla ikisi. ūle de sürüttürmüşler. türkiyaya ūraşmış gitmiye, gitmemiş.

-Uraşmış mı gitmiye?

-ūraşmış. biliyorun küçük çojuktuk o zaman kıan vermek vardı, kıan bile verdik. sekiz on yaşında varımıymışın ben, yok muymuşun bilemiyorun. biliyon ĩ gibi toplandık, gittik kıan veridik. gidejiyez ĩ ama (40) diyeveriyoru anama dur ben be yavu gidip göreyin demiş. bakalım orasını demiş nası, nası dīl demiş, türkiya türkiya diyeler demiş, gitmişler. bir ki kışı toplamışlar. ē orda var bizim ūsīn ajajīmız o da işte geçindi. dā ne zaman gitmiş, demiş, adem demiş, dimi demiş, geldiñ demiş, gelmesñ sen bırayı demiş. yok aja gelejen, te ep kıyatlarım azır, vesikālarımı azır ettim.

demoş, gelmesiñ bitti esap demoş. iç (45) gelmeden öñce gelirdiñ, şindi demoş, gördüñ ya, gelmesiñ. ē bobam geldinneyin tekrar bırayı, nāptı, biz küçük çojuk, gidemedi. ā koyun al, ā sīr al, a inek al, bi de tūfek te alındı, ıaldı, gidemedi. ūle.

-Siz gene evlendiniz mi?

-biz gene gārik başladı. abum evlendi, te ondan sōra ben. dal bıdağ saldı. a bize bobam dedi çok, ūlum dedi gidebilirsñiz dedi, size müsāde veririn ben dedi. ben gidemem dedi siz dedi, gidiñ. ē ama (50) ben de nası diyen o, seksen üç senesi, gidejek idim, gittim gördüm ben de dedim, ben būle ıalabalık yerde yaşıyamam, alışık ben başıboş. bālāannarda ben de pişman oldum, ondan sōra geldim te bu evi kırdım, yaptım. ıaldım bırdı. gideymişin dā ĩmiş. çünkü şindi (...) çıkajak ıdım, çojuklarımin episi işte olajak ıdı. yediñ yemek olajak ıdı, gidiñ gidik, bi ayat yaşājak ıdım. şindi koş keçi koyun arka sıra, (55) odun top et bu yaşta, şükür alıma dā bugün benim. dā da beter günnerimiz gelejek. o sepepten biraz zāmet işimiz. allā selemet versiñ alımıza. ūle gördük, ūle geçejiyez. bışey umutsuz yani. avşamlıjak dadalım, yelim. gene de dā ĩ yaşamak varmış.

-Sen potur gidiñ mi destan ağa?

-ē temin añnatırdım a saña. kındura yok udu pazarda, ep yalıñayajık gezerdik, çökelekler batardı ayakalarım, tō (60) abumla koyun otarıydık. yok neden ne yapsıñnar, anam ayāma bulamazdı don yapsıñ, bütün potur ep te bu kıbalarımı kıp kırmızı kıan içinde bırakırdı geze geze kıoyun arkasıra. dimi don dayadır ūmaz o, potur ūyoru, e ne zāmetler çektik ey.

-Tasviriñ yok mu eskiden?

-var ıdı asker taksirlerim.

-Yörük gisileri ile yok mu?

-yok, ūle kıkmadım ben. (65) niyet etmedim bizim urba genşlimde de be kıkalım, de be gidip kıkalım, mukıyat olmadık, kıkamadık, kıaldı. (...)

-Sigara ep mi içiyorsuñ?

-ep içiyorun.

-*Ufağ yaşatan beri mi?*

-ufağ yaşatn beri ep, alıştım.

-*Kaçak mı?*

-bunnar da kaçak, sade kendim dolduruyorum. kıyıyorum bir dizi tütün. (...)

-*Kav ne?*

-onnar yok. onnarı sade görmüşüm a **(70)** üsîn dayımda, çañcı üsîn diyelerdi ya, onda gördüm. o yağardı üle. kav mısıñ, kirbit misiñ ama bi miske қоқardı ama o қавı da ilāzımmış bilesiñ nası bişiresiñ onu, bişermiş o. ben sandım üle a odundan қопар bi parçe қав, yağ. yanmārı o. onu ilāzım bişiresiñ imiş, bi қайнар суда, nası bi dalğa. ama yaptıñnayın onu bi miske қокusu var ıdı. neler görmedik? bizde birkaç vaқıt o bizim ufağlımızda çoban **(75)** olmuş udu, ep añnatırıydı üle bñle bişeyler. episi geldi, geşti. episi masala қалdı. (...)

-*Ne gördüñ?*

-buğun boba tavşan gördüm o kırañda. dip yakınmışın, mīdandaymış ayvan, kırañ üstündeymiş ayvan, bi kelejik içindeymiş.

-*Kaç sene oldu keçijilik yapıyorsuñ?*

-a ben, keçiler bayā oldu, nası қоynarı sattım ondan bu tarafa ep бақарın ama azar azar te üle **(80)** қалabalatırmadım.

-*Kırkıyormusuñ onları?*

-yok, kırkmān.

-*Bir zaman kırқар mıymışlar?*

-e yok o keçilerden şini.

-*A añtatır mıydı bobañ?*

-añnatırıydı. onnar diyerdi, tōrda mīdanda qar, buz yātardı onnarın varmış üjütünde pamık. aşādan o yapāların içinden derisine yakın. doñmaz yekten diyerdi. onnarı kırkardık, yapardık qasaq diyerdi. **(85)** yekten qasaqtan diyerdi, naylondan kuvetli, yāmır işlemez ona diyerdi. ep qasaqla ben uyurdum diyerdi, mīdanda diyerdi. ona nası otuttursuñ.

-Nasıl türleri varmış keçilerin?

-çeşit var ıdı diyerdi. qaralar var, alajalar da var, kırlar da var diyerdi. sūlemedi adlarını. (...)

-Garsata keçi var mı?

-ğarasta dedikleri var, duydūm bobam **(90)** añatırıdı o barza keçileri. ama şindi angıları ben de sālām, tam bilmiyen. (...)

-Sütleri ne yapardıñız?

-süt verdim bir ki sene ama ödemediler. sōra ep pīnir yaptım ep satardım pīnir. kımanovaya götürüydüm, üsküplere, çaķ ohride pīnir götürdüm, valanduvalara, usturumcalara. ama alırlardı benim pīnirlerimi, qalmazdı bi yerde. ĩ mıtlaķ yaparmışın. biri bi kanta aldı mı **(95)** gerisi gāri gider, toplārlardı. bıraķmazlardı benim pīnirlerimi. süt sattım birkaç sefer, bir ki sene. su kıymuşuñ diyeri, a kıymazdıķ su. sulu çıkardılar, bilmem pareden dayadırlar. ondan sōra topannā indirdim birkaç vāķıt, te bırayı pırnalıya indirdik birkaç vāķıt, baķtım baķtım dedim ne ticaretim var, yap be yavu süt.

-Kuzuyu ne yapardıñ?

-kızuyu satardık qasaplara. gelirlerdi, **(100)** alırlardı bırdan qasaplar yani üç aşā beş yōķarı nası geķer. (...) peşin bırangı uymadı esaplar, uķuz aldılar bilmem nāptılar. gene ĩdi, alırlardı. boķunna çışinne.

-Yapāları ne yapardıñız?

-yapāları da veriydik. yedişer, sekizer, onar dinara kâ çıktı mı dā yokarı çıkmadı mı bilmiyerin on beşe kâ.

-Kuzuları kırkar mıydınız?

-damızlık bûle yāni kene mene olmasın **(105)** di bajağlarını açardık. a başka yerlerni kırkmazdık.

-Yavsı neye diyeler?

-keneye. keneye, yavsı derler, kene derler (...) çeşit kene var.

-Yüñ neye diyeler?

-kuzu yüñü, kuzu yapāsına yüñ diyeler. niçi kısajık ya o. pak. ona yüñ diyeler, kuzu yüñciyezi.

-A keçilerin kıllarını ne yaparmışlar?

-nası bobam aınatırıydı kırkarlarmış te. **(110)** kimisi kasağ, onu, bunu, kebeler mebeler yaparlarmış,

-keçi kılından mı?

-çuvallar yaparlarmış, tereke mereke doldurmā. ben bile biraz ürüya gibi biliyorun, o çuvalları yaparlardı, kulplu çuvallar. yandan mesela bûle çömlek kulbu gibi çuvalın iki tarafından dokuma o çuvallar koptak bilmez. aynı îbe tertibi.

-İbeleri nerden yaparlardı?

-bilmiyen ibeleri satın alırdık ama **(115)** peşinden mtlak onnar ep kendilerinden yaparlarmış. sōra biz ne zaman yetiştik, ben pazardan alırdık ama onnar da tut ki dīl idi yapā tertibi, onnar da kalıñ bi şeydi, onnar da koptak bilmez, o ibelerde. neyin yapāsındandı, nedendi ben de ayıttıramān ama kuvetliydi yāni. uzun yıllar giderdi o îbe, yekten koptmazdı, koptak bilmezdi o ibeler. biz yetiştik açan ben ayrıldım onnarla biz pazara **(120)** giderdik.

-Nereyi giderdiñiz?

-raduša, bırayı. doldurusuñ. yok şindiki gibi naylon kesesi, sade ĩbe var ıdı. zembiller diyeriz onnardan var ıdı (...)

-Ne oldu?

-avşamlı yēlim. olusuñ sen ıarnıñı doyur ondan sōra devam edersin. bitti mābetler.

-Bu dallar açandan, kesmiyerler mi?

-e bu kırañlardaķı dallar künün oluncasına onnarı kimse kesmezler, kurcalamaz anca töble dip zor zamnnarda bıranğı kessinner **(125)** bunnarı yok būle tene düşerse çürürse kırılısñ mırılısñ.

-Açan yörükler gelmiş, nasılmış bıraları?

-bobam nası añnatırıydı o ıartal buñarının etrafında olan pelit dalları ep imiş çam. e ondan sōra bu çamnarı kesiyolar, buñarın suyu kurumuş. ondan sōna demişler demek bu suyu pekliyeri bırdı, gölge ondan sōra dal ekmişler ep, pelit ekmişler. boba dallar, te aynı bu kırañ dalları gibi, **(130)** ıalın, būkler. ep te su şindi durur. ũle añnatırıydı bobajım. kũ yeri oluncasına, vakuf yeri oluncasına, te burda ne ıā görüsüñ ıart dalları meselā bunnarı kimse çeplemez, aynı mezarlık dalları gibi. te bıranğı tene düşer ya kũjek toplālar bıranğı tene cāmiye olsun, odun kessin ya cāmiye ilāzım olusuñ bişey meselā camısı ıapısı bıranğı iktiza için. o zamamn bıranğı dal getirirler satarlar kũjek da caminin şeyini görsüñner dī. **(135)** başka türlü çeplemezler.

-Kömürjülük var mı?

-bilmiyerin, duymadım bunu. yok umuş bizim yerlerimizde o, var ımış çok eskiden o bile bilmiyeri, bilmiyeri.

-Mezarlı nerde bu künün?

-mezarlımız o yakada. (...) ama şindi bobam nası añnatırıydı baña, bi zaman bu bizim kũmüz azlıkımıymış, nasıl mesele ep ölüleri götürülmüş ıojalı mezarlına, e ondan sōna çevirmişler, götürülmüş **(140)** bırayı pırnalı mezarlına, da yakıncaķ oldūna. nası ne añnatırıdı çok bıranğı būk ıışlar tutumuş, ıarlar yāmış bi adamcık geçinmiş bırdı, bu kũde götürememişler uzak oldūna, demişler nāpalım ay onu

geçiriyolar o yerde, yerleştiriyolar, ondan sōna gāri mezarlık açılmış bizim bırda, kūmüzde öñceden yok umuş ama bu kūde ondan altmış āneye çıkmış bu kū. altmış (145) āneyke.”

Adı: NAZİKE

Baba Adı: Abdi

Doğum yeri: Süpürge 1969.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Süpürge yer adları ve tarım işleri.

-XXI-

“(31-10-2017-Kutsa) -Kaç āne vardı inge süpürgede?

-az be izet orası om bir on iki āneydi sanıyon ben açan bırayı geldim, iç artmadı ep ūle o. eski zamanda biraz artmış, yirmi āneye kâ çıkmış türkiyaya gittiklerileyin.

-İnge, bobañilin soyları ep türkiyaya mı gitmiş?

-episi türkiyaya gitti, iç kalmadı bırda.

-Süpürge yerlerinin adı ne?

-uzun çayır, alişin çayır, maraş, kāvak altı, kılış dere.

-bir zamannar çok işler var ıdı ya. o (5) süpürge kırañı bitin arman ıdı. çok ĩsan yok udu, erkez ekerdi arman zamanı geldinneyin sabālayın giderler, döşiyerler armanı. kimin var on gün kimin var bir afta. (...) bĭgirleri koşturuyduk, arman çeviriydik, samannarı. (...) demetleri döşiyerdik, (8) iki tene bĭgir dakıp koşturyduk.”

Adı: MUSTAFA

Baba Adı: Arif

Doğum Yeri: Kutsa, 1942.

Konu: Hava, odunculuk.

-XXII-

“(08-01-2014-Kutsa) -(...) ne kadar yetişecek ĩsan o kadar.

-Sen nasılsıñ mustava ağa, ĩ misiñ?

-allā şükür te eve kıā, bırayı kıā, te yuvarlāz buğuna, bu sāt.

-Tayfañ nasıl?

-allā şükür. nene biraz davranışsız ama nāpalım, nāplım zayıf, yörüyemiyeri, bajağlarından gezemiyeri. başka rātsızlı var işte ũle.

-Seniñ nasıl sālījān?

-ben şükür ĩ. yakında bırdı bir un (5) çuvalı kıaldırmak ettim, kıaldırdım da. (...) omuzum bi kere kıtladı bırdan. gittik bertikçiye; orayı, bırayı, dedi dīl bertik. (...)

-Bırayı dūru ne var yeñi, eski?

-eskisi gibi izet.

-Millet tütünü sattı mı?

-nerdeyse sattılar. (...) millet evde, yaptılar tütünneri ama (...) toplanajklar dā sōra. zatı çok millet var.

-Kış nası oldu?

-kış, o kadar kıardan yok udu bışey izet, bu buzdan çok (10) zāmetimiz oldu. çeşmeler çalışmārı ale. (...) çalışmaları dā, yani bilmem ne kadar gidejek. (...) te kıarıdan güviye biraz eşeledi, onnarın yakın ordan, kıovettirdim falan dedi suyu. dört beş gün

oldu kazıyo, tekra gömejek. bizim gene zatı kazılajağ gibi dıl. ne zaman koverilejek o zaman. su için kesat. (...) birararaz getiriyoruz bırayı.

-Bırnağı kaynağ yok mu?

-var canım aşāda, te kaynağ, eski kaynağ. **(15)** niye demişler, yeñiyi yap ama eskiden vaz geçme. (...) bizim işimiz orayı geldi. (...) sūklattı teknil. ben domakin olalı bi yerdeydi suvannar meseġā beklıyerdik iç bi zaman sūklasıñ suvan yok udu. bu sene sūkladı. kompirler, adi onnar diğatszlık diyejeyiz de. ama bu suvannar ben domakin olalı ep orda bi yerdeydi ama bu sene sūkladı bi çoğunun da, dıl sade benim.

-Ayvanatla nasıl?

-ayvanat **(20)** bende yok, izet.

-Konu komşnun nasıl?

-ayavanta sayıplerinden kuruluk oldūna ālantı yok.

-Tütünneri sattılar mı?

-nerdeyse epsi satmıştır gāri bizim kūde, kalmamıştır.

-Odun sıkıntısı var mı?

-ne odun için mi? yakmak için var şükür ama ūle diyerseñ ilāzımlık için kalmadı bayırlarda, kalmadı. geçmişte ne istiyerseñ, nerden istiyerseñ kesip getiriydiñ.

-Sen kaç dūmlu?

-kırk iki, ben kırk iki dūmlu. bu **(25)** şekil yani ormana ūjüm sefte görüyoruz millette. ĩ be kardaşım şindi kesiyoruz yarın, öbür gün bizim çojuğlarımız nāpajağ? bağ şindi, şükür alıyorsunuz birkaç dinar diyelim toprağ tarafından emeklilimiz var ama ūle bi bıkmış ıdım toktor kıyadı ödiyen, orasını ödiyen bir vāt gittim dedim yavu ben istemiyen toprağ. bu poroznik dedi dışarı seni göreyin. sen dedi işlemeseñ çojuñ, çojuñ işlme torunuñ, başkası işlesıñ. **(30)** o erifin sözünden sayılır alıyorsunuz bir kaç pare zor aşkına. e geldi bi zaman gene dediler toprağlar ödenmiyeri, kır yerindeymiş, saybolajağsıñ topraña ama e devam ederseñ ayırdan ödekiye emeklilıñı, düşündüm

düşündüm o zaman gene yarı yoldaydık, fazlasıyla ödedik devlete dedim çıkmān. e devam ettik, te şükür alıyorsunuz birkaç pare eger deyeydi bırakıyormusun, bırak ama (35) bugün beş pare gelmiyejek idi.”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Üsin

Doğum Yeri: Miratlı, 1954.

Yaşadığı Yer: Kutsa.

Konu: Eski adetler, köyler, sağlık, savaş.

-XXIII-

“(29-11-2017-Kutsa) -yā, anañla kız kardaş gibiydik. yine, bobam tarafından bilemiyejen biraz akrabalık ta varmış.

-Var mı akrabalık?

-varmış ya neneñden, şerfe neneñden mi, ne bileyin, şimdi bilemiyejen, dedeñ mi, sālām, a varmış akrabalık. az mıdır, çok mudur bilmiyen ama yāni ūle diyerdiler. anañla kız kardaş gibiydik, āretlik (5) āretlik. yā, nerde de buluşuruz onunla, pazarda, eger ben tanayamasam, o, beki onun gözçiyezleri görür. benim şekerim oldūna benim bozdu gözlerimi. epten te bu bir ay evel gene epten iç iç görmez idim. te toktora gene gittik falan. biraz o ilaçlardan birazcık açıldı gibi ama çok az, çok az. kendi kendimizi çevirmiye kā, biraz ne kā sopayla, o da sopayla, sopasız gezemiyerin. kırık, sopalarım var. (10) ayām kırılmış ıdı. ayām kırılık ıdı açan geldiñ bırayı sen.

-Ayāñ mı kırık ıdı?

-(...) kırık ıdı o zaman ayām ama ileşmiş idim. o kadarlık gārin yavaşcık yavaşcık gezerdim artık ama te çok oldu o zamandan beriye.

-*Anamla angıñız dā būk?*

-şindi bilemiyerin, o mu biraz bıranğı yaş da būktür, nasıdır bilemiyerin.

-*Bi yaş mı var arañızda?*

-bilmiyerin. bilmiyerin ama bir **(15)** akran gibi olduklarımıza, âretlik diyedik birbirimize, yā. būle kūmüz de gene yakın ıdı, tarlaları epten bizim kū yerinde idi, er gün barabardık onlarla. misir ekerdiler bizim kūnün yanına, te miratlının yanına, tarlaları vardı. orda kırarlar, misir soyarlar tarlanın kıyısında. koliba vardı orda, koyunarı vardı, misir kıpasında misir soyardılar. ben de giderdim em misir soyardık em kabak, başak kaynadırdık, orda **(20)** yērdik. yene, kıja misir, kıja kıpa kıplı misir yıyardılar. misir çok o zaman ekilirdi. ekin, misir ama şindi gārin millet ne bileyin, ne diyen şindi ekmiyeler. tütüne fazla daptılar, ekmiyeler ūle bişeyler. yene, çok o zaman e e bir ev misir dolduruydular ep. misir kıatardılar (...) dermenler var ıdı. dermen var ıdı te bu şkolanın öte yanında. o dere de iki tene. iki tene dermen var ıdı, bi tene kū içine yakın ıdı, **(25)** bi tene te dedenin dermeni idi.

-*Dedeñin dermen var mıydı?*

-var ıdı. epten te bu şkolanın arka tarafında, dūruluk gibi şkolaya gelirdi o dermen, bi dermen gene da yokarda var ıdı.

-iki kıardaşım var. bi tene, soñ (...) var ıdı, dokuz yaşında gitmiş idi bıradan, eñ küçük üdü. beş kıardaş ıdı; iki kıız ıdı, üç kıardaş erkek idi. eñ küçükünü götürdüler dokuz yaşında bıradan, te bu **(30)** kıızlar kıaydı. a kıız kıardaşı gene götürdüler on iki yaşında, on iki yaşındaydı oncāz. kıardaşlar, erkekler, benim ufām ıdı iki tene, onnar te yaşarı ama o ufajī öldü, sarılık astalından. türkiyada öldü, sarılık astalınan, sarılık astalına yakalnmış.

-*Mıratlıda ne yapardıñız?*

-bāçeñimiz var ıdı, tarlajıklarımız var ıdı. öküzü, sīr ayvanımız yok udu. pırnalıda kimde var ıdı öküz? bi dedeñde var ıdı, **(35)** mıstafa dedeñde var ıdı. öküz bi çift. onnar te kimlerde var ıdı, angarıya aykırıdı bobajım, sürdürüydü tarlalarımızı, bir ki

parça. ekin ekerdik, ya misir ekerdik. tonnarla geçinirdik em yüz koyunumuz var ıdı nerdeyse. te tonnarla geçinirdik, yā.

-Suyu nerden alırdınız?

-te şindi ĩrekler var bu gelinin, bu sevdalinin anasının ardaşları, te orda ĩrek tutuyolar, mal bekliyeler. k n n  te **(40)** tarafında ince derejik var. o derejikte bi oja bu ar var dı, bu ar buz gibiydi yaz g n  bile suyu. te şindi diyeler onnar su getiriymişler orayı, ĩrekler yanına getiriymişler diyerdi seydalinin anası. te eltiyiz onunla. lastik atmışlar iine, ta getiriymişler ĩrekler yanına su. yine, su gelirmiş ĩrekler yanına a, lastik atmışlar. ordan alırdık su. eşekle getirydik yaıncak old na. elle getiriydik. yā, yaın ıdı, **(45)** te ne ā gene beş on yirmi metro yer idi. bıradan to rayifin yaşarın ev ā (...).

-baalım şindi birini dedi doktor yapajamışlar a  sk pte, bırada yapamālar nii şeker var. otan şeker oldu, nerdeyse otuz seneye ıkıyo, te yirmi altı sene oldu. bırada ıyıřamālar yapmā.

-Eskiden b le astalıklar var mıydı?

-kimse bilen yo  lum. bu bir, ben sa a **(50)** d vereysin, bi an y selmesi bu. sade diyeler datlılık yaramazmış, datlıktan yıra aı , şeker diyeler ona te. an y selirmiş, yaramazmış, dounurmuş, yā. anda bu, an y selmesi bu ama te b t n demek kemikleri ne bile zarar veriyoru, b t n  j t m asta. ama te ne ā sādır ĩsan yatamārı, ne yatılıyor, ne duruluyoru, birarazı mecbur alışalım. te bıranğı sāt fazla oldu, iki sāt ā olmuştur. te bırada **(55)** ev altında bi bāej miz var. (...)

-İ seni  soyu da mārebede  len var mı?

-vardır ama bilmiyen, bilmiyen. dedemi biliyorun,  lm ş. bu aynatamın bobasınna bi senede onnar.

-Anğı dede , ana ın bobası mı?

-yo, bobamın bobası. bi astalık gelmiş. ār astal  diyermişler o astalā. o ĩsannar  lm ş o astalıktan. aynatanın bobası da  lm ş o astalıktan, dedem de  lm ş o

astalıktan, ömer dedem de. onun adı, **(60)** bu ömerin adı. ajam komuş çojünün adını, bobasının adını, yine, onun adı, bu ömerin adı.

-Mıratlının camisi var mıydı?

-yok udu, kıtsada var ıdı. kıtsaya gelirdiler. benim bildim. yine.

-Camisi yok udu dimi?

-yene, camisi yok udu. yā, a bunu da biliyorun, tōrda o dedeñilin tarlaya yakın, karşı arman karşı arman diyerdik, arman düverdi kũ orda ep. erkezin aramanı vardı orda, düz bi yer idi. açan bi ĩtiyar nenejik **(65)** gene var ıdı, onun kız vardı, şeyde evliymiş, poçuvalda. var mış, kardaşı çojūnda mı, kardaşı mıymış o nenenin, o dolaylardaymış. açan o nene geçinmiş. o nenenin, o nene geçinmiş. o nenenin defin etmiye mi ĩsan toplanmamış, ise dediler, paresi mi yokmuş kaldırmā. bu az kũlerin, bu iki parça kũnün mezarlı bi yerde, yokarda pırnalının üstü yanında. pırnalının, mıratlının bi yerde, orda. o neneyi biliyorun kefinde **(70)** sarılık o geje gejeledi. küçüjek kız ıdım. te ep aklıma gelir o. karanlık oldu nene kaldı tabıt içinde ayatta. ya, da bilmem sabāya kā kaldırdılar mı o neneyi, nāptılar, bilmiyen gārin. geje oldu, karanlık oldu, ayatta kaldı tabıt içinde. bembeyaz sarılık.

-Eskiden tespī yapar mıydılar?

-yapardılar, yapardılar.

-A niye tespī yapıyorlar?

-e te ya, geçinen bi cenazenin, **(75)** te ũle bi şey varmış ya, diyermişler, tespīsi eger olmasa ep o tespī onun boynunda duruymuş.

-Mevlüt yaparmıydılar?

-yapardılar. kim k̄amet getiriyoru, atırlārın. bi geje götürdü beni bile anam götürdü. küçüjūkūn, k̄almān.

-Türkü çırıydıñ mı türkü?

-eskiden, küçükke çiriydik.

-Anamla mı?

-oynardık, evjik oynardık. dayrelerimiz **(80)** var ıdı. benim bi tene var ıdı, onnar getiriydi bi tene pırnalıdan, evden. benim de vardı bi tene, çıkarıydım ben de. üsküpten alıvermiş idi anamla bobam.

-Bayramda nereyi toplanırdıñız?

-kimi pırnalıya çıkardık, alam vardı nevse nevse. te bu amdilerin neneleri, alam ıdı o, as alaydık. bu neyazilerin anaları. yā, tōrayı çıkardık kimi. fazla gitmezdik.

-Tañrı neye diyeler?

-allafa **(85)** be ūlum, tañrı, te ūle.

-pīnir yapardık keçilerden, koynarı satmış ıdık, keçileri gene baķardık. iki türlü pīnir yapardım.

-sayı alıştı o, iki ay yok udum ben bırda ama nerdeyse bi ay oluyo geleli, bi ay oldu.

-kırlıdı iki kere ayajı.

-Kimin?

-to çojukların. iki çojuk. **(90)** ikisi de ıaldı. (...)"

Adı: GÜSÜM

Baba Adı: Mustafa

Doğum Yer: Alikoç, 1937.

Konu: Din, büyü, eski adetler.

-XXIV-

“(04-06-2015-Alikoç) -Erkez eskiden, adamlar kırmızı şal mı daşırdı nene?

-yā yā, aqça taqke, külä. şeydan yapardı, rāmetli bobajīm yapınırdı, yapardı. İsannara da yapardı taqke. yūñciyez, quzu yūñlerinden, kırkarlar quzu yūñlerini, yapā daraqları vardı ya bir zaman o yapā daraqlarında darāveriydi nenejīm būle dişlik çıkarıydı. onnarı getiri yancāzına tepsijik te getiri bobam yanına birañğı eski tepsijik būle onu safıncık köpüttürü bobam, ona **(5)** bişer idi būle yapa yapa yapa yapa yapa yapa yūñler bişer onnar ama artlanık onnar paq işte, yıkanık dīl a quzudan kırqtīñ gibi. onnarı bişire bişire bobam safıncıkla, elinne būle yapa yapa bir vāt tutunur o birbirine sōna gārik gene elinde būle ayde dizinde kırı onu ayde onu iki kat yapar, dört kat yapar. kendinde o kırmızı şal.

-Kaçarak mı evlendiñ?

-a gönülle geldim, **(10)** nişannı ben durudum

-Ne k̄ā nişannı durduñ?

-üç ay. asker gideynen diye aldılar, üç ay. (...)

-Bobañın ajası mı?

-bobamın ajası.

-Adı ne?

-ismayil imiş adı. te o dedīm adam açan ordan bir kız kaçıyoru, ona eveleniyoru ordan, ūraqtan ama bırakmış o qarıyı, te kaçmış askerlik yapmam dī, bırakmış. çok gözlemiş ūrān qarıları diyerlerdi, duyardım ben İtiyar adamlardan. ūrān qarısı bi yerde çıkmazmış diyerlerdi. poçuvalın gene **(15)** delikanlısı bi yerde çıkmazmış. İtiyarlardan duyardım onu. (...)

-Ak perşembe tutmazsañ ne olurmuş?

-kırmısā yārmış diyerlerdi. te kırmısādan oluyor ya. o zaman gene varmış te birañğı tutmak tutarlarmış. yā, benim nenejīm yetiştım ıdırelezden sōna bile da bi perşembe çivte yollamazdı bobamīli em de aqça serdirttirmezdi anamīle dışarı (...).

-Eskiden kırklar yapar mıydılar?

-yaparlar. misirler kaynadırlardı. yok **(20)** şimdi süt başa bile, kim kaynadajak da o misiri yējek. tezek yakarlar ayatta yilandan, çıyandan. yā yılanın gelmiyejek, yılan gelmez mi? ben bu yaz tepeledim bi yılan. em korktum em ajıdım ama yılanı tepeledim ama şindikini yılan da niçin fişlā, ben görmiyejektim onu, üstüne mi basajaktım ne bileyin, (...) elānın yolunda, kafasını sokmuş duvara dūru. otlar var gene duvarda ūle. otlar gene kāve **(25)** süpürgeleri var ya onnardan çıkmış saçak altında ben de onnarı koparmāyon. geçerke orayı bi kere elimi sokuyorum, çıkarka bi kere elimle ūşārın onnarı koquyurum. orayı sokmuş kafasını, kendini uzatmış yolda uzun duruyoru. ben de būle bakmāyon ilāminin şeye dūru bakıyurum, orayı diyen zūrap nereyi tūtūn asmış, açık diyen bu geje. bi yamīr gelse ıslājak diyen. fiş yaptı, bi baktım te būle ayāmin to bırasında, basajakmışın. **(30)** a dedim sen bırayı çıkmışın a bi tātā elime geşti alıyurum. o tātā da orta yerinden kırıldı. o dolanmış, kafayı kaldırmış, tepsi gibi, bide gibi dūrūlmüş orayı, testekerlek olmuş. e bi tātā, geberttim yılanı. em ajıdım em geberttim. (...)

-Eskiden ramazan tutarmıydılar?

-tutardık, tutarlardı, tutarlardı. kim gene yērdi ne bıranğısı te vardı bizim kūde bu mūmūn dedenin babası iç ramazan **(35)** tuttu yok udu, kara yūsu diyerlerdi ona. bir de zūberin bobası tutmazdı, bi de kerim ağa vardı, bi de bi asan, paça asan diyerdik kūde. ben yetiştım onnar ramazan yērdi ama saklı yērdiler. ama şimdi allā görūke ne kūldan saklān, aşkere yēler şimdi. yok ramazan tutan şimdi.

-Namaz kılar mıydılar?

-(...) benim bobajīm cumājīnı bırkmazdı, ramazanda orujunu tutardı, ramazanda avşam namazı terafiye çıkardı. rāmetli benim **(40)** dede de çıkardı. yine, kim çıkar çıkar, kim çıkmaz çıkmaz.

-allabasında, o istiyermiş açan. bunnar ajalarınna o kıızı istiyen çojuk galiba. o kızın ajalarınna ojaymış em gene ajası, darğinnarmış. e o kıızı, onu vermemişler o çojā. ajaları darğınmış, bıranğı o türkiyalıların deyişinneyin bıranğı kan dāvası varmış akıbet onnarda. açan o kıızı bırayı, **(45)** kojalıya vermişler. açan bırdan kojaldan binerler, bıgirlerle gitmek gelinalcı vardı ya. yetişmemşiñizdir onnara. o yollar

üstünde kaplışler asmışlar, tepelemişler yıllannar asmışlar, o gelinalcı alayı giderke. e bu gelini getiriyolar. salının asannar var ıdı ıojalıda, onnar ıojuklarına getiriyolar. açan gelin tutuluyoru asta. asta tutuluyoru. e bunnar götürüyorlar orayı. gelin asta yatıyoru bırda, ıul gibi götürüyorlar. (50) neler etmişler, bozamamışlar. o yapan oja, yer, yataı var mı ona sōna? onun ıeladı olmuş bitenejik, o ıeladı salıncaıta ep sallārmış ama bu ıojallı adamdan ğaliba olmuş. tābi gitmemiş o adam o. ūle nişannmış ta nişanı atmışlar. sōra türküsü bile vardı o yaıada türkü ııkarmışlar, asta adama türkü ııkar mı, yā türküsü bile vardı, esmam esmam diye ıırırlardı. yene, yer yataı yok o yapana ūle onu. sōra (55) onu almış ıardaşıları türkiyaya götürmüş.”

Adı: ATİCE

Baba Adı: Züber

Doğum Yeri: Alikoı, 1967.

Konu: Yörük adetleri.

-XXV-

“(01-05-2017-Alikoı) -*Kırklar ğünü nāpılıyoru?*

-kırklar ğünü, kırklar sabāı ıalktıñlayın evin başında tezek yaıarız. tezek diyeriz ne sırlar sııar da sıvārsıñ tōnnardan. tezek yaıarsıñ, yıllannar ya gelmezmiş evinin yanına. iki tarafa kırun onnarı tütsü tüter. geldikten sōra ordan alırııñ dııarı bi nar ııçek kıvrak atarsıñ sanki gelin var gibi evde erkez atar onu, sade ben dıl tābi, bütün kū atıyoru. kırklar, o ğün bir şey yapmayız. (5) yāni geziniriz, oturuz, ıalkarız ne derler bi iş yapmayız. ğün tutuluyoru.

-*Ak perşemebe ne?*

-te ak perşembe, te perşembe ğünneri gene dııarı beyaz sermeyiz. em gene bizde ıifte gitmeyiz.

-*Ne kı sürüyoru o?*

-o ıdırelleze kadar, şindi kırk beş gün kalıyoru ya kırklarda ıdrelleze, ıdırelleze kadar onu perşembe gün çift sürmeyiz **(10)** em te dışarı beyaz sermeyiz, kazan kımayız ateşe. beki var bırağıları şindi koyan, eskiden yok umuş ama şindi bırağıları koyuyo ama biz iç kendim benim yok kōdüm.

-Idirellezde ne yapardıñız?

-ıdırellez günü, sabālayın kalkarız, gidip eñ peşin tekerleniriz, sūt kırırız, belimize daķınırız.

-Niye inge?

-ne bileyin, yeşillik olsunmuş, beliñ ārmazmış, **(15)** tekerlendikten sōra bi kıja taşa beliñi dayāyosuñ, tütün ekerke beliñ ārmasıñ. yeşillik daķınıyosuñ beliñe. alma bār kıparıyosuñ. e ileri, şindi dā kıķarmāz ama öñcekiyi dīvereyin, bi topuk kıķarıydık getiriz mutunun altına, kıruz. mutuna da bi yeşillik sarırız.

-Koyunnarıñız varmıydı?

-var ıdı, var ıdı, yine. kıķarıydık, anam te kırdı da onun üstünde yūrt düverdi. üç gün duru o mutunun altında. üç günden **(20)** sōra gene kıtūrūp onu yerine kırsuñ. onun kıķardıñda yerine bi taş, kıja taş kırsuñ, nerden kıķarmısıñ gene o ķimeni kıtūrūp orayı kısuñ, taşı ķekersiñ. a üç gün üstüne yūrt düversiñ. te bi zaman ūle yaparmışlar, adetler ūle.

-Mutun dūyor musuñ?

-a düverdim. bırağı kere düverin keķilerden ama ep dūmiyen ama yazda bırağı kere aķlıma gelmiş, taze yā olsun dī, **(25)** yūrt istedīmize, tō zaman düveriz.

-Dartı neye diyeler?

-tābi, dartı şindi de yapılıyuru. ingem yapıyuru. bizim az oldūna ben yāyı eritmēyon ama kırşıda ingem yapıyuru, onnarın kıynarı var.

-Sızdırma nasıl oluyorı?

-sızdırma, koyunu keseynesin, te dūrasin, kaynadırın o etleri. ondan sızdırma yaparsın. dökersen kış için doldur bi kuva, kes kes ye.

-anam aṇnatırıydı misafir giderdik (30) süprgeye tizemile, dedemil gāri ölmüş. e kız kardaşına gene giderdi ben de yanı sıra giderin. diyerdi anam: kızım, te bırada kū varmış, evler var ımış bırda da diyerdi oturularmış, cebirli kūsüymüş ama duvarları, taşları sade kalmış, iç bi şey yoktu başka.

-Yörük kūsü müymüş cebirli?

-yā, yörük kūsüymüş orda da ama nereyi gitmişler, yesir mi gitmişler, bilmēyon, o kā anam da (35) aṇnatmazdı.”

Adı: YAŞAR

Boba Adı: Mehmet

Doğum Yeri: Alikoç, 1941.

Konu: Eski köylerin durumu.

-XXVI-

“(15-09-2016-Alikoç) -çıkalım. büle işte. istiyersen gez altından, üstünden koparın ye koz, senin dişlerin var. ne diyen başka.

-Sen mi ektiñ o kozu?

-koz kendi çıktı, bütüm. te aşāda onun şeylerde, te dallar benim. o, orda çıktı. bıranğı tene korumā ūraşıyorun te. ben ekmedim o kendijī çıktı ama yımışak koz, bi gün soymasañ çok kararıyoru, (5) şēdiyoru, çabık lapırdarı.

-Nereyi bālajak eşiye?

-te bırayı bālān gölgeye. em te bu çimende yuvarlansın. nāpayın. ot önünde var yesin, otçāz nerde bulayın ona ep yeşil ot yok.

-Bir eşiyeñ mi var sade?

-bi eşek, iki keçi var. kũde keçilerle o kadar. başka ne diyen saña ben. bũle işte.

-Bĩgir yok mu?

-yok bĩgir. bĩgir var ıdı ama epsini sattık. nāpayın o bĩgiri? te bĩrda ıoru benim al tarafta yakın odun getirmiye, **(10)** getiriyorun.

-Bĩgir koşturduñ mu genşlĩñde?

-bak bak bĩranğı kozçāz ye. koşturdum be yavu e kın bıçā var ıdı. neler yaptık ama episi olmamış gibi. olmamış gibi be çojuķ. bũle işte.

-Orayı mı bālāsıñ?

-nāpayın te bĩrda, te bu çalıda dursuñ, ıpparamaz beki. biraz genç eşek bu durmārı uslu ama bĩralardayız gene. asalım te bĩrayı biraz çimen yolsuñ, çok çimene meraklı. gel kozçāz ye. ıpparın anğısını **(15)** istiyejeksiñ onu ıpparın te.

-Silktiñ mi kozu?

-silkmeydim. baksaña kendi açılmış. a be ıpparın. (...)

(18-02-2017-Alikoç) -çat bayırı, ıpja gũniye bayırı var, ıpnaķ gũniyesi var. ũle bayırların adları onnar.

-Cebirli açan batmış?

-cebirli sōradan davulmuş ama bilemem ne zaman. bi adam ta gabere gitmiş bĩrdan; cebirliden, gabere. tũrkiyada bi zekir aģa var **(20)** ıdı. tũrkiyada bulmuş onu, ben cebirlili demiş o adam. e ıpzan ıpynadırlarmış, ıpzan dallĩ diyor orda, ne sıralar bilmem. orda dōrt kũ toplanırmış orda, orda o ıpzanı gene orda asıp bĩrakırlarmış o dalda. ıpzan dallĩ ıpzan dallĩ. o ıpzanı onnar çalmış. ojalara aykırıyolar, benim duymamda, demişler kim ıpzanı çaldı, o kũ batsıñ. sōna o dokuz āneymiş o kũ, davulmuş. **(25)**

-Cebirli mi?

-cebirli. yine. kũ yerini tutarmış ötede gavursannıkta kũ yerini em gene bālar altını, te bu (...) em gene dereden o yakayı, cebirli tutarmış. doğuz āneymiş onnar, evlerin yeri dā beyan.

-Yörük mü onnar?

-yörük yörük. ama ilenşten diyerdi te bu eminin nenesi, paşa nene. kazanı çalmışlar, ilenmiş bu dört kũ: pırnalı, süpürge, (30) kıjalı, alikoç. kim çaldı demişler, o kũ yok olsun. ojalar bi zaman ūle ilenirlermiş.”

Adı: RAYİF

Baba Adı: Sali

Doğum Yeri: Alikoç, 1932

Yaşadığı Yer: Kutsa

Konu: Hava olayları, göç

-XXVII-

“(11-08-2017-Kutsa) -Çoban dīl mi sen?

-dīl be yavu çoban ben. İrek yanına ben çıkıyon. gördüñ a, nerde çoban dimi geldiñ, ben orda çoban, bayırda dīl. var benim orda bir ki tene ayvan onnara çıkıyorun. avşamlayın gene geliyoru öbürleri onnara da biraz yardım ediyorum, ayde. gezemiyeriz gāri.

-bulğar gününde oldu. bulğar geldi, dört (5) sene durdu o. kırk senesi, kırk senesi geldi o. kırk dörte zate çıktı. kırk beşte teslim aldı gārik bizim titi. o seneler oldu çok.

-Çok mu kurağ oldu?

-oldu oldu, çok oldu. o vaktıtan beriye te bu seneki gibi gene ateş bilmiyerin. bu sene gene epten çok.

-kar yok be yavu. bir zaman kar olurdu, çıkamazdılar suya gitmiye. a be suya gidemezdiler, küreklerle yol artlardık, **(10)** suya gidemezdik. a şimdi kar yok.

-Angı sene eñ çok kar yadı?

-elli dört senesi, elli dört senesi, doksan gün yattı. bir kar yadı. yeñi seneye bir kaç gün vardı nası kapadı, tā emen emen kırıkları buldu.

-Bir kere mi kar yadı, çok mu?

-ama bi kar ama bi kar, kapıdan çıkmazdıñ. o sene kırıldı bitevi ayvanat. o zaman yok udu bñle şindiki gibi makinalar bñlasıñ otları getirsiñ ya yaprak, yaprak yımısıñ o qoruda, e bobañıl ne yaprak kırıydı **(15)** birda kara tarla bayırında.

-adamın bñçe içinde bñnar var. bizim salinin, onnarın ev yerinde ki tene bñnar var ıdı, dñl bi tene.

-şeyler bi yñnce bile ektiler yoğarı o kılıfa, o buruna, miçaşın orası. ordan öteye, öte tarafa, o dereden öteye gāri vırteşkaya qalmış. birañgi bey tutarmış oralarını.

-Türk mü?

-türk tābi, türk. o bey türtelde de **(20)** işlettiriymiş, o şēdermiş sōra sōra türk qaştınnayın bırdan gāri ğavurlara qalmış.

-şeyler be yavu, torbeşler. torbeş diyeruz ya, bağ aynı kullanyoru onnar da bizim kuranımızı diyelim, adetlerimizi ama makedonca konuşuyolar, dört beş demişler, torbeş.

-polene **(25)** yaşar.

-Nerden?

-ebipliten. pekçilik yaparmış çok. çok pırnalılara kār edermiş. ondan konuşurlardı bir zaman, kāpa avratlı diyerlerdi. iç bizi kovermezlerdi.

-Ebipli miymiş o?

-ebipili, ebiplidenmiş o. geldi o bi kere bırayı be. anifte durmuş bi geje. te o şey, ağası, pelivan yaşar karısının ağası.

-Zekiye'nin ağası mı?

-e te ağasıymış. geldi bi kere bırayı (30) türkiyadan, te bırda amitte bi geje. gördüm ben onu, parsada oturuyoru. parsada gördüm, orda.”

Adı: YAŞA

Baba Adı: Ali

Doğum Yeri: Şaşavarlı, 1948.

Konu: Soy bilgileri, göç, fakirlik.

-XXVIII-

“(14-03-2016-Şaşavarlı) *-İnge sen bu kû kızı mı?*

-bu kû kızı. bîrdan ben dūma.

-Sen kaç dūma?

-kırk sekis dūma.

-Kimin kızı sen?

-ali ağa vardı bir zaman, bilmem, bilmesiñ sen, bobañ bilir ama.

-Ali ağa mı?

-ali ağa vardı. kümbetçi ali diyerlerdi bir zaman. kümbet yapardı (...).

-Tez mi öldü o?

-ē nerde tez, elli sene oldu. (5) ben on iki yaşındaydım açan o öldü. esab ed kaç sene olmuş, elli var. altmış dokuz yaşındaydın ben. elli senden fazla var.

-Şaşavarlılı mıydı?

-ali ağa, şaşveli o, bıradan.

-O kimin çoju?

-vala bobasının adı mıstafaymış onun, a dedesinin adıymış ibrayım.

-Epsi bıralı mı onnar?

-episi bıralı.

-A, o ibrayım bırda mı ölmüş?

-ibrayım bırda ölmüş. ibrayımın (10) dedesini märebede kesmişler koyunnarı otarıka.

-Nerde kesmişler?

-bayırda kesmişler.

-Anğı märebede?

-vallā ben bilemem anğı, dayleriki märebede.

-Koja bozgunnuқта mı?

-koja bozgunnuқта gāliba kesmişler onu.

-İbrayımı mı?

-ibrayım ağayı, ibrayım dedeyi. o, koyun otarıymış, varmış bi yüz koyunnarı. episi kaçmış doyrana, o kalmış koyunlarla (15) bırda, gidememiş. e nāpıyoru, götürüyoru göç yuvası diyeler te bırada, gittiñ mi bayırı aşā. geliyolar, demişler ver biraz ekmek. o kumitalar, vermiş biraz ekmek onnara. yemişler. ellerini bıradan kesmişler, te bıralardan kesmişler kafasını ep tikenner içine komuşlar. almışlar koyunlarını da. açan doyrandan geliyoru müllet, dedemin elleri orda pançasına gene yazmışlar adını. açan nenem (20) de geliyoru (...).

-Neneñin adı neymiş?

-nenem be te. o da kaçmış doyrana, kıojasını bırakmış o da kaçmış. nenemin adı ayşe.

-Bobañın anası mı?

-şey be. ibrayım dedenin karısı.

-Ayşe mi onun adı, o nereli?

-vallā bilemem onu nereli. ūle onu bilemem. bu kŭden mi, bilmem nerdendir. a anamın anası da ayşe. bobamın anasının adını bilemiyerin, mare ġāliba onun da ayşe anası. bobamın anasını adı ayşe (25) ġāliba, kız kıardaşının adını ayşe kıodu o. ayşe ġāliba o da. anam benim gelme alıkoştan. anam benim dīl bıradan. alıkoç kıızı o. orda dŭmuş o, onu nenem getirmiş ordan kıırkılanamdık bırayı, bu kŭye.

-Anañı mı?

-anamı (...) dedemin bırada ölmüş kıarısı, gelmiş o kıırkılanmanık bırayı.

-Anañ kıimin kıızı?

-bilemiyen. iç bilmem kıimin kıızıdır o. anam ne bilejek anam zatı kıırkılanmadık gelmiş o ne bilejek, (30) anam da bilmez.

-Kıim getirmiş onu?

-nenem getirmiş onu, nenem evlenmiş bırayı dedeme.

-Mustafa dedeñe mi?

-dīl mıstafa dedeme. yaşar dede vardı, gene başka yaşar dede vardı bıda, onun gene kıarısı ölmüş, ona gelmiş o. onda varmış iki çojuk: adı amid, kıız başka yok, mare bi kıız vardı, üç çelatmış onnar, anam da gelmiş bi teneyle, dört tene. (...) o da akırabaymış anama, anam tarfından (35) akırabaymış o da. anam alıkoşlu oldŭna o taraftan akırabalık var orda. ben bilemiyen onnarı ben niçi ufaķ kıaldım ben bobamdan ben on iki yaşında kıaldım ama anam sŭleyemezdi, anam bıraz dilsiz idi añnatırmazdı anam eptennik. elle ayakla añnatırdı bize, biz añnārdık, alısmıştık artık. añnārdık

biz añnârdık. o kâ epten dilsiz dildi ama buba demek bilirdi. abu demek, ağa demek. onnarı diyerdi ama yâni er bişeyi **(40)** düzeldemezdi (...). bobam da kalmış askere gitmiş, germannar onnarı dayatmışlar, yedişer sene durmuşlar germanda.

-Boban da durmuş mu?

-yâ, bobam da te bu german yaşar ne kulâzlıdaydı, onunna barabarmış onnar.

-Barabar mı?

-bobam ali orda da o zaman orda durmuş, o kız kardaşı varmış birada.

-Bobañın mı?

-kardaşı varmış birada. bi kardaş, bi kız kardaşmış onnar, üç çelatmış onnar.

-Nölmüş bobañın kardaşlarına?

- türkiyaya gittiler onnar ikisi de. **(45)** türkiyaya gitti ikisi de. ölmüşler türkiyada.

-Nereye gittiler?

-vallâ ne bileyin istanbola mıydı gittiler onnar, gâliba istambola gitti birisi gârik bilmem, sali ajamı bilmiyen nereyi gitti? adı sali onun. a yaşa alam, o gene istamboldaydı gâliba. onun da ilk kôjası öldü, tekrar başka adama gitti o da. da bilemem onnarı. da açan alama gelmişler müjdeji, demişler kardaşñ geliyoru askerden dî, alam kânmamış, yedi **(50)** sene oldu demiş biz ondan bi aber duymadık. öldü o açan bobam diyerdi, gördü beni o zaman ta kandı diyerdi. bobam delikler içinde diyeri, bir misir tenesi dadardık diyerdi, üç gün aç duruduk diyerdi. çok zâmet çekmiş o, çok zâmet. te anamı gene almışlar ama yaşamadı gene çok. eñ bûk kızları ben. ben on iki yaşındayka öldü o. (...)

-Sen bırda mı bûdüñ?

-bırda **(55)** bûdüm.

-Bırda mı evlendin?

-bırda evlendim, bırda bũdũm. te bizim evimiz bırda, aşāda. te yol altında, te o sīrları kapārız te şindi orayı. ordaydı bizim evimiz ama bu taraftaydı, to kıyu gibiydi yıkıldı o, sali yıktı onu. sōra gene, biz gene ayvanata yer yaptık. zatı bi kıardaş kaldık biz; iki kıız kıardaş bobamdan. bobam giderdi, kurfallılara giderdi, ojalılara giderdi. ep giderdi.

-Var mıydı bizim tarfata akrabaları onun?

-vallā bilmiyen. şey be bobañdan, neneñden, **(60)** kaynatamīlden akrabalık varmış.”

Adı: NAZİFE

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Şaşavarlı, 1952.

Konu: Oruç, tarım işleri.

-XXIX-

“(15-04-2017-Şaşavarlı) -rāmetli bobajīm, kaynaqlar vardı orda, beni yollārdı küçük kıızçāz sujāz alırdım. abujūmlan ikisi, yaşa abum var ya aşāda, sali kıarısı, benim kıızkıardaşım o.

-Abuñ mu seniñ o?

-abum o benim. e giderdik. o, küçüjek kıız, ben sujāz getiridim, onnar gene bütün geje ekin biçerler, günneyin gene uyurdular. **(5)** ısıjak çok. sabā kıarşı kıalkardık, o poloklar yımışamış, onnarı gene bālāz, demet.

-Demetleri ne yapıyorsunuz?

-tokujun yapıyoz. birbir üstüne onnarı tokujun yapıyolar, orda bir kıopa, orda bir kıopa, yāmir tutmasıñ. sōra gārin geliyolar onnarı bīgir arabalarına, öküz arabalarına dolduruyolar, külere götürüyolar, külerde onnara arman yapıyoruz. armanı kıazıyoz kıazıyoz sīr boķunna sıvārız. sıvārız temiz **(10)** temiz onu süpürgeyle, döşiyeriz

demetleri, döşedik mi temiz, çeviriyoruz o armannarı. bilmem o dīren var mı, o dīrenlerden, demir dīren var şimdi, o dīrenlerden bilmem pek sīrek şimdi. avuştan dīrenneri bobam yapardı, on tene, om beş tene. onnarı çeviriyoruz o armanı, kollarla çeviriyolar armanları, çeviriyoruz çeviriyoruz, sōra çevirdik mi onnarı tekrar tekrar kopa yapıyoruz. temiz, saman, saman (15) oldu mu, samanını alıyoruz. terekesi kılıyoru altında. onnarı süpürüyoruz, kopa yapıyoruz, yel çıktı mı, savuruyoruz onnarı. samanı bi tarafa, pilevesi bi tarafa, terekesi bi tarafa. paķ kılıyoru geri. kalbırlara, gözerlere onnarı temiz temiz dolduruyoruz ambara. ūleydik ūlum, baķ şindikinin genşleri çekmez ūle, çekemez.

-E ramazan tutar mıydınız o zaman?

-tutardık. ben şimdi tutuyon, iç bırakmān. te (20) şimdi üç ayları tutmā ūraşıyon. yarın geje kalkajan. iç, ramazan. anajīm, bobajīm rāmetli. iç, bizim anam bobam ölene kadar ramazan neydi bırakmazdı. ojalar var kŭde, ali ojajıķ var ıdı kŭde. anam avşamdan yapar ekmejiklerini, kıymatlı bişileri, boba tavalarda bişiriydiler, lastar gibi olurudu. o bulğur ekmiyenden, osatķadan er geje ojaya ekmek götürüyoruz camiye, er geje. kimisi bide götürüyoru, (25) kimisi bişi götürüyoru. majınnar, ireçeller, er şey. oja, kŭmüz o ķā düzgündü. yetiştım ben, anife gelin var ıdı, o ojanın gelinneri. yıkıldı o ev, tōrda, bizim ev altında o ev. yakınıdık çok. bir zaman em ĩsannara çok ĩtibar (28) var ıdı, şimdi yok ĩtibar, yok.”

Adı: FATİME

Baba Adı: Osman

Doğum Yeri: Aktaş Pırnalı, 1924.

Konu: hayvancılık, geçim, göç, sağılık.

-XXX-

“(21-12-2015-Aktaş Pırnalı) -fena düşler görüyorsunuz.

-Kırk yaşında mı kojañ öldü tîze?

-yā, kırk yaşındaydım.

-Şimşek mi urdu onu?

-ûle öldü be anam ûle öldü. dedelerine şimşek urdu. mîmet dedeye. elli altı yaşında şimşek urdu onu.

-Elli altı mı?

-yā, genç idi, elli altı yaşında öldü kıynata (5) rāmetli. bu çöjuğların bobasını gene ûle bi astallık tuttu, sarardı, sarardı, birkaç kere kıustu öldü, ûle öldü o sene. o da dip genç idi dā.

-Kaç yaşındaydı?

-kaç yaşında olajağ? kırk iki yaşındaydı. yā, iki yaş bük üdü benden o. ben kırk yaşındaydım, o kırk iki yaşındaydı.

-Sora koyunları kendjîñ mi baktıñ?

-ep ben baktım, ep ben. tō kızçāzlar (10) yetişene kadar. kimisi kaldı om bir yaşında, kimisi kaldı yedi yaşında bobasından, mümün dayıñ kaldı on üç yaşında mıydı ne? epten ufağ kaldılar. te bu şey, māmıdı ufağtan everdik. kaçırıldılar o şayde alañı, kaçırıldılar. tırampa yaptık ama bu tırampa iç yaramadı, iç. saybi öldü, kendi öldü. benden vasiyet, ben size vasiyet edeyin, ūluñuza, kıızıñıza şēdiñ, tırampa yapmañ. te bu gülizarla bu gūsüm alañ tırampa olma. (15) tırampa ama te yaşarı dā oncāz. mustafa ağam fakir idi çok. çok fakirlik çekti. askere gittinneyin bu nurdin, sōna aylık falan verdiler, bu kızlarda yetiştı gene. dā sōna biraz silkindi. rāmetli şerfe ingem ne kız kıardaşa verilir ne anaya verilir, çok bir ağıllı kıarıydı, çok zāmet çekti.

-Ep kıışlada mı baktıñız koyunları?

-ep bayırda baktık anam, ep bayırda. te bırda şeyde var ıdı, mıratlı yanında baktık. kıaldırdık yoğarı gene gāri çoğaldı, (20) sīmadı mıratlı yanına, yoğarı kıaldırdık. e batırmadık, duruyorı dā beş on koyun ama çoğaltmārı. eñ çok iki yüz koyundan fazla dıl.

-Keçi var mı?

-var, var, keçi de var. keçi çok, keçi de var ıdı. keçi, inek, bızā, dolu, dolyudu. şindi bişey kıomadılar, ep sattılar ep. ben eve geldimleyin ben gāri gezemedim. bıraktım

ben, ben bıraktımlayın sirları sattılar. (25) te tıraktor aldı, sirları sattınnayın. tıraktor aldı.

-Bīgirleri de mi sattı?

-bīgirleri de sattı. ne bīgir kodu, ne sīr kodu, episini sattı. te tıraktor aldı, araba aldı. (...) em kendine bir araba aldı. tıraktor var, araba var, şey var, mator var, binek matoru, odun kesmek matoru, onnarı gene aldı ama kendi dertlendi, dertlendi kendi. sigara iştiñe mi, yattı üsküpte, on beş (30) gün yattı orda. ele orada geçiştirdi gibi ama yalıñız koyamasıñ dıkanıyoru, dıkanıyoru.

-Ep ömrüñ zāmetle mi geşti?

-iç oturup ta evinde bir mısmıl kılık durmadı. ne kadar durdum gene adi ben bakayın koynarı, siz ev yapıñ. o çojuklar. māmıd dayıñ ev yapındı, ayde bu iriza ev yapındı, buna gene kaldı, mūmūne gene kaldı bu ev.

-Anandan, bobandan üsüz mü kaldın?

-ben mi? a üsüz ya. üsüz kaldım. (35) bobam dā yetmiş yaşında öldü benim bobam, yetmiş yaşındaydı. anam gene türkiyaya gitti. eñ ufağ kardaşım götürdü onu. dā sāymış o.

-Kardaşın kim, nerdeymiş?

-ibrayım. istanbolda. uzunköprü, zincirlikuyu mezarlında orda. bergüzar vardı, akrabam ama ölmüş. verdiler bi ayırısıza. bir şeye poçuvaldan o osman adama, ona verdiler (...) çelātçī bi tene oldu, (40) bi dā olmadı. (...)

-Alikoştan var mı akraban?

-a be te kızçāzım ordaydı ama gitti türkiyaya. yok şindi. iç kalmadı onnar.

-Kojalıda var mı?

-to kızın çojukları em gene anife abum.

-Eskiden var mıydı?

-yok udu eskiden. nası şaydeyi verdik. te çelātı gene iki çoju var, iki kızı var onun. gitti türkiyeye çelātı, kendi orda.

-Gamgamlarla akarabalık var mı?

-te bu nuriye nene gamgamlardan kaldı. (45) yabancı onnarın, irejep, eniştesi onnarın. gradesten geldi onnar.

-bir yastık getir idi çojuñ altına.

-Tañrı neye diyeler, tañrı ne?

-allāya be, allāya diyeler. tañrıdan bulasıñ, allaftan bulasıñ demek. tañrı ona deniyor.

-Sözüñ tañrı kullāña diyeler, ne demek o?

-e töyle birañğı bir şeyden tañrı kullāna **(50)** geçsiñ diyeler. allafın kullāna geçsiñ.

-buna da şükür ediyorum ama geziniyorsunuz, yerde mi geziniyorsunuz, gūde mi geziniyorsunuz? iç bilmiyen. o kadar avur geliyor baña (...). izet be şimdi ojalar var. soruyosuñ bi mevlut, bir kıurancık okusuñ, neymiş o kıuran, kıuran gene ne? oja olan ūle diyer mi, onu bilmiyeri. a be bir zamanki ojaların iç bare çiriye yok be ūlum. a be bi zamanki ojalar, ani onnar. **(55)** onnarın bilmedi yok udu. bak ebipliden ađam bitevi cinciye, o kitap açardı gejeleyin, kitap açardı gejeleyin. o böjek, o kıarınca, o şey, tö būle elinne savıştırdı onnarı. gejeleyin, dīl günneyin. ne onnar? ep ūle. kimin deli başı ārıyoru ona yassıñ bi amayli o, ona dā o sāt geçiyor. eđer ūraksa topı ediyor o cinneri, topı ediyor o şeyleri. ne o cini onnar kıonak gibi. ep āzına te būle kıonardılar. būle, ep elinne **(60)** savıştırdı onnarı.

-İnsan neden ūraklanıyor?

-a be gidiyoru dışarı birañğı fene yere oturuyosuñ. oturuysuñ bi astalık geliyor saña ne diyesiñ, ūruklandım diyesiñ. ondan çok sebepliye. em dīl sade o ep ojalar ūleydi. ne bi İtiyar diyenen sesleniyor. biz İtiyarlar ne dīveriydi sesliye. biz İtiyarları sesliye. iç be yok. iç yok şimdi.

-Saygı kalmadı mı?

-yok **(65)** yok.

-Anaya da mı saygı kalmadı?

-anaya da. kim sesliyeri onu.

-Bu döşekleri sen mi yaptıñ?

-döşekleri mi? mūmūn kıarısı dokıdu bunnarı, o yaptı bunnarı. te bu geline yapperdi. gelin döřiye. güldene ingeñ, güldene ingeñ. ben de yaptım ama eskidi bunnar.

-Ne diyersin buna, niyendelemek mi?

-düzendeki dokıyorsun. iki kıat bu. çeviriyorsuñ būle geri ardı, döřiye içini, seriyorsuñ yokarı dūru, kıakıyorsuñ **(70)** te būle iki eñserle uçlarını, niyendeliye. bir zaman būle buldu kı biz, būle giye. şimdi nası kıktı fıstannar, yekten batırdılar

onu, ne düzen kaldı, ne çıkırık kaldı, ne gergef kaldı, gene koşturuyorlar bi ajayip gömlekler. eskileri söküyorlar, yeni yapmā ūraşıyorlar. bir dūnde sade gīyolar (...) em ısıjaķ tutardı. vaktim olsa da giyeyin ama to bunnar sırtıma avur geliyoru yok ama yok (75) vakt.

-Çok çabık geşti ömrüñ dimi tīze?

-çok çok. çok çalıştım anam. çok ūraştım, gayret ūraştım. yedi tene sade dūn yaptım ben. ep onnarın ūslerine başlarına, ep elimden gelidi be anam. ayde onu bırak. ne zāmet çekerdim o sīrlarda. birdan bi bızā alırdım çaķ karşıdan fatime tīzeñin evden bırayı bayırla omuzla getirmiye çuval içinde getiridim. ūle ūraştım ben anam. ömrüm gitti. ömrüm gitti. gitti de (80) illem beni bitirdi, koşlar dūdū beni.

-Koşlar mı dūdū?

-koşlar dūdū. e on beş sene evel bu ayırıyoruz koşları. yok, kim kalajaķ o koşlar yanında? onnar koyanara gidiyoru. koveriyorun ben onnarı. koverdimleyin ayırsızlar onnar, geriden bir kafa, ya sırtıma uruyor ya belime uruyor, düşüyorun. e alıyolar elimden onu bugün. gene bir aydan sōra gene başkası uruyor. çok uruyor o pusta kalası koşlar bizim bilmem siziñ (85) de ūle mi? e tobu ayām gene saķat kaldı ĩneden mi, iç basamārın iç canı yok, iç. ūle sürükliyerin.”

Adı: MUSTAFA

Baba Adı: Hanif

DoğumYeri: Koca Gaber, 1935.

Konu: Kelime anlamları, göç, yörüklerdeki değişiklikler.

-XXXI-

“(22-03-2017-Koja Gaber) -yol yok, suyu yok. ĩ ama birdan yoķarı kozyaķ, kulāzlı, kepekçili, yoķarda yonuzlu, pırnalı, kutsa. ajaba neden göç ediyeri iradnyaya? em iradnyaya gelejīñe kaşabaya git. niye bırayı geliyarsıñ? ne var bırada? a be otur eviñde. nereyi iniyorsuñ. bırayı geliyasıñ çıplak bi ev alıyasıñ, veriyasıñ beş on biñ. a be orda eviñ, malıñ var. bırdı (5) bi tavıķ bekleyemiyesiñ. bütün gün kaķ

kaç. bilmem. kimseye akıl veremesiñ. o kadar dīn bu topanka radanya ajaba yatarķa mı besliri bu milleti. gelin bırayı, yatarķa (...) er gün īsan geliyarı. verdikleri o pare, o viran evlere. on iki, on beş. on binden aşā iç bi ev yok bi yerde. eñ ujuzu o. yirmi biñe kadar a be nesine veriyesiñ? dört direk üstünde duruyarı, onu da kırt anasını āltmıştır. dā ne zaman yaptılar **(10)** o binaları. elli sene, kırk sene öñce. canını çıkardı onun kırt. (...)

-toplanmış dört beş kiři, beş on adam, bi çojuk otursuñ yanında. kırtıyan be imķan yok, ayde. şindi üş dört kiři toplanıya. yanında beş on tene çojuk, açmışlar āzı dā çok mābet dīveriyeri. a be kırıl ordan. utanmak, namıs, ırz yok. onnar batmış, bitmiş. ūle bi řey yok. bi zaman türk olarak, **(15)** kıadınnar eldiven giyip pazara giderdi. yüzüne peçe koyup giderdi (...).

-Mustafa aĝa küçük gaber açan boşaldı, en son kim gitti türkiyaya, angı senesi?

-küçük gaberden eñ soñ gitti şey, ömer.

-Angı senesi?

-altmış iki altmış üç, birdadır.

-Kimin çojüydu o?

-ömer kıoşoja bir adam. o, onnarın bobaları. onnar üç kıardaş: sali var ıdı, sūlo vardı, ömer. onnarın bobaları kimdir ĝarik onnar, **(20)** yetişmedik bobalarına. eñ geri gitti ömer. çojukları var ıdı: tayir, āmet, mīmet. tayir pırnalıdan evliydi, gitti. ojanın kıızı ondaydı. mūmūn oja. öbürleri de gittiler bıradan.

-Okulu açan yaptılar?

-okulu yaptılar kırk altı, kırk yedide. kırk sekizde başladıķ okumā. kırk sekizde, ilkiyaz başladıķ okumā. dā bütün düzölü dīl idi. yollarda, çimenlerde okudurdular. ondan **(25)** sōna (...).

-Beşe aylar neye diyeler?

-beşe ayıdır, e bu, nası divereyin. beşe ayları ne vaqıt toplantı yapıyoru mālīk, bayır mālī işte. er bi şey yāni o. şindi dā açıkçasını da dīversem: bi īsan bile īsan olarak vaqıtı gelmeden amile qalmaz, ūle mi? istiyeseñ iç üstünden inme, qalmārı. vaqıtı geldi mi, iç añnamāsıñ ne zamandan, bilim yok. işte bu ayvanatın toplantısı bu. beşe ayları bunnar. işte bu geşti. öñümüzde **(30)** geçen ay, şubat ayı. bu aydan gāri öteye esab et. dūmalarına kimsi beşer, kimisi altı ay, kimsi doqız ay, kimisi yetmiş gün. çeşit dūm var. köpek mesele, kedi, yetmiş günde azır, dūm yapıyoru. ayvanat koyun, keçi, beş ay içinde, beş ayda dūm yapıyoru. öteki būk ayvana geldiñ mi, sīr mır doqız ayda yapıyoru. bīgir, qatır mesle o bi sene, o bi sene. e dūm o.

-Tañrı ne?

-tañrı yaratmış bişey ne, **(35)** tañrı odur. tañrı yaradıyoru.

-te biralara biz de indik, sürünmiye, nāpalım. şindi soñ zamannarda inejekmisiñ, in imiş vaqıtta bare de, yaşadıñ kā birkaç sene bare rātla yaşa. sanki rāt bırdı yaşānasıñ ama. yatarqa bi yerde yok. bırdı dışarı gittiñ pareyle. yā, ojallar, baqıyon erkes bırdı ev almış, kimisi ev yapıyoru. a be arkadaş, anañ bobañ, sülāleñ biñnerje sene yaşamış ojalda, sepetle mesele tereke, demet **(40)** daşımış bayırlarda. o burğazı aşā yoqarı inmiş. seniñ neyiñe yetmedi. portañın öñüne ğavur asfalt yapperdi. şindi bırağ orda gel ıradanyaya. niye, ne işiñ var? orda yaptıñ ticreti bırdı nerde çıkarajak? işte bir eviñ var, quru dört duvar, başka yok. a orda tut bayırları ep seniñ. kim diyejek saña bırağ bırasını, al orasını. yā, ne bileyin, dimi diyen millet delirdi. azgınnıqtan, zenginnikten delirdi. **(45)** ”

Adı: AYŞE

Baba Adı: Yaşar

Doğum Yer: Kulağuzlu, 1960.

Yaşadığı Yer: Şaşavarlı.

Konu: Hastalıklar, hayvancılık, göç.

-XXXII-

“(11-04-2015-Şaşavarlı) -Ayvanat nasıl?

-ayvanat beklisiñ de, ani? kızuları satıyolar mı? zoran kızuları satıyolar. sır ayvannarı vermediler satalım, iki sene oldu, sır ayvanı satmāz. e ne olajağ? ama būle te işe gidiyolar, gene ay doldunnayın aylıjāñı alıyorsuñ. yemek paresi bare yan tarafiña da atamasañ yemek parejīñi çıkarıyorsuñ. a ayvanat nerdeyse bitti, ne. bir mübārek astalık geldi bildir, zatan o (5) götürdü yarısını ayvanatın.

-Bir zaman būle astalık olur muydu?

-yok. ben bu yaşıma kā, ben bilmem bizim sırımız ölsüñ. ben orda da bekledim.

-Başka astalıklar var mıymış?

-bilmīn, varmıştır.

-Añatıyorlar ya varmış başka astalık, sen duyduñ mu?

-onu duyardım ben itiyarlardan da. delik kızarmışlar da kedi gömermişler. sırlar geştikten sōna.

-iç ūle ilaşları bilmīz, başımıza gelmedi. (10) ama bildir yedi sekis tene attık. ödijiz dediler, te ödemediler onnarı da. beki ödijikler ama istise ödesiñ, istise ödemesiñ dimi gidiyoru. yok çojuk, yok. a ben de o kā az çok sır bekledim, ben bilmem bızājık ölürdü. te bakarsıñ anasını fazla emerdi sāmazdıñ, sātırmazdı anası, ölürdü bızā ama

būle ƙoja sīr ayvanı geĉen sene de ölmüş üdü būle. osmanın bi senesi öldü bayā. o güjenirdi bile başƙaların (15) ölmīri, benim öldü dī.

-Bırayı dūru ne var yeñi eski?

-yok bişeyjik ūlum, te biraz rasat ektik. o rastlar da çıkmā. (...) te ƙutsada da dīler, nurjan gelinne ötū gün ƙonuştuk, feyminin gelinne, da dīri, inge dīri, üş tāta ektim dīri, biri mısmıl çıkmadı, bozdum tekrar ekejen dedi de. gelin gene dīrdi, tekrar bozmuş, ekmiş ama gene çıkmaz. o ne anda ekmiş? topraƙ asta, yāmır yok. yamırjık olur da toprajık kendine gelir. ƙar (20) baƙalım bi ekmek susuz, nası ƙaranasıñ? ƙaranasıñ ƙaranasıñ, az suylan olmārı. mejbür suyunu versiñ. te radanayada ƙaştı ƙoƙu. siziñ taraf gene doldular radanyaya. (...) yaşarın da var orda alınıƙ yer (...).

-Kuzular satıldı mı?

-bu zaman ƙuzu satsıñ ep onnar. mardın on beşina ƙā ƙuzular satılırdı.

-Şaşavarlıda mı?

-şaşvelide. şaşvelide ıdıreleze ƙā ƙatıyan ƙuzu durmazdı. bu aprillere ƙā ƙatıyan a ƙırƙlara dā onnarın ƙuzuları satılırdı. süd (25) vermī, başlārdılar te orda kū içinde mandıra var ıdı. şindi yok.

-mandıra var mıydı?

-tābi tābi. süd toplārdılar. tābi e ƙalkārdık dā şafaƙta, giderdik ƙoyun sāmā. yetiştirelim, yedide verilsıñ. a şindīn ne mandıra ƙodular ne de gene alıyolar (...).

-Episi türkiyaya mı gitmiş?

-episi türkiyaya gitmiş onnar. o elli beş altmış senelerinde. ƙaynatam bile ƙıyatları ƙaybetmiş o da gidejekmiş. o (30) gene ƙıyatları düşürmüş, ƙomuş ƙeşmede yüzünü yıƙamış unuduyoru orda. aƙan gidiyuru yırā ƙeşmeden dönüyoru, yok ƙıyatlar. gidejekmiş o da. kim gene bu topraƙlarda ƙalajƙmış.

-Başka kim dā kalmış bırda?

-māmıt ağa. tābi ikisi. ben açan geldim zaten mamıt ağa sade bıradaydı em emin.

-Çojū emin mi?

-dīl, kardaş onnar; māmıtlan emin. tōnnar kırañdaydı orda. mārem kızı çıkmış ıdı māremīl orayı evlerine üç āneydiler. **(35)** kaynatamla dört āne. a şindīn onsekiz āneye çıktılar. başladılar kaçışmā. zekiye'nin çojuk yok bırada, bizim çojuk yok bırada, bakarsıñ avse gelinin çojuklar yok bırada. e mārem'in iki çojuk ikisi de aşāda, şenay da aldı aşāda yer, siziñ yaşardan aşā. episi kaçışıyoru. kūyü biyenmiyeler ama nāpajaksıñ? te taş gene yerinde avur ūlum.

-cumā kazan kırmazdılar, dereye **(40)** gitmezdiler, e sali gitmezdiler, çarşamba gitmezdiler, dernek, o günner kazan kurulmaz. a şindi bakmālar. o günner kırtıyan.

-Ak perşemebe ne?

-te kırklardan sōna, ıdırelleze kâ perşemebe günneri eşā yıkamānesiñ, sermīnesiñ dışarı, ne bileyin kırmısādan dīri kimsi (...) a beyaz eşā saçāndan dışarı sermīsiñ.

-şindi o yalancı arife neymiş o dīler.

-Yalancı arife neye diyerler?

-e peşin yalancı arife dīler, ikinci **(45)** gün esājı arife, üçüncü gün bayram. o gün kuşlar bile ramazan tutarmış.

-Zekat veriler miydi eskiden?

-veridiler. sayıyosuñ koyunu, kırk. kırk birinciye tutuyorsuñ, koç mu gelejek, koyun mu gelejek, veriyorsuñ ama şindi episi battı ūlum, battı. ūle sīr kalabalık yok udu. ep dīveriye onı bazı bazı. bilmem gelin atırları mı? deliktaşā geldik. dede'nin ayatta dört mü, beş mi bızā var. a ūs **(50)** tarafta gene bi bāçe var, o misirler te bu kâ. a deliktaşā geliyoruz. e mābet ediyolar, te nevse tızeler orda, āmet enişteyīl, bobamīl. a dīler, maşallā bak bak dīler, dört tene beş tene bızāsı var. ne kâ yāni çok umuş. bak dīler ıdırellezde bızāsı var. **(53)** itimal bıranğı (...) sefte orda gördüm dört bızā.”

Adı: NURİYE

Baba adı: Tayip

Doğum Yeri: Ebipli, 1934.

Konu: Koyun, sağlık, göç.

-XXXIII-

“(25-03-2016-Aktaş Pırnalı) -su dolu ama ben fena, kendim fena. epten fenaydım ama te şimdi da biraz düzeldim. göreydiñ nasıydım. ötiye gün ben. te bu manzıla kılası küyü doyuramadım suya, doyuramadım. iki çeşme kattılar, üç çeşme kattılar, yok fayda. ötiye geje el ettim tō ble su almamış ıdım, içmiye te bi tuba alayın dedim. açan el ettim yok su, bitmiş kırına kâ. (5) oturdum te bırada, bayā oturdum, bekledim. bi tuba, bi gūm aldım. bu kışlarım gene saķat oldūna, āırıklı oldūna, bindim tō kıapının eşine, merdiveni yokaı gözel gözel bindim de kıapının eşine be çojuķ te bu ayām, barmaklarım bir urmaķ urdu, veryesir oldum. içeri çardā düştüm. tubalarla barabar düştüm. tubalarla barbabar düştüm. iki dizķapām çatlaķ mı, kırık mı, ezik mi, bilen yok. bunda suvan var, bunda yok. (10) suvan kapān canımın güjünden. yok, kimse götürmiyeri, baķmā kimse. a ne bobası ne anası ne danası ne, iç iç, ya ekmiyeñ var mı, ya ölü müsüñ ya diri misiñ, ya ne yēsin ne içiyorsuñ, iç iç. bunnarla gene te üle oldumūza sūleşmiyez. ıradanyaya gene alem üstüne nası gideyin.

-açan avşam namazı ē, ne o, ne o sipi şimdi, kıynarı kıurt kıırmış ay deresinde. sen nerde? evde. kıojañ nerde? mator (15) yaptırıyoru. niçi demediñ kıardaşıña: kıardaş, sen onu yollāsiñ ama sen kıoynara gidejeksiñ. te bu (...) bırada çok çeksiñ subānallā, dünya görmesiñ. tō kıoynarın iktizarı kül kömür etsiñ. bu üstü yancāzında tōyle, te bā gibi. kıoynar te bu derede. üç kıurt kıoynarla oynarı, kıırıyoru. o üstü yanında baķıyoru. kıorķtım demiş. baķtım baķtım, aldım kıoynarı kıaķtım demiş. a be nārala onun da canı var, gidejek. nārala, köpekler kıoştunnayın (20) gidejek o. üş tene köpek. zatı köpekler otarıydı onnarı. o gün köpekler gitmemiş, seksen kıoyun kıırıldı. yirmi tene o derede ölü, yirmi tene dişlenik, o geberik başķa. em ne bir kıoynar ıdı. tō çojuķ bile ep aķlına gelimbaşına bobam diyeri, diyeri ben o kıoynarı unudamāırn. unutulmaz kıoynar. ben otarıydım onnarı, onnar otarmazdı. (...)

-Nuriye abu, ebipliden kim gitti türkiyaya?

-ebiliden mi? ebipliden gidenleri (25) bilmiyen ben izet, bilmiyen çojüm. onnar gitmiş dā ilk bozgunda, koja bozgunda. anam dedi: ep eşeklerle, bğirlerle, yüklerle, örtülerle, döşeklerle ep yüklettiler, gittiler, dedi. açan gittim ben işinne türkiyaya misafir ajama, ajam karısı dedi, o koja (28) bozgunda gelenlerden dedi nuriye dā.”

Adı: RIZA

Baba Adı: İbrayım

Doğum Yeri: Pırnalı, 1946.

Konu: Uğraştığı işler

-XXXIV-

“(26-06-2017-Pırnalı) -iç sāmādım şey. astalandım ben bñle. çojuklar sādılar bi beş altı gün, sūsūñ dediler ne k̄ā, sāyamadık. yok kim sāsıñ. yok kim sāsıñ, iç sāmādık sayılır. yaptılar bi beş on kanta pñir sayılır, kendimize k̄ā bıraktık. sāmāk -bak bñtililer varmış, bak asanabaları varmış. orda da kūdūr o. mīmed ajañ gene diyeri, o asanabası diyeri, astalık (5) gelmiş diyeri. o astalıktan diyeri, o astalıktan ep daldan dala gitmişler, konmuşlar sīdiliye. o dīveriydi, beki gene duymuştur dedeñīlden.

-Beşe ayları ne?

-beşe ayları ġārik māluklar yalıkları. kurtlar, tilkiler, kediler ona diyeler beşe ayı. kurtlar yirmi gün geziyor, yalıkları, yirmi gün. tam ıdirelezde encekliyeler. yetmiş gün varka kesiliyor onnar, yalıklar, (10) ıdirelezde. ıdireleze birküç gün varka encekliyeler.

-Arman dūdūñ mü?

-dūdüm, dūdüm. bīgirle de dūdük, öküzle de dūdük. er türlü bi şeyler yaptık. vırızmayla bayırlarda dūyoruz, samannarı eve getiriyoruz. samannıklar var, boşaltıyoruz, çinēyoruz da çokalsıñ saman. bunnar oldu be dayım. çok zāmetler gördük, çok çok çok çok çok. dedeñil, (15) rüşüt dedeñil, ömerali ajañıl kurfalıdan karpız getiriydiler satmā bırayı bīgirlerle. getiriydiler fakirler.

-Yīn yıyar mıydınız?

-yıvardık. yīncāz yıvardık. yaprajık yıvardık. ep, ep ben, ep ben, ep ben, ep ben. fakirlikler çok var ıdı izet, çok. neler çektik. ben ne vakıt yetiştım, zaban yaptırıyoruz, öküzle çit taş içi sürülür mü? (19) nerde toprak var gene başka.”

Adı: NAZİFE

Baba Adı: İbrahim

Doğum Yeri: Aktaş Pırnalı, 1963

Yaşadığı Yer: Kurfalı.

Konu: Köyler ve göç.

-XXXV-

“(15-04-2017-Kurfalı) -sīrlar kendi ambarjıklarından yēler. te geliyolar te bīralara. kıveriyoruz bızājıklarını, emziriyolar. kıpamāırız, te bu dorularda yatıyolar.

-İnge sizde eñ būk kardaş kim?

-ağam, iriza ağam.

-Ondan sōna kim?

-ondan sōna varmış bi anamın bi çojū, yaşar eniştıemle yaşıt ımış. ölmüş o, iliyazmış adı. anam diyerdi, kızamıktan öldü (5) iki buçuk yaşında, diyerdi o. arka sıra şevkiye abum, şevkiye abumun arka sıra ilifat, ilifatın arka sıra şayde abum ama dā bi ölen var arada. anğısının ortasındadır o, anam diyerdi: üç tene erkek çojūm öldü diyerdi. a

biri neyaziden ufağ ıdı, biliyorun onu biraçık, ürüyamda görü gibi, ölüsünü de biliyorun. a öbürlerini bilmiyen. ağaın ufā diyerdi anam, o iliyaz. iki buçuk yaşındaydı diyerdi anam, kızamıktan **(10)** öldü diyerdi.

-bir zaman adamlarından çelát ara. gani çelát ıdı. biz sekis tene te bu dünyada. kaç tene gene ölmüş. bir pullu bir adam, bir kanatla, a be ne ediniyorsuñ onnarı. o kadar da zāmete dimi yesiñ istiyeri, dimi gīsiñ istiyeri. mare gene būtmüşler be. a iç.

-ölyenerin ben dedi, gelirisin dedi. boba dedim, dolanajan dedim, birañgi gün dedim ya günübre ya birañgi geje. istemiyen **(15)** bi geje, misafir olaynesin dedi. kızların yetiştı dedi. (...) açan gideyin, gideyin diyerdim. ajañ diyerdi, nereyi bunnarı birağaynesin de gideynesin dī, ölmüş, haber geliverdi, ölmüş dī. beki de bobajimin birañgi diyejiye vardı, birañgi vasiyeti vardı.

-altı kardaşmışlar ingem onnar. gūsüm nenenin çojuqları. üsmen bir, mīmedali iki, bir ibiş var ıdı üç, bir ferat **(20)** varmış, bir mıstık var ımış.

-iç yok, iç yok. şerife nene var ıdı, muto dede var ıdı, oja ajam var ıdı, fatma nene var ıdı, fati ala var ıdı, sülman ağa var ıdı, irejep ağa var ıdı, nuriye ne var ıdı, tayip dedeler, emine nenenler ep onnara ben yetişmiş idim. payçorok dedeye yetiştım. bizim babam, anam, āmed ajam, zūre ingem. iç bişey kalmadı, iç bişey kalmadı. dudu nene, üsmen dede ep gitti. **(25)** geriden ne yetişmiş bi teneler iç onnarı bilmiyen, tanamān da.

-yaşar eniştem dīverirdi, tarzili mezarlī, tarzili mezarlī. tarzili mezarlīnda, tarzili mezarlīnda. ama bilemem nerededir mezarlī. birañgi kere diyerdi, tarzili mezarlīndan geştım diyerdi, tarzili mezarlīndaydım diyerdi. a bi şaşvelli mezarlī varmış. şaşvelli yā ordan bırayı kalkmış. ūle diyeler, **(30)** yalan mıdır esā mıdır, bilmem. orda bi çeşme, o īsannarın.

-türtelden bi su. ağam dīverirdi, o su, gidermiş şeyden aşā te, yerinden aşā, onu dıkađıñlayın ordan, dıkađıñlayın, başka yere suyu sapıttıñlayın, yāmır yārmış. te şindi bu kā kurağ bak, gidiñ dıkañ onu da yāsiñ yāmīr. da o suyu gene, eşip sökermiş cenābı allā te afat, fırtına, **(35)** ordan gitsiñ dī dıkađıñlayın.

-bu milleti diyen döküm saçım yapmış bu cenābı allā. nası yapmış. er bi kılıfta kũ, er bi kılıfta kũ. asanabası kũ, git sīdili kũ, git ojalı kũ, git kırfalı kũ, git bītili kũymüş. orda da te yonuzlu, kepekçili, terzili, ebipli, pırnalı, miratlı, kıtsa. ep kũ.

-Ama ufaķmış bu kũler dimi?

-e be ingem, o zamannar tam düzülmüşler te biraz, nerden cenābı allā getirmiş bu milleti bi bozgunnuķ gene gelmiş **(40)** türkiyalara gitmişler, büvememişler o kũler. seksen beş āneymiş kıtsa bobam diyerdi, açan ben yetiştım diyerdi. nerde sıvarmış o millet o kã seksen beş āne. biz diyerdi bobam tanamadımız ĩsannar vardı kıtsadan diyerdi. yā, ep bozulmuş, ep gitmiş. kim bilir zannetmiş nerelere gidiyorlar. aşıłktan ölejek idik diyerdi.

-(...) tō türkiyaya gitmişler açan. dayı **(45)** diyerdi bobajīma, biliyo musuñ diyerdi o eşek tikennerini, biz bīrdaki eşek tikennerini orda diyerdi, kıynattık, kütüklerine yedik diyerdi.

-Pırnalı kaç āneye çıķmış?

-iç bilmem ingem, iç bilmem. yok duydūm, kaç āneye kã çıķmış o. şevkiye abum bilir onu kaç āneye kã çıķmış o.

-onnar davuldu o kışla bayırında. **(50)** yine, sattılar, uvalara indiler.”

Adı: MİJEVER

Baba Adı: Rıza

Doğum Yeri: Kepekçili, 1957

Yaşadığı Yer: Hocalı.

Konu: Sağlık.

-XXXVI-

“(10-11-2015-Hocalı) -*Sen nasılsın tize?*

-tîzem be dert, mînet yaşârız te bîralarda.

-*Sâlihân nasıl?*

-şükür allâya, îler. ya, tîzejîm nâpıyoru?

-(...) yine tîzem, ne diyelim. te tûla kôru. ta saña dîverir. ellerim ârıyoru diyeri şâ te bu damar ârıyoru, kâfam ârıyoru diyeri. ay be tîzem, dert çıkmasıñ, çıktı mı, geçmiyeri (5) tîzem.

-getir o süjeziye süzelim.

-*Ârıñ var mı?*

-ayağlarım ârıdı izet, tîzem, geşti o ayağlarım. bayâ geşti. töyle koşunursam bıranğı çok koşarsam o zaman ârıyolar. (...) yine. a, şindi biraz bayâ îyin şükür allâma kalkamazdım çojuğ, yerimden kalkamazdım ep mekliyerek kalkardım a şindi şükür allâma, (10) temiz.

-*Koşturma, zâmet etme tîze?*

-aman izetçîm çok bûk bi şey, koşturma diyesiñ be tîzem. dayıñ diye ben bûle kış görmedim. (12) ”

Adı: MÜMÜNE

Baba Adı: Mahmut

Doğum Yer: Aktaş Pırnalı, 1941.

Konu: Göç, soy bilgileri.

-XXXVII-

“(10-09-2015-Radanya) -a nenejīm gene diyerdi. kaç yaşındaymış onu bilmem. beş yaşında kıardaşçīm diyerdi doyrana k̄a diyerdi (...).

-Emine nene mi diyerdi?

-dīl, benim nenem diyerdi. ediye nene diyerdi. sırtla diyerdi götürdüm, getirdim kıasabaya k̄a diyerdi bi başā çī başā çīniyerin diyerdi iki yudum ona bi yudum kendime diyerdi açan askerler aldı (5) abu be, abu be donu yokmuş sade gömlekçek götürdüm diyerdi yok ne gideyin diyerdi. sōra, açan o askerin biri demiş, deñeñ o mavsunu nası pisliyeri. veriyolar diyerdi, çıktık diyerdi, bi şalına bulmuş diyerdi, bi kilo k̄a un diyerdi, ajası çojū ep kayān üstünde dūmuş. tuz muz diyerdi, karıştırıyorlar çırpıyla, ep barmağ barmağ yedik diyerdi. (...) açan diyerdi, kalktılar türkiyaya gitmiye, zoran tasvire çıktı. ben (10) mājirlik gördüm, ben gitmem. ben mājirlik gördüm, ben gitmem. ālar ālar. a be ana te, ben gördüm, doyrana k̄a gittim. ekmeksiz, susuz, ben ne çektim. kaç günde gitmişler, kaç günde dönmüşler, bilmem gāri orasını. sade ūle duyardım.

-Ediye nedenden mi duyardın?

-ya kalabalık onnar.

-Kimmiş onun çojū?

-kıardaşı bir demirşā var ıdı, bi kıardaşı. (15) kız ımış o da o zaman.

-Kız mı?

-a be kız. beş yaşında arkadaşım diyerdi doyrana kâ sırtla götürdüm sırtla getirdim diyerdi.

-Ediyenin anası, bobası kim?

-ediye nenenin bobası isin, (...) anası adı fatma.

-Miçaşlı mı o isin?

-miçaşlı. alem ulaşık diyermiş, o nor diyermiş norju isin diyermişler onun bobasına diyermişler ayde be çojuklar bayıra (20) gidelim nor var mı sizde yelim diyermiş ep alem ulaşık diyermiş o nor diyermiş norju isin norju isin onun labı norju isin diyerdiler

-Kopuşmañ miçaşlı mı?

-bobam tarfı orası.

-Norju isinin kardaşları var mı?

-iç üle ajamılıkta kim sorajağ be izet be ulum şindiki gibi olsa sorasıñ. a, o zaman gençke (25) (...).

-millet bulaştı gârik bu sene o sene artlanmâ bulaştı.

-Nereyi?

-yâ şindi gülerek git diyeler. bi zaman ıdırellez dendi mi beş âne o kûde on âne fılan kûde iki âne o kûde aman be izet be o kuçulattan açan gittiler o kediyle o köpek sesi isan gitsiñ geriye kalmasıñ a be bi köpek olsa besliyesiñ on köpek beslenir mi yirmi kedi beslenir mi o kediler ısıjağta (30) mav mav yürek dayanmaz o ayvannara benim gene dedejim üle bi adam ıdı koja sulo dede bi koyunu üleje verejen sade köpiyemi bırakmayasıñ kalmasıñ kû içinde bazılarının davar köpekleri de kaldı o âlaşmak bu mājir gitmek çok belâ be kıymatlı izetim sade kara âmetle alam kaldı iki âne kaldılar alam da gitti kara âmet yalnız kalmış iki sene mi bi sene mi o da körlemiş gitmiş

-yediñ ama dat gene bizim (35) ekmiyemizden.

-Ne yaptıñ avsamlık?

-te ben yapmān gençler yapıyoru. bu İtiyalık İ bñle oturdñ yerde İ bñle. sade İaf düzelt işe dediklerileyin İtiyar yemiye dediklerileyin koşuyoruz nası İtiyar bunnar bilmem. (38)”

Adı: ATİCE

Baba adı: Mihman

Yer: Pırnalı, 1966.

Konu: Yörük adetleri (Düğün, yemek...)

-XXXVIII-

“(11-02-2017-Pırnalı) -Eskiden dünner nası olurdu?

-eskiden dünner olurdu, eñ eskiden dünüm benim kendi dünümü dīvereyin, davulla, zurnayla olurdu. davulla olurdu, zurnayla olurdu, bi afta. tābi, pazarevtesinden pazarevtesine kadar, ep dün olurdu, bi afta, ep İsan bakarsıñ. gelinalcı giderdi kırk elli kiři, güviyeyi götürüydüler, gelin gelir. řindi ūle yapmālar.

-Eskiden nasıl olurdu?

-eskiden ep te, çok eskiden biz yetiştik, (5) te aynı orda da davulla dün yaparlardı. yırak yerdeyse yırak yere gelini götürürler, yakın yerdeyse yakın yere getiriler. aynı ūle. eskiden davulla zurnayla olurdu. yemek, içmek. geline çeşit türlü adetler yaparlar. bīgire bindiriler, götürüler.

-Kim indiriyor, kim indiriyor?

-te bīrdan bindirejek kıynata, bobası kızın bindirejek, orda güviye indirejek. orda gidiyoru geline, ekmek verejekler (10) kıltu altına, suyunu verejekler, geçirejekler, bajadan yokaşi baqtırajaqlar, un çuvalına elini kıaktırajaqlar.

-Niye bajadan baktırıyorlar?

-bajadan baktırıyorlar. dışarı çıkamasıñ gelin, içerde dursuñ, karanlıkta, kimseye söz geçirmesiñ.

-Un çuvalına?

-un çuvalına gene bñle dñyoru, bedi bereketi eve getirsiñ.

-Ekmekle niye giriyor?

-ekmekle gene aynı, o da gene bereketle, (15) o da zengin geliyor gelin. zegin olajağ birden güviye.

-Kaynanası gülle mi uruyor?

-yā, gül çitinne uruyor ona. e te gülle urdunnayın gül gibi çoju olsun, çolu çelati olsun. yāni gelini gül gibi olsun. çitle uruyor kayınna, üç kere uruyor, yā üç kere uruyor. gelini gül gibi olsun, çolu çelati.

-Niye başka yerden götürüyorlar gelini?

-ne bileyin şimdi. dölendiriyorlar onu, (20) da şetsiñ imiş. ùle bağ, alıyosuñ dñruya götürmüyolar, onu biraz sapıyrolar dölendinneyn yā gelin dışarı çıkamasıñmış, bıranğı gelin var ya kapıdan kapıya gidiyor. kapıdan kapıya, o kapıdan kapıya gidemesiñmiş, yolunu şaşırsıñmış, evde dursuñmuş. onçi döndürülmüş gelini.

-Baska adetler gelinnere ne yapıyorlar?

-gelinere adet yaparlar. ne bileyin nası da adet yaparlar?

-Ayna tutuyorlar mı?

-onu te kayınnaya götürüyorlar onu.(25)kayınna yüzünü açıyor. başına ayna kōrlar.

-Niye ayna kōru?

-e kaynananın taraf pare atsiñ dñ. pare atıyor kaynananın taraf. ayna komasañ kaynana pare vermiyeru. aynayı koduñ mu, atajağ paresini kendi de atajağ sōna

gelinin yüzünü görejek. a pare atmasa gelinin yüzünü göstermezler. gelini göremez. görmeden atmasa pare görmeden teğra geri çevirilerdi.

-Açan gelin giderdi angı türkü çırılırdı?

-te şey türküsünü dimi yapıyolar. **(30)** yūsek yūsek tepelere. tābi, onu yaparlardı.

-Başka türkü?

-başka, ne bileyin başka? başka vardı tābi eski türküler ama kalamadı eski türküler de kalmadı gāri aklımda şindi eski türkü yok a.

-Unuttun mu onnarı?

-tābi tābi eskiden türküler dā idi ama şindi onlara aldirmalar bile ep yeni türküler çıktı. ani şindi gelinnerin arka sıra bile türkü yapmālar yā dayre yaparlar, dayreyle karşılarlar ani, **(35)** şindi dayre yok a (...).

-Sen türkü çırır mıydıñ?

-çırıydık tābi gençke. bayram sokā diyeriz. birdan sokā çıktımızlayın bayram sokā diyeriz. bir afta bayram yapardık. türkü çırydık, oynārdık (...).

-Bayramda ne yaprdıñız?

-te bayramda ne yapardık? te birbirmize bayramlaşırđık. giderdik akrabalarımıza. te yemek yapardık. giderdik birbirmize yemek yemiye. türkü yapardık, oynārdık.

-Bayramda angı yemekleri yapardıñız?

-er bi türlü yemek. tutardıñ işi çorbası da, **(40)** fasilesi de, datlı bidesi de, pirinç kapārdık. bidesini yazardık. devam, sıralı.

-Samsa var mıydı?

-vardı tābi. birinci yemek. şimdi yapmālar.

-Samsa mi diyeler?

-biz mantı diyeriz, bizim kū. yoğarı taraf samsa diyeri, a biz mantı diyeriz.

-Bırada mantı mı diyeler?

-bırda mantı diyeler.

-Datlı bide yapar mıydınız?

-datlı bide yapardık. fasilesinne te, **(45)** supasınna, alvasınna, er bişeyler yapınırdık şindi yapmālar. ayvan keserdik, getiriydik, kızu koyun getiriydik. boba tepsi etler bişiriydik. şindi yemez diyeler, yemez diyeler şindi fazla yapmālar. o zamannar çok yaparlardı, em çok gelirlerdi birbirine şindi ĩsan birbirine ani gidiyor mu bayramda. bayram dendi mi o zaman fakirlik idi. anam bi tepsi bide yapardı iç evde almazdı. onu iki dilim kıır ardaşına, **(50)** ordan gider kıız ardaşına. birbirine ep giderlerdi. anajıklara ep kıırlardı.

-Kuşluk yedikten sōra mı, yemededen ōnce mi bayramlaşırlardı?

-kuşluk yedikten sōra, bayram namazına giderler, bayram namazından ıktıklarılayın, kuşluk yērdik. er kiři gider, (...) bayramlaşırdı. sen gene kimi pekliyersiņ oturup pekliyersiņ varsa gelejek ĩsaniņ. o gene gelir sen gene onunna bayramlařırsıņ. ayde. al, dūzūn, yapın, ık bayrama. **(55)** avşama adar oyna orda, dur.

-Idirellez sabāası ne yapardıņız?

-ıdirellez sabāası, sūd bıdajī kıırız. saaqlara kııruz. gideriz tekerleniriz.

-Niye tekerlenirdiniz?

-te ya ũrsuzlūñ bũtũn atılırmıř.

-Tekerelendiņneyin mi?

-tekerlenmeseñ ōbũr ıdirelez adar bi sene ep uyurmuřuñ. ũrsuzluk ep sendeymiş yā. taşlara diyermiřiņ beliņ ārmasıñ (...).

-Sũtle mi uryorsuñ?

-o gene bıranğısının ayvanı varsa eger **(60)** sũt gibi olur ayavan sũt bıdānna uruyorsuñ, sũt gibi olur o adar ba sũt dum dũruymuř ayvanatıñ yā iç bıranğı

kederli olmazmış. ta ya ayvan pir pak olurmuş ep yaparlardı da bilmem koplış dağarlardı beline dağınırılar koplışle çolū çelatı çimdirilermiş sert olsuñmuş.

-Çojūn sert olsuñ diye mi yaparlarmış?

-te çojūn sert olsuñmuş. şindi yapmālar

-Eskiden yapar mıydılar?

-ep yaparlardı eskiden devam ıdırellez **(65)** dendi mi yaparlardı. koplışi beline asıyorsuñ, sūt yaprānı e beliñe asıyorsuñ, iç beliñ armasıñmış. ama şindi, çelatlar zatı yetiştı biz yapmāz zatı çelatlar yetiştı bilmez. biz eskiden yapardık, karanlık oluyorı bütün dereyi aşā müllet episi tekelenmiye bñle çĩ yārdı o zaman çĩyle eliñi (...).

-Niye çĩyle yıkardıñ?

-eliñi yüzüñü yıkarsıñ yāni suratıñda varsa bıranğı bişey, bağ o yararlı ĩsanın suratına. çĩ ĩsanın suratını **(70)** düzeldirmiş.

-Āda nasıl yapıılıyor?

-āda yapıyolar te baldan āda yaparlardı

-Nasıl?

-baldan yaparlardı onnar o balı te kaynadıyorsuñ, fazla kaynadıyorsuñ. o bal bitişik bitişik bitişik baldan ama bal dimi bitişiyorı, akçarıyorı ondan yaparlardı ũle taze baldan dñl. ona katarlardı biraz un sıkılırdı onun te āda yaparlardı şindiki gibi ilaç yok udu o zamannar genşlere genşler o zaman **(75)** ep āda yapınırıldı yā (...)"

Adı: AYŞE

Boba Adı: Yakup

Yer: Aşağı Pırnalı, 1931.

Konu: Savaş, göç.

-XXXIX-

“(22-08-2016-Pırnalı) -ömer. tamam, beş kardaş.

-Kaç kardaş?

-beş kardaş. beş kardaş ama onnar kıja märebede üsîn ajajîm ali ajam onnar to şey ne çanakale märebesinde o zaman orayı gitmiş gālîba. onnar onnar kaybolmuş ikijî ikijî kaybolmuş yāya ajam kalmış bobam yakıp e ömer ajam ömer ajam gene kalmış ama ömer ajam da o märebede kaçmış. **(5)** o gene türkiyaya ayrıbola kaçmış türkiyada ayrılbol kūsünde demek türkiya ama demek kūsü ayrıbol. ayrıbola kaçmış açan yāya ajam sōra arārî o kardaşını araya araya yāya ajam kardaşını buldu. bu gidyoru ayrıbolda kardaşını buluyuru açan orda evlenmiş gene ajam, ömer ajam te, ömer ajam ayrıbolda evlenmiş. a onu orda dedi dīverdi sōra buldum dedi ajajîmî, kardaşını bulmuş. a bobajîm bîrda kırtuldu. **(10)** bobam diyeri biz diyeri gittik açan diyeri on beş yaşındaymış o zaman bobam.

-Kıja bozgunda mı?

-on beş yaşında o kıja märebede, o kıja bozgunnukta on beş yaşında dedi te çojujaqlar toplandık dedi, delikanlılar on beş yaşındayın ben dedi, birer mendil dedi, çıkardık mendilleri dedi. (...) bizim tarafta bîrda ama iç aklımda yok. açan diyeri gittik üzüm toplārız diyeri topladık **(15)** üzüm. epimize birer mendil doldurduk. açan baktık üst taraftan gavurlar gani olmuş onnar, asker gelirmişler patır kütür emen diyeri bobam mendilleri kıveriverdik uşlarını diyeri ordan kışarak kaçmış bobamîl onnar gelenen kıā, kırkudan kaçmış. tōndan sōra bobam nası olmuş nası olmamış sali, bu (...) bobası gene sali dede, açan sali dede diyeri yakıpta diyeri tüfek var diyeri. sōra sali dedenin çojūna gene kızını **(20)** verdi. tüfek var diyeri. nāpar sōra bu

a, bālamışlar bir ki adamcī bi yeri, tüfek var dī ep tüfek dipçinne düvermişler gavurlar. nāpar bobam, bobamı da zorlamışlar. salı dede demiş bunda da var. bobam diyeri düverlerdi beni, öldürüyorlar gāri diye nāpayın. dedim diye var var bende tüfek. kasım üstü ama dedim diye var bende tüfek düşün arkama iki candırma, onnar gelirler arkam sıra ben koşarak koşarak **(25)** diyeri (...) açan sōra bu diyeri, bindim diyeri buñarın üstüne diyeri emen duvarın üstüne bindimneyin diyeri aşā başı atıldım buñar içine. kasım üstü gene dolu su oldūna diyeri. aman diyeri o candırmalar diyeri patır kütür patır kütür diyeri, dolu buñar da, emen bārılar, yakıp, bārılar yakıp, emen bobam diye çaķ dibine urdum diyeri, dibinden çūverdim yoķarı diyeri. emen benim omuzlarımdan tuttular diyeri. aşā başı beni **(30)** sarķıttılar diyeri. o tüfek dipçī diyeri bi iner sırtıma bi biner bir biner. būldu būldu diyerler şindi diyeri da ölmesiñ dī gāri. açan be diyeri kalktım ben de, yakıp yakıp bilmiyeler gāri nāpsınnar diyeri. ondan sōra diyeri bobam baña diyeri ne kötek ne dūmek diyeri. a yanımda vardı bi kişı diyeri oncāzı öldürdüler, fırlattılar diyeri.

-*Türk mü?*

-tābi, **(35)** türk te.

-*Adı neymiş?*

-adını bilemem gāri. ama bobam te yakıp bobajīmı te çevirmişler. iç diyeri baña bi şey gārik demediler diyeri. ondan sōna diyeri, apıs kapamışlar ama neden gene apıs kapamışlar bobamı gene bilemem apıs yatmış sōra. apıs diyeri kapadılar beni diyeri, dūmemişler iç. sōra diyeri ben diyeri orda diyeri canım sıkıldı diyeri. İsancıklar gelir gider nāpayın dedim diyeri. canım sıkılır. **(40)** boncuķ ısmarlamış. (...)”

Adı: ASAN

Baba Adı: Murat

Yer: Poçuval, 1941.

Konu: Kavın yapılış şekli.

-XL-

“(11-11-2015-Poçuval) -*O kavı nasıl yaparlardı?*

-onu kaynadırlardı.

-*Kaynadırlar mıydı?*

-yâ, ateşte kaynadırlardı onu. külle kıuyarlardı bir dal kûna.

-*Añlat onu nasıl yaparlardı?*

-kavı yaparlardı. dēlim o fazla kıayın, kıayın kıavını yaparlardı. kıuyarlarda onu bıranğı dal kûnda, bıranğı görülerdi. ya su var o dal kûnda, onun içinde duruydu o. bayâ bi zaman, beki de bir ay duruydu. **(5)** e onu çıkarırlardı, sonra külle bulâlardı, kıuyarlardı ateşe, onu laķır luķur laķır luķur kıayandırlardı. kıaynattınnayın kıarıydı onnarı o, dizerdi bir iplē. bobam ũle yapardı.

-*Boban Mırat mı?*

-yene. onu kıarıydı, dışarda asardı. bũle dışarda o kıururdu. kıurudunnayın vardı kaçmaklar yapılı, yapardı bu şeyler, (...) yapardı o kaçmakları. yaparlardı onu, sonra beyaz taş var ıdı, o beyaz taşa **(10)** kıuyardı o kıavı tō bũle, o kavı tō bũle kıoparıydı, te bu kıadarık kıoparıydı onu. o beyaz taşa kıuyardı onu te bũle, biraz uruydu te bũle o kaçmaķla, urdu mu tutuşurdu. sōra sōra çokalırdı. sigarayı onunna yaķarlardı. te bũle ũrařırlardı bi zaman. sōra bu kaçmaķlar kııķtı, demirdendi o kaçmaķlar.

-*Sipsi?*

-sũt avujundan. zurna yaparlardı, sipsi yaparlardı.

-Düdükleri angı avuştan yaparlardı?

-düdükleri yaparlardı (15).”

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SÖZLÜK

-A-

abu (IV/15): Abla.

açan (I/5): Ne zaman.

adam (XIII/130): Bir anlamı da “koca”dır. Metinde “koca” anlamında kullanılmıştır.

adamlık (VII/30): Düğünde, bayramda, pazarda giyilen özel giyisiler.

Akçarmak (XIII/115): Beyazlamak, temizlemek.

Ākıbet (XI/35): (Ar. “عاقبة”) Yörüklerde “Galiba, herhalde” anlamındadır.

allalık (VII/55): (Ar. “الله”) Allah adına (Allah rızası için) cuma geceleri ve dini bayramlardan birkaç gün önce paylaştırılan ekmek/pişi.

ālantı (XXII/25): Şikâyet.

alat (XIII/20): Armuda benzer bir tür meyve.

alemler (III/35): (Ar.) Başkaları.

alınmak (IV/25): Felç olmak.

apteka (III/85): Eczane.

ār astalī (XXIII/60): Ölümcül astalık.

āretlik (XXIII/5): (Ar. “آخرة”) Kızların, kadınların birbirlerine “arkadaş” anlamında kullandıkları söz.

arķılık (I/35): Çarpraz.

artlamak (XXXVII/10): Geçmek.

artlamak (XIII/100): Temizlemek, ayıklamak.

artmak (XXI/5): “Büyümek” anlamında.

aviyet (XIII/170): Armağan. Düğünlerde verilen ya da uzaktaki tanıdık, akrabaların birbirlerine gönderdikleri hediye.

avşamlık (MDD): Akşam yemeği.

ayat (XXXII/50): (Ar. “حَيْط”) Evin önü, havlusu.

aykırılarmış (VIII/30): “çağırılarmış” anlamında.

ayrı çıkmak (VII/95): Kızılalma-Karaman Yörükleri’nde “evlendikten sonra ana-baba evinden ayrılmak” anlamına gelen bir deyimdir.

-B-

bāl (III/55): (Bağlı) Samanların bağlanmış şekline verilen ad.

barza (XX/90): Eskiden Yörüklerin yetiştirdiği bir keçi türü.

baş (II/30): Tam.

bertikçi (XXII/10): Kırk dökük yapan kişi; kırıkçı, çıkıkçı.

beşe Ayları (XXXIV/10): Kedi, köpek, kurt gibi hayvanların çiftleşme ayı.

beyan (XXXI/30): (Ar. “بين”) Belli.

bişi (XXIX/25): Yağda kızartılarak pişirilen hamur yiyeceği. Anadolu’da lokma olarak bilinir.

bıldır (III/75): Geçen yıl.

boba (XX/80): Burada “büyük” anlamındadır.

bulamaç (X/45): Türkçe bir sözcüktür. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde: “sulu, cıvık hamur veya bu koyulukta yapılan çeşitli hamur yiyecekler” şeklinde tanımlanmıştır. Türkiye’de de yaygın olarak kullanılan bir kelimedir.

bulaşmak (XXXVII/30): Başlamak, bir işe başlamak.

bulgar günü (XXXVII/5): Bulgarların “hüküm sürdüğü dönem” demektir. Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri aynı şekilde Osmanlı dönemine “Türk Günü”, Sırp dönemine “Sırp Günü” adlarını kullanmaktadırlar.

-Ç-

çağ (XXXIX/30): tā. Uzaklık bildirir.

cebeler (IV/15): (Srp.) Sırpça kökenli bir kelimedir. Sırpça’da “ćebe” şeklindedir ve Türkçe anlamı da “battaniye”dir.

çekilmek (VIII/45): Türkiyede kullanılan “Hareket etmek” kelimesi yerine kullanılmaktadır.

çelât (III/10): (Srp.) Çocuk.

çepke (I/60): (Mk. çepka “*ченка*”) (Emir 2. tk. şh.) Kurcala.

çindirmek (65): Türkçe bir kelimedir. “Banyo yaptırmak”.

çirepene (VII/45): Tepsi şeklinde topraktan yapılmış ve içinde ekmek pişirilen bir kaptır.

çık (XIII/50): 1. Sadece, yalnızca. 2. Saf, katışıksız, sade; karışık olmayan, katışık olmayan, melez olmayan.

çıkırık (XXX/75): Türkçe bir kelimedir. Yün eğirmek için kullanılan basit bir düzenek.

çırpmak (XIII/115): Vurmak; İnce bir şeyle vurmak.

çökelek (XX/60): Türkçe bir kelimedir. Küçük yumrulu ve dikenli tohumları olan bir bitkinin adıdır.

çöndek (II/32): Kertik.

çüverdim (XXXIX/30): (“çöğ-”) Zıplardım.

-D-

damlamak (XXXVII/5): Mecazen “çok yorulmak” anlamına gelir.

dal (IX/35): “Dal” kelimesi anlam genişlemesine dönüşerek “ağaç” kelimesinin yerine de kullanılmaktadır

dalğa (XX/75): Burada “iş” anlamındadır.

dartı (XXV/30): Türkiye Türkçesinde “tortu” olarak kullanılan ve “bir çökme sonunda bir sıvının dibine çöken katı madde/çökelti” anlamına gelen sözcüğün Kızılalma-Karaman Yörükleri arasında kullanılan şeklidir.

dayatmak (VIII/40): Durdurmak.

demebelek (V/40) : Uzun ip veya urganların yuvarlak biçimde toplanmış şekli.

demek (IX/70): “Yani” anlamındadır.

deñe (III/15): Bak.

deñemek (III/15): Bakmak.

dere yapmak (II/30): Derede “Giysi yıkamak”.

dernek (XIII/170): Cumartesi.

dibek (VII/80): Taştan ya da ağaçtan yapılmış büyük havan.

dinar (XXII/30): Makedonya Cumhuriyeti para birimi.

dip (XIV/5): “tıpkı” veya “ta” anlamına gelen yöresel bir kelimedir.

dıkız (MDD): Sıcak ve bunaltıcı hava.

dışarı (XXX/65): “Tuvalet” anlamı taşımaktadır. Metinde bu anlamda kullanılmıştır.

domakin (XXII/20): (Mk. domakin “*домакин*”) Makedoncadan Yörüklerin diline son zamanlarda geçmiştir, “Evcimen” anlamına gelmektedir.

domazet (IX/20): (Mk. domazet “*домазет*”) Makedoncadan alıntı bir kelime olup “İç güvey” anlamındadır.

doñ Yā (VII/45): (Don Yağ) Bu Türkçe bileşik bir kelimedir. “donmuş, katı yağ” anlamındadır.

dölenmek (I/25): Dolanmak.

döşeme (VII/80): Türkçe bir kelimedir, “döşe-” fiilinden türetilmiştir. Büryana benzeyen, pirinçli, etli bir yemeğin adıdır.

drzava (IV/20): (Mk. drjava “*држава*”) Yörükler “devlet” kelimesini kullandıkları halde son yıllarda Makedoncada “drzava” kelimesini de kullanmaya başlamışlardır.

düñür (VII/75): Ara bulucu, kız ile erkeğin evlenmeleri için aralarını bulan kişiye denir.

düzen (XIII/105): Tezgâh.

-E-

encek (VIII/45): Enik.

enceklemek (XXXIV/10): Eniklemek.

esah (XXXII/45): (Ar.) Gerçek.

-F-

frenka (X/50): Domates.

-G-

garasta (XX/90): Eskiden Yörüklerin beslediği bir keçi türü.

gavursannık (XXXI/30): Gâvurların “hüküm sürdüğü dönem” demektir.

geçinmek (XXIII/70): “Ölmek” anlamındadır.

gelimbaşına (XXXIII/25): Kızılalma-Karaman Yörüklerine özgü olan bu kullanım “her geldiğinde, her geldiği zaman” anlamı vermektedir.

gergef (XIII/110): Farsça kökenli bir kelimedir, Türkçede yaygın olarak kullanılır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “Üzerine kumaş gerilerek nakış işlemeye yarar, çoğu dikdörtgen biçiminde olan çerçeve.” şeklinde tanımlanır.

geri (XVIII/40): “Sonra” anlamındadır.

german (XXVIII/45): Almanya.

gornit (I/45): (*Mk. “горница”*) Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Yaban ahladı anlamına gelir.

gözer (XIII/140): Eleme aracı. Kalburun daha büyüğü.

günek (VII/95): Gömlek.

-İ-

incirlemek (III/85): İncir gibi olmak, incir şeklini almak. Metinde “meyvenin olgunlaşmasını” ifade etmektedir.

iktiza (XX/135): Gerekli demektir.

iktizarı tutmak (XXXIII/20): Doğru yazılışı “intizarı tutmak” şeklindedir. Türkiye Türkçesinde de aynen kullanılır.

ilenmek (XXVI/30): Beddua etmek.

ileriki (VII/75): önceki.

İrek (VII/95): (Eğrek) Hayvanınlar (keçi, koyun, sığır) bırındığı yer.

isla (XVIII/5): Güzel, iyi.

işleme (VII/30): Giyim.

işportalara (X/40): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir kelimedir. Saçtan yapılmış, üzerinde yemek ve ekmek pişirilebilen soba/ fırın anlamına gelir. Makedonca yazılışı “şporet”tir.

İzbe (XIII/80): Ahır.

-I-

mızganmak (MDD): Kısa bir süre uykuya dalmak.

ırklamak (MDD): İlaçlamak.

ışkola (XXIII/25): (Srp. “школа”) Okul.

-K-

ķaba (XX/65): Bacakların üst kısmı.

ķaçak (XX/70): 1. elde yapılan tütün. 2. Kocaya kaçan kızın kaçak evlenmesi anlamında kullanılır.

ķaçamak (VII/50): Lapa: un, su ve çok az yağın kullanılarak hazırlandığı bir yemek türü.

kada (I/30): Küçük kardeş.

kadıncık (XIX/30): “Güzelce, iyice” anlamındadır.

kart (III/15): Yaşlı.

kapına (I/35): (Mk. “*капина*”) Yörükler hem “Karamık” hem de “Kapına” kelimesini kullanmaktadırlar. Türkiye’de “Böğürtlen” olarak bilinen bitki.

kanta (XXXIV/5): (Mk. “*канта*”) Teneke.

kanmak (XXVIII/50): İnanmak. Yörükler “Allah’a inanmak” yerine “Allah’a kanmak” ta demektelerir.

kasak (XX/85): Eskiden Yörüklerin giydiği bir tür giysi.

kasım (II/25): Kızılalma-Karaman Yörük takvimine göre “kışın başladığı gün”dür.

kakuş (VII/30): Yörük kadınları başörtülerinin “Bağlama biçimi”ne verdikleri ad.

kalçık (VII/40): (Kauçuk) Plastikten yapılan ve kolay kırılabilen madde.

kār etmek (XXVII/30): (Kahretmek). Yörükler’de “Rahatsız etmek” anlamındadır.

kat (VII/30): Türkiye Türkçesinde de aynen kullanılır. “Takım elbise” demektir.

katsa (III/90): Fıçı.

katık (VII/85): Ekmeğin dışında olan bütün yemeklerin genel adı.

kayān (XXXVII/10): Kayağan taşı.

kazal (MDD): (Ar. “*غزل*”) Güz döneminde kuruyup dökülen ağaç yaprağı.

kebe (XX/110): Battaniye, örtü.

kelek (XX/80): Fazla büyümemiş ağaç.

kendlincek (MDD): (Kendiliğince) “kendisine göre” anlamına gelir.

kesat (XXII/25): Az, bir şeyin çok az olması.

keşkek (VII/80): Buğdaydan yapılan bir yiyecek.

kezlemek (MDD): Nişan almak.

kıç (IV/5): Bacak.

kıhı (MDD): Kuru; sulu olmayan kabak, patates demektir. Yörükler “kıhı kompir, kıhı kabak” demektedirler.

kılıf (IX/35): Yer biçimi; Burun. Yöresel olarak “çok yüksek olmayan, uzun dağ sırtı” anlamında Türkçe bir kelimedir.

kırklanma (VII/55): Yeni doğum yapan kadına ve bebeğe 39. gününde yapılan tuzlama ve yıkanması anlamında kullanılır.

kırklar (XXV/5): Nevruz.

kırkma (XIII/180): Türkçe “kırk-mak” eyleminden türemiş olan “kırkma” kelimesi Kızılalma-Karaman Yörükleri’nde kızlıktan gelinliğe geçişi simgeleyen “kesilmiş saç biçimi”dir.

kırmısā (XXIV/20): Tolu.

kıvrak (XIII/165): Yörük gelinlerinin başlarındaki takkelerin üstüne koyulan ince örtü.

kıyışmak (XXIII/50): Cesaret etmek.

koca allah (XVII/5): “Yüce Allah” demektir. Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri Allah’ı “koca” sıfatıyla, Tanrı’yı “Ulu” sıfatıyla kullanırlar. Örneğin Koca Allah, Ulu Tañrı derler.

koja bozgun (XXXIX/15): Balkan Savaşlarına (1912/13) Makedonya Kızılalma-Karaman Yörükleri “Koja Bozgun” demektedirler. Balkan Savaşlarının diğer Balkan Türklerinde olduğu gibi Yörüklerde de “Bozgun” olarak adlandırılmış.

kompir aş (X/20): Patates aş.

koliba (XXIII/20): (Far. “*kulbe*”) Külübe.

konak (XXX/60): Kelebek.

konata (I/20): (Srp.) Sansar.

kopa (III/60): (Mk. “*kona*”) Yığın.

kopliş (XXXVIII/65): (Mk. “*konpuşa*”) Isırgan otu.

kopmak (VII/10): Gelmek.

koşturmak (MDD): Bir işi takip etmek, bir işle ilgilenmek, bir işin üstüne olmak.

koyu yurt (VII/35): Yoğurt.

koyun astalı (V/15): “brusello” veya “bruselloz” diye adlandırılan bulaşıcı bir küçük baş hayvan hastalığı.

koz (II/25): Ceviz.

kör Bağırsak (V/10): Türkçe bir kelimedir. “apandisit” denilen hastalık.

körlemek (XXXVII/35): Bir amaç uğruna gözü karartıp gitmek.

kösüre (MDD): “Bıçak, balta bilemeye yarayan taş”

kümbet (XXVIII/5): Soba.

kuskuz (VII/45): Sonbaharda hazırlanıp kışın tüketilen bir yemek.

kutre (VIII/30): (Mk. “*kympe*”) Köpek yavrusu; Enik.

kutura (I/40): Türkiye Türkçesinde “götürü” olarak kullanılan sözcüğün Makedonya Türkleri arasında kullanılan şeklidir. Balkan coğrafyasında yaşayan Slav kökenli milletler de bu sözcüğü kullanır. “Türk Dil Kurumu Sözlüğünde: “Para ile satın alınan şeyler veya para karşılığında yapılan işler için toptan (fiyat verme).” şeklinde tanımlanır.

kuz (I/20): Kuzey.

-L-

lapırdamak (XXXI/5): Gevşemek.

lastar (XXIX/25): (Mk. “*ластар*”) Uzun ağaç.

lastik (V/40): Hortum.

linklemek (I/65): Zıplamak.

-M-

māna (IV/15): Bahane

manzıla kalası (XXXIII/5): Bu bir ilençtir. Yörük kadınlarının en çok kullandığı beddua.

manca (VII/45): (İt. “*Mangia*”) Her tür sulu yemek.

mārama (XIII/160): Genç kızların veya yeni gelinlerin örtündüğü bir tür beyaz baş örtüsü.

mare (III/60): 1. Bu bir ünlemdir. 2. Karı-kocanın birbirine seslenmek için kullandıkları söz.

maytap oynamak (IX/60): Dalga geçmek.

mīt (XIII/75): (Ar. “*مَيِّت*”) Ölü.

mırçalık (MDD): Baharda yetişen bir bitkidir.

mısmıl (XXXII/20): Sağlam.

mumi (XIII/165): başa örtülen bir tür başaörtüsü.

mutun (VII/30): Tahta yayık.

-N-

namnı (MDD): Tırpanla biçilmiş otların bir sıra şeklinde dizilişi.

nāra (XXXIII/20): (Ar.) bağırma, haykırma.

nariyed (XIII/90): Vergi.

niyendelemek (XXX/70): Çuvaldızla şekilli kumaş dikmek.

-O-

okumak (VII/80): Çağırarak, davet etmek.

okunmak (VII/15): Kızılalma-Karaman Yörükleri “senin soyadın ne?” soru şekline “sen nasıl okunuyorsun?” da derler.

oñmak (X/55): (Olgunlaşmak) Meyvelerin, sebzelerin olgunlaşması.

osatka (XXXIX/25): (Srp.) Buğday.

otalanmak (XIII/35): Zehirlenmek.

-Ö-

örtlemek (MDD): Örlemek “hayvanları çayıra iple, urganla bağlamaya” denir.

ötiye gün (III/75): dünden önceki gün; bu günden iki önceki gün.

-P-

paça (XIII/105): Kızılalma-Karaman Yörük kadınlarının düzende (tezgahta) dokuyup giydiği bir tür karalı, beyazlı don.

pakos (V/35): (Mk. “*накосм*”) Büyük ziyan.

pelit (XX/130): (Ar.) Palamut.

peşin (III/5): Önce.

peşkeş (XIII/170): (Far. “Pîşkeş”) Yörüklerin düğünlerde verdikleri armağan.

petrol (X/55): (Mk. “*непово ден*”) Makedoncadan Türkçeye geçmiş ve kısmen değişikliğe uğramış bir sözcüktür. Makedoncası: “Petrov Den”dir. “Aya Petro Günü” anlamına gelen ve 2-3 Ağustosta kutlanan, Hristiyanlarca kutsal sayılan bir gün. Yörükler ise bu günü “yaz yarısı bayramı” olarak kutlarlar.

pileve (XIII/140): (Mk. “*лева*”) Makedoncadan Türkçeye geçmiş ve kısmen değişikliğe uğramış bir sözcüktür. “Çok ince dövülmüş saman kırıntıları” anlamına gelir.

pislemek (XXXVII/10): Yörük çocuk dilinde “Ağlamak” anlamına gelir.

polok (XXXIX/10): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. “demet” anlamına gelir.

porta (XXXI/45): Büyük kapı.

poroznik (XXII/30): (Mk. “*порезник*”) Vergi toplayan görevli, alımcı.

pusta kılası (XXX/85): (Mk. “*нусту*”) “Lanet olası”.

püpü (III/15): Yörük çocuk dilinde “sığır” anlamına gelir.

pürgü (MDD): (Bürgü) Başörtüsü.

-R-

ramazan tutmak (XXXII/50): “Oruç tutmak” anlamına gelir.

rasat (XXXII/20): (Mk. “*pacad*”) Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. “meyve veya bitki fidanı” anlamına gelir.

-S-

safa (XIV/5): bardak.

samsa (XXXVIII/45): Yemek türü. Özel günlerde (düğün, bayram...) yapılır.

sân (IV/10): (Sağan) Yoğurt, süt gibi ürünlerin genel adı.

sâra (XI/20): Hava durumu; serinlik.

saybi (XXX/15): (Ar.) Burada “kocası” anlamındadır.

sebepli (XXX/65): Burada “faydalı” anlamındadır.

seslemek (XXX/65): Dinlemek.

sipsi (XL/15): Söğüt ağacından yapılan düdük.

sirselemek (XIII/25): Silkelemek.

sızdırma (XXV/30): Kış yemeği. Türkçe bir kelimedir. Bir tür et kavurması anlamında kullanılır.

sızmış ya (VII/40): Kaynatılarak eritildikten sonra donan tereyağdır.

sözün tañrı kulāna (XXX/50): “*sözün tañrı kulāna*” deyişi Kızılalma-Karaman Yörükleri’nde bir dilek, bir duadır. Bu, Yörüklerin kendilerine özgü yaptığı

bir dilek, yakarış, dua biçimidir. Arapça “İnşallah” kelimesine karşılık olarak kullanılmaktadır. Konuşmalarda, kendisi için “iyi ve güzel” dileklerle konuşan karşıdaki kişiye, söylediği sözü, “Tanrı duysun/işitsin ve karşılığını versin” anlamında bir dilektir.

soba (III/25): (Mac.) Oda

sūmak (XXXIV/5): (Soğmak) hayvanların südünün kesilmesi, kuruması durumu.

stopanğa (VI/10): (Mk. “смонанка”) mal, lanet.

supa (MDD): Çorba.

.

-Ş-

şırlān (VII/45): “sıvıyağ” anlamına gelen yöresel bir kelimedir.

-T-

taksüret (XIX/10): (Ar.) Doğru yazılışı “taksirat” şeklinde olan ve Arapçadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. “kusurlar”, “suçlar” anlamına gelir. Ancak Kızılalma-Karaman Yörükleri arasında “kader” anlamında da kullanılmaktadır.

tañrı (XXX/50): Allah.

tañrının günü (III/60): “Her Allah’ın günü anlamında” bir ifadedir.

tāta (XXXII/20): 1. Tahta. 2. Tütün tohumu, fidesi ekilen yer.

tayfa (XIII/135): (Ar.) Yörüklerde “aile” anlamına gelir.

tekmil (XXII/20): (Ar.) Bütün, hepsi, tüm.

tereke (XXXI/40): Tahıl ürünlerinin genel adı.

tespih (MDD): Arapçadan Türkçeye geçmiş olan tesbih (tespih) sözcüğünün yöredeki kullanılan şekli. Ölülerin ardından çekilir.

tezlik Taşı (II/32): Üzerinde giyisi yıkanılan taş.

tiyelli gömlek (MDD): Türkiye Türkçesinde “teğelli gömlek” şeklinde ifade edilir.

tırampa (XXX/15): değiş-tokuş.

tırsa (XIII/180): “Soy” demektir.

tokuç (II/30): Giyisi yıkamaya yaran tahtadan yapılmış alet.

tokarlanmak (VII/90): Yuvarlanmak.

toklu (XVIII/25): Bir yaşında koyun.

tokujun (XIII/140): Demetlerin bir araya getirilerek yığılmış hali.

topka (VII/100): Dört-beş dizi tütünün bir araya getirilmiş biçimi.

torta (XIII/180): Pasta.

tuba (XXXIII/5): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. “plastik bidon” anlamına gelir.

tumpe (I/55): Makedoncadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür. “küçük tepe” anlamına gelir.

tura (XIII/160): Kıvrak. Kızılalma-Karaman Yörük kadınlarının başlarına örttüğü bir tür başörtüsü.

tütsü (XXV/5): Duman.

-U-

uçtu (XI/35): öldü.

ulaşık (XXXVII/25): Çökelek.

ūmaç (X/45): Elle ufalanıp hamurdan yapılan bir tür çorba.

ūraqlanmış (IV/15): Çarpılmış.

urba (VII/60): (İt. “*Roba*”) Giysi.

-Ü-

üleştirmek (VII/50): Paylaştırmak.

ūleje (XXXVII/35): (Öylece) Burada “bedava” anlamı vardır.

-V-

vaqıtım (VII/40): (Ar.) Arapça olan bu kelime metinde “gücüm” anlamında kullanılmıştır.

valasfa (IX/45): Abaların boyandığı yer.

veryesir olmak (XXXIII/10): Mahvolmak.

virizma (XXXIV/15): (Mk. “*ερζμα*”) “kınıptan örülmüş içine saman koymaya yaran bir tür ağ”

virtne (XIII/100): Yapağı temizleme aleti.

-Y-

yarmak (III/10): Böbeğin, kuzunun, oğlağın sütten kesilmesi.

yarmak (XI/20): Kızılalma-Karaman Yörükleri’nin “Ameliyat yapmak” kelimesine karşılık kullandıkları kelime.

yalıkmak (XXXIV/10): Kancık köpeğin çiftleşmesi.

yalımak/yalamak (XIII/25): Parlamak. Şimşeğin parlaması.

yanaştırmak (XI/5): Belli bir dönem (genelde altı ay) para karşılığı çobanlık yaptırmak.

yarımlık (XI/20): Türkçe bir sözcüktür. “Kasık fıtığı” denilen hastalık.

yatırmak (XI/55): Güreşte yenmek, rakibinin iki omuzunu yere getirmek.

yavısı (XX/110): Kenenin küçüğü. Hayvanların kanını emen bir tür parazit.

yânik (III/20): (Yiğirik) “Hafif” demektir.

yîn (III/60): (Yığın) Budanmış meşe dallarından bir yere yığılarak hazırlanan kışlık hayvan yiyeceği.

yüñ (XXIV/5): Kuzu yapağısı.

-Z-

zadurğa (IV/20): (Mk. “задръга”) Makedoncadan Yörüklerin dilinine geçmiş “Kooperatif” anlamında bir kelimedir.

zâr (I/15) : (Zağar) Av köpeği.

zâre (XIII/55): (Ar. “نخيرة”) Gerektğinde kullanılmak için saklanan arpa, buğday türünde ürünler.

zembil (XX/125): (Ar. “زنبل”) Hasırdan örülmüş torba.

zemere (III/25): (Ar. “زمهرير”) Kışın en soğuk olduğu dönem, kara kış.

zınap (III/80): (Mk. “синан”) Makedocadan geçmiş bir kelimedir. Anlamı “Hardal”dır.

EKLER

Fotoğraflar

(Aktaş Pırnalı köyünden Yörükler)

(Yer: Kızılalma-Karaman Yörüklüğü)

(Poçuval köyü)

(Yörük düğünü-Kutsa köyü)

(Alikoç köyünden sözlü derleme yaparken)

(Kocalı köyünde Yörük kadınları)

(Yörük kızı-Kocalı köyü)

(Yörük kızı-Kocalı köyü)

(Koyunlar ve Kızılalma-Karman Yörüklüğü)

(Yörük kızı-Aktaş Pırnalı köyü)

(Kaynak kişilerden Rüştü oğlu Ömerali-Kurfalı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Saliye-Hocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Emin kızı Ayşe-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Mümün oğlu Dalip-fotoğraf Radanya köyünde çekilmiştir.)

(Kaynak kişilerden Asan kızı Gülçe-Kutsa köyü)

(Kaynak kişilerden İsmayil oğlu Ahmet ve hanımı Feyziye-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Yaşar oğlu Ahmet-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden İzet kızı Avse-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Camayil oğlu İsmayil-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Cavayır-Alikoç köyü)

(Kaynak kişilerden Emin oğlu İbrayım-Kocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Rıza kızı Ayşe- Hocalı köyü)

(Kaynak kişilerden Mehmet oğlu Yaşar-Alikoç köyü)

(Kaynak kişilerden Sali oğlu Rayif-Kutsa köyü)

(Kaynak kişilerden Rıza kızı Nazife-Şaşavarlı köyü)

(Kaynak kişilerden Osman kızı Fatime-Aktaş Pırnalı köyü)

(Kaynak kişilerden İbrayım kızı Nazife-Kurfalı köyü)

(Kaynak kişilerden Ali kızı Yaşa-Şaşavarlı köyü)

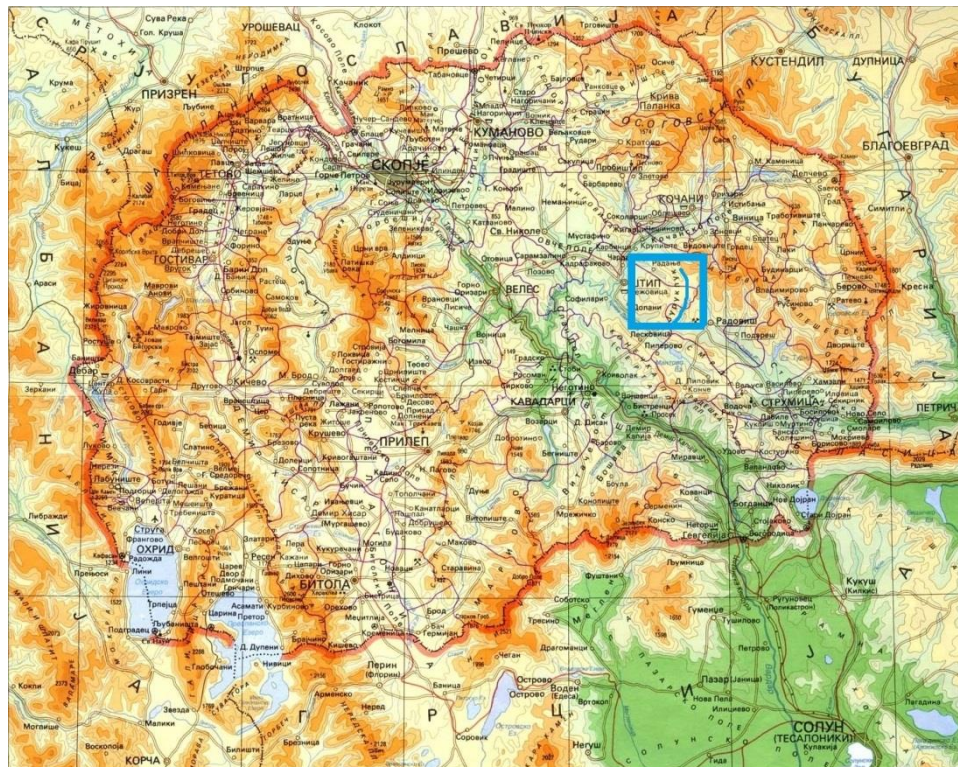
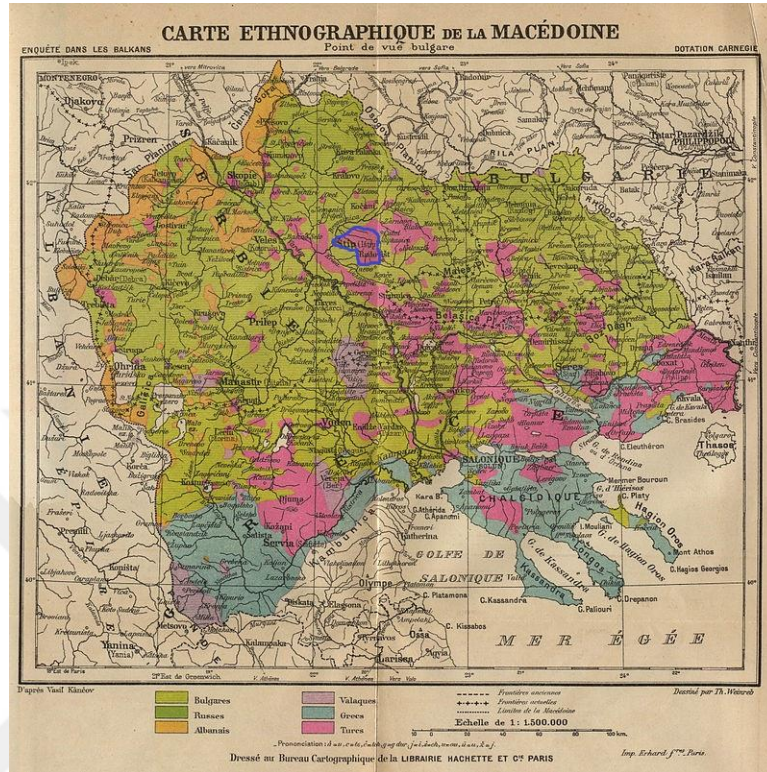

(Kaynak kişilerden Tayip kızı Nuriye-Aktaş Pırnalı köyü)

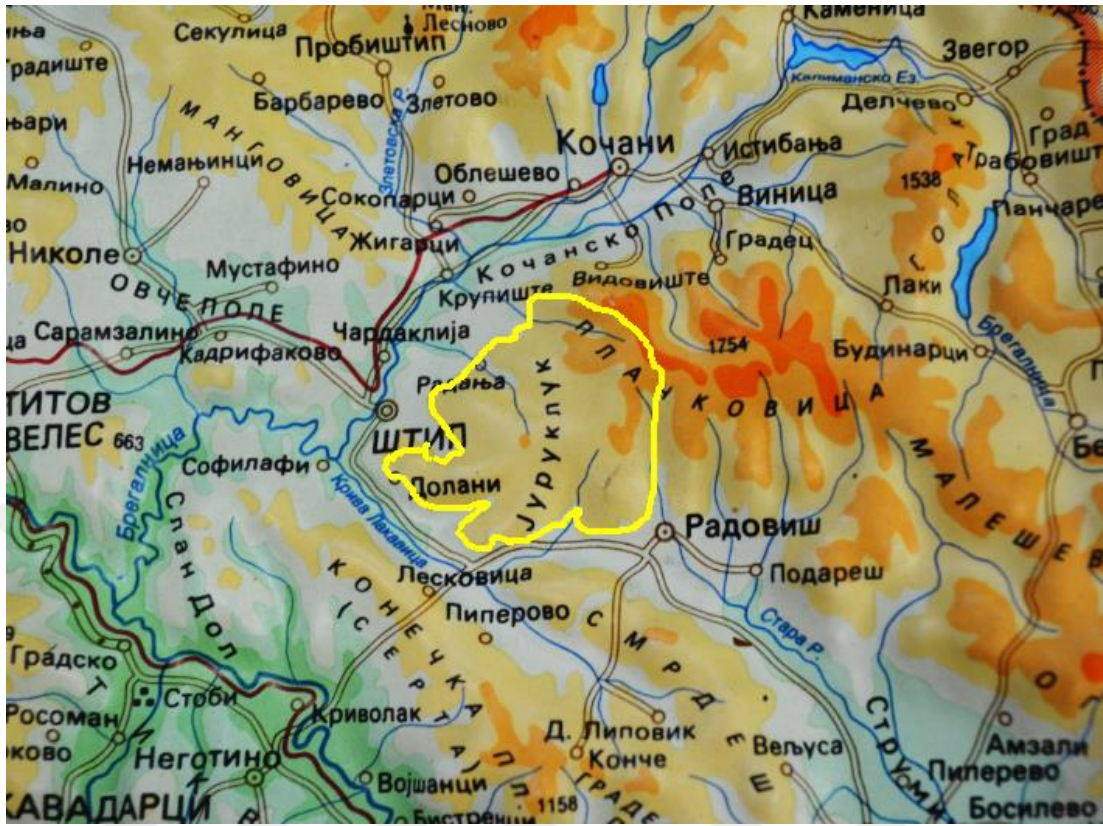

(Hocalı Köyünden Yörük kadınları)

Haritalar

(Makedonya Cumhuriyeti haritasında “Yörüklük”)

(Sarı renkli bölge: Kızılalma-Karaman Yörüklüğü: İstip-Radoviş arası bölge)